

MITROPOLIA BANATULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI
TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI
ȘI A EPISCOPIEI ARADULUI

4-6

ANUL XXI

1971

C U P R I N S U L

Pag.

† NICOLAE, Mitropolitul Banatului: *Rolul mirenilor în Biserică* — 207

DREAPTA ÎNVĂȚĂTURĂ A BISERICII

Prot. Bujor Toma: *Îndreptar creștin ortodox* — — — — — 211

S T U D I I

Pr. Prof. Dr. Nicolae Neaga: *Vechiul Testament în cultul Bisericii* 225

Prot. Nichifor Todor: *Pe treptele pocăinței* — — — — — 232

Pr. Emanuel Copăcianu: *Giulgiul de la Turin* — — — — — 247

BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII

Ion I. Ică: *Frământări și preocupări actuale în protestantism* — — 252

ÎNDRUMĂRI OMILETICE ȘI CATEHETICE

Pr. Ion Bunea: *Înțelesurile postului* — — — — — 283

Pr. Ion Bunea: *Cinstirea Sfințelor icoane* — — — — — 286

Prot. dr. Petru Deheleanu: *Împreună-lucrare la mântuire* — — — 291

Prot. Avram Petric: *Lumina crucii* — — — — — 292

Prot. Avram Petric: *«Dacă poți crede»* — — — — — 294

Diacon P. I. David: *Din viața și trăirea în Hristos a St. Ioan Scărarul* 297

P R O B L E M E L I T U R G I C E

[Prot. Petru Bogdan]: *Iluminatul bisericilor* — — — — — 302

Pr. Vasile Peirica: *Originea practicii de «a deschide pravila»* — — 305

D U C U M E N T A R E

Pr. Traian Magos: *Biserica din Cuvin* — — — — — 307

Costin Feneșan: *Două documente inedite privind Mănăstirea Vieroș* 311

C R O N I C A B I S E R I G E A S C Ă

Vizita P. F. Patriarh Justinian în Grecia. Intronizarea noului patriarh al Bisericii etiopiene. Moartea conducătorului Bisericii copte. Disputa continuă. Declarația cardinalului Suenens privind preoția. Cereri de abolire a concordatului dintre Statul italian și Vatican. Noi orientări în Biserica anglicană. Curs asupra Bibliei la Institutul ecumenic din Bossey. Lucrările Comitetului de lucru al Conferinței Creștine pentru Pace. Împotriva proliferării armelor nucleare. «Unul și același război în Vietnam și în ghetouri». Interesantă descoperire arheologică — — — — — 315

P^u 1

MITROPOLIA BANATULUI

4-6

ANUL XXI 1971

~~P 14.674~~

EDITURA MITROPOLIEI BANATULUI

COMITETUL DE REDACȚIE:

- Președinți :* I. P. S. Nicolae, Mitropolitul Banatului
P. S. Teoctist, Episcopul Aradului
- Membri :* — P. C. Pr. Ion B. Mureșianu, consilier la Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului
— P. C. Pr. Petru Sălăgeanu, consilier la Episcopia Aradului
— C. Diacon Sorin Cosma, profesor la Seminarul teologic din Caransebeș
- Redactor responsabil :* P. Cuv. Arhim. Timotei Sevcicu, vicarul Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului

Redacția și Administrația :

Arhiepiscopia Ortodoxă Română, Timișoara I,
B-dul Victoriei, nr. 7

ROLUL MIRENILOR ÎN BISERICĂ

Deși formată încă de la începuturile ei din cler și mireni, Biserica a fost concepută de către însuși Iisus Hristos Mînuitorul, de Sfinții Apostoli și urmașii lor care i-au pus temelii trainice de organizare și dezvoltare, asemenea unui întreg indivizibil. Distincțiile prea nete și distanțările exagerate pe de-o parte, amalgamarea și confundarea într-olaltă pe de altă parte, au apărut mai târziu fie pentru căunii creștini s-au lăsat influențați de aspecte împrumutate din instituțiile vremii, fie pentru că alții au repudiat radical elementele considerate de ei neconforme autenticei învățături evanghelice.

Ortodoxia, ne-o dovedesc faptele, n-a alunecat spre extreme ci a păstrat mereu cumpăna, necunoscînd nici dămnătorul clericalism, nici dizolvantul laicism. De aceea pînă azi Bisericele numite «răsăritene» se disting prin de-săvîrșita armonie între preoții slujitori și credincioși, între mîiunea unora și rolul celorlalți, fiecare avînd îndatorir și drepturi consfințite prin rînduielile canonice tradiționale.

Ierarhiei i-a repugnat exclusivismul, asociîndu-și constant mirenii în îndeplinirea variatelor lucrări ale Bisericii (cf Pr. Prof. Liviu Ștan, *Poziția laicilor în Biserica Ortodoxă*, în «Studii Teologice» seria II, an. XX, nr. 3—4, martie—aprilie 1968, p. 195—203) și aceasta pentru că Biserica doar în întregul ei, cler și laici, formează Trupul tainic al Domnului (I Corinteni XII, 26). La rîndul lor mirenii s-au simțit pururea asociați la dificila lucrare a îndrumătorilor sufletești și, mai mult decît atîta, împreună răsînzători de felul cum își îndeplinesc aceștia misiunea.

Așa au înțeles lucrurile și Sfinții Părinți a căror moștenire Răsăritul a păstrat-o cu scumpătate. E de ajuns să pomenim despre Sfîntul Ioan Hrisostom din opera căruia ne vom opri, aproape la întîmplare, asupra următorului text din care rezultă că nu trebuie creată nici o distanță

între preoți și credincioși întrucît, atît în cele ce țin de ritual, cît și de conducerea Bisericii, se cuvine să existe între ei cea mai strînsă legătură. «Sînt împrejurări, afirmă dascălul cu «gura de aur», cînd preotul nu se deosebește de păstoriți, adică de cei mai jos decît el, de pildă cînd trebuie să se învrednicească de tainele cele înfricoșate (scil. Sfînta Euharistie), fiindcă toți ne învrednicim de aceleași taine... În timpul cînd se săvîrșesc înfricoșatele taine preotul se roagă cu credincioșii, dar și credincioșii se roagă cu preotul, deoarece expresia: «și cu duhul tău» nimic altceva nu arată decît aceasta... Și de ce te minunezi că obștea grăiește împreună cu preotul cînd el înalță imnuri de laudă lui Dumnezeu chiar și împreună cu heruvimii și cu puterile cele de sus? Acestea toate le-am spus... ca să cunoaștem că toți formăm un trup, avînd poate numai atîta deosebire între noi, pe cît sînt deosebite măduarele între ele, și să nu aruncăm totul pe preoți, ci și voi să vă îngrijiți, ca unii ce sînteți din trupul obștesc, din Biserica întreagă. Aceasta ne pregătește și nouă o mai mare siguranță, în același timp și vouă propășire în fapta bună». Apoi continuă: «Ascultă cum pe timpul Apostolilor în multe împrejurări credincioșii cu toții erau luați ca părtași la părerea și hotărîrea adunării, căci atunci cînd de pildă au hirotonit sau ales pe cei șapte diaconi, mai întîi au anunțat despre aceasta comunitatea întreagă... Căci în Biserică trebuie să trăim ca într-o casă, adică trebuie să ne găsim cu toții ca și cum am fi un singur trup, după cum și botezul este unul, și masa este una, și izvorul este unul, și zidirea este una și Tatăl este unul...» (Omilia XVIII la II Corinteni, trad. Teodosie A. Ploșteanu, București, 1910, p. 227—228. Vezi și Omilia IV la II Tesaloniceni).

Rolul credincioșilor nu este străin de propovăduirea, păstrarea și apărarea dreptei credințe, el este strîns legat de împlinirea actelor de cult la care mirenii au fost mereu chemați să participe și, în fine, el este organic împreunat cu «funcțiunea cîrmuitoare sau conducătoare a Bisericii», laicii «fiind veșnic prezenți și activi în lucrarea de legiferare a Bisericii, în lucrarea judecătorească a Bisericii, în lucrarea de alegere sau designare a organelor individuale ca și a celor sinodale sau colegiale de conducere a Biseri-

cii, în lucrarea de administrație curentă a vieții bisericești ca și în cea de administrare economică» (L. Stan, art. cit., p. 201). Elementul laic în Biserică, mai trebuie spus, n-a fost nicicând mărginit la un singur sex, în ciuda importanței mai deosebite acordate bărbaților. Faptul că o repartizare a sarcinilor s-a impus prin însăși natura lor, împrejurarea că o anumită rânduială de genul prescripției paulinice: «femeia să tacă în Biserică» (I Corinteni XIV, 34; I Timotei II, 11–12) a fost socotită necesară, nu exclude credincioasele de la îndeplinirea multor lucrări bisericești.

Modul în care se reflectă cele acum arătate în viața creștinilor răsăriteni îl ilustrează cu putere de convingere actuala legislație a Bisericii Ortodoxe Române, făurită sub îndrumarea și contribuția nemijlocită a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. Prevederile Statutului de organizare precum și a regulamentelor însoțitoare creează un larg cadru de manifestare mirenilor de toate categoriile, iar dispozițiile forurilor superioare bisericești, deschiderea lor spre tendințele lumii contemporane, au înmulțit și diversificat domeniile de împreună-lucrare a clerului și credincioșilor laici.

Respectul pentru adevăr ne obligă să arătăm totuși că, pe alocuri se întâlnesc unii preoți care minimalizează nejustificat contribuția mirenilor la activitatea parohiei lor. După cum sînt și unii credincioși laici care se mulțumesc a rămîne pasivi pornind de la considerentul greșit că treburile bisericești țin de obligațiile exclusive ale clerului. Asemenea atitudini nu sînt de natură a fi acceptate și de aceea ele vor trebui corectate astfel încît orice mădular al Trupului tainic al Domnului, care e Biserica, să-și împlinească permanent și în tot locul rolul care-i revine. Oricum în cele ce le privesc, forurile ecleziastice apreciază că Biserica nu-și poate manifesta din plin viața prin mădulare pasive sau imobilizate, ci prin mădulare active și slobode și că orice acțiune pozitivă și de folos Bisericii nu se poate întreprinde și înfăptui decît prin recunoașterea drepturilor și situației lor reale, prin angajarea lor la acțiune împreună cu toate celelalte (Pr. Prof. Liviu Stan, «Mirenii în Biserică», Sibiu, 1939, Prefață p. VII—VIII).

Avea de aceea perfectă dreptate un teolog român atunci cînd scria (L. Stan, «Poziția laicilor în Biserică», p. 203) : «Cu conștiința că ei nu sînt singurii slujitori, ci numai împreună-slujitori cu laicii ai misiunii Bisericii și cu conștiința că această misiune depășește în fiecare clipă granițele Bisericii sau ale creștinătății în genere, toți slujitorii Bisericii Ortodoxe, de la cel mai simplu pînă la cel mai de frunte, își au permanent atenția îndreptată asupra posibilităților pe care le oferă pentru eficiența slujirii lor sacerdotale, împreună-slujire a credincioșilor laici, prin exercițiul tuturor drepturilor consacrate ale lor, drepturi înțelese în sens propriu, iar nu în acela de simple concesi, pentru că întreaga lucrare mîntuitoare a Bisericii nu a reprezentat și nu poate reprezenta niciodată o simplă bunăvoință clericală și cu atît mai puțin o concesiie clericală».

† NICOLAE

Mitropolitul Banatului

DREAPTA ÎNVĂȚĂTURĂ A BISERICII

ÎNDREPTAR CREȘTIN ORTODOX *

I. CREDINȚA CREȘTINĂ

Religia creștină întemeiată de Mântuitorul Iisus Hristos și propovăduită prin Sfinții Apostoli, este legătura sfântă a credinciosului cu Dumnezeu. Învățătura creștină s-a păstrat neschimbată ca o moștenire aleasă, așa cum a fost ea binevestită de Mântuitorul și Sfinții Apostoli, în Biserica noastră Ortodoxă care este a dreptei credințe și prin ea se preamărește Dumnezeu și se mântuiesc sufletele credincioșilor.

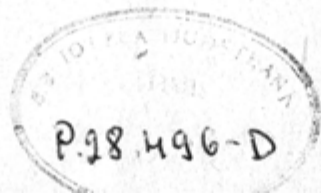
Descoperirea adevărului creștin s-a făcut prin revelație dumnezeiască și se află în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradiție.

Sfântă Scriptură este «cartea cărților», scrisă sub însuflarea Duhului Sfânt, cum spune Sfântul Apostol Pavel: «Toată Scriptura este de Dumnezeu insuflată și de folos spre învățatură» (II Tim. 3, 16), iar Sfântul Apostol Petru arată că «Nu prin voia oamenilor s-a făcut proorocie, ci purtându-se de Duhul Sfânt, au grăit oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu» (II Petru 1, 21).

Sfânta Scriptură este formată din două părți: 1. Testamentul Vechi care conține istoria omenirii până la venirea Mântuitorului Iisus Hristos, în 39 cărți canonice și 15 folosite celui care le citește și 2. Testamentul Nou care cuprinde viața și învățătura Domnului Iisus Hristos precum și viața primilor creștini în 27 cărți: 4 Evanghelii, Faptele Apostolilor, 21 Epistole ale Sf. Apostoli și Apocalipsa Sf. Ioan.

Sfânta Tradiție este învățătura dată de Mântuitorul Iisus Hristos prin grai viu Sfinților Apostoli și păstrată din tată în fiu pentru mântuire și înțelegerea cuvântului dumnezeiesc. Ea este viața Bisericii în Duhul Sfânt, este șuvoiul viu al vieții Bisericii. A fost fixată în scris în hotărârile sinoadelor ecumenice, adică a toată Biserica, în scrierile Sfinților Părinți și în cărțile de cult ale Bisericii. Sfânta Tradiție întregeste explicând Sfânta Scriptură. Ea a fost înaintea Sfintei Scripturi căci Mântuitorul a propovăduit doar, fără să fi scris nimic. O parte a propovăduirii Mântuitorului a fost scrisă de Sfinții Apostoli în Evanghelii sau epistole adresate diferitor

* Prezentul material întocmit de Prot. Bujor Toma din Lugoj este destinat preoților spre a-l folosi în propovăduirea dreptei credințe a Bisericii.

comunități, dar multe învățături au rămas ca o moștenire sfântă și păstrate în Biserică, bucurându-se de cinstire deosebită. Sf. Apostol Pavel scrie tesalonicenilor: «Stați fraților și țineți predaniile pe care le-ați învățat fie prin cuvânt fie prin epistola noastră» (II Tes. 2, 15). Sf. Evanghelist Ioan mărturisește că «Sînt și alte multe cîte a făcut Iisus, care de s-ar fi scris cîte una, cred că nici în lumea aceasta n-ar încăpea cărțile ce s-ar fi scris» (Ioan 21, 25). Iar în epistola sa același Sf. Apostol spune: «Multe avînd a vă scrie n-am voit pe hirtie și cu cerneală, ci nădăjduiesc că voi veni la voi și voi grăi gură către gură, ca bucuria noastră să fie deplină» (II Ioan 1, 12):

Din Sfînta Tradiție face parte și Simbolul credinței, care este o mărturisire de credință întocmită la Sinodul I ecumenic de la Niceea în anul 325 (7 articole) și la Sinodul II ecumenic de la Constantinopol din anul 381 (5 articole). În el se exprimă dogmele sau normele de credință: 1. despre Sfînta Treime — Dumnezeu-Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt (articolele 1—8), 2. despre Sfînta Biserică (art. 9), 3. despre Sfintele Taine (art. 10) și 4. despre viața viitoare (articolele 11—12).

1. SFÎNTA TREIME

Simbolul credinței sau Crezul este înfățișarea pe scurt a învățăturii pe care creștinul trebuie să o creadă și să o mărturisească. El se citește în biserici la sf. liturghie cum și cu prilejul altor dumnezeiești slujbe.

În articolele 1—8 se arată învățătura despre Dumnezeu în Treime: Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt, adică se exprimă credința într-un singur Dumnezeu — în ființă — care s-a arătat în trei persoane, din dragostea Sa pentru noi, spre preamărirea numelui Său și fericirea noastră.

Dumnezeu este unul în ființă, imaterial, neschimbător, veșnic, necuprins, nevăzut, atotprezent, atotputernic, atotștiutor, atodrept și atotbun. Dumnezeu este dragoste, lumină și desăvîrșire.

a) *Dumnezeu Tatăl*. — În art. 1 din Crez se spune despre persoana întâia a Dumnezeirii că este «Atotștiutor, făcătorul cerului și al pămîntului, văzutele tuturor și nevăzutele», pentru că Dumnezeu a făcut cerul, adică lumea nevăzută — îngerii — și lumea văzută. Îngerii sînt puteri cerești nemateriale, create de Dumnezeu spre vestirea voii Sale, servind pentru mîntuirea noastră. Ei cîntă mărirea lui Dumnezeu și îndeplinesc poruncile Sale. Sînt înzestrați cu voie liberă, rațiune și putere.

Prin neascultare și din mîndrie unii îngeri au căzut devenind demoni, pe care Dumnezeu i-a pedepsit cu focul cel veșnic, alungîndu-i din rai în iad. Ei caută să ispitească pe

credincioși și să le insuflă gânduri și fapte rele, spre neascultare și păcat.

Lumea văzută a fost creată de Dumnezeu în 6 «zile». În viziunea prin care ni s-au descoperit cele privitoare la facerea lumii, se observă că ea s-a realizat într-o ordine prin care lucrurile să se sprijine unele pe altele. Așa întâi s-a făcut lumina, apoi țaria sau cerul. În ziua treia s-au despărțit apele de uscat și a apărut vegetația cu plantele și ierburile de tot felul. În ziua patra s-au arătat luminătorii, soarele, luna și stelele. În ziua cincea au fost făcuți peștii și păsările, iar în ziua a șasea animalele tiritoare și mamiferele și mai pe urmă a fost creat omul.

Creația primului om, a lui Adam, care înseamnă din pămînt, s-a făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. El a fost înzestrat cu minte sănătoasă, voie liberă, inimă curată și libertate. Prin harul de sus și silință proprie se cîștigă asemănarea cu Dumnezeu. Aceste calități sînt puse în sufletul creat prin suflare dumnezeiască și așezat în trup. Lui Adam i s-a fixat ca loc de sălășluire raiul. Din coasta sa Dumnezeu a creat femeia, pe care a chemat-o Eva, adică viață, spre a nu fi omul singur pe pămînt și apoi pe amîndoi i-a binecuvîntat zicîndu-le: «Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pămîntul...» (Facerea 1, 28).

Dumnezeu a creat pe om ca o încununare a lumii văzute, spre fericirea de a fi în apropierea Lui, de a-L iubi, de a-L cunoaște și a-L preamări.

Porunca dată de a nu minca din pomul cunoștinței bine-lui și al răului nu a fost însă respectată. Prin ispitirea celui rău Adam și Eva au călcat porunca săvîrșind păcatul strămoșesc care se iartă prin Sfînta Taină a Botezului.

Pentru neascultare Dumnezeu a pedepsit pe primii oameni și i-a scos din rai, promițîndu-le mîntuirea.

Neamul omenesc s-a înmulțit prin fiii și fiicele pe care i-au avut Adam și Eva. Din urmările păcatului care au întunecat chipul lui Dumnezeu în om, lumea s-a îndepărtat de cele bineplăcute și folositoare făcînd cele rele, pentru care a primit pedepse, cum a fost potopul, împărțirea limbilor. Iudeii care au fost aleși de Dumnezeu au fost și ei pedepsiți cu robia Egiptului, din care i-a scos Moise și i-a dus în țara făgăduinții — Canaan —, apoi robia babilonică. Cu toată purtarea de grijă a lui Dumnezeu, cu toate sfaturile și amenințările prorociilor, omenirea s-a abătut din calea dreptății și a voii Lui, săvîrșind cele rele spre nefericirea ei pînă la venirea Mîntuitorului Iisus Hristos.

b) *Dumnezeu Fiul.* — În articolele 2—7 ale Crezului se mărturisește credința în a doua persoană a Dumnezeirii care este «Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut care din Tatăl s-a născut mai-nainte de toți vecii». Dumnezeu a trimis pe Fiul Său din milă față de creatură și din dragostea Sa pentru

noi, ca făcându-se părtaş firii noastre să ne îndrume pe calea virtuții. El s-a născut pe pământ din Fecioara Maria, fiica lui Ioachim și Anei, prin Duhul Sfânt, în Betleemul Iudeii. Sfintei Fecioare s-a binevestit de îngerul Gavriil această naștere și ea a primit acest dar ducînd o viață plină de sfințenie, în templul din Ierusalim. Numele primit de Iisus Hristos înseamnă Mîntuitor și unsul lui Dumnezeu. A fost Dumnezeu adevărat și de o ființă cu Tatăl, cum Însuși mărturisește: «Eu și Tatăl una sîntem» (Ioan 10, 30) sau: «Cel ce mă vede pe Mine vede pe Tatăl (Ioan 14, 9), dar a avut două firi, cea dumnezeiască și cea omenească. La început Iisus a trăit în apropierea părinților Săi, în Nazaretul Galileii. La vîrsta de 12 ani s-a dus împreună cu părinții, Sfînta Fecioară Maria și bătrînul Iosif, la templul din Ierusalim la sărbătoarea Paștilor, unde îl vedem în mijlocul învățaților iudei, dînd răspunsuri la întrebările acestora, care i-au uimit. Sfînta Fecioară Maria este Născătoare de Dumnezeu și a fost prorocită și rinduită spre acest mare dar. De aceea este mai cinstită decît Heruvimii și mai mărită decît Serafimii — puterile cerurilor —, precum și binecuvîntată între femei. Ea a rămas fecioară cum spune prorocul Iezechiel (44, 1—3).

La vîrsta de 30 de ani Mîntuitorul Iisus Hristos s-a arătat și-a început activitatea publică, primind botezul de la Ioan în rîul Iordanului. Sfîntul Ioan Botezătorul, care a fost cel mai mare proroc al Vechiului Testament și înaintemergătorul Domnului Iisus, a mărturisit darul Său și a poruncit că a văzut cerurile deschise și Duhul Sfînt în chip de porumbel deasupra lui Iisus și un glas din ceruri s-a auzit: «Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru care am binevoit» (Luca 3, 21—22).

Activitatea Mîntuitorului începe cu alegerea Apostolilor, cei mai apropiați colaboratori ai Săi și care au fost chemați la apostolie din rîndul celor simpli dar curăți la inimă. Ei l-au urmat din voință liberă. Aceștia au fost 12: Petru și fratele lui Andrei, Iacob și Ioan fiii lui Zevedei, Filip și Varfolomei, Matei și Toma, Simon Zilotul, Iacob a lui Alfeu, Iuda Tadeu și Iuda Iscarioteanul-vînzătorul.

A propovăduit pocăința și iertarea păcatelor, a binevestit iubirea de Dumnezeu și de oameni. A fost profetul adevărului și învățătorul tuturor. În Evanghelia Sa se vestește împărăția lui Dumnezeu. În ea se cuprind fericirile, virtuțile și tainele vieții veșnice. A profețit despre Sine, despre Apostoli, despre Ierusalim și despre judecata lumii. A împlinit ca nimeni altul slujba de mare preot și arhiereu, jertfindu-se pentru viața lumii. În articolul 3 al Crezului se spune: «Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire s-a pogorît din cer...», iar în articolul 4 se adaugă: și s-a răstignit pentru noi în zilele lui Pontiu Pilat și a pătimit și s-a îngropat», arătîndu-se jertfa Sa. După ce și-a împlinit misiunea binevestind

și făcînd minuni mari spre mîntuirea noastră, din ura potrivnicilor a fost judecat de arhieriei Ana și Caiafa și dat spre moarte. A fost dus înaintea lui Pilat și s-a hotărît răstignirea Lui pe cruce. Fără nici un păcat, doar pentru iertarea păcatelor noastre și pentru a ne răscumpăra din osîndă, s-a jertfit, suferînd chinuri și moarte, fiind înmormîntat de Iosif din Arimateia și Nicodim.

«A treia zi a înviat din morți» cum spune art. 5 din Crez. Este minunea mare a creștinismului, biruința asupra morții, arătîndu-se că am fost mîntuiți și asigurîndu-ne că ceea ce a propovăduit este adevărat. Prin învierea lui Hristos s-a «făcut începătura celor adormiți» căci «după cum în Adam toți mor, așa întru Hristos toți vor învia» (I Cor. 15, 17—22). Arătările lui Iisus după înviere: femeilor mironosițe, Apostolilor și la mai mult de 500 de credincioși lângă Marea Tiberiadei ca și prăznuirea minunii pînă în zilele noastre, dovedesc adevărul învierii.

După petrecerea a încă 40 de zile printre ai Săi, «s-a înălțat la cer și șade de-a dreapta Tatălui» (art. 6 din Crez) ca un Dumnezeu adevărat, în mare cinste, cîrmuindu-ne și ajutîndu-ne să ne facem după chipul Său.

În articolul 7 din Crez se vorbește despre judecata din urmă: «Și iarăși va veni să judece viii și morții, a Căruia împărăție nu va avea sfîrșit». Despre aceasta a grăit El însuși spunînd: «Cînd va veni Fiul Omului întru mărirea Sa și toți sfinții îngeri cu Dînsul, atunci va sta pe scaunul mării Sale» (Matei 25, 31). Despre timpul venirii a doua a Mîntuitorului nu se știe cînd va fi. Atunci însă se va întîmpla judecata obștească, răsplătindu-se fiecăruia faptele săvîrșite.

Împărăția lui Iisus Hristos este stăpînirea Lui întru mărire și ea nu va avea sfîrșit.

c) *Dumnezeu Duhul Sfînt*. — Persoana a treia a Dumnezeirii este Duhul Sfînt. În articolul 8 al Crezului se spune că «Duhul Sfînt este Domnul de viață făcător, care de la Tatăl purcede, Cel ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și mărit», arătîndu-se că este de aceeași ființă cu Tatăl și cu Fiul și că are aceleași însușiri, alcătuind toți o singură Dumnezeire, ca și soarele cu discul, cu raza și lumina sa. Este făcător de viață întrucît prin darurile Sale ne face vrednici de viața veșnică. El participă la opera de mîntuire a credincioșilor prin Harul dumnezeiesc care este ajutorul și puterea date spre sfințire prin Biserică, în Sfintele Taine. Conlucrarea noastră cu Harul dumnezeiesc se face prin credință și fapte bune spre mîntuire.

Duhul Sfînt a «grăit prin prooroci» luminîndu-le mintea să vestească mîntuirea, pregătind credincioșii pentru primirea Mîntuitorului și vestind mai dinainte venirea Lui.

2. BISERICA

Așezămîntul întemeiat de Domnul pentru sfințirea și mîntuirea credincioșilor este Biserica. Ea este «una, sfîntă, sobornicească și apostolească» (art. 9 din Crez). Cuprinde pe toți cei uniți prin aceeași credință în Hristos și se împărtășesc din aceleași Sfinte Taine, fiind cler și credincioși, adică preoți și laici sau mireni.

Este «una» căci una este învățătura ei și Mîntuitorul a întemeiat o singură Biserică cu un singur cap care este Iisus Hristos.

Este «sfîntă» pentru că sfînt este conducătorul ei care este Hristos, sfinte sînt și mijloacele mîntuirii prin Harul Sfîntului Duh.

Este «sobornicească» deoarece cuprinde întreaga creștinătate, adică pe toți credincioșii din toate locurile și din toate timpurile. Este îndrumată de sinoade, adică de adunarea ierarhilor.

Este «apostolească» pentru că se leagă de activitatea și propovăduirea Sfîntilor Apostoli care au pus bazele primelor comunități creștine, păstrînd prin succesiune neîntreruptă adevărata învățătură a Mîntuitorului Iisus Hristos. Succesiunea apostolică se asigură prin ierarhia bisericească care are trei trepte: diaconia, preoția și episcopatul, legate între ele prin același har al preoției, precum spune Sfîntul Apostol Pavel: «Nu fi nebăgător în seamă de harul care este în tine, care ți s-a dat prin proorocie cu punerea mîinilor preoției» (I Timotei IV, 14 și II Timotei I, 6).

3. SFINTELE TAINE

În articolul 10 din Crez se mărturisește «un Botez spre iertarea păcatelor», arătîndu-se credința în Sfînta Taină a Botezului care este poarta prin care se intră în creștinism.

Sfintele Taine sînt lucrări văzute instituite de Mîntuitorul Hristos, prin care se pogoară Harul nevăzut al Duhului Sfînt. Sînt în Biserica noastră 7 Taine.

Botezul este Taina prin care ne curățim de păcatul strămoșesc și de păcatele săvîrșite pînă la primirea Botezului. A fost instituit de Mîntuitorul Hristos cînd a poruncit Sfîntilor Apostoli: «Mergînd învățați toate neamurile, botezîndu-i în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh» (Matei XXVIII, 19). Pentru primirea acestei Taine se cere credință în Iisus Hristos pe care să o mărturisească cel ce se botează. Din cele mai vechi timpuri și pruncii au primit această Sfîntă Taină, mărturisind pentru ei nașii care se obligau să-și crească finii în învățătura creștină. În Sfînta Scriptură și în tradiția bisericească se află temeiuri ale primirii botezului de către prunci. Potrivit poruncii Mîntuitorului: «Lăsați copiii să vină la Mine,

că a unora ca aceștia este împărăția cerurilor» (Matei XIX, 14) rezultă că i-a avut în mod expres în vedere. Sfinții Apostoli botează case și familii întregi, unde nu puteau lipsi pruncii. Într-un loc se spune că întreaga Samarie s-a botezat (Fapte VIII, 5—17). Moartea pruncilor nebotezați se consideră un păcat mare care va apăsa asupra părinților.

Botezul se săvârșește în numele Sfintei Treimi și nu se mai repetă, fiind o singură naștere în creștinism. Sfântul Apostol Pavel afirmă că există «un Domn, o credință, un Botez» (Efeseni IV, 5). Cel ce se botează este cufundat de trei ori în apă, simbolizînd curățirea de păcate. Mai este și botezul singelui, adică al mucenicilor și cel al dorinței.

Se admite ca în împrejurări deosebite să se facă un botez de necesitate pruncilor debili sau bolnavi aflați în pericol de moarte, de către orice creștin, rostindu-se formula botezului și apoi împlinindu-se Taina cînd va fi cu puțință de către preot.

Taina Sfintului Botez este deosebită de botezul Sfintului Ioan Botezătorul care boteza cu botezul pocăinței iar nu cu Duh Sfînt, cum singur mărturisește (Fap. Ap. I, 5).

Sfîntul Mir este Taina prin care se împărtășesc celui botezat darurile Sfintului Duh pentru a spori în viața duhovnicească. A fost instituit de Mîntuitorul Iisus Hristos (Luca XXIV, 49) și se practică încă de la începuturile creștinismului (I Ioan II, 20 și II Cor. I, 21).

Materia Tainei Sfintului Mir se pregătește din diferite arome de adunarea episcopilor fiecărei Biserici în Joia Paștilor.

Sfînta Taină a Pocăinței acordă iertarea păcatelor celui ce mărturisește duhovnicului păcatele, cu zdrobire de inimă. A fost așezată de Mîntuitorul cînd a dat Apostolilor puterea de a lega și dezlega păcatele (Matei XVIII, 18). Prin Apostoli s-a transmis această putere urmașilor lor; episcopii și preoții. Condițiile iertării sînt: părerea de rău pentru păcatul săvîrșit, mărturisirea lui duhovnicului cu hotărîrea de a nu mai face păcate, credința în Hristos și nădejdea în El, precum și împlinirea canonului sau a epitimiei pe care o dă duhovnicul celui ce se spovedește.

Împărtășania sau Cuminecătura este Taina instituită de Domnul Iisus Hristos la Cina cea de Taină, cînd a rostit cuvintele: «Luați mîncăți acesta este Trupul Meu...» și «Beți dintru acesta toți acesta este sîngele Meu...» și a poruncit Apostolilor: «Aceasta să o faceți întru pomenirea Mea» (Matei XXVI, 26—28 și Luca XXII, 19).

Sfînta Taină a Cuminecăturii se săvârșește de preoți în timpul sfîntei liturghii cînd se rostesc cuvintele Mîntuitorului Hristos și rugăciunea de prefacere a Darurilor în Trupul și Sîngele Mîntuitorului. Primirea de către credincioși a Sfîntei Cuminecături se face după o pregătire deosebită de

post — cel puțin 3 zile — și rugăciune, precum și primirea Sfintei Taine a Pocăinței cu dezlegarea dată de duhovnic.

Prefacerea pîinii și vinului în Trupul și Sângele Mîntuitorului Hristos este mărturisită de Sfîntul Apostol Pavel care se întreabă pe bun drept: «Pîinea pe care o frîgem nu este oare împărtășirea cu Trupul lui Hristos? Paharul pe care-l binecuvîntăm nu este oare împărtășirea Sîngelui lui Hristos?» (I Corinteni X, 17) și: «Oricare va mîncă pîinea aceasta sau va bea paharul Domnului cu nevrednicie, vinovat va fi față de Trupul și Sângele Domnului» (I Corinteni XI, 27).

Cuminecătura este jertfa Mîntuitorului care se aduce din nou pentru iertarea păcatelor celor vii și celor morți, fiind și o jertfă de laudă și mulțumire.

Hirotonia sau Preoția este Taina prin care credincioșii pregătiți anume pentru aceasta primesc prin punerea mîinilor și rugăciunea arhiereului puterea de a propovădui cuvîntul lui Dumnezeu, de a sfinți prin Sfintele Taine și ierurgii și de a conduce pe credincioși la mîntuire. A fost instituită de Mîntuitorul Iisus Hristos cînd a spus Apostolilor: «Precum m-a trimis pe Mine Tatăl și Eu vă trimit pe voi. Și acestea zicînd a suflat și a zis lor: luați Duh Sfînt: cărora le veți ierta păcatele se vor ierta lor și cărora le veți ținea vor fi ținute» (Ioan XX, 21—23). Pe aceste cuvinte se sprijină puterea preoției: învățătoarească, sfințitoare și conducătoare. Hirotonia are trei trepte: arhierească, preotească și diaconască.

Nunta este Taina prin care se împărtășește Harul dumnezeiesc bărbatului și femeii care se însoțesc, spre ajutor și mîntuire, pentru a se iubi între ei și a da naștere la urmași. A fost instituită de Dumnezeu cînd a binecuvîntat pe primii oameni și de Mîntuitorul Iisus Hristos prin participarea Sa la nunta din Cana Galileii. Se săvîrșește de preot, prin binecuvîntarea: «Cunună-se robul lui Dumnezeu... cu roaba lui Dumnezeu...» și rugăciunea ce urmează: «Doamne Dumnezeul nostru... încununează-i pe dînșii». Această Taină se săvîrșește spre împărtășirea Harului Duhului Sfînt care sfințește și ajută la împlinirea rostului vieții. Sfîntul Apostol Pavel o numește «Taină mare», asemenea tainei unirii dintre Hristos și Biserică (Efeseni V, 32).

Maslul este Taina în care prin rugăciunile preoților și ungerea trupului credincioșilor se împărtășește Harul de tămăduire a bolilor trupesti și sufletești. A fost instituită de Mîntuitorul Iisus Hristos cînd a poruncit Apostolilor să scoată duhurile necurate și să vindece bolile (Marcu XVI, 17—18). Sfîntul Apostol Iacob spune: «De este bolnav cineva dintre voi să cheme preoții bisericii, să se roage pentru dînsul, un-

gîndu-l cu untdelemn întru numele Domnului și rugăciunea credinței va mîntui pe cel bolnav și-l va ridica pe dînsul Domnul, și de va fi făcut păcate se vor ierta lui» (Iacob V, 14—15). Se săvîrșește de 7, 5 sau 3 preoți.

4. VIAȚA VEȘNICĂ

În ultimele articole ale Crezului (art. 11 și 12) se vorbește despre viața viitoare : «Aștept învierea morților și viața veacului ce va să fie». Se știe că viața aceasta se sfîrșește cu moartea, adică despărțirea sufletului de trupul care intră în pămîntul din care a fost făcut, iar sufletul merge la Dumnezeu să primească răsplata sau pedeapsa, după faptele săvîrșite. Rugăciunile celor vii pot influența într-o anumită măsură soarta sufletului morților. Biserica ne învață că este o comuniune între cei vii și sufletele celor adormiți în Domnul. Prin rugăciuni și jertfe, la judecata particulară, care se face de Mîntuitorul Hristos după moarte, ca și la judecata din urmă, se mai pot aduce îmbunătățiri stării sufletelor. Judecata din urmă se va face de Mîntuitorul Iisus Hristos, întru mărire, la sfîrșitul veacurilor.

Există și o comuniune sfîntă cu sufletele dreptilor de dragoste și de rugăciune între cei vii și sfinții trecuți în viața veșnică. Sfinții și cei trecuți din această viață formează Biserica triumfătoare, iar viii cea luptătoare. Sfinții se roagă pentru noi și sînt ascultați de Dumnezeu, de aceea se cuvine să-i cinștim și să-i urmăm în credința pe care au mărturisit-o.

Cea dintîi dintre sfinți este Maica Domnului, Sfînta Fecioară Maria. Se cuvine să o venerăm ca pe Împărăteasa cerului și Maica Luminii. Ea este rugătoare pentru sufletul credincioșilor, către Fiul Său și Dumnezeuul nostru.

II. SERVICIILE RELIGIOASE — RUGĂCIUNEA

Credinciosul simte trebuința să-și manifeste credința sufletului prin acte exterioare de cult și închinare. Aceste acte constau în rugăciuni particulare și publice. Rugăciunea este ridicarea minții și voci noastre către Dumnezeu, este convorbirea cu Dumnezeu.

Cea dintîi rugăciune este invocarea Sfintei Treimi și facearea semnelor crucii, mărturisind credința în Dumnezeu-Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt. Semnul sfintei cruci se face spre lauda și aducerea aminte a patimilor și răstignirea Mîntuitorului. El se face corect împreunînd cele trei degete mari de la mîna dreaptă, iar cele două, inelarul și cel mic, închizîndu-le în palmă. Cele trei simbolizează Sfînta Treime, iar cele două închise firile Mîntuitorului, cea dumnezeiască și cea omenască. Ducerea mîinii la frunte înseamnă mărturisirea lui Dumnezeu-Tatăl, care este în ceruri, de aceea și zicem : «în

numele Tatălui», coborîrea minii la piept și rostirea cuvintelor: «și al Fiului», înseamnă pogorîrea lui Dumnezeu-Fiul din ceruri pe pămînt spre mîntuirea noastră, apoi ducerea la umărul drept și la cel stînd zicînd: «și al Sfîntului Duh, Amin», înseamnă că după cum umerii pe care îi însemnăm susțin corpul nostru, Duhul Sfînt persoana a treia a Dumnezeirii, susține lumea.

Crucea este simbolul creștinismului (I Corinteni I, 18). Prin însemnarea noastră cu sfînta cruce, mărturisim credința în Dumnezeu cel în trei persoane. Ea este învățătura pe scurt a legii creștine. Prin însemnarea cu sfînta cruce dobîndim binecuvîntarea lui Dumnezeu, sfințenie, depărtarea tuturor relelor și ajutor în împlinirea binelui.

Rugăciunea este de laudă, de mulțumire și de cerere către Tatăl ceresc. Ea se face fie în genunchi, fie stînd drept, în gînd sau cu glas tare și cu inima curată. Momentele cele mai potrivite pentru rugăciune sînt dimineața, la amiază și seara. Sînt rugăciuni pentru diferite trebuințe și la diferite ocazii.

Cel mai desăvîrșit model de rugăciune este Rugăciunea Domnească adică: «Tatăl nostru care ești în ceruri, sfințească-se numele Tău, vie împărăția Ta, facă-se voia Ta, precum în cer așa și pe pămînt. Plînea noastră cea de toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi și ne iartă nouă păcatele noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri, și nu ne duce pe noi în cercare, ci ne mîntuiește de cel rău. Că a Ta este împărăția și puterea și mărirea în veci. Amin» (Matei VI, 9—13). Ea a fost alcătuită de Mîntuitorul Iisus Hristos și cuprinde o chemare către Tatăl nostru cel din ceruri, șapte cereri în care ne rugăm să se sfințească numele lui Dumnezeu în inimile noastre, printr-o viață cucernică și prin fapte bune, să vie în noi și printre noi împărăția de dreptate, pace și bucurie a lui Dumnezeu, să se împlinească în toate voia lui Dumnezeu. Cerem apoi hrana sufletească și trupească și iertarea păcatelor, promițînd că și noi iertăm pe aproapele nostru. Apoi ne rugăm să ne ferească de ispitele care întrec puterile noastre și să ne mîntuiască de cel rău, adică de păcat și de toată rușinea care întărită minia lui Dumnezeu spre pedepsirea noastră. În încheiere mărturisim și dăm laudă lui Dumnezeu care stăpînește în împărăția cea veșnică. Cuvîntul amin, cu care se termină Rugăciunea Domnească, înseamnă «așa să fie».

Rugăciunea publică sau rugăciunea obștească este aceea care se face în numele Bisericii și la ea iau parte toți credincioșii. Această rugăciune se săvîrșește în lăcașul sfînt numit biserică, unde se preamărește Dumnezeu și se săvîrșește Sfînta Jertfă. Biserica este zidită de obicei în formă de cruce, corabie, dreptunghiulară (cu altarul în semicerc) sau rotundă. Este împărțită în trei părți: altarul, în care se află sf. masă și care simbolizează mormîntul Domnului pe care se aduce jertfa nesîngerоasă a Mîntuitorului Hristos, proscomidia unde

se săvârșesc lucrările pregătitoare pentru sf. liturghie și chivotul în care se păstrează Sfinta Cuminecătură. Altarul este despărțit de partea a doua a bisericii, numită naie sau naos, prin iconostas, cu trei uși: în mijloc «ușile împărătești» pe care intră numai preoții în veșminte religioase și cele două uși laterale, numite diaconești.

Pe iconostas se află icoanele Mântuitorului, a Maicii Domnului cu Pruncul în brațe, a Sfinților și Prorocilor, precum și icoane care reprezintă scene din viața Mântuitorului. Icoanele sînt cinstite în Biserica noastră, iar credincioșii se închină înaintea lor sărutîndu-le. Nu ne închinăm materiei din care sînt alcătuite, ci acelor pe care îi reprezintă și cărora le cerem ajutor și binecuvîntare, preamărindu-le numele.

În naos pe solee sînt cele două strane unde stau cîntăreții, apoi în rest locul în care se roagă credincioșii, de-a dreapta bărbații și de-a stînga femeile. În urmă este tinda în care se află cristelnița pentru săvîrșirea Botezului.

Rugăciunea publică se oficiază de arhiereu și de preoți, asistați de credincioși. Timpurile de rugăciune sînt: vecernia sau rugăciunea de seară, care face amintirea timpului dinaintea venirii Mântuitorului. În slujba de dimineață sau utrenia aducem mulțumiri lui Dumnezeu pentru cunoștința adevărului și lumina dreptei credințe care ni s-a arătat. Sfinta liturghie se săvîrșește în duminici și sărbători. Prin această rugăciune cinstim și preamărim pe Dumnezeu în Treime și pe Fiul Său care s-a jertfit pentru noi. În timpul sfintei liturghii aducem din nou această jertfă în Sfinta Euharistie, după cum însuși Mântuitorul a poruncit la Cina de Taină.

Pregătirea darurilor se face înainte la proskomidie, din prescuri de grîu curat și vin. Se pomenesc Domnul Iisus Hristos, Sfinta Fecioară Maria, Sfinții, îngerii, cei vii și cei morți. Sfinta liturghie începe cu ectenia mare în care ne rugăm pentru toți și toate, pentru pace, pentru Biserică, pentru arhiereu și stăpînire, pentru ctitori, binefăcători, călători și cei prezenți. Urmează cîntarea Sfinte Dumnezeule..., citirea Apostolului și a Evangheliei cu explicarea ei și ectenia întreită. La cîntarea Heruvimilor preotul aduce darurile pregătite la proskomidie în altar, simbolizînd venirea Mântuitorului la patima Sa cea de bunăvoie.

Urmează momentele cele mai solemne cînd atenția celor prezenți se cuvine să fie deosebită. Se rostește Crezul și se sfințesc darurile, după rostirea cuvintelor de către preot: «Luați mîncăți...» și «Beți dintru acesta toți...». Atunci se preface pîinea în Trupul lui Iisus Hristos și vinul în Sîngele Lui. Credincioșii cîntă imnul «Pe Tine Te laudăm...». Urmează împărtășirea preotului și a credincioșilor pregătiți, în timpul cîntării pricesnei și a imnelor următoare. La sfîrșit se împarte

anafora ca o amintire a agapelor sau meselor care se serveau în timpul Apostolilor.

Alături de vecernie și utrenie care fac parte din cele șapte laude (1. miezonoptica, 2. utrenia cu ora întâi, 3. ora a treia, 4. ora a șasea, 5. ora a noua, 6. vecernia și 7. pavecernița) și alături de sfânta liturghie, în biserică se mai oficiază Sfintele Taine, ierurgiile și rugăciuni la diferite trebuințe. În timpul Postului Mare sau al Paștelor ori Păresimilor se săvârșesc liturgiile celor mai înainte sfințite și denii.

Duminica este ziua Domnului și amintește ziua învierii Mîntuitorului din morți. Se mai serbează și zilele de amintire a diferitelor evenimente din viața Mîntuitorului, a Maicii Domnului, a sfinților și a îngerilor. Sărbătorile în cinstea Dumnezeirii sînt numite împărătești. Sînt apoi sărbători închinete Maicii Domnului și sfinților. Cele mai importante sărbători bisericești sînt următoarele :

Sărbători împărătești : Învierea Domnului — Paștile —, Înălțarea Domnului, Pogorîrea Duhului Sfînt — Rusaliile —, Schimbarea la față — 6 august —, Nașterea Domnului — Crăciunul — 25 decembrie —, Tăierea-împrejur — Anul Nou — 1 ianuarie —, Botezul Domnului — 6 ianuarie —, Întîmpinarea Domnului — 2 februarie —, Intrarea lui Iisus în Ierusalim — Floriile —, Înălțarea Sfintei cruci — 14 septembrie —.

Sărbătorile Maicii Domnului : Nașterea Maicii Domnului — 8 septembrie —, Intrarea în Biserică — 21 noiembrie —, Bunavestire — 25 martie —, Adormirea Maicii Domnului — 15 august.

Sărbătorile sfinților : Sf. Mucenic Dimitrie — 26 octombrie —, Sf. Arhangheli Mihail și Gavril — 8 noiembrie, Sfîntul Ierarh Nicolae — 6 decembrie, Arhidiaconul Ștefan — 27 decembrie, Sfîntul Vasile cel Mare — 1 ianuarie, Ioan Botezătorul — 7 ianuarie, Mucenicul Gheorghe — 23 aprilie, Sfinții Constantin și Elena — 21 mai, Sfinții Apostoli Petru și Pavel — 29 iunie, Prorocul Ilie — 20 iulie, Cuv. Paraschiva — 14 octombrie, Sfinții Trei Ierarhi : Vasile, Grigorie și Ioan — 30 ianuarie, Sfîntul Iosif cel Nou de la Partoș — 15 septembrie.

Creștinul trebuie să se pregătească pentru o participare demnă la serviciile divine, îngrijind sufletul și trupul, rugîndu-se, îngenunchind la momentele solemne, cum este timpul ieșirii cu Darurile sau al prefacerii și ascultînd ori dînd răspunsurile la sfintele slujbe în comun sau cîntare omofonă, «toată suflarea lăudînd pe Domnul».

În Biserica noastră se țin posturile mari, dinaintea Învierii, a Nașterii Domnului, a Maicii Domnului și a Sfinților Apostoli precum și posturile de o zi : miercurea și vînera ca și ajunările din preziua sărbătorilor mari. A posti înseamnă a te reține de la fapte rele, a face binele și a te reține de la mîncări cu carne și a nu te îmbuiba.

III. LEGEA MORALĂ CREȘTINĂ

Dragostea de Dumnezeu și dragostea de semenii este legea supremă a creștinismului. Mîntuitorul Iisus Hristos a poruncit: «Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău cu toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău. Aceasta este înțîia și cea mai mare poruncă. Iar a doua asemenea acesteia: să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși» (Matei XXII, 37—39).

Dumnezeu este dragoste și cel ce petrece întru dragoste în Dumnezeu petrece și Dumnezeu întru dînsul (I Ioan IV, 16). Ea este năzuința spre tot ce este bun și frumos, vrednic de dorit. Mîntuitorul Iisus Hristos a ridicat-o la rangul de cea mai mare virtute, fără de care nu sîntem nimic.

A iubi pe Dumnezeu înseamnă a asculta de poruncile Sale, a ne feri de păcat, a primi binecuvîntarea Bisericii, a avea liniște sufletească și a cîștiga mîntuirea sufletului. A iubi pe aproapele înseamnă a face semenilor cum vrei să-ți facă ei ție (Luca VI, 31). În împlinirea acestei virtuți se cuvine a cunoaște voia lui Dumnezeu sau legea morală și a face fapte bune.

În Vechiul Testament legea a fost dată de Dumnezeu, prin Moise, în cele 10 porunci, numite dumnezeiești. Primele 4 conțin datoria credinciosului față de Dumnezeu, iar cele 6 din urmă datoria față de aproapele. Astfel: 1. Să iubești pe Dumnezeu și să nu ai alți dumnezei afară de Dumnezeul adevărat, 2. să nu-ți faci chip cioplit — idoli —, 3. să nu iei numele Domnului în deșert, 4. adu-ți aminte de ziua Domnului (duminica) ca să o sfințești, 5. cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, 6. să nu ucizi, 7. să nu fii desfrînat, 8. să nu furi, 9. să nu mărturisești strîmb și 10. să nu poțestești ce este al aproapelui tău. Mîntuitorul Iisus Hristos a desăvîrșit legea Vechiului Testament prin legea iubirii, jertfindu-se pe cruce pentru mîntuirea noastră, dîndu-ne Harul dumnezeiesc. Împlinind fapte bune și desăvîrșindu-ne prin sfaturile evanghelice, realizăm chipul lui Dumnezeu în noi, ne asemănăm cu El.

Respectînd legea morală creștinul ajunge la o viață virtuoasă. Virtutile sînt religioase sau teologice: credința, nădejdea și dragostea, și morale: înțelepciunea, dreptatea, cumpătarea și bărbăția.

Împotriva legii morale stă păcatul cu toate urmările lui. Păcatul este călcarea cu deplină știință și voie liberă, prin gînd, cuvînt și faptă, a voii lui Dumnezeu sau a legii morale. Păcatul repetat dă viciul sau patima, care este voia statornică de a călca legea morală.

Pedeapsa păcatului este blestemul și suferința morală și trupească. Păcatul este: strămoșesc — săvîrșit de strămoși Adam și Eva — și se șterge prin Taina Botezului, și păcatul personal pe care-l face fiecare credincios în parte. Păcatele

ușoare sau veniale se iartă prin Taina Pocăinței și sînt acelea pe care le face credinciosul dintr-o slăbiciune a voinței sau a cunoștinței sale. Păcatele grele sînt acelea prin care cineva cu multă răutate a voii sale încalcă poruncile dumnezeiești. Ele sînt de trei feluri :

1. păcate capitale : mîndria, avariția, desfrînarea, invidia, lăcomia, mînia și lenea ;

2. păcate împotriva Duhului Sfînt sînt cele contra virtuților teologice : necredința, încrederea prea mare în bunătatea lui Dumnezeu și neîncrederea în El sau deznădejdea, ura față de aproapele și nesocotirea darurilor lui Dumnezeu, nepocăința, apostazia sau lepădarea adevărului învederat ;

3. păcate strigătoare la cer sînt : uciderea sau crima, sinuciderea, sodomia — desfrîu împotriva firii —, asuprirea văduvelor și orfanilor, oprirea plății lucrătorilor și necinstirea părinților.

Creștinul are anumite datorii care trebuie împlinite cu sfințenie :

— datorii către Dumnezeu : de a-L cunoaște și a-L recunoaște ca binefăcător, sfințitor, creator și judecător. Numai Lui se cuvine să I se închine și să-I servească ;

— datorii către sine : credinciosul are răspundere față de sufletul său prin păstrarea numelui bun, rugăciune și învățături folositoare, și față de trupul său prin aceea de a-și păstra sănătatea prin cumpătare și ferirea de păcate, prin muncă, odihnă, îmbrăcăminte și hrană ;

— datorii către aproapele : să-l cinștim, iubim și ajutăm. Faptele milei trupesti sînt : a sătura pe cel flămînd, a da de băut celui setos, a îmbrăca pe cel gol, a primi pe cel străin, a cerceta pe cei bolnavi și în suferință, a înmormînta pe cei morți. Faptele milei sufletești sînt : a îndrepta pe cel ce greșește, a învăța pe cei neștiutori, a sfătui pe cei îndoielnici, a ne ruga pentru aproapele, a mîngîia pe cei întristați, a suferi cu răbdare asuprirea și a ierta celor ce ne greșesc.

— Creștinul are și datorii față de familia sa, față de rudeni, prieteni și vecini, de a-i cinși și a-i iubi, de a-i ajuta, de a munci împreună trăind în dreptate, cumpătare și curătenie.

Datorii de seamă are creștinul față de patria sa și față de Stat : 1. Să ne iubim patria și poporul din care facem parte, 2. să ne supunem și să ascultăm de conducătorii țării, precum și de legile ei, 3. să muncim spre folosul nostru și al semenilor, 4. să ne rugăm pentru conducători și 5. să apărăm țara în orice vreme. Biserica noastră este sprijinitoarea însuflețită a păcii și se împotrivesc războiului deoarece aduce moartea și distruge bunurile oamenilor.

— Față de Biserică creștinul are datoria de a apăra credința dreaptă prin fapte și vorbe mărturisind-o și împlinind poruncile bisericesti.

VECHIUL TESTAMENT ÎN CULTUL BISERICII

SUGESTII ÎN PROBLEMA RECONSIDERĂRII CITIRILOR DIN VECHIUL TESTAMENT

de: Pr. Prof. dr. NICOLAE NEAGA

Întrebuințarea Vechiului Testament în cultul divin este în uz din vechime. În templul din Ierusalim se citea așa-numitul «Șema», compus din trei fragmente luate din Pentateuh: Deut. VI, 4—9; Deut. XI, 13—21 și Num. XXXVII, 41.

Fiecare credincios rostește de trei ori — dimineața, la amiază și seara — acest text la care se adaugă «Șemone esre» (optsprezecia), un fel de «Tatăl nostru» alcătuit din 18 cereri. Materialul acestei rugăciuni este luat din Vechiul Testament.

Formula de binecuvîntare preotească este luată din Num. VI, 24—26.

Cîntările care însoțesc serviciul zilnic sînt alcătuite din Ps. XXXII, 2—3; Ps. LXXX, 2; Ps. CI, 1—5; Ps. XXV, 6—8, și Ps. L, 18—19¹.

Cu ocazia pelerinajului spre Ierusalim se cînta din Ps. CXXI, 1—4. La ajungerea la cetatea sfîntă se cîntau psalmii CXXXII, 1—3; Ps. CXVII, 19—27; Ps. XXIII, 3—5.

Necesitatea cultului interior se exprima prin texte luate din I Imp. XV, 27; Ps. XCIX, 8—15; Is. XXIX, 13; Is. I, 11—16; Prov. XXI, 3 și Sir. XXIV, 1—2².

Părăsind templul pelerinii cîntau psalmul CL, 1—5; LXXXIII, 2—11.

Începînd cu epoca captivității (586—539 î. d. Hr.) iudeii au împărțit Pentateuhul în atîtea părți cite sabate sînt într-un an. Acest fapt îl confirmă Faptele Apostolilor XV, 21. Tot așa de veche este și împărțirea Vechiului Testament în așa-numitele «haftare» (secțiuni).

În vremea Mîntuitorului se citea, la serviciul cultic, din profeți.

1. H. Lesêtre, *Le temple de Jérusalem*, Paris 1912, p. 100.

2. Lesêtre *op. cit.*, p. 131.

Datina aceasta de a se citi din Vechiul Testament, trece și în cultul creștin. Introducerea citirilor este justificată și de vederile creștinilor despre raportul Vechiului Testament față de Noul Testament. «Noul se privea drept împlinire a celui Vechi, iar cel Vechi ca cheie la înțelesul celui Nou. Și, în general Vechiul și Noul Testament sînt privite ca, independente unul de altul, cuprinzînd tezaurul întregii descoperiri dumnezeiești»³.

Citirea Vechiului Testament s-a introdus în Biserică, de timpuriu. Așa zice *Justin Martirul*: «În Ziua Duminicii ne adunăm la un loc cu toții și citim pînă îngăduie timpul, memoriile Apostolilor și scrierile profeților»⁴, iar *Tertulian* scrie: «La serviciul dumnezeiesc se citesc parte psalmi, parte se țin cuvîntări»⁵.

Constituțiile Apostolice dispun în privința aceasta ca: «Cititorul să stea la mijloc, pe un loc mai ridicat și să citească cărțile lui Moise și ale lui Josua, Judecătorilor, ale Împăraților și Cronicilor, mai departe cartea lui Iov, cărțile lui Solomon și cele ale celor 16 profeți. Terminîndu-se aceste citiri de doi, un altul să cînte psalmii lui David»⁶, după aceea să citească Faptele, Epistolele Sfintului Apostol Pavel... Evangheliile».

Origen, de asemenea confirmă citirea din cărțile cele vechi⁷.

În epoca primară a creștinismului, fiindcă scrierile Noului Testament nu apăruseră, se înțelege de la sine că citirea se făcea din scrierile Vechiului Testament. Citirea se făcea sub controlul și supravegherea Apostolilor, a episcopilor diferitelor biserici și a preoților^{7 bis}.

Aruncînd o privire generală asupra citirilor din Vechiul Testament se poate spune că obiect de lectură mai abun-

3. Munteanu Zeno, *Citirea Sf. Scripturi în cultul divin*, în «Anuarul Academiei teologice-Caransebeș», 1940, p. 173.

4. V. Mitrofanovici (T. Tarnavski), *Liturgică*, 1909, p. 372.

5. Mitrofanovici, *op. cit.*, p. 373.

6. V. Tarnavski, *Introducere în sfintele cărți ale Vechiului Testament*, 1928, p. 569.

7 bis. Dragomir Demetrescu, *Sf. Scriptură în uzul liturgic*, în «Biserica divin în Biserica antică, în «Biserica Ortodoxă Română», III (1877), nr. 9, p. 375.

7 bis. Dragomir Demetrescu, *Sf. Scriptură în uzul liturgic*, în «Biserica Ortodoxă Română», XXXII (1908—1909), nr. 7, p. 794.

dentă este Geneza⁸, Exodul⁹, Numeri¹⁰, Iosua¹¹, I Împărați¹², III Împărați¹³, IV Împărați¹⁴, Isaia¹⁵, Ieremia¹⁶, Ezechiel¹⁷, Daniel¹⁸, Ioil¹⁹, Amos²⁰, Obadia²¹, Iona²², Micheia²³, Naum²⁴,

8. Ritualul Sfintei cununii amintește de căsătoria lui Isac cu Rebeca, de Avram și Iacob, de Sara și Rahila.

Paremiile liturgice din ajunul Nașterii Domnului sînt inspirate din Geneză. La Proscomidie preotul scoate o părticică din prescură în amintirea lui Moise, Aron etc.

Cunoscuta cîntare de strană: «Fie numele Domnului...» este cuvîntul cu care Iacob s-a consolat.

Sf. taină a Euharistiei este inchipuită în jertfa lui Melhisedec, în jertfa mielului pascal. În simbolismul vechi piinea și vinul erau elemente însemnate. Melhisedec aduce dar piine și vin lui Dumnezeu.

Slujba înmormîntării este impletită exclusiv cu floricele din cîmpul biblic al Vechiului Testament. Peste mort se varsă cenușă din tămieri și țărînă din apropierea gropii, spre a se însemna că adevărate sînt cuvintele din Geneză 18, 27 «pămînt și cenușe sîntem».

9. Binecuvîntarea priniților se bazează pe Exod 23,19.

10. Sfîntirea bisericii își are prototipul în Num. 7,1, ca și rugăciunea la punerea pietrei fundamentale. În acest duh de viață a dat destinației Moise cortul și firește Solomon templul din Ierusalim.

La Rusalii cuvintele lui Moise din Num. 11,39 formează firul roșu al zilei. Paremiile din ajunul Nașterii sînt inspirate din Numeri.

11. Simbolismul cifrei 7 se bazează pe Iosua 6,16.

12. Simburele Utreniei îl formează cîntările biblice dintre care 8 sînt luate din Vechiul Testament. Contribuie și I Împ. cu cap. 2.

13. III Împărați contribuie cu cap. 8 la Rugăciunea punerii pietrei fundamentale. La Proscomidie preotul scoate o părticică din prescură în amintirea lui Ilie, Elisei, Iesei și David.

14. Simbolismul cifrei 7 e luat din IV Împ. 4, 35.

15. Textul principal la Sfîntirea cea mare a apei e din Isaia 12, 3—6; 35, 1—16; 55, 1—15.

Stihirile: «căci cu noi este Dumnezeu», sînt luate din Isaia (8 și 12). Isaia 53 (ca o oaie spre junghiere) intră în textul Proscomidiei.

16. Ideea îndurării divine și a dreptății care străbate cartea lui Ieremia pătrunde multe rugăciuni ale Bisericii ortodoxe.

17. Botezul a fost inchipuit cînd profetul Ezechiel scria că duhul sfînt se va împărtași prin apă (Ez. 36, 25. «Și voi stropi peste voi cu apă curată»).

18. În 17 decembrie calendarul ortodox cinstește amintirea profetului Daniel.

Paremiile liturgice din ajunul Nașterii sînt inspirate și din Daniel.

19. La 19 octombrie calendarul ortodox prăznuiește amintirea profetului Ioil.

20. Prin cartea sa, profetul necărturar, ciobanul din Tecca, e considerat creatorul monoteismului (Tarnavski, *Introducere*, p. 454).

21. La 19 noiembrie Biserica Ortodoxă Română prăznuiește amintirea profetului Obadia.

22. Cartea lui Iona contribuie la cîntarea biblică ce-i poartă numele.

23. Miheea intră la Paremi. Biserica Ortodoxă Română îi prăznuiește amintirea la 14 august.

24. La 1 decembrie Biserica Ortodoxă Română prăznuiește amintirea profetului Naum.

*Avacum*²⁵, *Sofonie*²⁶, *Agheu*²⁷, *Zaharia*²⁸, *Maleahi*²⁹, *Iov*³⁰ și celelalte cărți, așa-numite didactice.

Cît despre Psaltire, nu este serviciu liturgic fără utilizarea ei. Mai ales se citește psalmul («Miluiește-mă Dumnezeu...»), dar și ceilalți psalmi.

În Biserică se fac citiri atît din cărțile canonice cît și din unele necanonice, ba chiar din apocrife. Rugăciunea lui Manase³¹, Baruh³², Tovit³³, Iudit³⁴, II Macabei³⁵, Istoria Su-

25. Cartea lui Avacum contribuie la cîntarea biblică «Cîntarea lui Avacum», care formează simburile Utreniei. La 2 decembrie Biserica Ortodoxă Română îi prăznuiește amintirea. La Proscomidie se citește cap. 3 din Avacum.

26. Prăznuirea la 3 decembrie.

27. Prăznuirea la 16 decembrie.

28. În Duminică Floriilor «Osana» lui Zaharia 9 dă tonul zilei. La 5 septembrie Biserica Ortodoxă Română prăznuiește amintirea profetului.

29. Taina Sfintei Euharistii este prezisă de Maleahi 1,10. La 3 ianuarie Biserica Ortodoxă prăznuiește amintirea profetului Maleahi.

30. La 6 mai Biserica Ortodoxă Română prăznuiește amintirea dreptului Iov.

La *sfințirea cea mică a apei* se citește psalmul 142 («Doamne auzi...») și psalmul 50. La ritualul *Sfintei cununii* se cîntă psalmul 127 («Mărire Ție Dumnezeu...»). La *eleoungere* se face întrebuintare de psalmul 50 și 142. La *sfințirea bisericii* se citesc psalmii 50, 83, 132, 23, 42, 92, 131, 144. La *Vecernie* se citesc psalmii 103, 140, 141, 129, 116. *Dupăcinarea* se face cu ajutorul psalmilor 4, 6, 12, 24, 30, 90. *Miezonoaptea* constă din psalmii 50, 118, 120, 133, fragmente din 54, 55, 57, 58, 59. Utrenia cuprinde psalmii 19, 20, 3, 37, 62, 87, 102, 142 cu părți din 50, 148, 150.

La ora întâia lectura principală sînt psalmii 5, 89, 100; la ora a 3-a 16, 24, 50, 103; la ora a 6-a: 53, 54, 90; La Prînzindă: 102, 145, 33, 85, 144. Rugăciunile începătoare de la «Ora a 9-a» le constituie psalmii 83, 84, 85, în care credincioșii își exprimă întristarea pentru pătimirea pe care a îndurat-o Iisus.

Rugăciunea celor 7 laude ne amintește de sfatul davidic: «de 7 ori te voi lăuda» (Ps. 118), «la miezul nopții mă scol să-ți mulțumesc» (Ps. 118, 62).

La proscomidie se citește din psalmii 46, 92 și 50.

Liturghia celor chemați este alcătuită din psalmii 145, 102, 91, 92, 50, 94 și alte texte tipice iar «Cea a credincioșilor» din Isaia 6, 63, 60 și Ps. 33, 148, 110, 27, 112.

La taina Sf. Botez se citește psalmul 31 în care se descriu efectele revărsării Duhului Sfînt.

31. Rugăciunea lui Manase se citește în Biserica Ortodoxă în Postul Mare și la Vecernia Mare. Ca model de pocăință sinceră Biserica Ortodoxă indică Rugăciunea lui Manase. O mărturisește aceasta în rugăciunea dinaintea Sfintei Taine a Spovedaniei.

La Maslu se invocă ajutorul celui care a dat iertare lui David, care a primit rugăciunea lui Manase și căinta ninivitenilor.

32. Cartea Baruh se citește la paremii în ajunul Nașterii și la Vecernie.

33. În rugăciunile Bisericii pentru cei ce călătoresc citim: «Trimite de tovarăș pe înger precum odinioară lui Tovie».

34. Biserica Ortodoxă serbează în 7 septembrie amintirea Iuditei, «celei drepte» (Tarnavski, *Introducere*, p. 569).

35. Biserica Ortodoxă cinstește amintirea celor 7 frați Macabei în ziua de 1 august.

sanei ³⁶ și celelalte, Adaosurile la Daniel ³⁷, Cartea Înțelepciunii ³⁸, Suplimentul la Cartea Iov ³⁹.

Nu toate cărțile Vechiului Testament sînt obiect de lectură. Plîngerile lui Ieremia nu sînt introduse în cult. Deși s-ar putea face lectură cu mult folos sufletesc, din Plîngerii în Săptămîna Patimilor.

Din nenorocirile abătute asupra Ierusalimului, ca urmare a războaielor repetate, se pot deduce binefacerile unei păci trainice.

Cîntarea Cîntărilor, în care se slăvește dragostea curată, neprihănită, nu e obiect de lectură în serviciul divin. Ar putea fi utilizată la Sfînta Taină a cununiei și apoi de predicator ca punct de plecare.

Cîntarea Cîntărilor, această scriere plină de emoție în fața frumuseților morale, combate superficialitatea în viață și aduce mai multă omenie și devotament, mai multă virute în relațiile dintre oameni. Ceea ce se dezvoltă în Cîntarea Cîntărilor nu mai este opera veacului aceluia, ci trece peste veacuri, că singură iubirea adevărată, curată, face fericirea oamenilor, este o idee care depășește veacul de atunci. E vorba despre frumos moral, care asociat vieții îi dă un fel de perfecțiune.

Cuvintele: «Deschide sora mea, mîndra mea, porumbița mea», ne aduce aminte de Apoc. III, 20: «Iată Eu stau la ușă și bat, dacă aude cineva glasul Meu și deschide voi intra».

Sînt atîtea frumuseți spirituale în Cîntarea Cîntărilor care situează pe culmi de unde e posibil să se întrezărească iubirea cea absolută.

Eclesiastul oferă mult material cultic. Cap. III indică pe om drept o coroană a fapturilor. Cap. 9 arată rolul femeii în tovărășia bărbatului. Cap. 10 condamnă lenea. Cap. 11 elo-

36. *Istoria Susanei* de asemenea face parte din cultul Bisericii Ortodoxe, în serviciul din ziua de 17 decembrie, 1 și al 2-lea tropar și canonul Utreniei.

37. La serviciul divin din Duminica protopărinților și la 17 decembrie, la canon oda 3 trop. 2 șezînda, după oda a 3-a a canonului, se face de repetite ori amintire despreuciderea balaurului descris în adaosul necanonic la Daniel.

La 17 decembrie Biserica Ortodoxă prăznuiește amintirea celor trei tineri.

38. Pentru doctrina morală descoperită în ea cartea Înțelepciunii lui Solomon e numită de Sfîntii Părinți: «Vistieria virtuților», ex. în *Sinopsele lui Atanasie* și Sfîntul Ioan Hrisostom (cf. Tarnavschî, *Introducere*, p. 606).

Cartea Înțelepciunii lui Iisus fiul lui Sirah e foarte apreciată de Sfîntii Părinți pentru că se află aici sfaturi folositoare despre îngîmfare, mîndrie, iubire de onoare, despre necurăția morală.

39. Suplimentul necanonic la cartea Iov se citește în Biserică ca paremie la Vecernia mare.

giază munca și economia, iar sub influența cap. 12 s-ar antrena mult sentimentul religiozității.

Desigur și alte cărți își au originalitatea lor.

Introdusă în cult, cartea Rut, ar deveni importantă pentru referirile sociale pe care le oferă. Atașată soacrei, printr-o dragoste rar înțilnită, cartea Rut ia o atitudine nouă în relațiile dintre noră și soacră. Combate orgoliul fariseic îngust și lasă să se degajeze doctrina că iubirea este determinanta obiectivă a fericirii.

Introduse în cult ar trebui apoi să fie acele texte care fac apel la un fel de solidarism uman și care anunță ca pe un principiu de viață că :

1. nu trebuie să se găsească săraci în țară ! (Deut. XV, 4).
2. nu trebuie să se găsească suferință între oameni !
3. comunitatea umană e creatoare numai într-o epocă de tihnă : «Dați foc armelor, ardeți scuturile, pavezele, arcurile, săgețile și lăncile și veți vedea» (Ez. XXXIX și Isaia II, 4).
4. libertate celor ce zac în lanțuri (Isaia CXI, 1).
5. că : «Cel ce răpește piinea unui muncitor, pe care a cîștigat-o prin munca sa este ca și cel care omoară pe semenul său» (Înțelepciunea lui Sirah XXXIV, 23).
6. că : «femeia mamă nu este numai o mîndrie a familiei ci și o podoabă a țării» (Exod XXIV, 26).
7. că : «prin lene se dărîmă grînda și prin lenevirea mînilor plouă în casă» (Ecl. X, 18).

Un text important pentru valoarea lui educativă și care pentru mai multe considerente merită să fie introdus între citirile biblice, în uz la serviciile cultice, este Decalogul (de la Exod XX și Deut. V).

Decalogul constiuie un «*memento*» pentru credincioși. El dezvăluie caracterul fățarnic al unui anumit mod de a se ruga.

Deși vechi totuși atitudinea lui față de muncă rămîne valabilă, învățînd că munca este o datorie și o onoare, munca temeinică și constructivă.

Datoria față de părinți el o așază îndată după datoria față de Dumnezeu. Decalogul apără curătenia căsătoriei și demnitatea omului, apără bunurile individului și proprietatea obștei, garantează viața și securitatea omului prin categoricul : «Să nu ucizi !» ; interzice orice faptă potrivnică adevărului. Decalogul tinde să deprindă pe oameni cu ideea că numai unindu-se în cele bune pot dezarma pe răii societății și astfel se poate spune că este unul din izvoarele de întărire a binelui în lume.

Dintre temele care pot intra cu folos în serviciul cultic ar putea fi : Fabula lui Abimelec (Jud. IX), Apologul lui Natan, Parabola cu via (Is. V), Judecata lui Solomon ca și multe alte fraze memorabile.

Pentru valoarea lor educativă și de întărire în viața neprihănită cărțile neapocrifice ar merita un mai mare lărgămint în cultul Bisericii.

De fapt cartea *Tovit* însuflă duioșie și dragoste, sădește și dezvoltă sentimente profunde și angajează pentru fapte bune.

Doctrina despre mijloacele naturale ale cunoașterii lui Dumnezeu, din Înțelepciunea lui Solomon, sublimul imn al Creatorului precum și principiile morale ale lui Sirah se bazează pe legile eterne.

Intrarea cărții Baruh în cultul Bisericii e justificată de frumusețea spirituală a unor locuri.

Epistola lui Ieremia constituie o înfruntare a păgânismului, o caldă apologie a cultului divin.

Adaosurile la *Estir* dau cărții canonice un colorit religios.

Pentru rușinarea superstiției și afirmarea monoteismului, adaosurile *Bel* și *Balaurul* sînt instructive.

Nădejdea în înviere, din *Adaosul la Iov*, este în acord cu doctrina Bisericii.

Semnănd credința neclintită în dreptatea lui Dumnezeu și frumusețea castității riguroase, *Istoria Susanei* este o perlă a literaturii biblice.

III Esdra, *I*, *II*, *III Macabei* au o valoare morală și istorică în secțiunile care sînt de acord cu scrierile canonice. Pătrunse de un sentiment religios și instructiv pentru împlinirea legilor, ele devin idealul luptei pentru cei puțini la număr dar în-suflețiți pentru scopuri mărețe.

Cărțile *Vechiului Testament* ar aduce o contribuție prețioasă la îmbogățirea serviciului cultic și la generarea ideii de progres. *Vechiul Testament* își are geniul său original. Prin prisosul gîndului și îndemnul spre mai bine el își poate face prezența în nevoile spirituale ale credincioșilor.

Vechiul Testament este un factor de servire publică în calitatea lui de îndrumător spre cea plină în care se cu-prind toate unitar și desăvîrșit.

PE TREPTELE POCĂINȚEI

de : Prof. NICHIFOR TODOR

Ca într-o imensă catedrală, sufletul credinciosului, trecînd prin porțile duhovnicești ale Triodului¹, urcă din treaptă în treaptă, cu odele pocăinței, spre altarul Învierii, al regăsirii și al redresării sale morale. Și într-adevăr, cartea aceasta, de-o amplă problematică a mîntuirii, cuprinde în desfășurarea ei imnologică, aproape o întreagă teologie, centrată pe jertfa Mîntuitorului Iisus Hristos. «Faptul morții lui Hristos se închipuiește și se săvîrșește în amintirea Patimilor Domnului. El se reconstituie și se trăiește aievea în aceste Patimi cutremurătoare, ca un fapt văzut și simțit cu ochii și cu inima noastră. Amintirea lui ne face contemporani și martori ai lui... Avînd conștiința înțelesului și însemnătății lui, Biserica l-a făcut nu numai obiectul celei mai adînci gîndiri teologice, ci și al unei trăiri creștine, realizate pe calea cultului și a pregătirii sufletești»².

Cultul propriu-zis, cu toată rînduiala lui, cu toată frumusețea lui, nu e o finalitate în sine, ci un minunat mijloc de trezire, de impulsione, de înviore duhovnicească. Sub patosul irezistibil al compoziției și al caldei melodii, credincioșii sint chemați la un efort de calitate morală, la eforturi libere de ordin spiritual, superior, pentru a intra în comuniune de har cu Marele Izbăvitor și a-și însuși fiecare, cît mai mult din starea lui Hristos. Și în acest sens, «îmnografia bisericească departe de-a fi țesută din exagerări poetice, este teologia ortodoxă autentică păstrată și predicată zilnic credincioșilor în formă concentrată. Prin ea a rămas viața noastră bisericească în matca ei ortodoxă»³. Îmnografiile și-au consacrat, mai ales pentru vremea postului, întregul lor talent și toată intensitatea sentimentelor pentru a declanșa nu numai o ocazională emoție, ci mai ales pentru a confrunta, copleșitor, o convingere teologică de credință, cu dubla tentație de alunecare morală și religioasă. Nici concesii pentru păcat și nici tîrguieli eretice nu puteau să reziste acestor imnuri de-o inspirație arzătoare.

1. Vezi studiul nostru : *Despre geneza și prezența Triodului în Biserica română*, în «Mitropolia Ardealului», XX (1970).

2. Prof. Teodor M. Popescu, *Gînduri pentru Postul Mare*, în «Glasul Bisericii», 1956, nr. 3—4, p. 114.

3. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Maica Domnului ca mijlocitoare*, în «Ortodoxia», 1952, nr. 1, p. 94.

De altfel «întreaga innografie a Triodului gravitează în jurul necesității înfrinării prin post ca mijloc de-a descătușa și ridica puterile vitale ale firii noastre»⁴. Folosind cîntările triodice ca pe niște visle puternice, credinciosul se îndulcește de bucuria traversării involburatului ocean al postului și simte, fără îndoială, în propria sa navă sufletească, prezența lui Hristos.

Într-o suită de armonii brodate pe un conținut patetic, care luminează conștiința oricărui penitent, poezia Triodului pregătește o ambianță spirituală de părtășie personală la pătimirea cea de bună voie. Deși «cu un bogat conținut dogmatic, nu-și pierde caracterul său catehetic deoarece paralel cu adîncirea diferitelor taine, urmărește și înălțarea sufletelor chemate să înțeleagă aceste taine, expuse într-o formă poetică și creînd o puternică tensiune atunci cînd amintește suferințele Domnului»⁵.

Zece săptămîni la rînd, din care trei premergătoare Păresimilor, într-o neîntreruptă lucrare de pedagogie duhovnicească, Triodul rămîne un fel de albie a frămîntărilor sufletești. Această minunată carte a pietății și evlaviei creștine ortodoxe, a susținerii personale într-o progresivă restaurare, întreține climatul spiritual de expansiune etică și de profundă înviore a fiecărui credincios conștient.

Începînd cu prima săptămîină a Triodului, ca în preajma unui răsărit care se apropie, peste truda sufletească a credincioșilor se așterne o rouă spirituală, determinîndu-i la o viață renăscută. «Întreaga innologie a Triodului reflectă tendința Bisericii de prefacere treptată a ființei noastre lăuntrice»⁶. Desfășurîndu-se un amplu proces psihologic între credincios și Dumnezeu, penitentul este conectat, cu fiecare cîntare triodică, la actul mîntuirii.

Ca un antrenament duhovnicesc pentru urcușul spiritual ce-l așteaptă, primele trei săptămîni din perioada Triodului — cu *duminicile Vameșului și Fariseului*, a Fiului risipitor și a Înfricoșatei judecăți, pregătesc succesiv pe cel îndreptat spre calea pocăinței, determinîndu-l fără nici o violentare, la o conștiințioasă și permanentă interiorizare. Considerînd rugăciunea de la început, nu numai ca o respirație a sufletului ci și ca un mare examen, ea ne oferă posibilitatea de-a ne cunoaște pe noi înșine în cea mai pură intimitate și de-a ne manifesta ca atare în smerenie și pocăință.

Triodul se deschide astfel cu un binevoitor avertisment: «Să nu ne rugăm ca Fariseul, fraților..., ci să ne smerim înain-

4. Pr. prof. Vasile Ignătescu, *Aspecte soteriologice în innografia Triodului*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», 1961, nr. 3—4, p. 203.

5. N. Dinu, *Sensurile dogmatice și duhovnicești ale Triodului*, în «Ortodoxia», 1964, nr. 4, p. 527.

6. Pr. Ieremia B. Ghiță, *Lacrimile pocăinței în «Mitropolia Banatului»*, 1966, nr. 4—6, p. 270.

tea lui Dumnezeu ca Vameșul, prin postire...»⁷. Rugătorul către Dumnezeu, putînd urmări rularea unei psihologii fine a portretelor, cunoaște astfel, prin antiteză, efectul salutar al pocăinței de care s-a învrednicit, la vremea sa și împăratul Iezechia (cf. II Regi 20), pe care «din porțile morții l-a ridicat...iar pe cea păcătoasă, din păcatele cele de mulți ani o a mîntuit» (cf. Lc. 7, 37 sq). Apoi stînd de vorbă cu propriul său suflet, în perspectiva unei decizii de alegere, încheie cu invocarea ajutorului Maicii Domnului, ca mijlocitoare în actul mîntuirii.

Rugăciunea curată, adevărată, nu numai că ușurează povara lăuntrică în raportul cu Dumnezeu, dar așează și o punte între rugător și semenii săi, față de care nu mai poate rămîne indiferent, rugîndu-se. De aceea, o rugăciune curată, pornită din duh de smerenie, este prilej de comuniune tainică și ea poate fi considerată nu numai o liniștire sufletească, ci și un vehicol spiritual care-l duce înainte pe cel care se roagă și împreună cu el pe toți cei pe care-i cuprinde în calea gîndurilor sale spre Dumnezeu. E rugăciunea solidarității comunitare.

Intuind precizia tabloului din duminica Fiului risipitor, prin innografia Triodului, penitentul e încredințat de marea milostivire cerească. Dintr-o manifestare embrionară, el simte cum se maturizează hotărîrea de îndreptare, ajungînd la o nestăvilită căință. Imaginea e într-adevăr zguditoare. Ca un dezbrăcat de orice podoabă și cu haina sfîșiată, păcătosul, cu lacrimi de pocăință, simte mai presus de orice sărăcie, dezgolirea sufletească la care a ajuns, pierzînd îmbrăcămintea virtuții... înțelegînd abia la întoarcerea lui că mai «fericit este cel ce priveghează și păstrează veșmintele sale, ca să nu umble gol». (Apoc. XVI, 15), mărturisește cum «vrăjmașul cel cu totul viclean m-a dezbrăcat»⁸, «ci Tu, prea milostive Mîntuitorule, îndură-te spre mine desfrînatul... dîndu-mi haina cea dintîi a împărăției Tale»⁹. Urmărit în refrenul imnologic de această amară experiență a fiului risipitor, creștinul dornic de îndreptare încearcă o propulsie indirectă de-a se desprinde din mărăciunișul păcatelor, tinzînd spre brațele milei părintești, care nu e doar o simplă îmbrățișare, ci o înveșmîntare harică, odihnitoare. E acasă.

După ce înaltă rugăciuni fierbinți cerînd milostivire pentru toți, se adresează semenilor săi zicînd: «Veniți fraților, toți mai înainte de sfîrșit, ca văzînd țărîna noastră și neputința firii noastre, să ne vedem sfîrșitul...»¹⁰, și aceasta cu convingerea că imaginea morții și mai ales peisajul dezolant

7. *Triodul*, ed. V, București, 1946, stihira 1 vecernie, p. 1.

8. *Utrenie, Mărire* gl. 6.

9. *Luminînda. Mărire*.

10. *Laude* stihira 1, gl. 8.

al faptei destrămate, va determina, fără îndoială, pe oricine la o îndreptare grabnică.

Cu o ingenioasă subtilitate, credinciosul e trecut de la cunoașterea marii milostiviri părintești, la înfățișarea dreptei și înfricoșatei judecăți, când se va răsplăti fiecăruia după faptele sale. Și aici, înmograful stăpînind în mod magistral tehnica compoziției și avînd o deplină orientare nu numai teologică ci și psihologică, prezintă un tablou al judecății universale de proporții cosmice. Atunci și cerul și pămîntul vor colabora, împreună participînd ca martori ai sentinței eterne care va pecetlui viața fiecăruia.

Durerile spirituale pe care le vor suporta «cei ce au greșit peste măsură, și pe Tine Cel prea bun, cu vicleană voie Te-au miniat»¹¹, sînt prezentate cu o cumplită materializare, ca elemente intuitive. Sub înfățișarea lor, păcătosul după ce intră în dialog cu propriul său suflet, reproșîndu-i îndărătnicia, solicită, în sfîrșit «bunătatea Mîntuitorului» și mijlocirea Maicii Domnului¹².

Succedînd o variată gamă de stări care se vor perinda la «nemitarnica judecată», nici «graiul cel meșteșugit» și nici «vorba cea iscusită» nu vor putea amăgi, căci «cele ascunse ale tuturor stau de față»¹³. «Acolo nimica nu va putea ajuta, fiind judecător Dumnezeu: nici învățatura, nici meșteșugul, nici mărirea, nici prieteșugul, fără numai puterea ta, cea din fapte, o suflete al meu!»¹⁴. E convingerea nezdruccinată a credinciosului asupra acelei judecăți pe care n-o poate îndupleca decît virtutea personală, mai presus de orice relații.

De aceea, înainte de-a se produce marele eveniment «cînd cerurile vor pieri, stelele vor cădea și tot pămîntul se va clăti»¹⁵, penitentul e chemat, în condițiile vieții sale efemere, să se întoarcă, să se căiască și să-și descopere cele ascunse — se înțelege printr-o sinceră mărturisire — cerînd mila lui Dumnezeu. Anticipînd ziua aceea, cînd «și morții din mormînturi vor învia, și toți de o vîrstă se vor face, și cele ascunse ale tuturor vor sta de față»¹⁶, amintește, prin antiteză, că Moisi s-a înfricoșat și «și-a ascuns fața sa, căci s-a temut să caute la Dumnezeu» (Ieș. III, 6), iar «Daniil s-a temut de ceasul întrebării zicînd: cum ar putea robul Domnului meu să grăiască cu Domnul meu, care este aici de față? Fiindcă de spaimă îmi pierie toată puterea și suflarea mi se istovește!» (Dan. X, 17).

Și atunci, care poate fi poziția unui păcătos de rînd «la ceasul întrebării și al venirii celei înfricoșate»?¹⁷. De aceea se recomandă pe lîngă postul indicat, o transformare duhov-

11. Vecernia de sîmbătă seara, stihira gl. 6.

12. Sedelnă, Și acum, gl. 6. 13. Catavasie, peasna 4.

14. Catavasie, peasna 6. 15. Catavasie, peasna 7.

16. Hvalite, stihira gl. 6. 17. Svetilna, Și acum.

nicească și o atitudine binevoitoare față de semenii, bine știind că Iisus s-a identificat cu fiecare din noi. Prin post și milostenie se intră în «cămara marelui Hristos». Imnograful stăruie «să ne curățim acum... nu numai de mîncări, ci și de faptele rele»¹⁸.

Indemnăt fiind credinciosul spre o cît mai grabnică curățire, se aduce în sprijin argumentul Scripturii Sfinte printr-un șir întreg de exemple pozitive ca: pilda fecioarelor celor înțelepte care nu s-au prezentat cu candelile goale (Mt. XXV, 1 sq), a Sfintului Ilie prorocul care postind «a fugit de Isabela cea vicleană»¹⁹ a ninivitenilor care în fața inevitabilei pieiri «au crezut în Dumnezeu, au ținut post și s-au îmbrăcat în sac, de la cei mari pînă la cei mici»²⁰, ca o manifestare a îndreptării lor hotărîtoare. Apoi se arată cum «postind Domnul... spre învățătura noastră a biruit pe ispititorul»²¹, iar Moisi prin postire s-a învrednicit în Sinai a «vorbi cu Dumnezeu»²². De asemenea Enoh care «umbla în căile Domnului, nu s-a mai văzut, căci Dumnezeu l-a luat la sine»²³. «Avraam, prin bună-tăți și prin iubirea de străini, a primit pe Treimea care a venit la el îngereste»²⁴, iar Sfintul Ilie, din nou adus ca exemplu, pentru viața pusă în slujba lui Dumnezeu, «pe căruță de foc s-a înălțat»²⁵. Nu mai puțin e amintit și Isaia prorocul, care prin ascultare, s-a învrednicit de inspirația divină (idem, cf. Is. VI, 6—7), iar Daniil prorocul «împreună cu cei trei tineri, falcile leilor le-au sfărîmat și au călcat vâpaia cea arzătoare»²⁶, pentru statornicia lor în credință și înfrînare. Ca o avalanșă de mărturii și exemple convingătoare pentru orice ostenitor, apare în această desfășurare imnologică cazul lui Iosif care «postind mai înainte a scăpat de amestecarea femeii cea fără-delege»²⁷, iar David a biruit pe Goliath (ibid. cf. I Sam. 17).

Eforturile pilduitoare aduse din Vechiul Testament, ca o mărturie a succesului pe care l-au înregistrat ostenitorii amintiți, culminează, la plinirea vremii, în jertfa de pe cruce a Mîntuitorului Hristos, care a biruit nu un vrăjmaș obișnuit, ci «a omorît tîria iadului» (Peasna 8).

Dacă Moisi cu postul a făcut minuni, despărțind marea, trecînd poporul în pustie și hrănindu-l (ibid., peasna 9, cf. Ieș. 14), iar «Iisus a lui Navi, cu înfrînarea a sfîntit poporul și cu sorti le-a împărțit pămîntul făgăduinței «biruind pe madianiți»²⁸, Mîntuitorul Hristos, a asigurat celor credincioși, viața veșnică.

18. Marti săpt. brînzei, Irmos peasna 8.

19. Irmos peasna 9, cf. I Regi 18, 2 sq.

20. Idem și cf. Iona 3, 3 sq.

21. Miercuri săpt. brînzei, peasna I, cf. Mt. 4.

22. Idem cf. Ieș. 24 și 34, 28. 23. Ibidem, cf. Fac. 5, 24.

24. Miercuri săpt. brînzei, peasna IV, cf. Facerea 18.

25. Idem, peasna V cf. II Regi 2.

26. Ibidem, cf. Dan. 3 și 6.

27. Ibidem, peasna 8 cf. Facerea 39.

28. Ibidem, cf. Jud. 6 ss.

Într-un dialog intim cu propriul său suflet, ostenitorul își recomandă pe lângă postul de bucate și o înfrînare a poftelor (ibid. stihoavna gl. 1), așa cum Apostolii Domnului trimiși au fost ca «să lumineze cugetele cu dumnezeiești învățături»²⁹.

Apreciind, cu laudă, rivna cuvioșilor, este prezentat exemplul și rugăciunea părinților Antonie și Eftimie care au adus roduri nestrucăcioase lui Hristos³⁰, ca și mulțimea sihaștrilor, inclusiv Atanasie al Atosului³¹, și ceata mucenicilor ca pe unii care «pururea se roagă lui Hristos pentru noi»³². Cu aceeași recunoștință sînt pomeniți pentru a lor vrednicie «arhieriei Bisericii lui Hristos, Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur și Grigorie precum și alți sfinți părinți, ca să ne sfințim; și cu rugăciunile lor și ale Născătoarei de Dumnezeu, lesne să săvîrșim călătoria postului». Astfel pomenindu-se, mulțimea perseverenților ostenitori și biruitori ai patimilor, sînt prezentați toți ca un sprijin neprecupețit al comuniunii harului în lupta pentru dobîndirea împărăției lui Dumnezeu.

Cu *duminica lăsatului de brînză*, cînd se face pomenirea izgonirii lui Adam din rai pentru neînfrînare, păcătosul se identifică, în greșala vieții sale cu primul căzut sub neascultare, prin faptul că a preferat «sfatul vrăjmașului». Încercînd deci această tragedie a goliciunii morale și nu mai puțin a desolidarizării cosmice care-i succede credinciosul personifică raiul a cărui nostalgie îl obsedează și-i cere: «roagă pe Ziditorul tuturor, să-mi deschidă ușile care cu neascultare le-am închis»³³.

Umilindu-se în convorbirea cu propriul său suflet, solicită din nou ajutorul Maicii Domnului «ca ceea ce ești după neam fiica lui Adam, iar după dar Născătoarea lui Hristos Dumnezeu»³⁴, făcîndu-și mai departe un necruțător și repetat rechizitoriu pentru întunecarea minții de-a fi călcat porunca Ziditorului³⁵ și pentru depărtarea de Dumnezeu prin neînfrînare³⁶. Recunoscînd pricina căderii în neascultare și neînfrînare, iconograful, al cărui nume este indicat prin unul din autorii Triodului, Sf. Teodor Studitul, recomandă cu o insistență chemare la osteneală «să postim precum de bucate, așa și de toată patima, desfătîndu-ne cu bunătățile Duhului»³⁷.

Și într-adevăr, fiind în structura ființei noastre materie și duh de viață, e necesară această îndoită cumpătare, ca o

29. Irmos, peasna 8.

30. Vineri seara săpt. brînzei, cf. Stihira «Doamne strigat-am».

31. Simbăta brînzei, canon peasna 1.

32. *Ibidem*, luminînda slavă și acum.

33. Simbăta seara din săptămîna brînzei, stihira «Doamne strigat-am».

34. *Ibidem*, Utrenie peasna 1 Și acum a Născătoarei; vezi dr. D. I. Belu, *Maica Domnului în lumina imnelor liturgice*, Caransebeș, 1941, p. 32.

35. *Ibidem*, cf. peasna 3.

36. *Ibidem*, peasna 6.

37. *Ibidem*, stihira gl. 1 «Doamne strigat-am», la vecernia din duminică seara.

chezăsie a echilibrului vital și deci a armoniei ființiale. Pe verticala propriei sale vieți, ca și în orizontala raporturilor cu semenii, credinciosul, fără un voluntariat al căinței nu se poate racorda la opera de mîntuire realizată prin Iisus Hristos și nici la bucuria autentică a unei vieți comunitare. Optimizîndu-se valoarea morală și socială a postului, fără îndoială că nu poate și nu trebuie să fie desconsiderat în procesul de desăvîrșire. De altfel «postul fiind o înfrînare și de la patimi și aducînd o slăbire a lor, sufletul e ajutat prin aceasta, să-și redobîndească echilibrul și libertatea, pentru o viață mai bogată, largă, liniștită, puternică și folositoare lui și altora»³⁸. Tot atîtea motive pentru care sfinții autori, neignorînd obligația morală și socială a oricărui credincios, au ținut cu atîta farmec psihologic și totodată pedagogic, acest ansamblu de frumuseți poetice din cultul liturgic al păresimilor.

Începînd «cinstitul post», iscusii imnografi ne îndeamnă să pornim osteneala noastră, avînd far luminos poruncile lui Hristos care sînt: «strălucirea dragostei, fulgerul rugăciunii, sfințenia curăției, tăria bunei vitejii, spre a ajunge luminați la sfînta și cea de-a treia zi a învierii»³⁹.

Simțindu-se oarecum ca într-o furtună oceanică, impresurat de valuri și aruncat din înălțimi întru adîncuri și iarăși trecînd prin imensa genune, păcătosul se transpune în situația unui naufragiat peste care s-au declanșat toate involburatele stihii ale vieții. De aceea are convingerea că nu se poate bucura de izbăvirea Domnului fără a se smulge din învăluirea atîtor patimi. Și astfel, considerînd postul ca un mijloc de primenire sufletească, îndeamnă: «să postim post primit, bine plăcut Domnului, postul cel adevărat cere înstrăinarea de răutăți, înfrînarea limbii, lepădarea miniei, depărtarea de poftă, de clewetire, de minciună și de jurămînt mincinos»⁴⁰. O adevărată renaștere spirituală! Cu această convingere de analiză, recurge cu mai multă insistență la ajutorul nemărginitei milostiviri a Mîntuitorului Hristos, pe care-l cere de la Cel care este cu adevărat biruitorul ispitelor și al morții.

Începînd cu *prima duminică din Post, a Ortodoxiei*, paralel cu urcușul duhovnicesc pe care-l încearcă credinciosul pe treptele pocăinței, în scop educativ și nu mai puțin stimulatoriu, sînt dezbătute, prin mijlocirea textului imnografic, probleme mari de ordin cultic, dogmatic și social. Acestea vor determina poziția credinciosului și vor clarifica sinteza de credință adevărată cu care va trebui să se confrunte și să se pună de acord, pentru armonia vieții sale și pentru cîștigarea mîntuirii.

38. Pr. D. Stăniloae, *La duminică lăsatului de sec*, în «Glasul Bisericii», 1957, nr. 3. p. 138. 39. Utrenia de luni I sapt. Sedealna gl. 2.

40. Stihovna de luni I sapt.

Astfel, făcându-se pomenire de cinstitele icoane, ca o amintire a biruinței definitive a credinței ortodoxe, de la 19 februarie 843, «zi plină de bucurie și de veselie astăzi s-a arătat, că luminează lumina dogmelor celor prea adevărate și strălucește Biserica lui Hristos, împodobindu-se acum cu înălțarea sfintelor icoane»⁴¹. Aceste valoroase creații fiind un rod al pietății, nu le putem considera numai simple figuri cu rolul de-a ajuta și corecta imaginația credincioșilor în vremea rugăciunii, ci ele sînt totodată și centre materiale în care se odihnește o energie, o putere dumnezeiască, care se unește cu iscusința și arta pictorului. Icoana evocă, prin echilibrul și profunzimea care-o străbat, chipul valorii proiectate în eternitate.

De altfel nu trebuie desconsiderată necesitatea organic-psihologică a făpturii noastre de-a se ajuta și de o formă intuitivă în manifestarea credinței ca și în oricare altă confruntare a sentimentelor. «Înainte de-a vorbi, omul s-a exprimat prin imagine (icon) și lumea imaginilor nu poate fi înlăturată și înlocuită cu cea a conceptelor filozofice, a ideii»⁴².

Efortul spre restaurare spirituală nu poate fi susținut de oricare nevoitor, fără icoane și fără abreviațiunile unor mari și încercate experiențe⁴³. Energia morală pe care o declanșează simpla lor contemplare, nu poate fi contestată. Cu ajutorul acestor frumuseți spirituale, concretizate, nenumărați păcătoși s-au smuls, de-a lungul veacurilor, din destrămarea lor iminentă, stăvilind și evitînd astfel, o eventuală prăbușire. Icoanele sînt și au rămas într-adevăr, un auxiliar de preț în menținerea credinței și nu mai puțin «anticipări ale transfigurării finale a cosmosului, fiind adevărate prezențe harice menite ca pornind de la sensibil să-l apropie pe credincios de Dumnezeu»⁴⁴. De aceea, inmograful anonim sintetizînd această corelație divino-umană în taina mîntuirii, se exprimă atît de complex cînd zice: «Cuvîntul Tatălui cel necuprins, din tine, Născătoare de Dumnezeu, s-a cuprins întrupîndu-se și chipul cel întinat, la chipul cel dintîi întorcîndu-l, cu dumnezeiască podoabă l-a amestecat. Deci mărturisind mîntuirea, îl închipuim cu fapta și cu cuvîntul»⁴⁵.

A doua duminică din Păresimi, a Sfîntului Grigorie Palama, introdusă în Triod de Patriarhul Filotei al Constantinopolului (+ 1376), prin inmografia ei, continuă să susțină adevărul de credință ortodoxă asupra raportului care există între

41. Utrenia din duminica I Post, Stihira gl. 4 de la laude.

42. Herbert Read, *Semnificația artei*, trad. de D. Mazilu, prefată de Theodor Enescu, București, 1969, p. 19 (Prefața).

43. Pr. Nichifor Todor, *Îndumnezeirea firii omenești*, cap. Creatură și sfințenie p. 34. sq., teză de licență în Teologie, Sibiu 1944 (dact.).

44. N. Dinu, *Învățăturile Triodului*, în «Glasul Bisericii», 1961, nr. 11—12, p. 1070.

45. Duminica I din Post, condac gl. 8.

credincios și Dumnezeu, combătînd pe Varlaam din Calabria care tăgăduia certitudinea milei lui Dumnezeu. «Grigorie Palama a dovedit prin însăși întruparea Fiului lui Dumnezeu din Sfînta Fecioară Maria și patimile pe cruce, că Dumnezeu — Sfînta Treime — urmărește «învierea» fiecărui credincios și om spre fericire și în acest scop harurile dumnezeiești coboară neconținut spre credincioși, îndeosebi prin Biserica Mîntuitorului»⁴⁶. Or, în contextul strădaniilor de apropiere de brațele milei părintești nu există opreliște și nici limite. Căința adevărată, împreună cu postul, cu rugăciunea, stăvilește și anemiează orice greșeală, cucerind nemărginita iubire a Părintelui ceresc care se apleacă cu iubire spre eforturile umane, cum se exprimă imnograful : «Bogăția cea nemăsurată și multă milostivirea Ta o vedem, Stăpîne, cei ce credem întru Tine. Pentru aceasta toți cu căldură împreună cu desfrînatul cădem către Tine. Primește — pe cei ce Ți-au greșit și la Tine au alergat ; că nu este, milostive păcat, care să poată birui iubirea Ta de oameni»⁴⁷.

Și dacă «în ființă e un adînc nepătruns, necomunicabil și neschimbabil», în lucrările Sale nenumărate, Dumnezeu, după învățătura Sfîntului Grigorie — expresie a Ortodoxiei autentice e o persoană vie care răspunde cu o atitudine, atitudinii credinciosului și peste tot cu milă și har, la eforturile de îndreptare⁴⁸. De aceea, un credincios luptă permanent, pentru îndreptarea sa, cu convingerea neșrămutată că această luptă nu are numai rezonanța care s-ar putea stinge ca un ecou pierdut. Dimpotrivă, el are certitudinea și tocmai acest fapt îl susține, că efortul său se împletește cu purtarea de grijă a lui Dumnezeu.

Dacă pomul cel din Eden a fost pricina căderii protopărinților, Sfîntii Părinți considerînd crucea ca pom al vieții, au așezat cinstita ei pomenire în a treia duminică din Păresimi, oarecum la jumătatea ostanelilor duhovnicești. Prin semnificația ei, e o întărire a nădejzii de izbăvire și de orientare a tuturor credincioșilor spre adevăratul liman al mîntuirii. «Crucea e răbdare și renunțare, e altarul de jertfă, e pătimirea lui Dumnezeu-Omul Iisus Hristos pentru toate generațiile de credincioși. E tot ceea ce a făcut Dumnezeu pentru noi și tot ceea ce trebuie să facem noi pentru El. Crucea e simbol al înfrățirii tuturor credincioșilor în durere și biruință, e înfrățirea cerului cu pămîntul în îmbrățișarea cosmică a păcii uni-

46. Prof. M. Șesan, *Ortodoxia Sfîntului Grigorie Palama*, în «Telegraful Român», CXVII (1969), nr. 11—12 din 15 martie, p. 2.

47. Duminică a II-a din Post, peasna a 8-a.

48. Vezi : Prot. dr. Dumitru Stăniloae, *Viața și învățătura Sf. Grigorie Palama*, Sibiu, 1938.

versale. Crucea e coloană a infinitului — scară din întuneric la lumină — pentru toți credincioșii. Crucea e marea iertare»⁴⁹.

De aceea, imnograful îndeamnă în această zi de popas și nădejde, zicînd: «Veniți credincioșii să ne închinăm lemnului celui de viață făcător, pe carele Hristos, împăratul măririi, de bună voie miinile tinzîndu-și, ne-a înălțat la fericirea cea dintii, pe care mai înainte vrăjmașul, prin dulceață amăgindu-ne, a făcut să fim goniți de la Dumnezeu»⁵⁰.

Crucea e nu numai o nădejde a mîntuirii, dar ea rămîne și o permanentă chemare la jertfă și renunțări. În ritualul creștin, crucea nu e nici numai o comemorare, ci reactualizare în fiecare credincios care se dorește după Hristos. «M-am răstignit împreună cu Hristos, zice Sfîntul Apostol Pavel — și eu nu mai trăiesc, ci Hristos trăiește întru mine. Și viața mea de acum, în trup, o trăiesc în credința în Fiul lui Dumnezeu cel ce m-a iubit și s-a dat pe sine însuși pentru mine». (Gal. II, 20). În icoana crucii se cuprinde nu numai harul nădejzii intuit în brațele care cuprind orizontul lumii, ci și stimulul jertfei personale în care se angajează credinciosul de bună voie, participînd, în comuniunea dragostei, la marea jertfă». Înjumătățind curgerea celor patruzeci de zile ale postului, veniți să mergem cu dragoste împreună cu Hristos la dumnezeiască patimă. Ca împreună cu dînsul răstignindu-ne să ne facem părtași și învierii Lui»⁵¹, zice Sfîntul Teodor Studitul.

De altfel, marele imnograf și teolog, pătruns de-o profundă convingere în adevărul credinței creștine și efectul salutar al acestei credințe, a considerat slujba liturgică, sf. liturghie ca o «recapitulare a întregii economii a mîntuirii»⁵². Și pentru participarea credincioșilor, cu cît mai mult folos la sf. liturghie, mai ales în ciclurile calendaristice grupate în jurul marilor praznice creștine, care reactualizează lucrarea de mîntuire, și-a concentrat toată grija pentru pregătirea lor sufletească. În acest sens, frumusețea imnografică pe care a preluat-o sau a creat-o, a contribuit la înălțarea duhovnicească a atîtor generații. «Bogăția pieselor (imnelor) destinate Postului și Paștilor ne determină să presupunem că această alegere a fost făcută în timpul cînd Sfîntul Teodor Studitul și fratele său au îmbogățit slujba acestor două cicluri ale anului creînd Triodul și stabilind bazele Penticostarului»⁵³.

Cu convingerea fermă că din rodul jertfei de izbăvire se poate împărtași oricine, printr-o plenitudine a trăirii curate,

49. Pr. Nichifor Todor, *Taina crucii*, în «Mitropolia Ardealului», 1967, nr. 4—5, p. 365.

50. Duminică III-a din Post, Stihira doxologiei, gl. 2.

51. Luni a IV-a săpt. a Postului, peasna 3.

52. P.G. t. 99, col. 340 C. apud. S. Salaville, *Liturgies Orientales*, t. I, p. 22.

53. Jose Grosdidier de Matons, *Romanos le Mélode-Hymnes*, t. I, Paris 1964, p. 36.

Sfinții Părinți au așezat spre cinstită pomenire, în *duminica a patra* a Postului mare, pe *Sîntul Ioan Scărarul*. Viața lui rămîne o pildă strălucită a efortului spre desăvîrșirea morală, pe calea smereniei. Această virtute împodobește pe credinciosul adevărat și-i asigură harul mîntuirii.

Născut în părțile Palestinei pe la începutul sec. al VI-lea de la vîrsta de 16 ani se dedică unei deosebite vieți duhovnicești, trăind în cea mai curată smerenie, evitînd lauda și ostենind pînă la vîrsta de 80 de ani pentru îmbunătățirea vieții sufletești, experiență pe care a lăsat-o în cartea sa «*Scara*», călăuză atîtor generații de ostенitori. «Întru înălțimea înfrînării te-a pus Domnul, pe tine, ca pe o stea adevărată și nerătăcită, luminînd marginile, învățătorule Ioane, părintele nostru»⁵⁴. Și într-adevăr treptele învățăturii sale ca și odele pocăinței, rămîn îndreptar verificat pentru urcușul duhovnicesc al credinciosului însetat, de totdeauna.

Procesul psihologic pe care-l parcurge păcătosul, în continuare, crește sub tensiunea unui amplu rechizitoriu pe care și-l face personal, mai ales prin *imnografia Canonului cel Mare*⁵⁵ din săptămîna a 5-a a Postului⁵⁶, care e o chintesență a Vechiului și Noului Testament, în expresia cîntării parenetice și atît de presante totodată.

Așezîndu-se într-o paralelă a neascultării, cu Adam, cu Eva și Cain, se vede pe sine «dezbrăcat de Dumnezeu», «rănit amar» și cu o «viață netrebnică», adusă Făcătorului. De aceea, suspinînd, cere mila Mîntuitorului, recunoscîndu-și greșelile și solicitînd și sprijinul Cuvioasei Maici Maria (Egipteanca) și al Cuviosului Părinte Andrei (al Critului), autorul acestui canon.

Deodată cu ridicarea treptată pe care o trăiește credinciosul, supunîndu-se unei pătrunzătoare analize sufletești, se simte conjugat, în același timp și cu întreg șiragul de ostенitori în «căile dreptății». Cele peste trei sute de strofe *imnografice* ale acestui canon, sînt într-adevăr, de-o tragică elocvență, evocînd într-o succesiune de stări, pasiunea păcatului și conștiința nevredniciei: «Cui te-ai asemănat, mult păcătoase suflete? Vai mie!... Tu însuți, suflete al meu, ai deschis jghiaburile miniei Dumnezeului tău și ți-ai înecat trupul ca și tot pămîntul și faptele și viața; și ai rămas afară de mîntuitoarea corabie»⁵⁷.

Într-un dialog de profundă și răscolitoare intimitate, ostенitorul își centrează apoi toată atenția asupra sufletului său

54. Duminica a patra din Post, condac.

55. Vezi tălmăcirea canonului în manuscrisul: «Ioan al Mirelor Lichiei, Tălcuirea Marelui Canon al Sfîntului Andrei Criteanu» Pr. D. Fecioru, *Manuscrisele din Biblioteca Patriarhiei Române*, în «Studii Teologice», 1960, nr. 9—10, p. 691—701.

56. Fragmente din Canon se citesc luni, marți, miercuri și joi din I-a săptămîină a Postului. 57. *Irmos*, cîntarea a 2-a.

încărcat. Purtându-l prin istoria biblică, într-o comparație a întristării pentru tot ceea ce n-a făcut bun, îi reproșează cu asprime, în această personificare dialogată zicînd: «Lui Isav (Fac. XXV, 29—34), celui urît asemănîndu-te, suflete, ai dat amăgitorului tău înția naștere, a frumuseții cei dintii; și de la binecuvîntarea părintească ai căzut și îndoit te-ai amăgit, ticăloase, cu lucrarea și cu gîndirea, pentru aceasta acum pocăiește-te»⁵⁸.

Precipitînd concluziile durerii pentru neascultare își proiectează iarăși nădejdea izbăvirii în jertfa Mîntuitorului. Și apoi, printr-o repetată alternanță aduce, ca pe un tulburător ecran, o altă serie de exemple biblice pozitive, pentru a-și intensifica regretul, pe de-o parte și negative, pentru a-și determina, în integritatea structurală a ființei sale, hotărîrea de-a cere, pe lîngă cuvenita iertare și ajutorul susținut al Mîntuitorului. Toată această pedagogie spirituală culminează în chemarea zguduitoare dar și odihnitoare totodată și plină de nădejde, exprimată prin această magistrală compoziție imnografică: «Suflete al meu, suflete al meu, scoală! Pentru ce dormi? Sfîrșitul se apropie și vei să te tulburi. Deșteaptă-te dar, ca să se milostivească spre tine Hristos Dumnezeu, Cel ce este pretutindenea și toate le plinește»⁵⁹.

Aplicînd, ca un refren pătrunzător, o altă gamă de stări biblice, atît din Vechiul cît și din Noul Testament, în aceeași alternanță a binelui cu răul, rîvnitorul e covîrșit de conștiința păcătoșeniei sale și nu mai puțin de dorința îndreptării și a hotărîrii sale, la această slujbă zisă a primei denii mari din săptămîna a V-a.

Pe acest itinerar duhovnicesc, credinciosul află în mijlocirea Maicii Domnului un sprijin deosebit, întărindu-se la a doua denie mare cu slujba Acatistului⁶⁰.

Făcîndu-se elogiul virtuții, desfășurat într-o festivă plenitudine de prezentare a Maicii Fecioare, sufletul păcătos, începe să se elibereze de dramaticele conflicte care-l stăpînesc. Nu se mai simte singur și fără ajutor. Un nou și sugestiv elan

58. Irmos, cîntarea a 4-a.

59. Condac gl. 6. Această creație a Sf. Andrei Criteanul «Suflete al meu» e partea cea mai frumoasă din tot canonul, cum se exprimă un mare cercetător: Karl Krumbacher, *Geschichte der byzantinischen Literatur von Justinian bis zum Ende des oströmischen Reiches* (527—1453) ed. II, 1897, p. 667 apud dr. Ioan Bălan, *Limba cărților bisericești*, Blaj, 1914, p. 56.

60. Această cîntare de laudă în cinstea Maicii Domnului se numește «Acatist» (a nu se dea), alcătuit de patriarhul Serghie al Constantinopolului în anul 626 la eliberarea cetății de avari și conține 25 imne, 13 condace și 12 icoase (vezi Dr. Vasile Mitrofanovici, *Liturgica Bisericii drept-măritoare răsăritene, prelucrată și completată de dr. Teodor Tarnavski*, 1909, p. 619—620 și *Învățătura de credință ortodoxă*, București, 1952, p. 330.

il ridică pe aripile nădejdi. De aceea-i cîntă Preacuratei : «Bucură-te cheia împărăției lui Hristos, bucură-te nădejdea bunătăților celor veșnice» ⁶¹ și refrenul : «Bucură-te Mireasă, pururea Fecioară!»

În contrast cu consecvența vieții virtuose a Maicii Domnului, iconografia Triodului ne înfățișează în Duminica V-a a Sfîntului Post viața în ascensiune crîncenă, a unei păcătoase — *Maria Egipteanca*. Aceasta, pornind de la o zguduitoare dărimare morală, s-a putut ridica totuși la o sfințenie desăvîrșită, prin post și rugăciune, susținută de pilda vieții Maicii Domnului și crucea Fiului său... «Te-ai adus bună și desăvîrșită odraslă Bisericii prin post și rugăciune. Că nevoindu-te mai presus de măsura firii omenesti, te-ai înălțat întru Hristos, prin viață și prin fapte» ⁶².

Și într-adevăr, extremitatea păcatului a cutremurat-o, la un moment dat, în confruntare cu sfințenia Maicii Domnului. Trezită, astfel, la o nouă viață, printr-un efort susținut și acte de o rară persistență morală, păcătoasa de pînă acum, nu se învrednicește numai de iertare, ci ajunge în cei 47 de ani de osteneală și căință, în posesia unor daruri de-o amplă rezonanță : în timpul rugăciunii ei, desprinzîndu-se de legăturile terrei, pătrunsă de spiritualitate.

Încă o încredințare, că orice păcătos care se întoarce de la calea păcatului, poate afla deplină izbăvire, căci «Fiul Omului a venit să caute și să mîntuiască pe cel pierdut» (Luca XIX, 10).

Puterea dumnezeiască a lui Iisus și biruința Lui asupra morții e într-adevăr cheazășie a mîntuirii oamenilor și nu există muritor care apropiindu-se de Mîntuitorul, cu încredere, să nu devină un om nou, un om renăscut. Învierea lui Lazăr cel dat în putrefacție e nu numai un prilej de certitudine a puterii dumnezeiești, ci e totodată și o încredințare că oricît ar fi de prăbușită viața morală a unui credincios, trezirea sa, căința sa, prietenia sa cu Iisus, apropierea sinceră și ascultarea chemării lui Iisus de-a «ieși afară» din albia păcatului, din mormîntul și întunericul răutății, nu poate sfîrși decît cu o reînviere, cu o renaștere spirituală.

Intrarea triumfală a lui Iisus în Ierusalim — în *duminica Stîlpărilor* — e nu mai puțin și o chemare la sfințenia vieții. «Mulțimea cea fără de răutate, firea care era încă pruncească cu dumnezeiască cuviință te-a lăudat pe Tine» ⁶³. De aceea, oricare credincios, pătruns de dorul îndreptării și izbăvirii sale, știe că nu-l poate primi pe Iisus decît atunci cînd și-a redobîndit «firea pruncească» respectiv starea de nevinovăție,

61. Incheiere irmos 8 — Acatist.

62. Duminica a V-a a Postului, icos.

63. Duminica Stîlpărilor, peasna 7.

purtind în inima sa florile virtuții ca niște «ramuri înțeleghătoare».

Mai e o săptămână pînă la Paști. Dar e o *săptămână mare* ! «...Cel ce se îmbracă cu lumina ca și cu o haină, stătut-a gol la judecată și a primit palme peste obraz din mîinile care le-a zidit. Și poporul cel călcător de lege a răstignit pe Domnul mării pe cruce...» ⁶⁴.

În zilele acelea neuitate, «între Florii și Paști, între cele două triumfuri, s-a deschis înfiorătoarea prăpastie de patimă și ură, de ipocrizie și lașitate, peste care răsună cuvintele : «Nu pe acesta, ci pe Varava !» «Ia-L, Ia-L, răstignește-L...» ⁶⁵.

De aceea, săptămîna mare, premergătoare Sfintei Învieri, a rămas în conștiința creștinătății întregi ca o săptămînă de vîrf a celor mai susținute eforturi de îndreptare, de căință, de post și de rugăciune, de pază și de renunțări personale și mai ales de spălarea conștiinței prin taina spovedaniei. Ca un memento al desolidarizării de păcat, inmografia acestor zile, stigmatizînd pe cel ce a căzut din ceata ucenicilor, repetă : «Vai de ticăloșia ludei, de care izbăvește, Dumnezeuule, sufletele noastre» ⁶⁶.

Atît de profund este dramatismul acestor momente tulburătoare încît sîntem zguduiți nu numai noi, ci se produce o adevărată solidaritate cosmică a suferinței. În expresia de sinteză a inmografului, se înfățișează un fel de tablou apocaliptic : «Toată făptura s-a schimbat de frică, văzîndu-Te pe Tine, Hristoase, pe cruce, răstignit. Soarele s-a întunecat și temeliile pămîntului s-au cutremurat. Toate au pătimit împreună cu Tine, Cel ce-ai zidit toate...» ⁶⁷. Ba și mai mult, «astăzi iadul strigă suspinînd : «Zdrobitu-s-a stăpînirea mea, Păstorul s-a răstignit și pe Adam l-a înviat. De cei peste care eram împărat m-am lipsit și pe care i-am înghițit, puternic fiind, pe toți i-am vărsat. Deșertat-a mormînturile Cel ce s-a răstignit ; slăbit-a puterea morții» ⁶⁸.

În concluzie, considerînd acest itinerar duhovnicesc, de zece săptămîni, ca o înaltă școală de pregătire și întremare sufletească, în cultul Bisericii Ortodoxe are o importanță covârșitoare. E ciclul calendaristic care, prin tematica lui existențială, are un efect profund mobilizator în viața credincioșilor.

Antrenat de varietatea exemplelor, în contrast de acțiune și ajutat, mai ales de puterea harului, credinciosul poate năzui, în mod cert, la o veritabilă viață spirituală. Susținînd acest efort de îndreptare cu postul și cu rugăciunea, el ajunge

⁶⁴ Antifonul 10 din slujba Sf. Patimi.

⁶⁵ Prof. Teodor Popescu, *op. cit.*, p. 117.

⁶⁶ Sf. și marea zi vineri seara. Stihira I la «Doamne strigat-am».

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ Sf. și marea sîmbătă seara, Stihiră la «Doamne strigat-am».

la depășirea propriu-zisă a formelor de ritual, printr-o substanțială transformare sufletească, dimensionînd astfel, chipul unei personalități autentic creștine.

Ancorat apoi în nostalgia unei vieți paradisiace, lipsită de umbre, de incertitudini și de conflicte morale, intuind deplinătatea sfințeniei prin mijlocirea imaginii, simte puterea harului peste truda proprie a ostenelilor. E lângă crucea Domnului, popas de întărire... Urcînd mai departe, pe treptele smereniei, treptele pocăinței, sprijinit de atîtea pilduitoare vieți, încearcă o adevărată euforie mărînd pe mijlocitoarea harului — Maica Fecioară.

Convins, în sfîrșit, că nu există prăbușire care să nu poată fi biruită printr-o crîncenă ascensiune morală, ascultă cu docilitate, chemarea lui Iisus, pe care-L primește, triumfal, în cetatea sufletului său, cu florile virtuții. E nu numai un simplu credincios, ci de acum, e un om nou, om renăscut, pentru sine, pentru viață, pentru mai multă viață; e un om înviaț lângă altarul Învierii.

GIULGIUL DE LA TURIN

de Pr. EMANUEL COPĂCIANU

Relatările Sfinților Evangheliști despre cele din urmă zile pe care Mîntuitorul le-a petrecut pe pămînt sînt bogate și prețioase pentru noi creștinii. Aceste zile au fost memorate cu adîncă pietate de cei ce l-au cunoscut și păstrate din neam în neam, de generații de credincioși și ele continuă și astăzi a sădi, după aproape două mii de ani, un fior deosebit în inimile noastre.

Să încercăm să descifrăm un înțeles, o semnificație și un adevăr — poate nou pentru mulți din noi — oprindu-ne pe marginea mormîntului lui Iisus Hristos, în dimineața Sfintei Sale Învieri. Cunoaștem în amănunt cum a avut loc această înviere despre care ne relatează pe rînd cei patru istorici ai vieții lui Iisus. Să-l ascultăm pe Sfîntul Ioan care, auzind de învierea Învățătorului său aleargă împreună cu Petru la mormînt (XX, 5—7).

«Și, aplecîndu-se (Ioan) a văzut giulgiurile puse jos, dar nu a intrat.

A sosit și Simon-Petru, urmînd după el, și a intrat în mormînt și a văzut giulgiurile puse jos.

Iar mahrama care fusese pe capul Lui, nu era pusă împreună cu giulgiurile, ci înfășurată, la o parte, într-un loc...».

Osînditorii lui Iisus se îngrijiseră de judecata și condamnarea Acestuia, dar nu și de măsurile legate de înmormîntarea Sa. Această datină nu a revenit nici oficialității romane și nici celei iudaice, ci unor prieteni întîmplători ai lui Iisus. Biserica le-a păstrat numele și-i are în cinstea și prețuirea cuvenită. Ei au fost: Iosif din Arimateia — un om bogat, membru de seamă al sinedriului și un suflet ales — și Nicodim, «ucenic întru ascuns al lui Iisus» și poate unul din cei mai bogați oameni ai Ierusalimului. Neîndoielnic, ei credeau în învățătura cea nouă a lui Iisus și în conștiințele lor socotiseră că aveau în fața lor pe cel mai nevinovat ins ce a cunoscut Iudeia vremii. În credința lor pentru Iisus, iată-i pe ei purtînd grijă de înmormîntarea Sa: unul îi oferă ospitalitatea mormîntului său și amîndoi cumpără giulgiul de îngropare și miresmele cele de îngropare, după datină, «o sută de litre de smirnă și aloes».

Așadar, iată-L pe Iisus murind împreună cu cei fără de lege, dar iată-L înmormîntat într-o cinste de seamă pe care toți o acceptă și nimeni nu are vreme să se împotrivească.

Împotrivirea avea să vină abia după înviere, dar și atunci fără sorți de izbândă. Mormîntul gol — din care lipsea trupul lui Iisus — dovedea două adevăruri pe care le știau atîția și atîția martori din Ierusalim: Iisus fusese îngropat aici... și Iisus de aici se sculase din morți «precum a zis mai înainte...».

Giulgiurile acelea vorbeau de la sine despre moartea lui Iisus, dar vorbeau și de învierea Sa.

Din respect pentru adevăr și din dragoste pentru același adevăr este firesc să ne-ntrebăm ce s-a făcut cu acest giulgiu rămas în mormîntul gol din livada Arimateianului? Sfîntul Chiril cel Mare ne spune că în veacul al IV-lea giulgiul se afla în biserica Sfîntului Mormînt din Ierusalim. Așadar, iată-i pe ucenici, sau poate pe femeile mironosițe luînd acest giulgiu în care a fost înfășat și înfășurat Iisus, ducîndu-l cu evlavie și păstrîndu-l în taină de teama atîtor declarați sau numai bănuți vrăjmași ai lui Iisus, sau poate numai ai lor. E cert, ei — și după aceea atîtea și atîtea comunități creștine — foloseau acest giulgiu ca o dovadă neîndoielnică a morții și a învierii lui Iisus. Tot în Ierusalim îl găsește și un preot englez și nu se îndoiește cînd creștinii de aici îi vorbesc de el și-i spun că pe el se află încă atîtea și atîtea semne de pe trupul sau de pe chipul lui Iisus și din fericire, lucrul acesta este confirmat cu atîta însuflețire și de Sfîntul Ioan Damaschin.

Printr-o împrejurare, rămasă încă necunoscută, giulgiul morții apare la Constantinopol, în biserica Sfînta Maria, unde este expus vederii și adorării în fiecare vineri, ziua aceasta fiind legată de vinerea Patimilor din biserica creștină. După toate probabilitățile, giulgiul nu rămîne mai mult de trei sute de ani, căci în veacul al XIII-lea apare în Franța: mai întîi la Besançon, în catedrala orașului și mai apoi într-o posesiune deplină în mîinile Casei de Savoia care-l are și astăzi. Aceasta îl păstrează în capela regală de la Chambéry, dar iată, la 4 decembrie 1463, prin neglijența unui slujitor, capela ia foc și sfîntul giulgiu este atins într-una din marginile sale, dar valoarea lui spirituală devine parcă și mai mare.

În toamna aceluiași an, Casa de Savoia își mută reședința de la Chambéry la Turin, ducînd cu ea, într-o casetă de aur și argint și prețioasa relicvă, care și astăzi stă la loc de cinste în măreața catedrală a orașului. Și se spune că în decursul a mai bine de patru sute de ani, sfîntul giulgiu a putut fi văzut doar în trei rînduri. Sintem la sfîrșitul veacului trecut și iată în 1898 acest giulgiu a fost fotografiat pentru prima oară. Iar fotografiile acestea produc o uimire și stîrnesc o vîlvă de necrezut în lumea acestui sfîrșit de veac, în bătrîna Europă. Fotografiile acestea vorbesc de trupul unui condamnat la moarte și chipul acestui om stîrnește întrebări, contraverse și cercetări. Cei mai entuziasmați vorbesc de chipul lui Iisus și susțin că nu poate fi vorba decît de giulgiul în care a fost

înmormîntat. E ceea ce și Casa de Savoia susținea cu tărie în virtutea unei tradiții care-i aparținea ei în mod exclusiv. Dar mulți se îndoiesc și cer să se stabilească adevărul. Căvalerul Pia, cel care făcuse fotografiile acestea, e acuzat de fals și înșelăciune și omul se apără cum poate. Unii îl cred, alții continuă să se îndoiască.

Misterul în jurul casetei de la Turin continuă și frământă pe cercetători. Se fac intervenții, se insistă din toate colțurile lumii și sub toate formele, dar urmașii Casei de Savoia refuză orice compromis. Și totuși... acum patruzeci de ani, în secret, de parcă ar fi fost o adevărată conspirație, cîțiva privilegiați fotografiază din nou sfîntul giulgiu, folosind tehnica modernă a culorilor.

Și vreme de patruzeci de ani, medici, chimiști, teologi cu o perseverență rară au studiat aceste fotografii în culori. Și alături de ei și preotul Giulio Ricci care, cu răbdare și cu pricepere și-a adunat toate concluziile și în anul 1969 a tipărit cartea: «Omul de pe giulgiu a fost Iisus Hristos» (cf. Robert Serron, *Iată omul giulgiului*, în «Paris Match», nr. 1096 din 9 mai 1970, p. 65—79).

Cartea a stîrnit mare vîlvă, dar fotografiile, cercetările și concluziile preotului Ricci sînt de o rară putere de convingere. Să ne întrebăm deci: ce a putut aduce nou părintele Ricci în legătură cu persoana istorică a lui Iisus sau în legătură cu ceva necunoscut încă din viața pămîntească a Mîntuitorului?

Am în fața mea cîteva fotografii în culori ale acestei prețioase relicve pentru Biserica lui Hristos: un giulgiu din pînză de in cu dimensiunile de 1,10 m × 4,36 m, o pînză care ascunde, poate, încă atîtea taine, dar care l-a neliniștit pe preotul Ricci — și pe prietenii săi — vreme de patruzeci de ani și pe sculptorul Lorenzo Ferri vreme de douăzeci de ani. Lorenzo a căutat, fragment cu fragment, bucățică cu bucățică să reconstituie în atelierul său din Roma tot ceea ce acest giulgiu a putut să-i spună și să concretizeze, să sculpeze în mărime naturală omul acesta al cărui trup era imprimat pe el.

Din nefericire, Biserica creștină nu a avut nici o icoană care să înfățișeze în mod real chipul lui Iisus, în afară de mahrama pe care tradiția creștină i-o atribuie pioasei Veronica. Spunem aceasta, pentru că chipul de pe giulgiu apare deosebit de cel pe care bisericile creștine îl au în iconografia lor.

Dar semnele de pe giulgiu continuă să vorbească și astăzi și petele de sînge vorbesc de un condamnat la moarte prin răstignire care a suferit chinuri groaznice. Corespund aceste urme de pe giulgiu cu adevărul istoric legat de ceea ce Biserica creștină cunoaște în legătură cu moartea lui Iisus Hristos? Pentru Ricci nu există de cît un singur răspuns: da....

Până la un anumit punct, giulgiul de la Turin ar putea fi socotit ca un adevărat reportaj în imagini care ne arată cu precizie toată drama de pe Golgota, din Vinerea Paștilor. E scrisă aici istoria celei din urmă zi a unui condamnat: loviturile de pe trup ce i-au fost aplicate celui răstignit... semnul cuielei din mâini, iar la picioare numai semnul cuiu'ui din piciorul stîng, cel drept fiind pus dedesubt și sprijinindu-se cu latul de cuiul înfipt în cruce... urmele ghimpilor ce i-au sîngerat fruntea din coroana de pe cap... și semnul suliței care a intrat în sfîntul trup prin golul dintre coasta a șaptea și a șasea din dreapta spre a se opri în dreptul inimii, între coasta a doua și a treia, făcînd să iasă «apă și sînge».

Cît privește biciuirea, legea mozaică limita numărul loviturilor la treizeci și nouă. Omul biciuit de pe giulgiu a primit însă o sută de lovituri, ceea ce înseamnă că romanii au luat și ei parte la flagelarea condamnatului. Pe fotografia cu pricina se disting cu o precizie uimitoare două feluri de urme, de semne: unele vorbesc de un bici la capătul căruia se aflau bile de plumb, iar celelalte ne indică semnele unor arșice, a unor bile de oase. După toate calculele, cea din urmă lovitură a fost dată în brațul drept, lovind în același timp și capul plecat pe piept și amănuntul acesta îl găsesc deosebit de impresionant pentru noi.

În fine a urmat răstignirea pe cruce. La ea romanii se foloseau ori de cuie, ori de frînghie cu care legau de mâini și de picioare pe cel condamnat. Moartea prin fixarea trupului cu ajutorul frînghiilor de obicei întîrzie și ea apăsarea printr-o asfixie lentă. În cazul lui Iisus, Evangheliile, tradiția Bisericii și giulgiul de la Turin vorbesc de fixarea trupului pe cruce cu ajutorul cuielei. Cîte un cui în mâini și un singur cui în piciorul stîng care apare suprapus peste cel drept. E un amănunt impresionant, deși în iconografia bisericească aceste cuie apar și într-un picior și în celălalt. Mîinile nu au fost întinse pînă la refuz și apoi pironite în cruce și faptul acesta i-a îngăduit lui Iisus să-și schimbe poziția cu o relativă ușurință și libertate de mișcare a brațelor și a trupului. Pentru Kurt Benda, președintele «Fundației internaționale a sfîntului giulgiu» cu sediul în Franța, acest amănunt e deosebit de important, el putînd stabili împrejurarea și clipa cînd Iisus și-a dat duhul, împungerea cu sulița de către ostaș dovedind moartea reală pe care Sfinții Evangheliști ne-o relatează în amănunt. Și mărturiile lor sînt nespuse de impresionante, căci lor nu le scapă nici un amănunt, nici în ceea ce-l privește pe Iisus sau pe cei din jurul crucii și nici ceea ce se întîmplă pe cer, sau în oraș.

Am privit și Crucifixul sculptorului Lorenzo Ferri la care a lucrat vreme de douăzeci de ani. Pare făcut după imaginea pe care Iisus Hristos a avut-o în clipa morții, brațul drept îndoit și crispat în cel din urmă efort, în vreme ce brațul

stîng apare perfect întins și capul însîngerat, rezemat pe brațul drept. Locul pe unde soldatul a înfipt sulița, mai sîngerat ca restul trupului. Dar impresionează mai ales genunchiul stîng cu o pată mare roșie vorbind și acum de căderea Sa în drumul Golgotei și iată aici toată drama Sfintelor Patimi și pricina pentru care Simon din Cirene a fost silit să ducă Crucea pînă la locul răstignirii.

Murind Iisus, cu învoirea lui Pontiu Pilat, trupul e coborît de pe cruce spre a fi înmormîntat după practica iudaică. Trupul era spălat, îmbălsămat și astfel înfășurat, era coborît în mormînt și amănuntul acesta îl găsim, cel puțin, în legătură cu Lazăr fratele Mariei și al Martei din Betania.

Din pricina sărbătorii Paștelui iudaic, tot acest ritual e făcut cu mare grabă, căci iată-i pe cei doi prieteni, Iosif și Nicodim, împlinind acest ritual numai în parte : pun cînstitul trup într-un giulgiu peste care toarnă cele o sută de litre de miresme... și tot în grabă îl pun în neîntînatul mormînt al lui Iosif din Arimateia, după care o strajă vine să păzească pe cel îngropat. Sudoarea și sîngele, amestecate laolaltă cu miresmele de ulei și aloe au ajutat pe cercetători să descopere atîtea amănunte pe care nimeni nu le poate contesta, amănunte care vorbesc cu atîta putere de convingere că Iisus a murit cu adevărat și că același Iisus a înviat cu adevărat.

Încheind constatările noastre pe marginea celor scrise de Giulio Ricci și Lorenzo Ferri nu putem să nu ne întrebăm și noi din respect pentru adevăr și din onestitate : a aparținut cu adevărat acest giulgiu lui Iisus Hristos ? Sau e opera genială a unui înșelător al cărui nume s-a pierdut în negura veacurilor ? Viitorul, un viitor nu prea îndepărtat, ne va dovedi cum stau lucrurile. Știința modernă își va spune și aici cuvîntul și cu ajutorul razelor X, al infraroșiiilor și al carbonului 14 se va stabili și vîrsta giulgiului și ceea ce este adevărat sau mistificat în fibrele sale. Fostul rege Humbert, urmaș al Casei de Savoia, în mîinile căruia se află prețioasa relicvă e cel care va ajuta să fie dezlegate toate tainele ce se leagă de giulgiul de la Turin și să spulbere ultimile îndoieli.

BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII

FRĂMÎNTĂRI ȘI PREOCUPĂRI ACTUALE ÎN PROTESTANTISM

de IOAN I. ICA

Cînd se vorbește astăzi despre protestantism se are în vedere, îndeosebi protestantismul în totalitatea sa, ca cea de a treia ramură mare a creștinismului, care cuprinde actualmente: 1) protestantismul din centrul și vestul Europei, mai ales în R. F. a Germaniei și Elveția, 2) protestantismul din țările scandinave, precumpănitor lutherane, 3) protestantismul anglo-american și 4) protestantismul din țările în curs de dezvoltare din Africa, Asia și America Latină, cu toate că și «dincolo de aceste granițe se găsesc active elemente esențiale din protestantism»¹.

În ciuda extraordinarei sale diversități și fracționări în nenumărate biserice și denominațiuni, cît și în ce privește formele sale de organizare, care merg de la Biserica de stat pînă la uniuni confesionale, în genul Alianțelor Mondiale Lutherane și Reformate și pînă la comunități neorganizate, «în ambele cazuri mărturisirea de credință joacă un rol hotărîtor și cu totul caracteristic pentru protestantism, chiar și sub forma unei renunțări formale la o mărturisire formulată»². Pentru că toate păstrează, în esență, atitudinea fundamentală a marilor reformatori: ancorarea numai pe cuvîntul Scripturii, îndreptarea numai prin credință (sola fide și sola gratia), libertatea spirituală a fiilor lui Dumnezeu prin respingerea oricărui intermediar între credincioși și Dumnezeu în afară de cuvîntul Său.

Aici noi avem în vedere îndeosebi protestantismul lutheran și reformat actual, ca unul care reprezintă și a dezvoltat în chip mai fidel intențiile originale ale primilor reformatori: Luther și Calvin.

Cu toată unitatea sa în jurul marilor idei reformatoare, una din trăsăturile esențiale ale cugetării teologice protestante, care e implicată în înseși principiile fundamentale ale protestantismului, este tocmai *instabilitatea* sa, neconținută sa frămîntare³ în căutarea esenței adevărului revelat, care

1. Ernst Wolf, *Protestantismus. I Konfessionskundlich*, în «Die Religion in Geschichte und Gegenwart», Dritte Auflage (RGG³), J.C. Mohr, Tübingen, 1957—1962, V Bd, col. 658. 2. *Ibidem*, col. 667.

3. Prof. Nicolae Chiteșcu, *Ortodoxie și protestantism*, în «Ortodoxia», II (1950), nr. 3, p. 432. Pr. Prof. Isidor Todoran, *Conceptul de Dumnezeu*

nu e identic întru totul cu cuvîntul Scripturii. Datorită descătușării insului de orice autoritate afară de cea a Cuvîntului lui Dumnezeu și deci a marii libertăți spirituale de gîndire, ca și lipsei unor îndreptare de dezvoltare dogmatică mai precise, în afară de sumarele mărturisiri de credință din veacul XVI, ca și datorită influenței diferitelor curente filozofice ale vremii din dorința de a face «actual» cuvîntul lui Dumnezeu, protestantismul a cunoscut de timpuriu o mulțime de școli și curente teologice, care uneori nu mai au nimic comun între ele decît doar atitudinea specific protestantă sola biblia și sola fide⁴. Astfel după ce și-a definit unele poziții în timpul reformatorilor și al «ortodoxiei protestante», a apărut lungul șir de școli și curente teologice, trecînd pe rînd de la ortodoxia strictă în pietism, raționalism, idealism, sentimentalism, liberalism și prin reacție contra tuturor acestor curente antropocentriste, în neolutheranism și neocalvinism, în teologia dialectică a crizei, apoi în teologia demitologizării, teologia — Dumnezeu e mort, teologia istoriei mîntuirii, teologia nădejzii, teologia revoluției și altele «pentru ca seria curentelor și școlilor să rămînă încă deschisă»⁵.

Pentru a înțelege acest fenomen specific protestantismului, trebuie să avem mereu în vedere că gîndirea teologică și teologia în protestantism joacă un mare rol pentru întreaga viață sa bisericească, ca una care îi indică direcția de dezvoltare și-i alimentează continuu predica, care cum se știe ocupă un rol important, în această Biserică, ceea ce explică rolul precumpănitor al teologiei în protestantism. Și cum «doctrina acestei confesiuni depinde în largă măsură de personalități cu relief doctrinar teoretic sau religios-practic care-i aparțin, este explicabilă eflorescența de probleme și curente nu numai în protestantismul clasic, dar și în cel contemporan»⁶. Dar iarăși nu trebuie să pierdem un moment din vedere că păreri cutărui sau cutărui teolog protestant și aproape fiecare își are păreri sale, ca și a diferitelor curente sau școli teologice protestante nu se identifică și nu reprezintă oficial protestantismul în totalitatea sa, lucrul care permite protestantismului ca, în ciuda diversității de păreri a teologilor, să-și mențină unitatea de gîndire și viață, în jurul principiilor sale fundamentale.

Întrebarea care se pune acum pentru noi e următoarea : prezintă vre-un interes pentru teologii ortodocși cunoașterea

în teologia lui Karl Barth, în «Studii Teologice», VII (1955), nr. 1—2, p. 39 : «Căci tocmai principiile după care se conduce gîndirea protestantă îi permite și-i fundamentează chiar nestabilitatea». Pr. Prof. Petru Rezuș, *Învățătura protestantă despre cuvîntul lui Dumnezeu față de învățătura ortodoxă*, în «Ortodoxia», VII (1955) nr. 2, p. 230 sq.

4. Pr. Prof. I. Todoran, *op. cit.*, p. 39.

5. *Ibidem*, p. 39.

6. Pr. Prof. P. Rezuș, *Teologi, probleme și curente noi în protestantismul contemporan*, în «Studii Teologice», XIX (1967), nr. 5—6, p. 247—248.

acestor frământări și preocupări din cadrul protestantismului actual? Fără îndoială că da, și încă unul foarte mare, mai ales în situația actuală a ecumenismului Bisericii ortodoxe care, la întâia Conferință Panortodoxă de la Rhodos (1961), a propus tuturor Bisericilor Ortodoxe, studierea modalităților de apropiere și de unire a Bisericilor», nu numai cu Bisericile Orientale și cu Biserica Romano-Catolică, ci și cu «Confesiunile provenite din Reformă, care se găsesc mai departe de Ortodoxie ca: luteranismul, calvinismul, metodisti și celelalte confesiuni protestante, precum și cu cele care se găsesc mai aproape de Ortodoxie ca episcopalienii în genere și Biserica Anglicană»⁷. Pe de altă parte, protestantismul actual prezintă un interes deosebit pentru ortodocși și pentru faptul că Bisericile protestante, care sînt împreună membre-partenere cu noi ale dialogului ecumenic actual în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, au o mare pondere în diferitele organisme ale Consiliului Ecumenic, căutînd să le imprime punctul lor de vedere specific, ceea ce nu e indiferent Bisericii Ortodoxe, care prin participarea sa largă la ultimile Adunări Generale ale Consiliului Ecumenic de la New-Delhi și Upsala, a reușit să lărgească simțitor tematica acestora spre teme cu un orizont teologic mai larg și mai semnificativ din punct de vedere ecumenic.

Intrînd în tratarea temei, trebuie să mărturisim de la început că este extrem de greu să redăm și numai foarte pe scurt frământările, preocupările, sau tendințele actuale ale protestantismului, ale unei teologii care se află în continuă mișcare și care cuprinde mutații multiple și variate nu numai față de poziția inițială a reformatorilor, dar și în timpul de la un deceniu la altul, cît și din cauza avalanșei de publicații teologice protestante care apar și continuă să apară într-un număr de-a dreptul impresionant. Cu toate acestea din mulțimea acestora se pot distinge care sînt cel puțin în mare problemele care preocupă și frămîntă mai intens protestantismul actual ca și direcțiile spre care evoluează. Între acestea noi amintim doar cinci mai semnificative.

1. TEOLOGIA DIALECTICĂ SAU TEOLOGIA CUVINTULUI LUI DUMNEZEU. FRĂMÎNTĂRI ÎN CADRUL EI ȘI REACȚII

Un teolog protestant Heinz Zahrnt, care a scris recent o solidă lucrare despre teologia protestantă în sec. al XX-lea, zice — și pe bună dreptate — că «teologia protestantă a secolului al XX-lea a început cu *Karl Barth*. Cu el noi datăm o nouă epocă în istoria teologiei protestante»⁸. Și într-adevăr acest

7. Prof. N. Chițescu, *Note și impresii de la Conferința Panortodoxă de la Rhodos*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXIX (1961), nr. 9—10, p. 877.

8. Heinz Zahrnt, *Die Sache mit Gott. Die protestantische Theologie im 20. Jahrhundert*, R. Piper & Co. Verlag, München, 1968, p. 13.

teolog a înfăptuit o adevărată revoluție în teologia protestantă, prin aceea că a întors teologia protestantă de la începutul sec. al XX-lea la adevărata sa temă și fundament: cuvîntul lui Dumnezeu.

Încă din perioada sa de debut ca pastor, K. Barth sesiză că singura, unica temă a teologiei este «Cuvîntul lui Dumnezeu», că sarcina centrală a Bisericii este aceea «de a primi cuvîntul lui Dumnezeu și a-l da mai departe». Dar totodată sesiză și marea discrepanță între *a trebui* și *a putea*, căci «ca teologi — zice el — noi trebuie să vorbim despre Dumnezeu. Dar noi sintem creștini și nu putem vorbi ca atare despre Dumnezeu»⁹. Ceea ce gîndim și spunem noi despre Dumnezeu este cuvîntul credinciosului, nu cuvîntul lui Dumnezeu. De aceea trebuie să ne întoarcem la ceea ce a grăit Dumnezeu către noi, la ceea ce gîndește și spune El despre noi, în Biblie.

Semnalul l-a dat prin celebrul său «Comentar la Epistola către Romani» (Römerbrief) care apărură în 1918 și, de atunci, în nenumărate ediții. «Dominus dixit» — Dumnezeu a zis — aceasta trebuie să fie nu numai punctul de plecare dar și singurul lucru cu care se ocupă teologia. De aceea «teologul nu poate descoperi adevărul lui Dumnezeu pe cale istorică din istorie sau să-l deducă pe cale psihologică din conștiința pioasă a credinciosului și nici nu poate să-l obțină prin speculații dintr-o oarecare noțiune filozofică a infinitului sau absolutului, ci el poate face numai un singur lucru: să asculte cuvîntul lui Dumnezeu și să-l explice — contra (gegen) oricărei istorii, psihologii sau speculații»¹⁰. Prin aceasta K. Barth a redat teologiei «tema» ei proprie ca și locul și rostul teologului.

Ceea ce a reproșat el teologiei dominante a timpului a fost aceea că în locul lui Dumnezeu și a cuvîntului Său, a pus pe creștin și credința sa, evlavia sa, religia sa, cultura sa, uitînd că Dumnezeu este «cu totul altul» decît credinciosul, că între ei există o «deosebire calitativă infinită», o «distanță absolută», o «regiune polară», o «zonă pustie»¹¹, care nu va putea fi trecută de om niciodată.

Barth și-a numit teologia sa «teologia crizei», pentru că «revelația lui Dumnezeu este criza lumii... Deoarece cu stabilirea deosebirii calitative infinite între Dumnezeu și credincios, creștinul cu tot ceea ce este el, are și poate... stă sub judecata lui Dumnezeu și această judecată a lui Dumnezeu, înseamnă pentru el și lumea sa nimic, sfîrșitul, moartea»¹². A mai numit-o și «teologie dialectică», pentru că după Barth «noi

9. Hellmut Traub, *Karl Barth*, în «Tendenzen der Theologie im 20. Jahrhundert. Eine Geschichte in Porträts. Herausgegeben von Hans Jürgen Schultz», 2. Auflage, Berlin, 1967, p. 265, Zahrnt, *op. cit.*, p. 16.

10. H. Zahrnt, *op. cit.*, 19.

11. *Ibidem*, p. 25 sq.

12. *Ibidem*, p. 27.

nu putem înțelege altfel pe Dumnezeu și cuvîntul său decît în dualitatea dialectică», sub forma unei teze și antiteze, în care orice enunț pozitiv trebuie să fie imediat corectat și întregit printr-unul negativ, opus, astfel că afirmația teologică cuprinzătoare despre Dumnezeu, revelația Sa, credincios, Biserică, etc. va fi totdeauna antinomică. Metoda aceasta nu e nouă, căci au folosit-o și Sfinții Părinți, dar nu unilateral ca Barth, care a dus dialectica «pînă la suprimarea dialectică a dialecticii» — cum se exprimă teologul Zahrnt¹³.

Plecînd de la aceste postulate și cu această metodă, începînd din 1932, de cînd apărui primul volum din «*Kirchliche Dogmatik*» — (Dogmatica bisericească), care a ajuns în 1967 la al 12-lea volum, deși a rămas neterminată, iar în franceză în 16 volume, fără să mai socotim și celelalte lucrări și studii ale sale, K. Barth a realizat, după părerea unui critic al său, «una din cele mai mari opere ale științei spirituale moderne și poate cea mai însemnată activitate de cugetare teologic-științifică din sec. al XX-lea»¹⁴.

Dogmatica după K. Barth, este o funcție a Bisericii și înfăptuiește trecerea de la cugetarea despre Biblie la propovăduire. Sarcina ei este critica modului de vorbire al Bisericii despre Dumnezeu din partea cuvîntului Său care e identic cu Iisus Hristos și care are o întreită formă ca cuvînt revelat, scris și propovăduit¹⁵. În dogmatica sa are loc deci o «concentrație hristologică» nemaiîntîlnită pînă acum în istoria Bisericii. Noțiunea «Cuvîntul lui Dumnezeu» e identificată din ce în ce mai mult cu numele concret Iisus Hristos, încît «la Barth — zice Zahrnt — toată teologia devine hristologie. În afară de hristologie nu există pentru Barth în cadrul teologiei nici o temă de sine stătătoare, nici direct nici indirect»¹⁶.

Interpretarea pe care o dă el revelației lui Dumnezeu în Hristos e dominată de «deosebirea calitativă infinită» între Dumnezeu și credincios, între timp și veșnicie. Iisus Hristos e numai punctul de intersecție între planul realității umane și planul realității divine, fără să aibă loc o întrepătrundere sau perihoreză reală între cele două realități, pentru că planul realității divine nu pătrunde real în planul realității creștine cunoscut nouă. De o întrupare reală a lui Dumnezeu în istorie nu poate fi vorba, deși Barth vorbește mult de aceasta, pentru că Dumnezeu nu intră real în istorie. Dumnezeu atinge lumea numai așa cum o tangență atinge un cerc «fără să intre în contact cu ea». Revelația lui Dumnezeu este numai «un punct matematic» și «nu un punct stabil» pe care se poate sta, ea nu e un eveniment sau fapt istoric, ci «evenimentul aistoric», «timpul atemporal», «locul aspațial». Ea nu e lumina care lumi-

13. *Ibidem* p. 32—33: Pr. Prof. Todoran, *art. cit.*, p. 40.

14. G. Gloege, *Karl Barth*, în: RGG³, I Bd. col. 895.

15. *Ibidem*. 16. H. Zahrnt, *op. cit.*, p. 116, G. Gloege, *op. cit.*, p. 897.

nează în întuneric, ci numai un fulger care scinteie o clipă în noapte. Într-un cuvânt revelația mai mult ascunde decât ne descoperă, respectiv ne descopere un Dumnezeu care este și rămîne ascuns ¹⁷.

Cuvîntul acesta a lui Dumnezeu aistoric și atemporal credinciosul poate să-l asculte și să-l primească numai prin credință înțeleasă ca un dar al lui Dumnezeu, ca un spațiu gol («Hohlraum»), ca un suspin, o așteptare, un semn, «o stare în aer», care nu dobîndește în viața credinciosului nici-o dimensiune istoric-psihologică. Credinciosul trăiește numai în așteptarea împlinirii făgăduinței din partea lui Dumnezeu, «dar miinile noastre sînt și rămin — în realitate goale» ¹⁸. Inseși Tainele nu transmit harul, ele sînt numai un semn indicativ, și nu un mijloc de transmitere a harului, ele numai indică făgăduințele lui Dumnezeu legate de cuvîntul Său ¹⁹.

Teologul protestant Zahrnt dă încheierii capitolului despre teologia lui K. Barth, în chip foarte semnificativ, următorul titlu: «Monolog im Himmel» — monolog în cer. În teologia lui Barth — observă dînsul — domină o contradicție demnă de relevat: Barth vrea să fie un teolog strict al revelației ca nimeni altul, dar el teologul strict al revelației nu ocupă un loc *sub* ci *deasupra* revelației, nu în timp, ci în veșnicie. Într-adevăr întruparea lui Hristos este factum central al teologiei sale, ca și nașterea Sa din Fecioară, dar el nu se ancorează în evenimentul întrupării, ci în preexistența lui Hristos, în existența Sa pretemporală, în veșnicie... Concentrația hristologică la el e propriu-zis «un act intertrinitar», care se petrece sus în cer. Faptul revelației se reduce la un monolog pe care Dumnezeu îl ține cu sine însuși în calitate de Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt. Din acest cerc intratrinitar Barth nu iese. În veșnicie nu numai că s-a hotărît totul, ci și s-a săvîrșit deja totul. Sfînta Treime a creat din veșnicie o dramă și și-a reprezentat-o în sine, între cele trei persoane ale ei. Acum trebuie să fie judecată această dramă precum în cer așa și pe pămînt. În acest scop și-a creat Ea lumea bisericii ca scenă și credincioșii ca spectatori... Cum poate să se mai petreacă în general ceva în istorie dacă totul s-a petrecut deja în veșnicie. Revelația lui Dumnezeu nu mai e la Barth o dramă plină de tensiune între Dumnezeu și credincios, cu progrese și regrese, cu cotituri și trepte, cu faze și epoci, ci numai «lămurirea» asupra unui fapt care s-a petrecut deja de mult. Perspectiva istorică dispăre astfel în dimensiunea veșniciei» ²⁰.

Lipsa perspectivei istorice, sau a legăturii revelației cu istoria și lumea concretă în teologia lui Barth stîrni însă cu-

17. H. Zahrnt, *op. cit.*, p. 30—31. 18. *Ibidem*, p. 35—36.

19. Karl Barth, *Die Lehre von den Sakramente*, în «Zwischen den Zeiten» (ZdZ), 1929, p. 427—460. 20. H. Zahrnt, *op. cit.*, p. 141—143.

rind reacții, care au venit chiar din sinul curentului pe care el însuși l-a creat.

La început, Barth reușește să strângă în jurul său pe tineri teologi ca Friedrich Gogarten, Emil Brunner, Rudolf Bultmann, Eduard Thurneysen și să creeze un curent puternic care să pună stavilă curentelor teologice antropocentriste ce invadaseră teologia protestantă începînd cu sec. al XIX-lea și să readucă teologia la adevărata sa temă. Dar nu după mult timp apărură frământări în sinul acestui curent teologic care au dus mai apoi la «rupturi» definitive între inițiatorii acestei noi direcții teologice.

Problema care se punea acum cu toată acuitatea era: cum poate credinciosul să primească și să înțeleagă revelația lui Dumnezeu în Iisus Hristos în general ca revelație a lui Dumnezeu, dacă el nu are deja nici un fel de presimțire sau cunoaștere despre Dumnezeu și voia Sa, cum susține Barth, de care să se lege cuvîntul lui Dumnezeu cînd vine la credincios? Cel dintîi care și-a pus problema aceasta a fost *Emil Brunner*, creatorul așa-numitei teorii a «punctului de legătură» (Anknüpfungspunkt).

Ca și Barth, la început, E. Brunner s-a ridicat vehement împotriva tuturor curentelor teologice antropocentriste care au pulverizat revelația divină punînd alternativa: «sau se întemeiază credința pe experiența religioasă a omului sau ea vine din auzirea cuvîntului lui Dumnezeu». Și pentru el problema revelației este problema fundamentală a teologiei. Cuvîntul lui Dumnezeu ca grăire a lui Dumnezeu către noi este singura formă prin care Dumnezeu își face cunoscut nu atît ființa și prezența Sa, ci ce anume vrea să ne spună și vrea de la noi, adică *un adevăr și o pretenție*. Un adevăr veșnic, absolut transcendent, suprapersonal, supraistoric și supratemporal ce n-are nimic de a face cu subiectivitatea celui care-l pronunță sau îl primește și de aceea nici nu ne comunică ceva din ființa lui Dumnezeu, fapt pentru care Dumnezeu, chiar revelîndu-se rămîne tot ascuns²¹. Iisus cel istoric pentru credința creștină este numai cuvîntul lui Dumnezeu «către noi» și nu Logosul veșnic al lui Dumnezeu, pentru că după E. Brunner tot ceea ce este istorie sau intră în cadrul istoriei e relativ, fapt pentru care Domnul Hristos pe pămînt este un «incognito», un Dumnezeu ascuns, care numai ne-a comunicat cuvîntul său către noi²². Iar Duhul Sfînt are rolul acuma de a face din acest cuvînt al lui Dumnezeu «către noi», un cuvînt al lui Dumnezeu «în noi», adică să facă

21. Emil Brunner, *Die Mystik und das Wort. Der Gegensatz zwischen modernen Religionsauffassung und christliche Glauben dargestellt an der Theologie Schleiermachers*, Tübingen, 1924, p. 224.

22. *Ibidem*, *indeosebi* cap. 1: *Der geschichtliche Jesus und der Christus des Glaubens* (p. 206—226); *idem*, *Der Mittler*, Tübingen, 1930, p. 128—171.

revelația divină dintr-un *perfectum praeteritum*, un *perfectum praesens*, prin sădirea credinței în sufletul credinciosului, prin care primim personal făgăduința și asigurarea iertării păcatelor²³.

Simțul realităților l-a ajutat pe E. Brunner să vadă de asemenea că între credincios și Dumnezeu nu este o prăpastie atât de mare cum afirmă K. Barth, că credinciosul chiar căzut rămîne o «ființă teologică», chip al lui Dumnezeu, adică o ființă care rămîne mereu într-un raport de răspundere sau responsabilitate pentru păcatul său înaintea lui Dumnezeu. El a fost cel dintîi care a sesizat importanța acestei probleme, cit și greutățile ei de rezolvare în teologia protestantă și de asemenea primul care a făcut din această o «problemă a teologiei», am putea spune problema centrală a teologiei sale²⁴.

Prin păcat, zice Brunner, credinciosul a pierdut într-adevăr conținutul material al chipului lui Dumnezeu, dar a rămas cu chipul sau personalitatea formală care constă tocmai în calitatea sa de credincios ca ființă rațională și responsabilă. În virtutea acestui chip formal el posedă o oarecare cunoaștere despre Dumnezeu, despre sine, despre păcat etc. care formează revelația naturală sau «preînțelegerea» naturală umană ca premisă indispensabilă pentru înțelegerea cuvîntului lui Dumnezeu sau «punctul de legătură» între cuvîntul lui Dumnezeu și credincios. Între propovăduirea cuvîntului lui Dumnezeu și această «preînțelegere» religios-naturală a omului există o anumită continuitate, dar nu în sens de întregire a ei, ci în sens dialectic de «frîngere definitivă a acestei continuități», în sensul că credința creștină se leagă de această cunoaștere religios-naturală a credinciosului, dar numai pentru a o putea rupe apoi definitiv cu omul cel vechi și cu cunoașterea sa religios-naturală de pînă acum. Punctul «diacritic» unde are loc această legătură între cuvîntul lui Dumnezeu și preînțelegerea religios-naturală a creștinului ca și ruperea cu ea, prin nașterea credinței, este conștiința morală a credinciosului, dar nu omul e acela care determină această legătură, ci cuvîntul lui Dumnezeu prin mărturia Duhului Sfînt în inima ascultătorului²⁵.

Concepția aceasta a lui E. Brunner a stîrnit cum era și firesc, în sînul teologiei dialectice o dispută foarte aprigă între Barth și Brunner, care a dus pînă la urmă la ruptura definitivă între ei, dar și în sînul teologiei protestante în genere, reactualizînd vechea controversă protestantă asupra revelației naturale și asupra așa-numitei teologii naturale. K. Barth îl acuză pe E. Brunner că printr-o atare concepție relativizează

23. Idem, *Religionsphilosophie evangelischer Theologie*, München-Berlin, 1927, p. 10, idem *Von Werk des heiligen Geistes*, Tübingen, 1935, p. 9.

24. Idem, *Die Frage nach dem «Anknüpfungspunkt» als Problem der Theologie*, in «ZdZ», Jahrgang, 1929, p. 505—532.

25. Ibidem p. 518.

și slăbește caracterul absolut al revelației lui Dumnezeu în Hristos, precum și principiile fundamentale ale reformatoarelor: sola biblia și sola gratia. La aceste atacuri E. Brunner răspunde adîncindu-și și fundamentîndu-și și mai mult teza sa biblic, reformatoric și filozofic în lucrarea sa: *Natur und Gnade. Zur Gespräch mit Karl Barth*, Tübingen, 1934, prin care se diferențiază net nu numai de radicalismul barthian, dar și de ortodoxia protestantă și apropiindu-se mult de concepția Bisericii ortodoxe în ce privește revelația naturală, natura credinciosului și a păcatului, harul creațional și alte.

La aceasta K. Barth răspunde printr-o nouă lucrare intitulată semnificativ: *Nein! Antwort an Emil Brunner*, München, 1934, accentuînd că atitudinea sa față de E. Brunner trebuie să se exprime acum printr-o «separație conștientă și deschisă» și că de aici «trebuie să învățăm iarăși de a înțelege revelația ca har și harul ca revelație și de a ne debarasa prin aceasta hotărît de orice theologia naturalis, justă sau nejustă»²⁶. Deoarece Dumnezeu n-are nevoie de niciun «punct de legătură» sau premisă formală pentru revelația Sa, întrucît El însuși crează această posibilitate sau premisă a întîlnirii prin dăruirea credinței²⁷ cît și pentru faptul că între cuvîntul lui Dumnezeu și noi nu există nici o continuitate, ci o discontinuitate absolută, prăpastia păcatului²⁸.

E. Brunner nu s-a lăsat intimidat ci a făcut din problema «punctului de legătură» între înțelegerea religios-naturală a credinciosului și cuvîntul lui Dumnezeu în Hristos, tema primordială a teologiei și misiunii creștine. Deoarece ambele nu se fac în gol, ci în spațiu istoric dat, cuvîntul lui Dumnezeu adresîndu-se credinciosului natural concret care are deja o oarecare înțelegere și cunoaștere despre Dumnezeu și despre sine, față de care cuvîntul lui Dumnezeu înseamnă pretenție de ascultare și supunere necondiționată, ceea ce nu se realizează de la sine, ci numai în luptă și prin luptă cu înțelegerea religios-naturală a credinciosului, și prin moartea credinciosului celui vechi. De aceea — zice el — teologia trebuie să fie primordială dispută. Mai întîi sub forma propovăduirii cuvîntului care-l aduce pe ascultător într-o strîmtoare unde nu mai există decît două posibilități: negația disperată a rațiunii sau intrarea prin ușa cea strîmtă a credinței și apoi sub forma reflexiunii teologice, care descompune ceea ce în predică e prezentat în formă unitară, adică expunerea sistematic-explicativă a cuvîntului lui Dumnezeu și disputa cu înțelegerea religios-naturală a credinciosului. Pe cea dintîi Brunner o numește *dogmatică*, iar pe cealaltă *teologie eristică* (de la verbul *ἐρίζω* — a disputa). Teologia eristică se deosebește de cea dogmatică, nu prin conținut, ci prin faptul că ea nu vor-

26. Karl Barth, *Nein! Antwort an Emil Brunner*, p. 8—9.

27. *Ibidem*, p. 26.

28. *Ibidem*, p. 29.

bește pur teoretic ca dogmatica, ci mai mult ad hominem, către omul concret și se înfăptuiește în disputa concretă cu păgînismul și cu înțelegerea necreștină a omului, fiind un fel de antropologie creștină comparată dar și combatantă, care-l face pe credincios să-și vadă contradicția existenței sale, al cărui nume propriu e păcatul și învingerea acestuia în primirea și ascultarea cuvîntului lui Dumnezeu. Rostul teologiei eristice este mai ales unul misionar, de curățire sau pregătire a terenului pentru venirea și primirea cuvîntului lui Dumnezeu²⁹.

Acesta a fost de altfel programul întregii activități teologice a lui E. Brunner. În toate lucrările sale se îmbină într-o sinteză armonioasă expunerea sistematic-dogmatică a cuvîntului lui Dumnezeu cu teologia eristică în luptă cu înțelegerea religios-naturală a omului, arătînd peste tot continuitatea între ele, dar și fringerea înțelegerii religios-naturale a omului în Hristos. Mai ales sub aspectul acesta, al efortului extraordinar depus pentru a face «accesibil» credinciosului modern cuvîntul lui Dumnezeu, pentru ca doctrina creștină să devină un bun al creștinilor, pentru a fi înțeleasă și urmată, meritele și contribuția lui E. Brunner sînt deosebit de valoroase. «În acest sens, Brunner este un deschizător de drum în teologia protestantă contemporană»³⁰. În direcția aceasta pot fi citate majoritatea lucrărilor sale dar mai ales: *Der Mittler, Natur und Gnade, Gott und Mensch. Das Wort Gottes und der moderne Mensch, Der Mensch im Widerspruch, Wahrheit als Begegnung, Offenbarung und Vernunft* și *Die christliche Dogmatik*, în trei volume.

Reacția contra teologiei barthiene a venit și din partea teologilor protestanți germani neînfeudați vreunui curent teologic. Aici trebuie să amintim pe teologul lutheran Paul Althaus, care susține împotriva lui K. Barth într-un mod chiar mai hotărît decît E. Brunner existența «revelației generale» a lui Dumnezeu și în afara revelației speciale în Iisus Hristos. De la început, «am înotat contra acestui curent teologic în Germania». «Eu n-am putut înțelege niciodată — zice el — oricum ar vrea să se justifice din punct de vedere bisericesc sau teologic, aceea de a abandona întreagă lumea naturii și a istoriei scepticismului și secularismului... cu pretenția de a păstra prin aceasta onoarea lui Hristos și că acesta este singurul drum spre Tatăl»³¹. Motivul hotărîtor pentru unilateralitatea și îngustimea teologiei dialectice îl vede Althaus în

29. Idem, *Die andere Aufgabe der Theologie*, în «ZdZ» 1929, p. 255—270.

30. Pr. Prof. P. Rezus, *Teologi, probleme și curente noi*, p. 256—257.

31. H. Zahrnt, *op. cit.*, p. 77; Wenzel Lohff, Paul Althaus, în «Tendenzen der Theologie», p. 299.

renunțarea acesteia la revelația generală a lui Dumnezeu, care e prezentă în lume de la creație, fapt pentru care el numește această revelație generală și «revelația primordială» (Uroffenbarung). În virtutea acesteia credinciosul și «înainte de întîlnirea lui cu Iisus Hristos și chiar fără mărturia biblică stă într-un raport inevitabil cu Dumnezeu»³². Prin această concepție Althaus a adus și o contribuție însemnată la lămurirea acestei chestiuni în teologia protestantă actuală.

Nu e lipsită de interes și de episoade patetice nici rezistența teologiei protestante de nuanță liberală din Franța, condusă de prof. Wilfred Monod, ca și rezistența protestantismului roman din Elveția, condusă de prof. Maurice Nesser de la Universitatea din Neuchâtel, împotriva pătrunderii barthianismului în aceste țări, în timpul celui de al doilea război mondial, ca și critica pe care au adus-o acești doi teologi, barthianismului. «Generația actuală protestantă, — zice prof. Maurice Nesser — ca și cea de miine, poate va trăi sub semnul teologiei barthiene. Aceasta nu trebuie să neliniștească pe nimeni. Ca și liberalismul teologic al veacului al XIX-lea tot astfel barthianismul veacului nostru nu este decât un episod trecător. Biserica Protestantă nu trăiește, nici nu pierde din pricina curentelor, așa după cum riul nu durează și nu pierde din pricina undelor și nici oceanul din pricina furtunilor. Călăuzită de Biblie, Biserica urmează o cale pe care se cere să se recunoască adevărata ortodoxie protestantă, care nici nu exaltează, nici nu nimicește omul, ci-l asociază la lucrarea lui Dumnezeu. Biblia rămîne și mulțumită ei protestanții rămîn uniți. E. Brunner, celălalt mare teolog reformat al timpului nostru, adaugă el, e mai strîns legat de Biblie și a adunat în jurul lui o bună parte din barthieni»³³.

Dar cu toate criticile întemeiate aduse teologiei dialectice și îndeosebi barthianismului cercetătorii sînt unanimi în a recunoaște meritele incontestabile ce le revin celor doi mari teologi, K. Barth și E. Brunner prin schimbarea și orientarea radicală pe care au imprimat-o teologiei protestante contemporane. În jurul așa-numitei teologii dialectice — zice teologul romano-catolic Johannes Fehr — ai cărei principali întemeietori și purtători sînt cei doi teologi elvețieni K. Barth și E. Brunner, se învîrte de aproximativ două decenii întreagă discuția teologică în interiorul protestantismului suedez, elvețian și german și dincolo de granițele acestuia. Nu există nici o lucrare de importanță sistematic-teologică, dintre publicațiile teologice protestante din ultimii douăzeci de ani, care să

32. Paul Althaus, *Grundriss der Dogmatik*, 1. Teil, 2 Auflage, Erlangen, 1936, p. 13—30.

33. Prof. N. Chițescu, *Frămîntări și contradicții ideologice în sînul protestantismului*, în «Mitropolia Olteniei», VII (1956), nr. 4—5, p. 290.

nu fie direct sau indirect o dispută cu teologia dialectică. Nu se poate contesta că tabloul situației teologice protestante a fost schimbat în cițiva ani complet prin acțiunea acestor doi teologi elvețieni»³⁴.

2. TEOLOGIA INTERPRETĂRII EXISTENȚIALIST-DEMITOLOGIZANTE A REVELAȚIEI, REACȚII ȘI FRĂMÎNTĂRI ÎN CADRUL EI

Așa după cum am văzut, teologia dialectică a lăsat problema revelației divine încă nerezolvată. Ea n-a acordat suficientă atenție raportului ei cu omul de azi, cu lumea și cu istoria, făcând din revelația divină un adevăr exclusiv transcendent, supratemporal și supraistoric. Ea a căzut într-un hristocentrism monist radical care nu mai acorda omului și antropologiei aproape nici un loc.

Reacția a venit din partea curentului teologic reprezentat de teologul lutheran *Rudolf Bultmann* din Marburg, considerat astăzi «unul din reprezentanții conducători ai teologiei evanghelice din întreaga lume»³⁵, care «a exercitat o puternică influență asupra teologiei germane de după cel de al doilea război mondial»³⁶ și chiar în afara ei pentru că Bultmann «și-a pus sarcina de a înțelege din nou mesajul Evangheliei creștine în orizontul gândirii istorice»³⁷, cum n-a mai făcut-o nimeni pînă la el. La început, Bultmann s-a alăturat teologiei dialectice, dar mai apoi s-a desprins de aceasta. Păstrînd intenția originară a acestei teologii, el s-a străduit să lege propovăduirea mesajului evanghelic, printr-o nouă metodă de interpretare, de înțelegere a omului modern de astăzi.

În studiul său programativ: «*Zum Problem der Entmythologisierung*» (Cu privire la problema demitologizării), Bultmann a rezumat foarte limpede ceea ce a format tematica muncii întregii sale vieți: credința și înțelegerea mesajului creștin în orizontul istoric al epocii moderne. Așa se face că una din cele mai mari lucrări ale sale, apărută în patru volume, poartă titlul: «*Glauben und Verstehen*» (Credință și înțelegere).

Bultmann vrea să facă cuvîntul Bibliei așa de inteligibil pentru credinciosul modern încît acesta să-l poată înțelege ca o grăire a lui Dumnezeu către sine. Dar ceea ce acoperă astăzi, după el, caracterul acesta de agrăire a cuvîntului Bibliei și întunecă prin aceasta inteligibilitatea sa și îngreunează credința, ba chiar o falsifică, dacă nu o face cu totul imposibilă, este deosebirea profundă care există între felul cum reprezintă lumea Noul Testament și cum ne-o reprezentăm noi :

34. Johannes Fehr, *Das Offenbarungsproblem in dialektischen und thematischen Theologie*, Freiburg, 1939, p. V.

35. Hanz Conzelmann, *Rudolf Bultmann*, in «*Tendenzen der Theologie*», p. 243. 36. H. Zahrnt, *op. cit.*, p. 275. 37. *Ibidem*, p. 269.

imaginea noastră despre lume este determinată irevocabil de știința și tehnica modernă pe când imaginea biblică despre lume este mitologică. Astfel, Noul Testament reprezintă nu numai lumea în chip mitologic, împărțind-o în trei etaje: sus cerul, jos iadul și la mijloc pământul ca loc de luptă între forțele cerești și demonice, dar și evenimentele centrale ale istoriei mântuirii. El predică pe Hristos ca o ființă divină pre-existentă, care apare pe pământ ca om, face minuni, alungă demoni, moare pe cruce pentru ispășirea păcatelor creștinilor, înviază a treia zi, se reîntoarce în lumea cerească și iarăși va să vină pe norii cerului pentru a conduce după învierea morților și judecată, un cer nou și un pământ nou. Toate acestea nu sînt decît un mod de exprimare mitologic, format din elemente care provin din mitologia contemporană a cugetării apocaliptice postiudaice și din mitul gnostic al mântuirii. Pentru noi toate aceste reprezentări mitologice ale Noului Testament nu mai au verosimilitate (Glaubhaftigkeit). Pentru noi, al căror mod de gîndire este determinat ireversibil de știință, ele au trecut o dată pentru totdeauna. De aceea Bultmann repetă în continuu, aproape monoton cuvîntul: «*s-a terminat*» (erledigt). S-a terminat cu istorisirile despre pogorîrea la iad și înălțarea la cer a lui Hristos, s-a terminat cu reprezentarea unui sfîrșit al lumii care vine prin catastrofe cosmice, s-a terminat cu așteptarea Fiului Omului care va veni pe norii cerului, s-a terminat cu credința în duhuri și demoni. «Nu se poate folosi lumina electrică și aparatele de radio, nu se poate pretinde, în cazuri de îmbolnăvire, mijloacele medicale și clinici moderne și în același timp să crezi în lumea spiritelor și a minunilor Noului Testament. Cine socotește că poate să facă aceasta pentru persoana sa, trebuie să fie în clar că dacă declară această atitudine justă a credinței creștine, face imposibilă și de neînțeles propovăduirea creștină în timpul de față»³⁸.

Dar nu numai din punct de vedere al concepției științifice moderne despre lume critică Bultmann reprezentările mitologice ale Noului Testament, ci și din punctul de vedere al *înțelegerii sau concepției despre sine* (Selbstverständnis) a omului modern. Astfel, de neînțeles (unverständlich) e pentru omul modern reprezentarea mitologică despre Sfîntul Duh, care pătrunde lumea pînă în structura forțelor sale naturale; de neînțeles e pentru el interpretarea morții ca pedeapsă pentru păcatul comis de un strămoș, de neînțeles e pentru el învătura despre satisfacția substitutivă prin moartea lui Hristos pe cruce; de neînțeles e pentru el învierea lui Hristos ca eveniment, prin care a țîșnit o nouă putere de viață, care se poate însuși prin sacrameinte; de neînțeles e pentru el așteptarea în strămutarea într-o lume cerească a luminii și îmbră-

38. Rudolf Bultmann, H.: *Kerygma und Mythos*, herausg. von H. W. Balthsch, Hamburg 1952, vol. II, p. 131; H. Zehrer, *op. cit.*, p. 278 sq.

carea acolo cu un nou trup spiritual. Toate acestea pentru omul modern nu sînt numai de neînțeles, dar nici nu i se mai pot spune³⁹.

Prin urmare, imaginea științifică despre lume și înțelegerea despre sine a omului modern și reprezentarea mitologică neotestamentară despre lume și mintuire stau în contradicție una cu alta. Cum se poate soluționa această contradicție? Răspunsul lui Bultmann e: trebuie să demitologizăm Noul Testament de toate aceste reprezentări mitologice pentru a-l face astfel accesibil și inteligibil omului de astăzi. Iar procedeul demitologizării e formulat lapidar de Bultmann astfel: «*mitul nu trebuie să fie eliminat critic, ci trebuie să fie interpretat existențial*»⁴⁰. Nu e vorba așadar de o eliminare totală sau parțială a reprezentărilor mitologice ale Bibliei pentru a rămîne la un fel de «evanghelie pură», ci de o reinterpretare modernă a lor. Demitologizarea nu este deci un procedeu sau metodă de eliminare a miturilor, ci de interpretarea lor. «Demitologizarea înseamnă *interpretare existențială*. ...În care nu e vorba în primul rînd de intenția negativă de a critica exprimările mitologice ale Noului Testament, ci de intenția pozitivă de a scoate (exopera) înțelegerea existențială cuprinsă în ele. În aceasta constă critica inițiului. Interpretarea existențială își atinge țelul cînd ajunge să-și clarifice faptul că în Noul Testament i s-a deschis omului o nouă înțelegere despre sine însuși, care-l pune în fața unei hotărîri autentice»⁴¹.

Afirmația aceasta a lui Bultmann că modul de gîndire și exprimare al Noului Testament este eminentemente mitologic, a stîrnit însă reacția promptă și foarte energică a teologilor protestanți neînfeudați acestei școli. Astfel prof. Walter Küneth de la Universitatea din Erlangen, care a dus o polemică deschisă cu aproape toți teologii existențialiști, a arătat că «în teologia existențială se face o confuzie deplorabilă între reprezentările mitologice și exprimările antropomorfe ale Bibliei. Biblia vorbește de «sus», «jos», de iad și adînc, de lumină și întuneric, pentru că ea nu poate vorbi altfel și noi de asemenea nu putem vorbi altfel, cît timp vor exista oameni. Simbolica aceasta spațială (Raumsymbolik) este un fenomen antropomorf, necesar, care e complet independent de schimbarea imaginii despre lume și n-are nimic de a face cu mitul»⁴². Apoi, și ceea ce e și mai important, «Biblia nu este o colecție de legende și de mituri sau o lirică pioasă, ci o mărturie unică despre o grăire și lucrare a lui Dumnezeu în cadrul istoriei... Predania biblică poartă pur și simplu un caracter de mărturie. Cuvîntul Bibliei este un document al cre-

39. R. Bultmann, *Kerygma und Mythos*, vol. I, p. 136.

40. H. Zahrnt, *op. cit.*, p. 280.

41. *Ibidem* p. 283—284.

42. W. Küneth, *Die Grundlagenkrisis der Theologie heute*, Erlangen, 1968, p. 7.

dinței și mărturisirii martorilor care au văzut și au auzit; în ea noi avem mărturia oamenilor cărora li s-a întâmplat ceva hotărâtor, care au trăit, văzut și auzit, care au primit ceva și care de aceea au cunoscut numai o singură datorie și pasiunea, aceea de a da mai departe ceea ce au auzit, în chipul cel mai clar, cel mai bun și mai exact cu putință»⁴³.

Cu toate că Bultmann și-a pus ca scop să privească revelația divină, în orizontul istoriei epocii moderne ca nimeni altul, totuși se observă și la el aceeași depreciere a istoriei mîntuirii și a istoriei însăși ca și la teologii barthieni, pentru că pe el nu-l interesează faptul istoric în sine, în tot cazul nu acesta constituie punctul de plecare, ci înțelegerea existențială a Noului Testament. Întrebarea de competență pentru el nu este dacă a fost și cum a fost, «ci cum voi înțelege existența mea din Biblie»⁴⁴. Pentru Bultmann important e că în predica sau vestirea Apostolilor omul găsește «o nouă înțelegere despre sine». De aceea, el numește credința prin care primim cuvîntul lui Dumnezeu «o nouă înțelegere despre sine», iar «teologia are ca scop să arate întrucît omul prin credință cîștigă în realitate o nouă înțelegere despre sine și în lume»⁴⁵.

«Interpretarea aceasta a revelației creștine — zice Zahnrnt — pune întreagă greutatea pe vestirea ei în momentul actual fără să se intereseze de începutul ei istoric. Cuvîntul vestirii este temeiul credinței, el este unicul ei temei. Cel care ascultă cuvîntul nu trebuie să caute în jur după vreo altă fundamentare pentru revelația creștină, fie într-un Iisus istoric, fie într-unul cosmic. Credința depinde numai de cuvînt și de propovăduire. Iar pentru cuvînt nu există o altă legitimare și nici o altă bază decît cuvîntul însuși... De aceea pentru Bultmann chestiunea privind temeiul istoric al vestirii în persoana și vestirea lui Iisus însuși este fără însemnătate»⁴⁶.

Dar Bultmann nu nesocotește numai trecutul istoric al revelației sau al mesajului lui Hristos, dar și dimensiunea ei eshatologică și cosmică. «Eshatologia — zice Bultmann — și-a pierdut în întregime înțelesul ei ca sens al istoriei și e înțeleasă în fond ca țel al existenței individuale»⁴⁷. «Prin aceasta — zice Zahnrnt — «marea dramă» a lui Dumnezeu a devenit din nou un joc existențialist de cameră. În ea totul se învîrte numai în jurul înțelegerii de sine a omului. Ke-

43. Idem, *Das Bekenntnis in der theologischen Verwirrung unserer Zeit*, Erlangen, 1965, p. 19—20. Să se vadă și Pr. Prof. D. Stăniloae, *Revelația prin acte, cuvinte și imagini*, în «Ortodoxia» XX (1968), nr. 3, p. 347—377.

44. R. Bultmann, *Jesus Christus und die Mythologie*, Hamburg, 1958, p. 60; H. Zahnrnt, *op. cit.*, p. 295.

45. H. Zahnrnt, *op. cit.*, p. 304.

46. *Ibidem*, p. 307—308; Albert Brandenburg, *Aspekten des heutigen Protestantismus*, Aschaffenburg, 1967, p. 24.

47. R. Bultmann, *Glauben und Verstehen*, vol. III, p. 102.

rygma sau vestirea Evangheliei care mărturisește lucrarea lui Dumnezeu în lume, e redusă la o simplă chemare la hotărîre care îl întîmpină pe om în existența sa pentru a-l conduce de la nespecificitatea sa la specificitate. Viitorul lui Dumnezeu e redus la viitorul omului și trecutul e înțeles numai ca un cadru sau model al hotărîrii care cade de la noi în prezentul momentan»⁴⁸.

În ce privește persoana lui Iisus Hristos, centrul propovăduirii creștine, la Bultmann apare o contradicție de neînvinș, pe de o parte zice că Dumnezeu se revelează într-un eveniment al istoriei și că acest eveniment — Hristos nu e o idee sau simbol, ci un factum, un eveniment, iar pe de altă parte are și o atitudine neistorică, ba chiar antiistorică față de Hristos ca eveniment istoric, față de descrierea istorică a acestui eveniment. «Eu sînt de părere — zice el — că despre viața și personalitatea lui Iisus nu mai putem ști nimic»⁴⁹. Imaginea concretă a personalității lui Iisus ca și a vieții Sale e imposibil pentru noi de a o mai cunoaște. Numai cu fantezia se mai poate reconstitui un astfel de tablou⁵⁰. Acest lucru de altfel nici nu ne interesează, zice Bultmann, pentru că acesta ar fi numai un «Hristos după trup», care e fără importanță pentru predicator și nu-l privește de loc în momentul predicii⁵¹, pentru el e destul să știe simplu fapt că («Dass») a fost în istorie, restul nu-l interesează, «ori cum ar fi fost» (es möge gewesen, wie es wollte)⁵². «Prin aceasta — zice Zahrnt — Bultmann afirmă o dedublare primejdioasă a chipului lui Iisus Hristos, într-un «Iisus istoric» și un «Hristos al propovăduirii»... și dacă propovăduirea este desfăcută atît de tare de istoria lui Iisus și cunoștințele istorice despre acestea sînt declarate din punct de vedere teologic ca fără importanță, există primejdia ca vestirea să devină un adevăr general, atemporal și întemeierea pe istorie un act pur formal»⁵³.

Primejdia «desistoricizării» (Enthistorisierung) mesajul la Bultmann, dezinteresul aproape total față de «Iisus istoric», a stîrnit mari frămîntări și reacții chiar în sînul propriei sale școli.

Semnalul l-a dat Ernst Käsemann, un elev al lui Bultmann în 1952 într-un raport intitulat: «Probleme ale muncii neotestamentare în Germania» în care spune: «Întreg Noul Testament afirmă că ucenicii la înviere n-au cunoscut o oarecare ființă cerească, cu atît mai puțin un fapt abstract, ci tocmai pe Iisus Hristos cel propovăduit și crezut de la înviere stă

48. H. Zahrnt, *op. cit.*, p. 315.

49. R. Bultmann, *Jesus*, Tübingen, 1926, retipărită în 1961, p. 11.

50. Idem, *Glauben und Verstehen*, vol. I, p. 250.

51. *Ibidem*, p. 99—101.

52. Idem, *Glauben und Verstehen*, vol. II, p. 16.

53. H. Zahrnt, *op. cit.*, p. 323.

deci în continuitate cu așa-numitul Iisus istoric, fără care credința și propovăduirea ar fi fără sens după părerea creștinismului primar. A recunoaște și a fi sigur de aceasta realitate este o necesitate teologică indispensabilă. O teologie care ar vrea să renunțe la aceasta, dintr-o îndoielă istorică s-au dintr-o dogmatică bizară, nu merită numele de teologie»⁵⁴.

Ceea ce este interesant de observat e că eforturile teologice de a se îndrepta acum spre «*redescoperirea lui Iisus cel istoric*» au pornit tocmai din sinul școlii lui Bultmann și sînt legate de teologi cunoscuți ca fiind elevi ai lui Bultmann, pe lingă Ernst Käsemann, Günther Bornkamm, Gerhard Ebeling, Ernst Fuchs, Hanz Conzelmann, Herbert Braun, Manfred Mezger, Gert Otto, precum și Willi Marxsen din Münster, cu care începe, după expresia lui Zahrnt, «epoca post-bultmanniană».

Eforturile s-au concentrat acum asupra trecerii de la propovăduirea lui Iisus la propovăduirea despre Iisus, avînd ca țel stabilirea identității între Iisus cel pămîntean și Hristos cel înălțat, în însăși cuvîntul și fapta lui Iisus. Totuși și la ei se observă aceiași «limitare s-au îngustare antropologică» a revelației creștine, care n-a putut fi învinsă în întregime, întrucît cu toată ancorarea lor în Iisus cel istoric, și la Fuchs și Ebeling de ex. Iisus Hristos apare numai ca un simplu inițiator și desăvîrșitor al credinței noastre, «în sensul că a adus în lume numai o nouă înțelegere despre existență și credință»⁵⁵.

Iar teologul Herbert Braun din Mainz, cel mai radicalist dintre elevii lui Bultmann, a dus programul de demitologizare inițiat de maestrul său, atît de departe, printr-o interpretare existențială radicală a mesajului Evangheliei creștine, în cît după cum observă teologul protestant Helmolt Gollwitzer «la Braun nu mai rămîne din mesajul creștin decît o «idee despre om»⁵⁶, volatilizîndu-se într-o simplă idee că: «Iisus e numai un factor declanșator și Hristos numai un «cifru mitologic» al unei noi înțelegeri despre lume și existență»⁵⁷, în cît «se poate spune că la Braun și Dumnezeu este demitologizat»⁵⁸.

În timp ce la Bultmann — zice Zahrnt — se socotea că se poate totuși cunoaște simbul indestructibil al Evangheliei, în ciuda oricărei demitologizări, la Braun se părea că s-a dizolvat existențial și aceasta. Și astfel în ultimii ani, s-a format împotriva sa un front unit teologic în care lutherani și reformați, adepți ai Bisericii înalte și barthieni, liturgiști, pieștiști, consilieri superiori bisericești și profesori, toți uitînd ve-

54. *Ibidem*, p. 326; Brandenburg, *op. cit.*, p. 29.

55. H. Zahrnt, *op. cit.* p. 347. 56. *Ibidem*, p. 358.

57. *Ibidem*, p. 366.

58. *Ibidem*, p. 365; Brandenburg, *op. cit.*, p. 42—43.

chile lor opoziții teologice, politico-bisericești și profesionale, au stat laolaltă într-o rară frăție de arme, prezentind o privilegiate neobișnuită în toată istoria teologiei, nu numai a ultimilor ani»⁵⁹.

Între teologii protestanți care s-au opus acestui curent demitologizant al interpretării existențiale radicale a mesajului Evangheliei creștine nesocotind raportarea sa la istoria mântuirii și istoria lumii, trebuie să amintim pe Paul Althaus, Gustaf Wingren, Oscar Cullmann, Helmut Gollwitzer, Walter Künneth, Jürgen Moltmann, Wolfhart Pannenberg, Heinz Zahrnt, Reinhard Slenczka și alții, bineînțeles fiecare privind lucrurile din punctul lor de vedere teologic specific.

Lucrurile însă n-au rămas numai aici.

3. «MIȘCAREA PENTRU MĂRTURISIREA DE CREDINȚĂ» — SAU REACȚIA COMUNITĂȚILOR PROTESTANTE CONTRA CONCEPȚIILOR LIBERALE ALE TEOLOGILOR DEMITOLOGIZANȚI

Reacția contra curentului interpretării demitologizante și pur existențialiste a Evangheliei, n-a venit numai din partea teologilor ci și din partea comunităților protestante mai ales în Germania de Apus, unde și apărut acest curent, care își vedea dintr-o dată la pământ toată credința lor tradițională în ceea ce le spuneau pînă acum Evangheliile, Biserica și mărturisirile ei de credință despre persoana, viața și opera lui Iisus. Așa apărut în 6 martie 1966, la Dortmund «Mișcarea pentru mărturisirea de credință» sub numele: «Nici-o altă Evanghelie» (*Bekennnisbewegung — Kein anderes Evangelium*)⁶⁰, care în fața tuturor pretențiilor teologilor demitologizanți de a le prezenta Evanghelia lui Hristos în forma sa pură, curățită de toate reprezentările mitologice, infiltrarea în Noul Testament din epoca primară, le opune hotărît cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel: «nimeni nu poate pune o altă temelie, afară de cea pusă odată, care este Iisus Hristos» (I Cor. III, 11), de unde și denumirea acestui curent pietist de «fundamentalist», adică de întemeiere exclusiv pe Sfînta Scriptură și mărturisirile de credință. Semnalul de alarmă s-a dat atunci cînd rezultatele exegezei mai noi ale lui Ernst Kasemann, Willi Marxen, Herbert Braun și alții, au fost aduse, în Sinoadele bisericești generale, la cunoștința unei mari mulțimi de ascultători, ceea ce a avut o înfrîurire alarmantă mai ales asupra cercurilor de comunități bisericești mai pietiste.

Conducătorul teologic al acestei mișcări de masă a devenit teologul lutheran *Walter Künneth* de la Universitatea din Erlangen. Acesta a desfășurat o activitate neobosită nu numai pe tărîm teologic, dar și pe tărîmul practic, la nivelul

59. H. Zahrnt, *op. cit.*, p. 357.

60. Walter Künneth, *Entscheidung heute, Jesus Auferstehung-Brennpunkt der Theologischen Diskussion*, Hamburg, 1966, p. 9.

comunităților protestante, pentru a se pune capăt «crizei și confuziei teologice» în care a ajuns protestantismul în ultimul timp datorită acțiunii dizolvante a teologiei existențialiste mai noi, care a ajuns să atingă înseși fundamentele existenței creștine și bisericești. Semnificative în acest sens sînt și ultimile sale două lucrări mai noi: *Glauben wir an Jesus? Die Begegnung der Christologie mit der modernen Existenz*, Hamburg, 1963 (Mai credem noi în Iisus? Întîlnirea hristologiei cu existența modernă) și cealaltă: *«Entscheidung heute. Jesus Auferstehung — Brennpunkt der theologischen Diskussion* Hamburg, 1966 (Să luăm o hotărîre astăzi. Învierea lui Iisus — punctul asupra căruia se concentrează discuția teologică). De asemenea a ținut o serie de conferințe în cadrul adunărilor generale ale acestei mișcări în care prezintă comunităților situația confuză care domnește în teologia protestantă actuală, și datoria care le revine de a sta neclintite în credința evanghelică nefalsificată a reformatoilor. Demne de notat sînt unele din aceste conferințe ținute în diferite orașe: *Das Bekenntnis des Glaubens in der Theologischen Verwirrung unserer Zeit*, Erlangen, 1965 (Mărturisirea credinței în confuzia teologică a timpului nostru); *Zurück zur Reformatim. Ein theologische Wort zur Lehre und Irrlehre heute*, Düsseldorf, 1967 (Înapoi la Reformă. Un cuvînt teologic cu privire la învățătura și doctrinele false de astăzi); *Die Grundlagenkrisis der Theologie heute*, Londra, 1968 (Criza de bază a teologiei de azi) și altele.

În toate acestea, Künneth analizează situația actuală a teologiei protestante îndeosebi în raportul ei cu comunitatea bisericească. «Astăzi, zice dinsul, confruntarea dintre comunitate și teologie este inevitabilă. Pentru că problemele teologiei de astăzi nu mai reprezintă o chestiune pur academică. Astăzi nu mai e vorba de o dispută de specialitate dintre direcții teologice, ci e vorba de centrul Evangheliei în general»⁶¹. «Munca teologică nu se săvîrșește într-un spațiu gol, făcînd abstracție de comunitate, ci atmosfera ei spirituală radiază nemijlocit asupra comunității. Comunitatea este aceea care își ia predicatorii, pastorii și cateheții ei din aceste instituții de educație teologică. De aceea, ea, comunitatea, este în primul rînd atinsă de efectele acestei teologii, ea culege roadele acesteia semănăturî. Pentru comunitate deci e de o însemnătate vitală, de-a dreptul fatală, ce învață Universitățile și ceea ce se predică după aceea, dacă această propovăduire poate să se facă apoi cu autoritate și forță de convingere, dacă poate crește din ea o voință misionară. Dacă așa e, atunci nu e de mirare că de multă vreme a apărut în comunități o anumită neliniște și agitație, ba chiar o spaimă, încît comunitățile se întrebă presant și cu seriozitate: încotro duce drumul teo-

61. Idem, *Die Grundlagenkrisis der Theologie heute*, p. 2.

logiei existențiale de astăzi? Mai este aceasta o teologie pentru comunitate, mai este aceasta aceeași propovăduire biblică, aceeași credință creștină? De aceea nu e de loc de mirare că comunitățile se interesează astăzi cu ardoare să cunoască genul și felul acestei direcții teologice ca și rezultatele ei teologice»⁶².

În continuare, W. Künneth arată, în fața comunităților protestante, care este esența, metoda și rezultatele acestei teologii zise moderne. Omul și rațiunea sa autonomă au devenit aici «principiu de interpretare», centrul, măsura tuturor lucrurilor». A vorbi despre Dumnezeu, înseamnă a vorbi despre om — zice Bultmann. Tot ceea ce nu e inteligibil pentru omul de astăzi, ce nu contribuie la înțelegerea existenței sale, e fără valoare. Totul, Evangheliile, Iisus istoric, viața, moartea și învierea Sa, Dumnezeu însuși au devenit un «cifru», un simbol pentru teologii existențialiști. Herbert Braun însuși a zis: «Eu nu mă pot opri să caracterizez pe Dumnezeu sau pe Iisus ca cifru», ceea ce înseamnă — după Künneth — «transformarea teologiei într-o învățătură despre om, într-o antropologie, iar rezultatul e clar: ceea ce se comunică aici despre Dumnezeu și revelația Sa, nu mai are nimic de a face cu mărturia Bibliei despre Dumnezeu. În locul rugăciunii apare acum meditația. Noi sintem în fața unei dizolvări totale a credinței creștine»⁶³. «Biserica Evanghelică — continuă Künneth — cel puțin cea din Germania (de Vest) se găsește într-o criză care se întinde pînă la rădăcinile cele mai adînci ale substanței ei. Această afirmație nu este o frază banală aruncată la întîmplare, ci această chestiune capătă o seriozitate imensă. Biserica Evanghelică e chemată la o autoreflexiune cu totul lucidă, la o autoreflexiune asupra propovăduirii și învățaturii ei. Sau Biserica în societatea pluralistă este numai un nume pentru un cîmp de experimentare religioasă, sau Biserica este și rămîne purtătoarea unei învățături obligatorii, al unui mesaj obligatoriu, al unui mesaj valabil odată pentru totdeauna. Dacă Biserica este numai un loc de luptă pentru o teologie subiectivă privată, numai o sală de discuții religioase care nu angajează sau un club de discuții, în care nu se ajunge niciodată la capăt cu problematizarea, atunci e abandonat cu totul mesajul Bisericii. Marea primejdie în Biserica Evanghelică germană constă în faptul că se ajunge la o lichidare teologică progresivă. De aceea Biserica, episcopii, președinții ca și decanii ei, trebuie să aibă cu-

62. Idem, *Das Bekenntnis des Glaubens in der Theologischen Verwirrung unserer Zeit*, p. 6.

63. Idem, *Das Bekenntnis des Glaubens*, p. 29; idem, *Die Grundlagenkrise*; p. 14, idem, *Entscheidung heute*, Hamburg, 1966, cap. Das Scheitern der Existentialtheologie an der Auferstehung Jesus, p. 90—135; idem, *Glauben wir an Jesus?* Hamburg, 1963, p. 13—148.

rajul de a spune odată un *nu* clar. Noi trebuie să spunem un *nu* structurii fundamentale și însușirii acestei teologii»⁶⁴.

Nu se poate tăgădui că în aceste cercuri de comunități protestante domnește o viață credincioasă intensă. Dar mișcarea aceasta pietistă, fundamentalistă nu e generalizată peste tot, fiindcă există și comunități care nu sînt cuprinse în acest curent de masă. În tot cazul mișcarea aceasta este un eveniment salutar care ar putea determina o schimbare de perspectivă în teologia protestantă actuală, prin refuzul de a accepta să primească toate produsele ei care nu sînt pe linia autentică a învățăturii Bisericii de pînă acum.

4. PREOCUPAREA MAJORĂ A PROTESTANTISMULUI ACTUAL PRIVIND ROSTUL ACTIV AL BISERICII

Dintre teologii protestanți care au încercat o răsturnare a poziției radical existențialiste a lui Bultmann și a elevilor săi, care au redus mesajul Evangheliei creștine numai la existența individuală a insului, prin depășirea acestui existențialism strîmt și integrarea teologiei în orizontul larg al istoriei și al lumii, trebuie să amintim între alții pe Oscar Cullmann, Paul Tillich, dar mai ales pe Joseph Sittler, Dietrich Wendland, Helmut Gollwitzer, Wolfhart Pannenberg, Jürgen Moltmann. Aceștia ca și mulți alții au contribuit mult la îndreptarea și integrarea Bisericilor protestante în marile probleme ale lumii contemporane, la dialogul Bisericii cu lumea de astăzi și la precizarea adevăratei meniri, slujiri și răspunderi a Bisericii creștine față de omul și lumea de azi, situînd astfel teologia protestantă actuală în privința precizării raportului ei cu lumea, pe poziții mult înaintate nu numai față de vechea teologie protestantă, ci față de cea de dinainte de război.

Astfel Oscar Cullmann critică poziția bultmanniană afirmînd că a vedea în mesajul Evangheliei numai o «chemare divină la o decizie din partea credincioșilor fără a sesiza că această chemare include și «o integrare în istoria mîntuirii» așa cum a fost ea realizată de Domnul Hristos, înseamnă să ne întoarcem iarăși în gnosticism, căci și gnosticii își închipuiau o mîntuire în afara realizării ei în timp de către Mîntuitorul»⁶⁵.

Iar Wolfhart Pannenberg — îndreptîndu-se atît contra teologiei barthiene strict pozitiviste, cît și contra celei bultmanniene pur existențialiste — face un pas și mai departe cînd zice: «istoria este orizontul cuprinzător al teologiei creștine. Toate chestiunile și răspunsurile teologice își au sensul lor numai în cadrul istoriei pe care Dumnezeu o are cu omenirea și

64. Idem, *Die Grundlagenkrisis*, p. 15.

65. Oscar Cullmann, *Heil als Geschichte heilsgeschichtliche Existenz im Neuen Testaments*, Tübingen, 1965, p. 16 sq. Pr. Prof. P. Rezuș, *Teologi, probleme și curente noi*, p. 268; Brandenburg, *op. cit.*, p. 66 sq.

prin ea cu întreagă creația, care e îndreptată spre un viitor care e ascuns încă în fața oamenilor, dar care s-a revelat deja în Iisus Hristos»⁶⁶.

Și mai departe decât aceștia merge teologul lutheran Jürgen Moltmann de la Universitatea din Tübingen, care în ultimele sale două lucrări recente : *Theologie der Hoffnung*, München, 1965 (Teologia nădejdi) și *Perspektiven der Theologie*, München, 1968 (Perspectivele teologiei) a deschis calea unei remarcabile teologii. După Moltmann dimensiunea hotăritoare a credinței creștine este viitorul. Pentru că învierea lui Hristos nu este un eveniment încheiat al trecutului, ci ea a declanșat un proces, care se continuă mai departe și care orientează toate, nu numai pe omul individual, ci și cosmosul, lumea întreagă spre viitorul eshatologic al descoperirii Împărăției lui Dumnezeu pe pământ. De aceea creștinismul tot este nădejde, dar nu o nădejde pasivă, simplă așteptare, ci lucrare orientată înainte spre viitorul care ni se descoperă treptat ca o realitate istorică plenară și nu spre un viitor absolut transcendent care n-are nimic de a face cu istoria și dezvoltarea lumii, cum afirmă teologia dialectică susținând un hiatus absolut între eshatologie și istorie. Nădejdea creștină e orientare spre viitor, dar nu printr-o fugă de lume și refugiu într-o lume viitoare, ci lucrare de transformare a prezentului însuși, de schimbare continuă a lumii, a relațiilor economice, politice și sociale. Căci «pentru teologi — zice Moltmann — nu e vorba numai de a interpreta astfel lumea, istoria și existența umană, ci și de a schimba în așteptarea schimbării pe care o va opera Dumnezeu»⁶⁷.

Pornind de la cuvintele Sfintului Pavel : «Să ieșim dar la Iisus afară din tabără, luînd asupra noastră ocara Lui» (Evr. XIII, 13), Moltmann dezvoltă un întreg program etic al nădejdi eshatologice privind activitatea creștinilor în lume. Creștinii nu trebuie să se comporte în societate numai ca o «grupă capabilă de adaptare» și să accepte fără critică relațiile existente». Creștinii nu trebuie să slujească omenirea ca lumea aceasta să rămână ceea ce este ea, sau să fie conservată așa cum este ea, ci ca ea să se schimbe și să devină ceea ce i-a fost făgăduit. De aceea o «Biserică pentru lume» nu poate însemna altceva decât o «Biserică pentru Împărăția lui Dumnezeu» și pentru înnoirea lumii. Lucrul acesta se întimplă atunci cînd creștinismul integrează omenirea sau concret comunitatea, integrează societatea, cu care ea trăiește în orizontul așteptării împlinirii eshatologice a dreptății, a vieții, umanității și socialității și în propriile ei hotăriri istorice își manifestă deschiderea, dispo-

66. Wolfhart Pannenberg, *Heilsgeschehen und Geschichte*, in «Kerygma und Dogma», 5. jg. 1959, p. 218; H. Zahrnt, *op. cit.*, p. 370.

67. Jürgen Moltmann, *Theologie der Hoffnung*, München 1963, p. 74.

ziția și elasticitatea sa pentru acest viitor»⁶⁸. Mîntuirea însăși credinciosul nu și-o mai poate concepe ca o mîntuire strict individuală, ci numai în orizontul eshatologic al zidirii unei lumi mai bune și mai drepte. «Mîntuirea — zice același teolog — trebuie să fie înțeleasă în sensul Vechiului Testament ca *shalom*. Aceasta nu înseamnă o simplă mîntuire a sufletului propriu, o mîntuire individuală de lumea socotită rea, nici numai o consolare în conștiința insului, ci și realizarea unei ordini eshatologice de dreptate, de umanizare a omului, de socializare a umanității, de pace a întregii creații. Acest «alt aspect» al împăcării cu Dumnezeu n-a fost apreciat totdeauna la justa valoare în istoria creștinismului, pentru că n-a fost înțeles de către teologi în sens eshatologic și anticipările eshatologice pămîntești au fost lăsate doar fanaticilor și entuziaștilor»⁶⁹. Și aici Moltmann are perfectă dreptate. Dacă se compară concepția aceasta înaintată a lui Moltmann cu ceea ce susținea tot un teolog lutheran, socotit în general mai moderat, Paul Althaus, în lucrarea sa «*Die letzten Dinge*», în 1933, se vede repede progresul și saltul calitativ făcut de teologia protestantă de astăzi, în această privință. Iată ce susținea acest teolog: «Viața creștină în întregime nu se poate concepe ca o despăcătoșire treptată și ca o creștere... Nici-o maturizare creștină nu omoară irevocabil pe omul cel vechi păcătos... Viața creștină în întregime nu e dezvoltare, nu e un «proces» și nu poate fi descrisă cu imaginile unei deveniri organice. Este ea și dezvoltare, însă dezvoltarea morală rămîne totdeauna prinsă în posibilitatea și realitatea păcatului originar, față de care nu se poate vorbi cantitativ de o despăcătoșire treptată, de o sfîntire din ce în ce mai mare... Împărăția lui Dumnezeu nu vine prin mersul istoriei, ci ca sfîrșit al istoriei. Ea nu vine cronic prin dezvoltare ci acut ca suprimare a acestei istorii a noastră... Venirea unui cer nou și unui pămînt nou nu înseamnă transfigurarea sau înnoirea lumii, ci nimicirea totală și definitivă a mîntuirii lumii... Nu există o mîntuire și nici o pregătire a mîntuirii finale sau o apropiere progresivă de ea prin istoria care progresa, ci mîntuirea este mîntuire de istorie (*die Erlösung ist Erlösung von der Geschichte*)»⁷⁰. De la această părere a lui Althaus azi depășită și concepția actuală a lui Moltmann este

68. *Ibidem*, p. 302.

69. *Ibidem*, p. 303.

70. Paul Althaus, *Die letzten Dinge*, Gütersloh, 1963, p. 213, 215, 240, 241; idem, *Grundriss der Dogmatik*, 2 Teil, 2 Auflage, Erlangen, 1936, p. 165: «realizarea făgăduinței, descoperirea realității ascunse a lui Hristos și a creștinilor nu se poate întîmpla în cadrul istoriei (Kann innerhalb dieser Geschichte nicht geschehen). Căci legea lumii și a istoriei noastre e tocmai aceea care oprește realizarea și ascunde prezența lui Dumnezeu în Hristos ca și prezența lumii celei noi. Așadar nu există o suprimare cronică a antagonismului printr-o dezvoltare istorică, ci numai o suprimare acută prin suprimarea acestei istorii a noastre».

într-adevăr un mare drum și reprezintă un progres remarcabil al teologiei protestante actuale.

Singurul lucru care s-ar putea obiecta acestei «teologii a speranței» ca orientare spre viitorul eshatologic făgăduit, ca și teologiei dialectice e că «nesocotește faptul că revelația e și un șir de daruri acordate celor ce cred, încă în viața aceasta, nu numai un șir de făgăduințe... Revelația Noului Testament este și arvuna și făgăduința deplinei sălășluiri a lui Dumnezeu între oameni și a desăvârșirii umane... În Hristos avem astfel nu numai «trecutul» lui Dumnezeu și «viitorul» Lui, ci și «prezentul»⁷¹. Căci Dumnezeu nu e numai început și scop al lumii, ci și *mijloc* care o ajută să-și atingă ținta încă de aici, pe pământ, prin prezența ontic-sacramental-harică în noi, care ne face să ajungem încă de aici ținta și făgăduința finală — desăvârșirea noastră și a lumii în Hristos.

Totuși datorită concepției sale înaintate despre Biserică și lume, Moltmann, împreună cu alți teologi protestanți, catolici, ortodocși a contribuit și la începerea unui dialog. La sesiunea Societății-Paulus și a Academiei de Științe din Marienbad între 27—30 septembrie 1967, Moltmann a susținut că «de la dialogul între poziții diferite se poate merge mai departe la coordonarea căilor diferite»⁷². La această «coordonare a căilor» între Biserică și societate s-a ajuns deja în țara noastră, ca și în alte țări⁷³, unde toate Bisericile creștine își aduc contribuția lor neprecupețită la zidirea vieții celei noi din patria lor ca și pe plan extern la crearea unui climat de pace, bună înțelegere și colaborare între toate popoarele lumii, înțelegând aceasta ca una din cele mai înalte îndatoriri creștinești și una din cele mai înalte forme de *slujire*^{73 a} a Bisericii în lumea de astăzi.

71. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Revelația ca dar și ca făgăduință*, în «Ortodoxia», XXI (1969), nr. 2, p. 179, 184, 186.

72. Jürgen Moltmann, *Christentum als Religion der Freiheit*, în «Schöpfung und die Freiheit in einer humanen Gesellschaft, Marienbader Protokolle», Wien, 1969, p. 165; idem, *Perspektiven der Theologie*, München, 1968, p. 205.

73. 20 Jahre Mitarbeit und Miterantwortung der Christen bei Aufbau unseres sozialistischen Vaterlandes, Berlin, 1969. Să se vadă mai ales: Dr. Moritz Mitzenheim, *Verbunden und verbündet in gemeinsamer humanistischer Verantwortung*, p. 6, sq. Prof. Dr. Eberhard Poppe, *In den Grundfragen unseres Zeit einig*, p. 8 sq.; Gerald Götting, *20 Jahre Deutsche Demokratische Republik-Wandel und Entwicklung der Christen zu bewussten Mitgestaltern der sozialistischen Gesellschaft*, p. 10 sq.; Dr. Helmut Fritzsche, *Zum gesellschaftlichen Engagement des evangelischen Christen in der D.D.R.* p. 27 sq. și alte.

73 a. Teologul lutheran Heinz Dietrich Wendland în lucrarea sa: *Die Kirche in der modernen Gesellschaft*, spune că slujirea dezinteresată a lumii este singura atitudine justă a Bisericii față de lume: «În acest veac al înlăturării ei cu lumea, Biserica n-ar trebui să fie o Biserică care integrează în sine întreaga societate, nici instituția dominantă care «dă tonul». În lumea de azi ea trebuie să renunțe la orice pre-

5. PREOCUPĂRI ECUMENISTE ACTUALE ÎN PROTESTANTISM

După cum se știe mișcarea ecumenică și forma ei actuală cea mai avansată — Consiliul Ecumenic al Bisericilor este rodul eforturilor conjugate ale Bisericilor Protestante și ale Bisericii Ortodoxe. Dacă mișcarea ecumenică a început mai întâi, în sinul Bisericilor protestante din necesitatea vitală de a se pune stavilă procesului de fărâmițare crescândă a Bisericilor în protestantism, în nenumărate biserițe și denominațiuni și din dorința de a se uni astfel toate fracțiunile și denominațiunile protestante într-o singură unitate bisericească, pe baza unei platforme minime, Biserica Ortodoxă și-a conjugat de la început eforturile sale cu cele ale protestantismului, în problemele de interes comun privind slujirea Bisericilor creștine în lume.

La început, datorită majorității covârșitoare protestante în Consiliul Ecumenic al Bisericilor — bază doctrinară a acestuia, temele și preocupările lui reflectau mai mult spiritul Bisericilor protestante decât cel al Bisericii Ortodoxe treptat însă, sub influența crescândă a Bisericii Ortodoxe, acestea s-au lărgit simțitor, realizându-se vădite progrese în abordarea diferitelor chestiuni doctrinare, de cult și organizare din partea protestanților. Totuși libertatea lor față de orice doctrină și ancorarea numai pe cuvântul lui Dumnezeu, care așa cum am văzut poate fi înțeles atât de diferit, ca și frământările actuale prin care trece protestantismul, se răsfrâng tot mai mult în ecumenismul protestant actual». În ecumenismul protestant — observă Pr. Prof. D. Stăniloae — se manifestă adeseori o indiferență față de ce e mai fundamentale învățături ale credinței creștine urmărindu-se o unire între Biserici pentru care doctrina tradițională nu mai are aproape nici o valoare, sau în nici un caz o valoare necondiționată. ...Exegeza bultmanniană, care vede în faptele și concepțiile Evangheliei niște mituri

tentie de dominație clericală și la orice îmbisericiere a lumii, nu din constrângere oarecum, pentru că nu-i mai rămâne nimic de făcut, ci dimpotrivă din conștiința slujbei ei specifice față de lume, care i-a fost dată numai ei. De aceea noul raport al Bisericii față de lume trebuie să fie cel diaconic, adică cel de slujire» (p. 12). Iar prof. Masao Take-naka în conferința sa ținută la New-Delhi: *Zu Dienen bernfen* (Chemati la slujire) zice: «Intenția slujirii noastre nu e de a obține de la lume mai multă încredere pentru slujirea noastră, nici de a avea succes prin slujirea noastră, nici măcar de a câștiga noi membri, ci ne angajăm în această slujire, pentru că știm că sintem sluji ai Domnului care a slujit. Slujirea noastră este de aceea participare la slujirea lui Hristos față de lume. În timp ce abordăm problema revoluției sociale rapide, trebuie să ne bucurăm că prin Duhul Sfânt avem posibilitatea unică de a redescoperi și practica pentru lume, dimensiunea slujitoare a Bisericii», în «New-Delhi 1961 Dokumentarbericht über die Dritte Vollversammlung des Ökumenischen Rates der Kirchen, Herausg. von W. A. Visser't Hooft», Basel, 1962, p. 502; cf. și Ernst Wollf, *Protestantismus*, în «RGG», V. Bd. 1961, col. 656.

produse de spiritul timpului în care s-a încheiat, exercită o influență din ce în ce mai mare, mai extinsă în teologia protestantă din Europa și din America și repercusiunile ei se resimt și în Consiliul Ecumenic al Bisericilor. De aceea accentul în preocupările de unitate nu se mai pune atât pe unitatea în mărturisirea aceleiași credințe bazate pe Evanghelia și pe Tradiția Bisericii primare, care e considerată ca un ansamblu de mituri, ci pe ceea ce poate fi reținut din creștinism ca semnificativ și valoros pentru omul de azi»⁷⁴.

Cu toate acestea dialogul dintre ortodocși și protestanți stă permanent deschis înaintea protestanților și nu mai poate fi ocolit, cel puțin ca Biserici membre în Consiliul Ecumenic, și nu lipsesc spirite luminate care au abordat cu curaj și înalt simț de răspundere o serie de probleme deosebit de importante în spiritul Bisericii Ortodoxe, manifestind o vădită apropiere de învățătura originară creștină, păstrată de Biserica Ortodoxă.

Astfel teologul lutheran Joseph A. Sittler de la Universitatea din Chicago, în referatul său intitulat: «*Zur Einheit berufen*» (Chemați la unitate), ținut la a treia Adunare generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la New-Delhi, plecând de la ideea mântuirii și răscumpărării a toate, a întregului cosmos în Hristos, exprimată de Sfântul Pavel în Ep. către Col. I, 15—20, dezvoltă ideea unei hristologii și steriologiei cosmice cu mari implicații în ce privește raportul creștinului față de lume, față de natură, față de cosmosul întreg. «O doctrină despre mântuire — zice dînsul — numai atunci e completă, cînd se mișcă în cadrul mai vast al unei doctrine despre creație... Dacă nu vrem să ne mulțumim cu un dualism care condamnă întreagă ordinea fizică la o poziție în afară de Dumnezeu și să concepem mîntuirea simplu ca o eliberare de ordinea fizică, atunci sîntem constrînși să punem problema unei mîntuiri cosmice, nu în contrast cu mîntuirea personală, ci ca o parte a ei. Lumea naturii nu mai poate fi tratată ca un factor neutral ca o simplă scenă și decor al dramei mîntuirii personale. Sau o tratăm ca un rău în sine, sau o aducem în raza de acțiune a intervenției mîntuitoare a lui Dumnezeu... Dacă vrem să înțelegem perspectiva cosmică a raportării tuturor la Hristos, pe care o indică fragmentul din Ep. către Coloseni, dascălul nostru trebuie să fie Irineu și nu Augustin. Probleme care ni le impun evenimentele veacului nostru nu trebuie soluționate printr-un dualism ascuns dintre natură și har, care într-o anumită epocă a dus la un dualism dintre Biserică și lume... În căutarea noastră după o nouă perspectivă despre Hristos trebuie să dăm înapoi paginile reflexiunii teologice apusene și să ne îndreptăm atenția spre Irineu... La

74. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Coordonatele ecumenismului din punct de vedere ortodox*, în «Ortodoxia», XIX (1967), nr. 4, p. 511, 512.

Irineu nu există două ordini ale binelui, ci numai una. Tot binele, fie că ține de această lume sau de desăvârșirea finală este o expresie a harului lui Dumnezeu. Același har al lui Dumnezeu menține natura în starea de cădere și mijlocește mântuirea în Hristos. Binele rămas în natură poate fi considerat chiar ca o anticipație sau ca o gustare anticipată a acelei mântuirii. Același lucru se arată și în atitudinea față de Taine, când se compară cu acelea ale evului mediu... Pentru Irineu întruparea și opera de răscumpărare a lui Iisus Hristos înseamnă că făgăduința harului s-a oferit întregii naturi și că în consecință nimic nu poate fi socotit necurat sau impur...»⁷⁵.

Ideile acestea expuse în Adunarea de la New-Delhi au avut puterea să împingă acea Adunare la un mare pas înainte în direcția unei eclesiologii mai cuprinzătoare, mult apropiată de cea ortodoxă, prin introducerea acestor idei în «preambulul» raportului secției pentru unitate⁷⁶.

De asemenea trebuie să amintim pe teologul lutheran Edmund Schlink de la Universitatea din Heidelberg care într-un studiu intitulat: «*Schimbări în înțelegerea protestanță despre Biserica Răsăriteană*», vedește o dorință sinceră de a pătrunde în structura fundamentală doxologică, specifică Bisericii Ortodoxe, pe care n-o consideră opusă structurii fundamentală Kerygmatică-protestante, cum au crezut unii teologi protestanți până acum, una nu exclude pe cealaltă, putând fi complementare, dacă se caută să se pătrundă mai adânc în actul primar al mărturisirii lor de credință⁷⁷.

Această dorință sinceră de a pătrunde spiritul Bisericii Ortodoxe se observă și la teologul lutheran Reinhard Slenczka de la Heidelberg, care a scris o serioasă lucrare despre eclesiologia ortodoxă, intitulată: «*Biserica Răsăriteană și ecumenismul. Unitatea Bisericii ca problemă dogmatică în teologia ortodoxă mai nouă*», Göttingen, 1962.

Nu putem uita nici pe teologul elvețian reformat Jean Jacques von Allmen de la Universitatea din Neuchâtel, care în studiile sale despre «*Profetismul sacramental*» scoate în evidență caracterul sacramental al Bisericii și valoarea Tainelor pentru Biserică, ca structură dinamică ce susține Bise-

75. A. Sittler, *Zur Einheit berufen*, în «New Delhi 1961, Dokumentarbericht», p. 512—523.

76. New-Delhi 1961. *Dokumentar bericht*, p. 130, cf. și Pr. Prof. D. Stăniloae, *Mișcarea ecumenică și unitatea creștină în stadiul actual*, în «Ortodoxia», XV (1963), nr. 3—4, p. 559—560. Problema lui «Hristos cel cosmic» e reluată azi de unii din teologii protestanți «ca model de teologie orientată ecumenic», mai ales din interesul misionar al Bisericii, pentru a se stabili contacte cu concepțiile religioase din mediul misionar cf. Horst Bürkle, *Die Frage nach dem «Kosmischen Christus» als Beispiel einen ökumenisch orientierten Theologie*, în «Kerygma und Dogma 2 Quartalschrift», 1965 (Göttingen), p. 103—115.

77. Edmund Schlink, *Der Kommende Christus und die Kirchlichen Traditionen*, Göttingen, 1961, p. 221—231.

rica în tensiune spre viitorul eshatologic, spre deosebire de cuvîntul Scripturii pe care protestanții au pus și pun atît apăs, care nu are această putere⁷⁸. Dar el a mers și mai departe într-un studiu intitulat «*Ce așteaptă Bisericile Reformate de la Bisericile Ortodoxe*» zice: «Tradiția occidentală este, într-o măsură accentuată, o tradiție de dileme. Aceste dileme nu sînt numai cele specifice învățaturii creștine cu privire la incompatibilitățile dintre temporal și veșnicia Împărăției lui Dumnezeu, între veacul prezent și cel ce va să vie, ci și dileme care privesc însăși credința și viața Bisericii, cum sînt dilema între natură și har, între credință și fapte, între cuvîntul Scripturii și sacrament, între Scriptură și Tradiție. Biserica reformată ca și toate Bisericile occidentale este de asemenea stăpînită de tradiția dilemelor și ori de cîte ori vrea să se determine pentru o latură sau alta a dilemei, ea își dă seama că nu a realizat nici un progres ci a rămas tot în aceeași situație... Privind la Bisericile Ortodoxe, reformatilor li se pare că nu constată aceste dileme, sau nu cunosc această formă tragică din Occident. De unde vine această deosebire? Bisericile Ortodoxe ne-ar ajuta nespuse de mult dacă ne-ar arăta cum se explică această deosebire»⁷⁹.

Am mai putea aminti aici și discuțiile recente purtate în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor între ortodocși și protestanți pe teme propuse chiar de ortodocși, între care figurează și I.P.S. Mitropolit Nicolae Corneanu, ca fiind deosebit de importante pentru lărgirea orizontului teologiei protestante spre perspective mai largi, capabile de a produce o apropiere mai simțitoare de învățătura Bisericii creștine primare, ca: «*Studiile patristice în perspectiva ecumenică*», privind semnificația studiului Părinților pentru dialogul ecumenic, ca și semnificația și mesajul textelor patristice pentru epoca actuală, în care s-a ajuns la concluzia că «studiile patristice ne permit de a recunoaște că epoca patristică n-are numai o semnificație istorică, ca început al dezvoltării istorice a Bisericii și a Bisericilor, ci ea are importanță și pentru dezvoltarea Bisericii sub forma sa actuală și în realitățile actuale»⁸⁰. Sau asupra temei: «*Dumnezeu în natură și istorie*» abordată în spiritul unei hristologii și soteriologii lărgite, așa cum a preconizat și Sittler la New-Delhi și care determină un angajament mai total al creștinului față de lumea naturii, cosmosul întreg și istoria în care trăim⁸¹.

78. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Din aspectul sacramental al Bisericii*, în «*Studii Teologice*», XVIII (1966), nr. 9—10, p. 534.

79. Prof. Dr. Jean Jacques von Allmen, *Ce așteaptă Bisericile Reformate de la Bisericile Ortodoxe*, trad. Irineu Crăciunaș, în «*Mitropolia Moldovei și Sucevei*», XLIV (1968), nr. 1—2, p. 13—28.

80. *Nouveaute dans l'œcuménisme*, Les Presses de Taizé, 1968 p. 81 și 138.

81. *Ibidem*, p. 9—50.

Constatăm aşadar, frământări destul de mari în ecumenismul protestant actual, în care se manifestă tendinţe uneori diametral opuse, de la un ecumenism vag în spiritul teologiei bultmanniene până la un ecumenism realist, care cere teologiei protestante o schimbare radicală de perspectivă în spiritul autentic neotestamentar şi patristic.

Fără îndoială că mai rămân de adâncit o serie de teme deosebit de importante pentru realizarea unei apropieri mai simţitoare a teologiei protestante de învăţătura Bisericii Ortodoxe, ca de ex.: în ce priveşte problema revelaţiei însăşi privind *raportul dintre Scriptură-Tradiţie şi Biserică*, deşi astăzi «se caută în teologia protestantă o formulare a principiului «sola scriptura» care să nu excludă din capul locului orice valorificare a Tradiţiei» şi se fac «încercări de a reprezenta raportul Scriptură-Tradiţie în aşa fel încît, fără a se atinge principiul «sola scriptura», tăgăduirea principală a Tradiţiei să nu facă, totuşi imposibile discuţiile ecumeniste pe această temă»⁸². De asemenea în ce priveşte *învăţătura despre Biserică*, care după expresia lui Emil Brunner «este problema hotăritoare... problema nerezolvată a teologiei protestante», cu toate că «în veacul nostru, fără a se părăsi sau revizui cîtuşi de puţin principiile ecleziologice protestante iniţiale, au apărut unele precizări şi lămuriri, care ar putea fi numite noi orientări ecleziologice în protestantism, fără a putea fi vorba despre ceva substanţial nou, ci numai cronologic nou... reprezentînd, unele, cel puţin puncte de apropiere interconfesională şi o manifestare de spirit cu nuanţă ecumenică»⁸³. De asemenea în ce priveşte *problema preoţiei sacramentale şi a valorii sacramentale a Tainelor* asupra cărora se manifestă astăzi în teologia protestantă pe lângă o tendinţă mai realistă de a le atribui un rol «sacramental», superior celui pe care îl are Cuvîntul Scripturii, ca de ex. la teologul reformat Allmen, se manifestă şi o direcţie mai radicalistă reprezentată de teologul Karl Barth şi fiul acestuia Markus Barth, care în ultimul său volum din «Kirchliche Dogmatik», apărut în 1967 respinge hotărît Botezul ca sacrament, întreprinzînd o critică radicală contra oricărei «teorii baptismale sacramentaliste». Botezul fiind un simplu semn necesar, nu ca «mijloc de mîntuire», ci din cauza «poruncii» Domnului⁸⁴. De asemenea în ce priveşte problema de competenţă a creştinismului — cum anume înţelegem *mîntuirea obiectivă şi mîntuirea subiectivă*, întrucît

82. Pr. Prof. Isidor Todoran, *Atitudini protestante faţă de Tradiţie*, în «Ortodoxia», XVII (1965), nr. 3, p. 368.

83. Idem, *Noi orientări ecleziologice în protestantism*, în «Ortodoxia», XVIII (1966), nr. 2, p. 287.

84. Karl Barth, *Die Kirchliche Dogmatik IV*, 4. Zürich, 1967, p. 171 şi Markus Barth, *Die Taufe ein Sakrament?* Zürich, 1951, vezi şi T. Strotmann, *Karl Barth et l'orient chrétien*, în «Irénikon», 1969, nr. 1, p. 49—50.

protestantismul a ținut totdeauna tare la principiile reformatoarelor : sola grația și sola fide.

Cu toate acestea, frământările care există deja în sinul protestantismului și contactele tot mai dese între ortodocși și protestanți, ne fac să credem că nu va trece mult timp pînă ce se vor aborda și aceste probleme ca și altele legate de aceasta, în spiritul unei apropieri mai simțitoare a pozițiilor doctrinare a celor două Biserici.

•

Din cele cîteva curente și probleme teologice mai importante prezentate foarte sumar aici, cadrul restrîns al expunerii nepermițîndu-ne să le abordăm pe toate, care preocupă și frămîntă actualmente protestantismul, constatăm că teologia protestantă actuală a suferit mutații importante în raport cu teologia liberală a sec. al XIX-lea, precum și față de cea de dinaintea de primul război și de-al doilea război mondial, apărînd noi probleme și noi curente, care au dus la lămurirea și precizarea multor aspecte ale teologiei, chiar și sub forma radicală a unor curente ca cel al teologiei dialectice sau bultmanniene, prin reacția generală care au stîrnit-o împotriva unilateralității lor.

«Ca puncte esențiale ale teologiei protestante actuale pot fi socotite următoarele : 1) descoperirea teocentricității în teologie și Biserică, întrucît nu mai e vorba decît de Dumnezeu și de revelația Sa ; 2) luarea în serios a istoricității revelației ; 3) importanța hristologiei, a lui Iisus Hristos-Cuvîntul lui Dumnezeu ; 4) o nouă înțelegere despre om și 5) o nouă înțelegere a istoriei... În aceste recunoașteri protestantismul actual nu numai că s-a depărtat mult de liberalismul sec. al XIX-lea, dar își găsește dincolo de diferențele confesionale, un fundament comun din care va putea să se soluționeze și problema unității sale confesionale»⁸⁵, și care a dus pînă acum la unificarea sa în două mari alianțe mondiale : «Alianța Mondială Lutherană» și «Alianța Mondială Reformată» și cu timpul poate și acestor două alianțe într-una singură, într-o singură Biserică Protestantă.

Din punct de vedere teologic s-au realizat unele apropieri și progrese în raport cu vechile poziții, ca și în raport cu învățătura Bisericii noastre, în ce privește problema revelației, Tradiției, ecleziologiei, antropologiei, eshatologiei, etc. dar mai ales în ce privește misiunea și slujirea Bisericii creștine în lumea contemporană, ceea ce este și marea noastră bucurie și speranță cu care urmărim evoluția protestantismului. Astfel «La a treia Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor toți raportorii și vorbitorii protestanți au cerut

85. H. H. Schrey, *Protestantismus in der modernen Welt*, în «R.G.G.» V. Bd. col. 661.

să se părească atitudinea pasivă, pietistă și individualistă în fața lumii de azi și să se adopte o sprijinire a forțelor sociale și politice care luptă și se străduiesc pentru schimbarea în bine a condițiilor de viață ale omenirii pe plan general»⁸⁶.

Curentele noi și altele care continuă să apară în protestantism ca reacții față de unilateralitatea sau slăbiciunea celor existente, precum și frământările profunde din cadrul școlilor teologice, care s-au extins mai nou și în rîndul comunităților protestante, ca și conlucrarea Bisericilor Protestante cu Biserica Ortodoxă în cadrul Consiliului Ecumenic și al Conferinței Creștine pentru Pace, ne fac să credem că protestantismul a pășit ireversibil, cu toate contradicțiile din sinul său, pe drumul «apropierii doctrinare a Bisericilor prin deschiderea lor în comun către lume», și slujirea ei⁸⁷.

Iată de ce e o înaltă datorie creștinească de a cunoaște și urmări îndeaproape evoluția protestantismului, precum și de a conlucra cu el în slujirea lumii și în sprijinirea tuturor năzuințelor majore ale lumii de astăzi și de mâine, fiindcă prin discuțiile tot mai largite și înțelegerile tot mai mari la care vom ajunge în acest domeniu, se va ajunge și la o apropiere doctrinară din ce în ce mai mare a pozițiilor celor două Biserici și deci la unirea lor tot mai strînsă în Hristos, în slujirea lui Hristos și în slujirea lumii. Fără îndoială acesta este un drum lung și greu, dar este unica noastră alternativă și speranță, o altă cale de slujire a lui Hristos nu există din punct de vedere ortodox.

86. *Comemorarea Reformei și năzuințele ecumeniste contemporane*, în «Ortodoxia», XIX (1967), nr. 4, p. 493.

87. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Coordonatele ecumenismului*, p. 536: «Deschizîndu-se lumii de azi și colaborînd împreună pentru rezolvarea problemelor ei, Bisericile nu numai că ajută omenirea și se apropie între ele în mod practic, ci se apropie și doctrinar, înțelegînd într-o lumină comună și Revelația divină din lucrarea lui Dumnezeu în lumea actuală».

ÎNDRUMĂRI OMILETICE ȘI CATEHETICE

ÎNȚELESURILE POSTULUI (Duminica lăsatului de carne) (Matei VI, 14—21)

POSTUL

Cultul nostru ortodox a fost caracterizat ca fiind «cerul pe pământ». Este o caracterizare cum nu se poate mai nimerită, ea exprimând bogăția lui deosebită de idei și forme artistice. Între multiplele și minunatele lui însușiri este și aceea, că ne face să trăim aievea fapte sau întâmplări din istoria sfântă. Slujbele noastre divine nu sînt numai *amintiri*, ci *hristofanii*, o reînnoire, o actualizare a evenimentelor sfinte pe pământ. Astfel, în timpul slujbei Crăciunului, nu se face numai o simplă amintire despre Nașterea Mîntuitorului, ci El se naște cu adevărat în chip tainic în sufletele noastre. Tot așa se întâmplă și cu Schimbarea la Față, cu Intrarea în Ierusalim, Înălțarea, precum și cu toate evenimentele vieții Sfintei Fecioare, de la Naștere pînă la Adormire (S. Bulgakoff, *Ortodoxia*, trad. N. Grosu, Sibiu, 1935, p. 162—163).

Referindu-ne la măritul praznic al Învierii, constatăm că slujbele din Postul Mare, au în vedere tocmai pregătirea sufletească a credincioșilor, spre a putea fi martorii celei mai mari minuni a Mîntuitorului: *Învierea*. Slujbele Triodului ne învață, între altele, că nici o biruință nu se obține fără jertfă. Îngeminarea dintre biruință și jertfă o învederează însăși viața Mîntuitorului care, trecînd prin drama singelui, a ajuns la Înviere.

Drumul este același și pentru creștin. El nu va putea experia tainic realitatea Învierii Domnului, nu va putea actualiza și gusta aleasa bucurie a praznicului, fără învierea sufletească — în prealabil — prin răstignirea omului vechi, robit păcatului.

Nu este ușor, însă, să începi o ofensivă împotriva tendințelor antagoniste din ființa proprie. Pe arena vieții lăuntrice se dă o luptă vajnică, în care «poftele cele trupești, se oștesc împotriva sufletului» (I Petru II, 11). «Poftele trupului și ale Duhului se împotrivesc întreolaltă, ca să nu facem ceea ce voim» (Gal. V, 17). «Văd în mădularele mele o altă lege luptîndu-se împotriva legii minții mele și făcîndu-mă rob legii păcatului, care este în mădularele mele (Rom. VII, 23).

Religia creștină dispune de o sumedenie de mijloace cu ajutorul cărora se asigură echilibrul ființei credinciosului, se temeluiește sănătatea lui integrală, trupească și sufletească, deopotrivă. Unul dintre aceste mijloace de înzdrăvenire morală este postul, despre care ne vorbește Sfânta Evanghelie a zilei (Matei VI, 14—21).

În accepția lui creștină, postul este complementul cumpătărilor, constând dintr-o abținere vremelnică de la mâncare și băutură, totală sau parțială, precum și dintr-o disciplinare a apetiturilor sensoriale, însoțit de o sporire a griii pentru înțărirea puterilor sufletești asupra celor trupești.

După asprimea lui, postul poate fi de mai multe feluri :

a) *ajunare desăvârșită*, adică când nu mâncăm și nu bem nimic, cel puțin o zi întreagă ;

b) *postul aspru sau uscat* sau ajunarea propriu-zisă, atunci când mâncăm numai spre seară mâncări uscate (pâine, fructe uscate, semințe, etc.... și puțină apă) ;

c) *postul obișnuit sau comun*, când mâncăm la orele obișnuite dar numai «mâncări de post», evitând cu desăvârșire «mâncările de dulce» (carne, brânză, lapte, ouă, grăsimi) ;

d) *postul ușor* (dezlegarea), când se dezleagă la vin, pește, icre și untdelemn, cum prevede la Tipic, la anumite sărbători, care cad în cursul posturilor de peste an (*Învățătura de credință creștină ortodoxă*, București, 1952, p. 337).

Postul n-a fost rânduit în scopul chinuirii trupului, știut fiind că «trupul este lăcaș al Duhului Sfânt» (I Cor. VI, 19). Postul este o cerință a firii umane. Ca dovadă că a fost practicat încă din vechime ca mijloc de sporire a vitalității. Înțeleptul legiuitor grec Licurg a deprins tineretul spartan la o aspră înfrinare, educând un popor de oameni viguroși. Medicul grec Hippocrate (460—377 î.Hr.) a reușit să-și păstreze sănătatea pînă la adînci bătrînețe. Întrebîndu-l prietenii cum a ajuns la această stare ideală a sănătății, caz rar întîlnit, Hippocrate le-a răspuns următoarele : la mâncare și băutură am respectat regula cumpătărilor, nu m-am săturat la nici o masă în așa măsură ca să pot spune că n-aș mai fi putut mânca, am pus frîna lăcomiei, știind că este dăunătoare sănătății. Adevărul acesta îl confirmă și istoria pustnicilor creștini. Spre ex. Sfîntul Ilarion (a trăit 85 ani), Sfîntul Macarie (a trăit 90 ani), Sfîntul Paul (a trăit 113 ani), Sfîntul Antonie (a trăit 120 ani), toți practicînd riguros postul, hrînindu-se cu plante, pâine, apă... De-a lungul istoriei, postul apare ca mijloc igienic și ca mijloc de cîntă. Așa îl găsim în istoria tuturor religiilor. Postul creștin este dictat de motive morale, este expresia voinței libere a credinciosului. În accepția lui creștină, postul este luptă împotriva păcatului, este acțiune de curățire a ființei noastre de orice miasme aducătoare de moarte. Practicînd înfrînarea, punem stavilă patimilor, zăgăzuim por-

nirile josnice din noi, frinăm poftele trupului ce se ridică împotriva chemărilor duhului și transformăm sufletul în năstrăpă de aur, ridicându-l în orbita de lumină a harului, garanția participării noastre tainice la sublimul act al Învierii.

Postul este o acțiune de reprimare a patimilor, este o lucrare de îndreptare a ființei noastre crescută strîmb din cauza păcatului. Nu este vorba de a extirpa ceva din firea noastră, decît doar păcatul, care e asemenea viscului ce suge seva copacilor.

Mai presus de toate, postul are un înțeles spiritual. «Nu știți voi postul care îmi place? zice Domnul. Rupeți lanțurile nedreptății, dezlegați legăturile jugului, dați drumul celor asupriți și sfărîmați jugul lor. Împarte piinea ta cu cel flămînd, adăpostește în casă pe cel sărman, pe cel gol îmbracă-l și nu te ascunde de cel de un neam cu tine» (Isaia LVIII, 6—7). Cu alte cuvinte, postul trebuie să însemneze nu numai convenționalism și afișaj, cum îl practicau fariseii, ce-și smoleau fețele dintr-o falsă smerenie, înfierăți de Mîntuitorul în cuprinsul Evangheliei zilei, ci schimbare de atitudine în raporturile noastre cu semenii. Să lepădăm făptura cea veche supusă păcatului și să zidim făptura cea nouă, despătimită și învăluită în dogorile Duhului. «Să ne răstignim măduarele prin postire... și să viețuim pe urma Celui ce a pățimit și patimile a omorît», ne învață irmosul pesnei a treia de la utrenia de miercuri în prima săptămînă a Postului Mare (Triod). «Postul adevărat este înstrăinarea de pofte, de clewetire, de minciună și de jurămîntul mincinos. Lipsirea acestora este postul cel adevărat și bineprimit» (Idiomela zilei, la stihoavna de luni seara, prima săptămînă din post, Triod).

Postul este jertfă pe altarul iubirii, cu osebire al iertării și milei, cum pregnant se exprimă Mîntuitorul la începutul Evangheliei zilei. În starea de păcat, am căutat plăcerea în sine, am cultivat egolatria, am preschimbat plăcerea din mijloc în scop. Prin post, redăm plăcerii sensul atribuit ei de Creatorul, acela de a fi un mijloc auxiliar, în buna funcționare a instinctelor. Prin iubirea plăcerii în sine, am devenit robi, robi ai păcatului; viețuind conform legii morale, înfrînîndu-ne, reluăm raporturile fiești cu Dumnezeu, îl iubim. Deodată cu iubirea lui Dumnezeu se sting vrăjmășiile dintre noi, ne apropiem unii de alții, iertînd prejudiciile ce ni s-au pricinuit și picurăm balsam pe rana celui mistuit de suferință. Jertfa adusă pe altarul iertării și milei este rodul postului, grație căruia firea veche a fost înlănțuită și transformată în izvor de acțiuni morale sănătoase. Cu ajutorul postului turnăm făptura noastră într-un tipar transfigurat, curățim inima de orice prihană și facem ca vibrațiile ei să se acorde cu cîntarea iubirii fraterne.

Praznicul Învierii Domnului este praznicul bucuriei, este ospățul credinței. Dulceața lui n-o pot gusta decât cei ce s-au nevoit cu postul. Bobul de grâu aruncat sub glie, înainte de a încolți și a-și da rodul auriu, trebuie să accepte moartea vechii lui ființe. O situație analogă avem și noi. Vrem să ne scăldăm sufletul în raza de lumină a Învierii? Trebuie să acceptăm moartea «trupului păcatului», «să murim față de păcat, pentru a putea via lui Dumnezeu în Iisus Hristos Domnul nostru» (Rom. VI, 11).

Despățimirea ființei noastre prin post este o lucrare anevoioasă, o adevărată caznă, fiindcă păcatul s-a înrădăcinat adânc în fire, gîdilindu-o cu deliciile lui amăgitoare, încît pretinde dreptul la existență neîntreruptă. Numai luminați, însuflețiți de idealul sfînt al desăvîrșirii morale și prin eforturi susținute de fiecare clipă, ne despresurăm din mrejiile lui. Îndee-sebi, în timpul Postului Mare trebuie să progresăm în așa fel încît în Vinerea Mare să experiem aievea moartea pe cruce a Mîntuitorului și moartea făpturii vechi din noi, pentru ca a treia zi să simțim că am devenit făptură nouă, învăluită în potopul de lumină al Învierii Lui. În felul acesta, sîntem în nota adevărului dogmatic exprimat prin imnul pascal: «Ieri m-am îngropat împreună cu Tine, Hristoase, astăzi, mă scol împreună cu Tine, înviind Tu: răstignitu-m-am ieri împreună cu Tine, însuși împreună mă proslăvești, Mîntuitorule, întru împărăția Ta» (Tropar la peasna a III-a din Canonul Paștilor).

Slobozirea noastră din cătușele păcatului — de-a lungul Postului Mare — este imprimăvărarea sufletului și trupului nostru și — ca atare — apropierea noastră de Acela în care neprihana firii strălucește în toată plenitudinea și frumusețea ei.

Imprimăvărarea duhovnicească ne este necesară tuturor. Ea nu vine decât pogorînd cerul în sufletele noastre, îmbrăcînd făptura noastră în mantia purității morale. Să deschidem, deci, larg fereastra inimii noastre spre cer, pentru ca ce este necurățire să se spulbere, să ne arătăm biruitori asupra păcatului, să umblăm «întru înnoirea vieții» (Rom. VI, 4) și să ne închinăm cu neîmpușinată bucurie Sfintei Învieri.

CINSTIREA SFINTELOR ICOANE

(Duminica I din Post)

Duminica I din Postul Mare poartă numele de Duminica Ortodoxiei, din motivul că în această zi, Sfînta Biserică a rînduit să se facă pomenirea uneia din cele mai strălucite biruințe pe care a repurtat-o creștinătatea ortodoxă. Este ziua cînd li se vestește creștinilor învățătura despre rostul icoanelor, pe temeuri scripturistice și în lumină hotărîrii exprese a Sinodului al VII-lea ecumenic.

Peste o sută de ani, mărturisitorii credinței ortodoxe au avut de luptat cu dușmanii icoanelor, cunoscuți în istorie sub numele de iconoclaști. Contra acestora s-a pronunțat sinodul al VII-lea ecumenic de la Niceea (787), care a stabilit limpede adevărul de credință în privința cinstirii icoanelor și anume: cinstirea icoanelor nu este închinare la idoli, fiindcă cinstirea nu o dăm materialului din care sînt făcute și culorile, ci ființelor pe care le reprezintă, lui Dumnezeu, îngerilor, Maicii Domnului și tuturor sfinților bineplăcuți lui Dumnezeu (Luca XII, 4).

Reîmprospătarea acestui eveniment este un prilej nimerit de cugetare asupra importanței sfințelor icoane în viața religioasă-creștină.

Icoanele sînt indisolubil legate de cultul nostru ortodox și s-au bucurat dintru început de o cinstire deosebită în Biserica creștină. Potrivit unei tradiții, în timp ce Mîntuitorul urca drumul Calvarului, a căzut sub greutatea crucii. Fața îi era plină cu sînge și sudoare. O femeie cu numele Veronica l-a șters cu o maramă fața și pe ea s-a imprimat chipul dumnezeiescului Mîntuitor. Se spune că ar fi cea mai veche icoană din Biserica creștină. Despre Sfîntul Evanghelist Luca se spune că a fost pictor și a pictat icoanele Mîntuitorului și Maicii Domnului.

În sfînta Scriptură a Noului Testament ni se istorisește că în vremea desfășurării activității Sfinților Apostoli, însuși Dumnezeu a preamărit o icoană, cea mai simplă, cea mai nemțeșugită din cîte ne putem închipui. «Și scoteau pe cei bolnavi în ulițe și-i puneau pe paturi și pe tîrgi, ca venind Petru, măcar umbra lui să umbrească pe vreunul din ei. Și se aduna și mulțimea din cetățile dimprejurul Ierusalimu'ui, aducînd bolnavi și bîntuiți de duhuri necurate, și toți se vindecau» (F. Ap. V, 15—16). Potrivit textului, umbra lui Petru, în ultima instanță, puterea lui Dumnezeu ce se revărsa prin alesul Său, vindeca pe cei bolnavi și alunga duhurile necurate. La începutul Bisericii, o icoană a chipului omenesc, nefăcută de mîna de pictor, avea putere tămăduitoare. De aici putem conchide că însuși Dumnezeu a introdus icoanele în legea nouă, în Biserica întemeiată de Fiul Său pe pămînt.

Este necesar să subliniem că icoanele erau preînchipuite în Vechiul Testament. Deodată cu porunca opririi închinării la idoli s-a poruncit și cinstirea icoanelor, spunîndu-i-se lui Moise: «Să faci doi heruvimi de aur... Între cei doi heruvimi de deasupra chivotului legii mă voi descoperi ție și-ți voi grăi de toate, cîte am porunci prin tine fiilor lui Israel» (Ieșire XXV, 18—22). Moise a făcut pe obiectele din Cortul Sfînt chipul celor văzute în munte, așa cum i-a poruncit Dumnezeu. Pe catapeteasma care despărțea Sfînta de Sfînta Sfințelor erau făcute chipuri de heruvimi țesute cu deosebită iscusință (Ieșire

XXVI, 31 ; XXXVI, 8). Pînă și pereții templului erau împodobiți cu heruvimi.

Înțeleptul Solomon s-a conformat aceluiași porunci la zidirea mărețului templu. «Pe toți pereții templului de jur împrejur, pe dinăuntru și pe dinafară, a făcut chipuri săpate de heruvimi, de copaci, de finici și de flori îmbobocite» (III Regi VI, 29). Înaintea acestor chipuri ale Vechiului Testament, iudeii aduceau jertfe (III Regi III, 15), preamăreau pe Dumnezeu în cîntări (Psalm CXXXVII, 1), tămăiau (Ieșire XXX, 1, 6, 8) și aprindeau candelile (Ieșire XXVII, 20—21).

La venirea Sa în lume, Mîntuitorul găsește icoanele în templele de atunci, fără să le desființeze, așa cum a desființat jertfele de animale, legea talionului și altele. Ca atare, El nu le considera asemenea idolilor, ci potrivite cu sfințenia templului, în care nu concepea să se facă negustorie și să fie profanat tot ce-i aparține (Marcu XIII, 17). Atît Iisus cît și Sfinții Apostoli se rugau în templu, în care chipurile de heruvimi erau în mare cinste (Marcu XI, 17 ; F. Ap. XXIV, 11). Sfîntul Apostol Pavel vorbește admirativ despre Cortul Sfînt, implicit despre obiectele de cult din el, fără să le enumere, fiindcă se adresa evreilor, care aveau cunoștință despre ele (Evrei IX, 5).

Totuși, unii creștini stăruie și astăzi în ideea greșită că cinstirea icoanelor este idolatrie. În sprijinul susținerii lor, se sprijină pe citatul următor : «...Dumnezeirea nu este asemenea aurului sau argintului sau pietrei cioplite de meșteșugul și de gîndirea omului» (F. Ap. XXIV, 11). Textul nu infirmă — însă — cinstirea icoanelor, ci înfățișează ideea Sfîntului Apostol Pavel, exprimată în Areopag, prin care demonstrează atenienilor spiritualitatea lui Dumnezeu. Le arată că Dumnezeu nu este asemenea cu aurul sau argintul, nu este identic cu materia statuilor zeilor din templele păgîne ale Atenei, ci este imaterial. Deși imaterial, deci nu poate fi văzut, El s-a descoperit și poate fi zugrăvit în icoane, așa cum fiecare din persoanele Sfintei Treimi a binevoit a se arăta. Fiul lui Dumnezeu s-a făcut om. El este icoana Tatălui (Evrei I, 2—3). «Cel ce m-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl» (Ioan XII, 45), zice Mîntuitorul. Duhul Sfînt s-a arătat în chip de porumbel, la botezul Domnului (Matei III, 16 ; Luca III, 21—22), apoi în chip de limbi de foc, în ziua Cincizecimii (F. Ap. II, 1—4).

În temeiul motivației scripturistice, catapeteasma bisericii creștine este acoperită cu icoane de sus pînă jos ; la fel și pereții sînt împodobiți cu chipurile sfinților. La motivarea scripturistică, se adaugă una de ordin psihologic, care face din icoană un element indispensabil evlaviei noastre ortodoxe. Este îndeobște știut, că dintre diferitele semne care ne aduc aminte de cei plecați departe sau ne-au părăsit pentru totdeauna, nici unul nu ne înduioșează și nu face să vibreze

inima noastră ca icoana lor. Orfanul care și-a pierdut părinții, mama care jlește moartea copilului ei iubit, privesc icoana acestora și simt prezența lor, simt o dulce mîngîiere. La fel, trăiesc și creștinii sentimentul real al prezenței lui Dumnezeu sau, al Sfinților, privind icoanele care îi reprezintă. Prin sfințele icoane Biserica urmărește să ne aducă aminte de Dumnezeu și de sfinții Săi ca privindu-le, să dăltuim și în sufletul nostru virtuțile lor, să prețuim sfințenia vieții lor, să ne încălim de iubirea lor față de credință și să le dăm cuvenita laudă ca, prin cinstirea lor, să preamărim pe însuși Dumnezeu care este minunat întru sfinții Săi.

Iată ce spune Sfîntul Ioan Damaschin, aprig apărător al cultului icoanelor, în privința rostului lor: «De multe ori neavînd în minte patima mîntuitoare și căzînd în genunchi ne închinăm. Nu ne închinăm materiei, ci celui înfățișat în icoană, după cum nu ne închinăm materiei din care este făcută Evanghelia, nici materiei din care este făcută crucea, ci chipului crucii... Cîntea adusă icoanei se îndreaptă către cel înfățișat în icoană» (*Dogmatica*, trad. D. Fecioru, București, 1938, p. 283).

Sfințele icoane sînt odoare scumpe sufletului creștinesc. Creștinul se roagă în fața lor cu credința prezenței harului divin, prezență «pe care Biserica o cheamă prin puterea sfințirii icoanei și prototipul ei, între ce este reprezentat și reprezentarea însăși. Grație binecuvîntării icoanei lui Hristos, se săvîrșește o întîlnire tainică a credinciosului cu Hristos. Se întîmplă la fel cu icoanele Fecioarei și ale sfinților: icoanele prelungesc pe pămînt viețile lor. Prin puterea acestei prezențe pline de har, icoana poate să aducă ajutor». (S. Bulgakoff, *Orthodoxia*, trad. N. Grosu, Sibiu, 1933, p. 178). Creștinul care știe privi icoana cu ochiul credinței vii, simte folosul sufletească pe care i-l aduce. Despre Sfîntul Grigorie de Nissa se spune că de cîte ori privea icoana lui Avraam gata să jertfească pe fiul său, din ascultare și iubire față de Dumnezeu, lăcrima. Istoria Bisericii creștine ne-a păstrat numeroase cazuri privitoare la influența pe care o au icoanele asupra inimii credincioșilor. Între altele, este pomenit cazul unui păcătos, convertit în urma zăbovirii mai îndelungate în fața unei icoane. Păcătosul — de care e vorba — trăise multă vreme în fărădelegi. Într-o zi, a trecut pragul unei biserici. Aici a văzut icoana ce reprezenta momentul de căință al psalmistului David; șiroaie de lacrimi îi brăzdau fața, expresie a conștiinței păcătoșeniei sale, iar un înger le prindea într-un vas de aur.

Deși sînt obiecte fără viață, privite cu ochiul credinței, icoanele sînt de un real folos în trezirea și sporirea pietății creștine. Pe drept cuvînt ele au fost numite Biblia neștiutorilor de carte. Ceea ce în Biblie este turnat în slovă, în icoane este înfățișat plastic, intuitiv, cuprinzător și ușor de priceput.

Ornamentarea picturală, în exterior și interior, de pe pereții bisericilor Arbore, Moldovița, Humor, Voroneț, Sucevița etc... vorbește oricărui vizitator, încît nimerit s-a remarcat, că ele invită la reculeasă meditație. Privind picturile acestor lăcașuri de închinare, ești invitat la luptă împotriva vanelor plăceri și ispite ușuraticе; aștepți ca ființele din scena votivă să-ți vorbească și să te tragă la răspundere că ai ezitat în rugăciune, ori că te-ai pripit cu prefăcute plecăciuni (cf. Geo Șerban, *Et in Moldavia ego*, în «Contemporanul», nr. 37/1969).

Cinstirea icoanelor izvorăște din dorința creștinului de a se apropia de divinitate fără întârziere. În conștiința creștinului ce-și pleacă genunchii smerit în fața icoanei și o venerază, este prezent Hristos, Maica Domnului sau sfinții. Pentru el icoana nu este idol sau fetiș, ci reprezentarea chipului lor. Pentru el, idolul nu are realitate: el știe că idolul se deosebește de icoană ca noaptea de ziua, ca întunericul de lumină. Are mereu în față întrebarea Sfintului Apostol Pavel: «Ce înțelegere este între templul lui Dumnezeu și idoli?» (II Cor. VI, 16).

Dându-le acest înțeles, creștinii stau sub oblăduirea icoanelor de la leagăn pînă la mormînt. Pruncul nou-născut este adus și închinat la icoane; mirii sărută și se închină icoanelor; credincioșii sărută și se închină icoanelor, la intrarea și la ieșirea din biserică; se poartă icoanele la Bobotează, Rusalii; în suferință, creștinul se mîngieie privind icoana; pe pieptul mortului se pune icoană. De-a lungul hronicului vieții pămîntești, creștinii venerază icoanele, cu convingerea nestrămutată că ele «sfințesc» pe cei ce iubesc podoaba Casei Domnului, așa cum se spune în rugăciunea amvonului: «...Plinirea Bisericii Tale păzește-o; sfințește pe cei ce iubesc podoaba casei Tale; Tu pe aceștia îi preamărește cu dumnezeiască puterea Ta...».

Duminica Ortodoxiei ne povățuiește în mod deosebit la cinstirea icoanelor, prin cîntările și rugăciunile rînduite pentru această sărbătoare. Astfel, ni se spune: «Zi plină de bucurie și de veselie astăzi s-a arătat, că luminează lumina dogmelor celor prea adevărate și strălucește Biserica lui Hristos împodobindu-se acum cu înălțarea sfintelor icoane și cu strălucirile chipurilor, și se face credincioșilor unire de Dumnezeu dăruită» (Stihira utreniei). De aceea «urmînd învățăturilor grăitorilor de Dumnezeu și lui Hristos, cu credință grăim: «Binecuvîntați toate lucrurile Domnului pe Domnul» (Irmosul pesnei 8).

Preot ION BUNEA

IMPREUNA-LUCRARE LA MÎNTUIRE (Duminica a II-a din Post)

Din Evanghelia de azi aflăm că paralizatul din Capernaum a fost adus de patru inși la Mîntuitorul ca să-l vindece. Paralizatul, firește, nu putea veni singur. Dar faptul că a fost adus de patru, adică de alții, e un simbol pentru noi. E oarecum simbolul mîntuirii noastre, care se realizează și prin contribuția altora.

Rolul altora în mîntuirea fiecăruia este imens. Nici Petru nu s-a dus singur la Domnul, ci l-a dus Andrei, fratele său; nici Natanail nu s-a dus singur la Domnul, ci l-a dus Filip; pe prunci i-au dus mamele, pe fiii năpăstuiți părinții lor îndurerăți; pe samarineni, femeia samarineancă; pe noi, la Botez, ne-au dus nașii... Lanțul se poate continua. E o interdependență între noi credincioșii în cele ale mîntuirii, care ne leagă întreolaltă și care nu ne lasă să ne separăm sau să ne închidem în noi înșine, să trăim numai pentru noi, ca și cînd n-ar mai exista nimeni.

Altul ne-a dus la păcat, altul ne-a dus la mîntuire. Pur-tăm în noi și virtuțile, dar și păcatele altora: ale părinților, ale educatorilor noștri, ale societății în care viețuim. Ne naștem și ne formăm din alții.

Nimeni nu se poate singulariza nici în mîntuire și nici în orice altceva. Mereu primești și mereu dai. Sînt mii de fire nevăzute care te leagă de tot ce te înconjoară. Te poți feri de vecinul din dreapta, ori din stînga, prin pereții locuinței, dar nu te poți feri de lumea din afară la locul tău de muncă ori pe stradă. Ai citit o carte, un ziar, ai vizionat un spectacol, ai ascultat o muzică, ți-ai cumpărat ceva..., în toate ți-ai împlinit prin alții o trebuință.

Alții ți-au dat viața, alții te-au născut din nou în Botez, alții ți-au format personalitatea, de la alții ți-ai format zestrea sufletească. «Ce ai să nu fi primit? — întreabă muștrător Apostolul — și dacă ai primit, de ce te lauzi ca și cînd n-ai fi primit?» (I Cor. IV, 7). Iar faptul că primești, te obligă să și dai. Îți impune obligații. Are un rol pedagogic care nu trebuie să scape nimănui.

În lume își face loc o nouă morală, cu puterea unui mare adevăr: a prețuirii obligațiilor față de alții, față de societatea în care trăiești, a ridicării celor slabi la demnitatea de oameni sănătoși, asemenea cu ducerea de către patru a paralizatului la Domnul, cuprinsă în Evanghelia de astăzi. Se face văzută tot mai mult interdependența, comunitatea de interese și co-interesarea în toate, în egală măsură. Primești totul, dar trebuie să și dai în măsura în care primești. De aceea ești dator familiei, societății, Statului. Ești dator să contribui la ridicarea altora, a tuturor, în măsura în care alții au contribuit la ridi-

careea ta. E oarecum un sunet care se acordă armonic cu cel al Evangheliei de azi despre ducerea paralizatului la Domnul de către patru, ca să-l vindece.

Mîntuirea vine în comunitate și prin ea. Fiecare creștin își poate face rugăciunile în sine însuși și acasă. Dar locul special al rugăciunii este Biserica; și forma ei specifică e cea publică, externă, sau cea liturgică, făcută în biserică, și în comun. Aici toate rugăciunile sînt la plural: pentru lumea întreagă, pentru conducătorii noștri, pentru credincioșii din sate și orașe, pentru îmbelșugarea roadelor pămîntului, pentru călători, bolnavi, necăjiți, etc. deși nici nu-i cunoști. Nimeni nu se roagă numai pentru sine. Rugăciunile așa sînt alcătuite ca nimeni să nu se smulgă din comunitate, ci împreună cu toți să-și înalțe inima la Domnul. Fiecare credincios e unul din cei patru care duc pe cel paralizat la vindecare și — la rîndul său — fiecare este el însuși un paralizat pe care îl poartă alții pe targa rugăciunilor lor la Domnul, vindecătorul celor paralizați de păcate.

În comunitate fiind, primești mult, dar trebuie să și dai. Să-ți fie mîna întinsă spre toți paralizații ca să-i ajuți, să se scoale și să umble, după cum și tu, prin mîinile întinse ale a tora, ești sănătos și umbli.

Comunitatea tuturor credincioșilor alcătuieste Biserica mîntuitoare. O numim mîntuitoare, pentru că numai prin ea ne mîntuim. Ea e depozitara Sfințelor Taine, a harului și a sfințeniei. Ea se roagă neîncetat, prin jertfa liturgică și prin serviciile din trupul Bisericii și numai cu trupul întreg se mîntuie. Taiat aparte, se usucă, piere, ca ramura tăiată din pom. Biserica e pomul vieții noastre duhovnicești. Prin ea trăim cu sufletul și ne mîntuim. În comunitatea ei e viața noastră duhovnicească și mîntuirea noastră. Izolați aparte, deși sîntem credincioși, ne stingem ca scînteia ce sare afară din vatra încinsă. Să rămînem în ea, ca viață să avem.

«Datori sîntem noi, cei tari, să purtăm slăbiciuni'e celor slabi și nu nouă să plăcem» — grăiește Apostolul (Rom. XV, 1). Iar noi, dreptcredincioșii membri ai Bisericii Domnului, în lumina celor spuse aici, nu numai «pe noi înșine ci și unul pe altul, și toată viața noastră, lui Hristos Dumnezeu s-o dăm».

Prot. dr. PETRU DEHELEANU

LUMINA CRUCII (Duminica a III-a din Post)

În urcușul nostru spre Înviere, această duminică stă sub un semn deosebit și anumit. La jumătatea drumului trăit în timp și în duh al Postului Mare în fiecare an, iată Duminica Crucii care este nu numai un popas liturgic de înțeles și de

reculegere, ci și lumină premergătoare a acelei nopți de Paști și, poate prilej de a ne apropia încă mai mult de adîncimile ultime ale vieții noastre de care ne simțim în același timp atrași dar și înfricoșați. Pentru aceasta vin astăzi pînă la noi cuvintele Mintuitorului prin Evanghelia după Marcu (VIII, 34—38) care spune :

«Și chemînd la Sine mulțimea, împreună cu ucenicii Săi, le-a zis : Oricine voiește să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-mi urmeze Mie. Căci cine va voi să-și scape viața o va pierde ; iar cine va pierde viața sa pentru Mine și pentru Evanghelie, acela o va scăpa. Căci cei folosește omului să cîștige lumea întreagă, dacă-și pierde sufletul ? Sau ce ar putea să dea omul, în schimb, pentru sufletul său ? Căci cel ce se va rușina de Mine și de cuvintele Mele, în neamul acesta desfrînat și păcătos, și Fiul Omului se va rușina de el, cînd va veni întru slava Tatălui său cu sfinții îngeri. Și continuă (IX, 1) : «Și le zicea lor : Adevăr zic vouă că sînt unii, din cei ce stau aici, care nu vor gusta moartea, pînă ce nu vor vedea împărăția lui Dumnezeu, venind întru putere».

Rareori au fost rostite cuvinte mai puternice decît acestea. Împotriva lor, s-ar putea afirma, nimeni nu poate spune nimic, deoarece ele nu vin să copleșească libertatea credinciosului, s-o îngrădească sau s-o supună dinafară, ci dimpotrivă, s-o trezească și s-o libereze dinăuntru. «Oricine voiește să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-mi urmeze Mie». S-ar putea să rămînem nesimțitori la glasul acesta, care — la drept vorbind — nu cheamă, ci rostește, sau, mai bine-zis — și aici ne folosim de un vechi cuvînt românesc — agrăiește. De altfel istoria întreagă a creștinismului, foarte probabil, e dominată în chip neștiut de tensiunea între cei ce presimt înțelesul acestor cuvinte limită și trec dincolo, și cei ce-și întorc auzul de la ele și rămîn dincoace de ei înșiși. Cum să nu ne împotrivim, la drept vorbind, cînd sîntem puși în fața propriului nostru adevăr ? Căci, iată, în acest loc precis se înalță crucea. Ce înseamnă ea ? Evanghelia de azi ne îngăduie s-o înțelegem.

Lepădarea de sine, în primul rînd.

Așadar, ființa noastră deplină nu se poate înfăptui realmente fără această trecere dincolo de sine, în alt spațiu de trăire și de bucurie, decît cel al existenței prea înguste, unde ne ține închiși egoismul, împietrirea inimii, abdicările cotidiene. Dacă nu rațiunea, dorurile noastre, conștiința spre simțiri nemărturisite sau mărturisite, ne încredințează de acest adevăr. Doar lepădîndu-ne de noi, ne regăsim total.

Prin cruce geometria lumii creștine este, în sfîrșit, conformă destinului nostru adevărat. Aceasta se dilată pînă la

marginile extreme ale ființei în măsura în care se eliberează de sine însuși. Nu în înmulțirea de avutii nedrepte și în pofta de stăpânire asupra celorlalți se atinge prețul vieții, ci dăruind altora ceea ce am primit în dar de la viață, la limită: noi înșine. De fapt în cuvintele lui Iisus străbate această claritate ultimă: nu am dat nimic atât timp cât nu ne-am dat pe noi înșine. Fără îndoială, cel ce vorbește astfel, Mintuito-rul Iisus Hristos, avea să consfințească prin dăruirea Sa totală, taina crucii. Înțelegem atunci dintr-o dată, că în fața unui abis vertiginos de lumină de ce, într-un anumit fel, devenit om, Dumnezeu nu putea să nu aleagă crucea. Răstignindu-se, adâncul iubirii Sale de semeni, întâlnește și ia asupra-și adâncul lepădării de sine. Dar mai înțelegem că în felul acesta și de atunci încolo, Iisus a dezvăluit legea, mai presus de orice lege. Crucea însoțește pas cu pas pe cel ce urmează calea adevărului vieții, nu ca o osîndă, ci ca unealtă de viață, preschimbând durerea în jubilarie ascunsă, asuprirea celui drept de către cel nedrept în biruință deplină, moartea însăși în înviere.

Mai trebuie oare să ne uimim de răsturnarea — mai bine zis — de restabilirea de perspective propusă de Evanghelia de azi și de totdeauna? «Căci cine va voi să-și scape viața» în sensul imediat, mărginit, egoist și posesiv, e sortit să o piardă. Măreția ei, noblețea ei — am putea spune — fiind tocmai de a se refuza celui ce vrea s-o stăpânească silnic. Dimpotrivă «cine va pierde viața sa, pentru Mine și pentru Evanghelie», altminteri spus, pentru Dumnezeu cel viu, întemeind în veșnică dăruire de sine, împărtășire de sens și de iubire a întregii creațiuni, acela și-o mîntuiește în această comuniune.

«DACĂ POȚI, CREDE!...»

(Duminică a IV-a din Post)

«Și a răspuns lui unul din mulțime: Învățătorule, am adus la tine pe fiul meu care are duh mut. Și oriunde-l apucă, îl zdrobește și face spumă la gură și scrișnește din dinți și înțepenește. Și am zis ucenicilor Tăi să-l scoată afară, dar n-au putut. Atunci El răspunzînd lor a zis: O, neam necredincios, pînă cînd voi fi cu voi? Pînă cînd vă voi răbda pe voi? Aduceți-l la Mine. Și l-au adus la El. Ci văzîndu-l pe Iisus, duhul numaidecît a zguduit pe copil și căzînd la pămînt se zvîrcolea și spumega. Și l-a întrebat pe tatăl copilului: cîtă vreme este de cînd i-a venit aceasta? Iar el a răspuns: din pruncie. De multe ori l-a apucat și în foc și în apă, ca să-l piardă. Ci de poți ceva, ajută-ne nouă, fie-ți milă de noi. Iisus zise către el: De poți crede, toate sînt cu putință pentru cel credincios. Atunci tatăl copilului a strigat cu lacrimi și a zis: Cred Doamne! Ajută necredinței mele. Iar Iisus văzînd

că mulțimea dă năvală, a certat duhul cel necurat, zicându-i : Duh mut și surd, Eu îți poruncesc, ieși afară din copil și să nu mai intri în el. Atunci răcnind și zguduindu-l cu putere, duhul a ieșit afară, iar copilul a rămas ca mort, încît mulți ziceau că a murit. Ci Iisus l-a apucat de mînă și l-a ridicat, iar el s-a sculat în picioare. Iar după ce a intrat în casă, ucenicii L-au întrebat, în ascuns : Pentru ce noi nu am putut să-l izgonim ? El le-a zis : Acest soi de demoni cu nimic nu poate fi scos afară fără numai cu rugăciune și cu post. Și ieșind ei de acolo străbăteau Galileea, dar El nu voia să știe nimeni. Căci învăța pe ucenicii Săi și le spunea că Fiul Omului se va da în mîinile oamenilor și-l vor omorî și a treia zi va învia» (Marcu IX, 17—31).

Nu-i nevoie să cerem închipuirii noastre un efort deosebit ca să ne reprezinte aievea conținutul acestui episod din viața pămîntească a lui Iisus. Descrierea Evanghelistului e vie, precisă, plină de culoare locală. Un mic tablou zugrăvit la fața locului. Dar să încercăm să privim înțelesul a ceea ce se înîmplă. Or, ca întotdeauna, învățătura Evangheliei, ne va povățui spre adîncul ei.

Mîntuitorul Iisus Hristos se îndreaptă, așadar, spre Ierusalim. «Fiul Omului — glăsuia Domnul ucenicilor — se va da în mîinile oamenilor și-L vor omorî și a treia zi va învia», cuvinte literalmente de neînțeles, deoarece nu puteau fi puse în o altă imagine sau plăsmuire a minții. De aceea, Iisus își continuă drumul său înveșmîntat de singurătatea absolută a lui Dumnezeu printre făpturi. Singurătate, însă, fără încetare deschisă celorlalți, însetînd după înțîlnirea cu insul viu, doritoare să primească, să-l asculte și, mai ales, să-i răspundă.

Și iată că, într-adevăr, în calea lui se ivește un părinte îndurerat și înspăimîntat totodată de suferința copilului său. Boala de care pătimea acesta e cumplită. Dincolo de simptomele ce definesc o stare patologică, se bănuiește înverșunarea răului, desfigurarea libertății și a autenticității de către o prezență alienantă. Într-un cuvînt : un caz de posesiune demonică, expresie cunoscută bineînțeles, dar menită oricînd să stîrneasce nedumerire sau chiar surîsul superior gata să uite avertismentul unui expert : «Suprema dibăcie a diavolului e ca să te faci să crezi că nu există».

Îndreptîndu-se spre jertfă și înviere, Iisus nu rămîne insensibil la rugăciunea stăruitoare a părintelui. El vrea ca acesta, și noi toți o dată cu El, să înțelegem care este rostul Lui. Așa se cuvine să privim suspinul Lui : «Pînă cînd voi fi cu voi neam necredincios ?» «Pînă cînd vă voi suferi ?» Or acest suspin al lui Dumnezeu trezește înțelegerea credinciosului, îl face să treacă dincolo de evenimentul cumplit, fără îndoială, dar limi-

tat al bolii. Dialogul între credincios și Dumnezeu se înfiripează. Ne deschide drumul spre adevăratul înțeles al acestui fragment evanghelic. Iisus insistă la rîndu-i, îl încolțește — dacă ne e îngăduit să vorbim astfel —, îl obligă să recunoască ceea ce e cu adevărat în joc. «De poți crede — zice El — toate-s cu puțință celui ce crede».

Cum să înțelegem aceste cuvinte, sau mai bine-zis cum să nu le înțelegem? Îi este dat credinciosului să primească în el o lumină, o putere totală, să intre într-o altă dimensiune cînd viața se lămurește după aceea, se limpezește și se dezleagă, nu numai în multiplele ei aspecte și deveniri, aceasta ar fi aproape monstruos, căci nu este conform firii noastre să cuprindă nemărginirea totului, precum singur Dumnezeu poate, ci prin credință El intră în legătură, în împărtășire de viață și de înțelegere cu credinciosul, cu acesta. Fiecare amănunt poate rămîne aparent la locul lui. Totul devine realmente altfel. Cel ce umblă în credință înaintează în noutate de viață. Devine el însuși, fără să-și dea seama, izvor de tărie și de preschimbare. De aceea credinciosul se expune tăgădei, urii, șicanelor, deoarece acesta nu-i un exercițiu personal, psihologic, moral sau intelectual, ci viața însăși a lui Dumnezeu în noi și viața noastră în Dumnezeu.

Și iată că părintele izbucnește victorios și umil totodată, de o frumusețe extraordinară, frumusețea însăși a adevărului experimentat la marginile sale extreme: «Cred, Doamne, ajută necredinței mele».

Credința, deci, nu-i un sentiment așa cum se întîmplă adesea să o definim, fără să știm prea bine despre ce vorbim. În ea credinciosul întreg se angajează într-un elan ce-l creează fără încetare din nou, ce-l poartă mereu peste el însuși, ce-l întărește fără ca el să simtă. Confruntată cu oceanul înfinității lui Dumnezeu, această credință e bineînțeles, neîncetat prea mică. Ea face ca însăși să se sporească într-un spor de credință, de uitare de sine pentru a primi pe Dumnezeu și spre urcușuri. Omul din mulțime de care vorbește Evanghelia de azi, înțelege întreaga condiție a credinței.

Și de aceea Iisus se grăbește să vindece copilul — spune Evanghelistul — tocmai ca să nu transforme în spectacol pentru mulțimea ce se îngrămădea, această minunată confruntare, în numele credinței, între făptură și Dumnezeu.

Și plecînd mai departe în împlinirea ultimă a drumului Său pămîntesc, înspre răstignirea și învierea Sa, ca plinătate a credinței, în urma Lui răsună încă pentru noi toți cuvîntul ce atinge fără greș inima lui Dumnezeu: «Cred, Doamne, ajută necredinței mele...».

DIN VIAȚA ȘI TRĂIREA ÎN HRISTOS A SFÎNTULUI IOAN SCĂRARUL

(Duminica a IV-a din Post)

Cine are în conștiință lumina lui Hristos, adică înțelege să trăiască după sfaturile Evangheliei Sale, acela prin fapte bune mărturisește credința sa în mîntuirea sufletului.

Sfînta Biserică a rînduit ca în duminicile Postului Mare, pe lângă săvîrșirea sfintei liturghii a Sfîntului Vasile cel Mare, să fie pomeniți marii trăitori ai credinței creștine, mari cuceritori ai spiritualității și exemple de urmat în credința cea adevărată și singura mîntuitoare a Domnului Hristos. Cheia convingerilor religioase nu se găsește în a cunoaște sau a înmagazina cît mai mult despre Biblie sau vieți romanțate de sfinți, ci a îndeplini fiecare poruncă a Mîntuitorului: «Dacă nu veți fi nevinovați ca niște copii nu veți intra în Împărăția cerurilor...» (Matei XIX, 14) pentru că «numai cei curați cu inima vor vedea pe Dumnezeu» (Matei V, 8). Acei credincioși care nu au un ideal evanghelic și viața lor o consideră hazard, sînt asemenea unei uzine care fără mintea specialiștilor nu poate produce nimic, iar cei care socotesc pe Domnul Iisus sursă de venit, sau cîștig obișnuit sînt mai de rîs decît orice îndeletnicire (I Tim. VI, 4—5,10).

Trăirea în Hristos, și mai ales exemplul pentru alții, face parte din simfonia perfectă a planului creației și Pro-niei divine. Și dacă noi credincioșii sîntem niște instrumente false, ochii celorlalți vor privi dezgustători, iar urechile lor vor fi plecate acolo unde găsesc mîngierea sufletească: «...adevărat vă spun că dacă cineva produce îndoială în credință, în inima altuia, mai bine și-ar lega o piatră de moară de gît și s-ar arunca în mare...» (Marcu IX, 42).

Iată numai cîteva exemple care ne dau de gîndit că viața sufletească a fiecărui credincios și a tuturor în general, face parte din preocupările cele mai valoroase și grele totodată, ale misiunii creștine. De această importanță și-a dat seama și *Marele trăitor al vieții duhovnicești Sfîntul Ioan Scărarul*.

Este destul de dificil să reconstituim viața Sfîntului, care a fost topită în dragostea pentru Hristos. Avem însă pînă azi lucrarea pe care el a scris-o și care i-a dat supranumele de «Scărarul». Acest colos al spiritualității autentic-creștine, *Scara*, străjuiește veacurile și își face loc prin hățșurile ispitelor, mîngîind sufletele căzute victime patimilor, cu dulceața treptelor din bunătatea raiului. Acest monument al literaturii vechi creștine, *Scara raiului*, ar rămîne numai document de cugetare și gîndire, dacă nu ar țîșni din el izvoare de viață duhovnicească a căror bază este trăirea Evangheliei mîntuirii de însuși autorul ei, Ioan Scărarul.

Scara raiului sau urcușul duhovnicesc nu este altceva decît cultivarea aptitudinilor unui copil nevinovat cu o inte-

ligență unică în felul ei, cu o voință de granit a unui adolescent stăpîn pe propria ființă; toate acestea înmiresmate cu o bunătate care a coborît cerul pe pămînt și cu o înțelepciune matură izvorîtă dintr-o experiență de viață copleșitoare... Dacă Moise a fost chemat de Dumnezeu pe Muntele Sinai (Ieșire XIX, 20), Sfîntul Ioan Scărarul a coborît pe Dumnezeu în inima sa și L-a transmis tuturor acelor care doresc desăvîrșirea. De aceea un ucenic al său a scris: «...a trăit șaizeci de ani cu trupul și peste o mie de ani cu sufletul» (Daniil), dar viața sa duhovnicească va fi pildă nouă cît vor dăinui veacurile și sufletul său va fi o scînteie din fulgerul, care va anunța Judecata de apoi...».

Date despre viața Sfîntului nu se cunosc decît din scrierea sa și această scriere cuprinde activitatea sa permanentă, nu cea obișnuită, care de obicei se încheie cu mormîntul. Ucenicii săi n-au îndrăznit să noteze prea multe, pentru că Sfîntul le-a interzis datorită modestiei sale îngerești. Apoi, venind perșii au distrus minăstirile, iar năvălirile arabo-musulmană au ars manuscrisele, locașurile și odoarele chiliilor trăitorilor Sfîntului Munte Sinai.

Tatăl său înstărit se numea Xenofont și a mai avut un frate, Gheorghe. La vîrsta de 16—18 ani își însușise cultura timpului, studia singur și cunoștea frămîntarea gîndirii umane de pînă la el. Datorită greutăților familiale și suferințelor oamenilor pe care-i iubea mult, se hotărăște să se dedice artei vindecării bolilor și alinării suferințelor. În același timp trăiește o viață controlată și își hrănește dorințele sufletului său cu paginile nemuritoare ale Bibliei.

Tatăl moare, iar fratele său în suferință, în curînd îl urmează. Aici se încheie viața civilă a tînărului Ioan. El obișnuia să-și noteze zilnic activitatea cu bucuriile și necazurile semenilor, ca apoi să sfîrșească cu un verset scripturistic.

De această viață a sa se dusesse vestea pînă în obștea călugărească a Sfîntului Munte Sinai, pentru că el slujea pe toată lumea. Patul său de odihnă era al celor suferinzi, casa sa un pelerinaj, mîngierea lui lacrimile de mulțumire ale celor vindecați. Mulți îl socoteau îngerul Uriil întrupat. Nu pretindea nimic celor în necazuri arătîndu-le că zestrea sufletească e cea mai de preț și că privirea mulțumitoare curăță inima de pofte și pretenții. De fapt el nici nu vorbea mult, considerînd meditația și înfrînarea limbii aripi cerești. La masă era cumpătat, mai mult gusta decît mîncă, considerînd îmbuibarea prima treaptă spre întunecatul iad, iar lanțul cel mai de jos cu care se spinzură creștinii este goana după bani sau adorarea chemării satanice. Această goană are ca slujbaş lenea trupească și lenevirea sufletească, care sînt hrană morții.

Datorită acestor înalte virtuți ale Cuviosului, căpătate din dragoste față de aproapele, starețul Martirie de la Sfîntul Munte Sinai îl invită la mînăstire. Smerenia sa naturală

refuză, socotind nevrednicia lui ca o piedică spre muntele unde pentru prima dată în istoria mîntuirii s-a coborît însuși Dumnezeu (Ieșire XIX, 18). Atunci un înger al Domnului l-a sfătuit: Nu te teme a merge acolo, Ziditorul va avea grijă de tine așa cum a avut grijă de Avraam, de Isaac, de Moise și de toți trăitorii vieții îngerești ...Atunci tînărul, cuprins de emoție sfîntă, pleacă pe calea sihăstriei, avînd cugetul împăcat că și-a pus sufletul în serviciul semenului căzut în necazuri, boli și suferințe, dar și cu inima plină de durere pentru cei care nu putuseră fi salvați din ghearele nemiloase și întunecate ale morții.

Avea douăzeci de ani și cei peste șase sute de viețuitori ai obștii monahale îl socoteau părintele lor și conducătorul lor, deși era cel mai tînăr dar și cel mai cult și înțelept.

A doua parte a vieții marelui sihastru este alcătuită din cei patruzeci de ani, viață aspră trăită pe cea mai înaltă culme a spiritualității creștine și la un nivel de modestie copleșitoare pentru cei ce cu jurămint acceptă slujirea lui Hristos. El se socotea cel mai umil și neînsemnat trăitor al Sfîntului Munte. Mai mult, renunță la chilia mînăstirii și pleacă în apropierea ei în Iola, unde își duce crucea nevoițelor. Obștea îl alege conducător, dar el nu acceptă rămînînd simplu monah. Își crește un ucenic cu numele Moise, pentru a-și reaminti permanent de chemarea înălțimilor. Cu acest ucenic își ordonează viața ascetică: ziua lucra pămîntul aspru al pustiei pentru hrana zilnică, iar noaptea alcătuia Scara nevoițelor, după o experiență de viață vrednică de urmat pentru orice muritor. Vorbea așa de frumos încît a fost numit lira Duhului și glasul lui Aron. Trăia în asprime, încît i s-a spus frate al Sfîntului Apostol Pavel în al treilea cer (II Cor. XII, 2). Locuința sa era o peșteră săpată în stîncă de propriile mîini. Bunătatea lui era așa de copleșitoare încît mulți se vindeau la vederea chipului său supt de nevoie și trupului său slab de rugăciune, post, muncă fizică și intelectuală, așa cum odinioară hainele și umbra Sfinților Apostoli ridicau pe mulți din chinuitoare suferințe (Fapte V, 15).

El copleșea chiar natura întuindu-i cataclisme. Astfel odată ucenicul său dormea la umbra unei stînci. Sfîntul și-a dat seama că se va despica și a trezit pe Moise, ca la cîteva secunde după aceea stîncă să se prăvălească cu un zgîmot înspăimîntător. Altă dată seceta făcea ravagii, părinții Sfîntului Munte erau amenințați cu moartea prin înfometare. Sfîntul le-a menținut moralul și prin economii și rugăciuni zilnice, Dumnezeu a trimis ploaie și belșug neașteptat.

Jurnalul său intim sau *Scara raiului* se apropia de sfîrșit. Alcătuisese o frescă a chemării la mîntuire cu ajutorul Proniei divine și cu voința proprie care, așa cum spunea și Sfîntul Ioan Gură de Aur, sînt poarta și cheia raiului.

Cele treizeci de sfaturi cuprinse în tot atâtea capitole *, formează intimitatea creștinului care va putea vedea pe Dumnezeu numai prin activitatea lui desăvârșită. Experiența duhovnicească de veacuri și tendința de a face pe credincios mai bun, mai înțelegător, mai luminat, își găsește în Scara Sfintului Ioan trepte corespunzătoare. Am putea spune că Scara este crucea fiecăruia, este gigantul aruncat de forța spirituală a creștinului peste zările și orizontul obișnuit, unde se află adevărata fericire și împreunarea eternă cu Dumnezeirea, ca răsplată a faptelor bune (*Sfatul 30*).

Aci, pe treapta 30, Sfântul se oprește... îndemnând pe cei de jos să încerce la suirea pe scară, sfătuiți de cei care prin chemare au primit tainele Împărăției veșnice. Pana i-a căzut din milostiva mină, slăbită de puteri, ochii s-au fixat la cer, trupul firav s-a prăvălit la pământ, iar din gura sa plină de dulceață divină la îndemnul inimii, au ieșit stinse cuvinte, dar pilduitoare: Mărire lui Dumnezeu cel ce dăruiește lumină neștiutorilor, vedere orbilor și putere slăbănogilor, că El mi-a ajutat și mie nevrednicul și rătăcitul, dintru început pînă în sfîrșit...». Așa s-a stins din viață la anul 649, marele trăitor al vieții veșnice și mărturisitor prin faptele pămîntești, al dumnezeirii religiei creștine.

Dar, cum fiecare adevăr se poate verifica permanent, Scara marelui trăitor în Hristos a fost plămădită în inimile blinde ale monahilor adevărați și ale creștinilor încercați, încît generații întregi de atunci și pînă astăzi gustă cu sufletul eternele învățături evanghelice trăite de sfînt.

Desigur, izvoarele de inspirație ale Scării sînt paginile Sfintei Scripturi, dar pecetea și verificarea treptelor sînt faptele Sfîntului. Aceste fapte sau trepte au fost preluate de tradiția bizantină și de Părinții răsăriteni, apoi de adevărații monahi care-și împleteau nevoițele lor cu îndeplinirea poruncilor Scării.

* *Treptele sau «Cuvintele» Scării sînt:*

1. Pentru lepădarea de lumea cea deșartă și înșelătoare; 2. Neîmpătimirea...; 3. Adevărata străinătate...; 4. Fericită și pururea pomenită ascultare...; 5. Pocăința...; 6. Pomenirea morții...; 7. Plîns și lacrimi (intristarea și adevărata bucurie)...; 8. Nemîngîierea și pentru blîndete...; 9. Iertarea greșităilor...; 10. Clevetirea...; 11. Multă vorbire și tăcere...; 12. Minciuna...; 13. Trîndăvirea...; 14. Imbuibarea...; 15) Curată și întreaga înțelepciune...; 16. Arghirofilia...; 17. Curăția pentru împărăția cerurilor...; 18. Nesimțire — moarte a trupului și osînda sufletului...; 19. Rugăciunea de obște...; 20. Privegherea...; 21. Frica nevinovată (copilărească)...; 22. Mărirea deșartă — trufia...; 23. Mîndria fără căpătii — gînduri ale hulei...; 24. Înțelepciunea și prostia, blîndetea și firescul...; 25. Smerita înțelepciune vine prin simțurile curate...; 26. Deosebirea gîndurilor bune și a patimilor...; 27. Cuvîncioasa și sfîntita liniște a trupului și sufletului...; 28. Liniștirea stării trupului prin rugăciune și muncă și statornicia sufletului...; 29. Trezirea sufletului din patimi, Împărăția cea veșnică...; 30. Legătura bunătăților prin izvorul lor; Sfînta Treime.

Monahul Teofan a alcătuit o «Scară a dumnezeieștilor daruri, prin care se cunosc purtătorii spiritualității...», «Scara minții», sau «Metoda sfintei rugăciuni» atribuită Sfântului Simion Noul Teolog, «Urmarea lui Hristos» a lui Nicolae Cabasila și multe altele au la bază această coloană nesfârșită a virtuții creștine experimentată pe acest pământ.

Dar nu numai Răsăritul creștin poartă amprenta cinstirii Sfântului, ci și Apusul. Așa de exemplu Guig al II-lea († 1137) călugăr cartezian, alcătuiește «Scara paradisului», ca un instrument vindecător al sufletului prin «exerciții spirituale», la baza cărora stau: lectura sfântă, rugăciunea, meditația și contemplarea Creatorului prin fapte bune și cererea îndurării divine prin «botezul lacrimilor». Honore d'Autun scrie «Scara (posibilitatea) de a cunoaște pe Dumnezeu în creaturi, la izvorul căreia stă iubirea de oameni, fără de care nu concepe a urca nici o treaptă. Diego Murillo (sec. al XVI-lea) pune în circulație pentru o trezire a monahismului autentic «Scara vieții spirituale». Sînt mulți alți ostenitori ai cugetării vieții eterne, culminînd cu «Imitația lui Hristos» a lui Toma de Kempis, care are ca izvor Scara Sfântului Ioan...».

Din cele arătate constatăm că simbolul scării este de fapt viața fiecăruia dintre noi, iar treptele sînt manifestarea conștiinței prin curăția ei. Conștiința este aceea care face ființa credinciosului să urce treptele, realizînd astfel mai binele în folosul comunității și desăvîrșirea personală.

Pentru creștinii ortodocși români «Scara raiului» a fost totdeauna sprijin de nădejde în aspirațiile lor, fiind și prima operă literară tradusă în limba română și în slava veche, iar manuscrisele acestea rare împodobesc cîteva biblioteci ale lumii.

Scara Sfântului Ioan, pe lângă Sfînta Scriptură, a fost cartea de căpătîi a monahilor și scena cea mai zguduitoare a zugravilor din epoca de aur a lui Ștefan cel Mare și pînă astăzi. Pentru aceasta, scria mitropolitul Varlaam în prefața unui manuscris al Scării: «Această carte este mai dulce ca mierea, dar trebuie să fii albină duhovnicească pentru a putea culege nectarul din fiecare floare a treptelor ei».

Așadar, noi credincioșii de astăzi, prin viața noastră să simțim pe marele trăitor al credinței care ne-a lăsat și scris secretul dobîndirii desăvîrșirii. Să avem în cuget permanent chemarea Mîntuitorului Hristos: «Cereți și vi se va da, bateți și vi se va deschide, cercetați și veți afla» (Matei VII, 18).

Diac. P. I. DAVID

ILUMINATUL BISERICILOR

de: Prot. PETRU BOGDAN

O chestiune de actualitate stringentă și — tocmai de aceea — pasibilă de interpretări, uneori eronate, este și iluminatul electric al bisericilor noastre ortodoxe de pretutindeni și îndeosebi de la țară. O dată cu electrificarea generală a satelor, se dă prilejul de-a introduce lumina electrică și în bisericile rurale. Și, totodată, pericolul — să nu-i zicem ispita — unor anumite exagerări de etalare a lipsei de măsură și de bun gust în care putem cădea, dacă nu ținem cont de specificul lăcașului de rugăciune și de cerințele iluminatului modern.

Să ne explicăm. Încă de la început, era practic necesară o iluminare a încăperii sau locului unde se adunau adepții lui Hristos, mai ales la serviciile divine nocturne. Acesta ar fi motivul întrebuirii luminii în cult, consemnat de altfel și în Sfinta Scriptură: «Iar în ziua întâia a săptămînii, adunîndu-ne noi ca să frîngem pîinea... în odaia de sus, unde erau adunați, erau multe lumini aprinse» (F. Ap. XX, 8). Faptul, însă, că prezența luminilor aprinse în lăcașul de rugăciune din Troia se leagă de momentul «frîngerii pîinii», adică de serviciul divin, constituie motivul cultic al întrebuirii luminărilor în biserică. Bineînțeles, de aceste două momente: cel practic și cel liturgic, trebuie să ținem cont și noi, la electrificarea bisericilor. La care aș mai adăuga și pe cel estetic. De fiecare ne vom ocupa, pe rînd.

Nu putem trece, însă, la ordinea zilei, fără a menționa că la începutul secolului nostru însăși electrificarea bisericilor ca atare era în discuție și își avea detractorii ei, cu argumente mai mult sau mai puțin plauzibile, și a fost necesar să-și susțină «inovația», recurgînd la focul din cer pe jertfa profetului Ilie și chiar la Jupiter Tonans cu fulgerele în mînă¹. Desigur, acum nu se mai pune problema ca și atunci. Dar anumite rezerve ale acelor oponenți ne-ar putea servi în cauză și azi, cînd vine vorba de abuzul cu lumina electrică în biserici, care vizează exclusivitatea. Dar în același timp, ar putea jena tradiționala atmosferă a străvechilor biserici și mîinastiri românești, cu lumina dozată prin feres-

1. Dr. Elie Miron Cristea, *Iconografia*, Sibiu, 1905, p. 275.

trele lor alungite și mai înguste. În definitiv, de lumină condiționată uzează și azi cele mai moderne săli publice și de spectacol. E adevărat că încăperile obișnuite pretind iluminare «a giorno» — cum se spune. Și asta e adevărat că în foisorul din Troia, unde predica Sfântul Pavel, erau «multe lumini aprinse». Ceea ce ar însemna astăzi, din punct de vedere practic, becuri electrice cât mai multe, cât mai puternice, pentru o luminare cât mai proprie. Dar și aci se impune un corectiv de natură fizică. Violentarea ochiului prin cruditățile rebarbativă a unei lumini directe, în loc să liniștească are un efect contrariu. Tocmai de aceea tehnica modernă a eclerajului tinde la iluminarea indirectă, mascând sursa însăși în anumite nișe, crușind privirea de violentare și de inesteticul bec electric gol ce cumulează luminozitatea într-un singur punct. Pe cînd, cu acele «paveze», lumina e difuzată uniform, indirect și odihnitor.

În definitiv, rostul luminilor în biserică nu se rezumă la cel utilitar, de risipire a întinericului material și de iluminare fizică, prin cât mai multe surse de lumină. Ci — cum am spus — iluminatul are un rost tainic, liturgic și simbolic. Luminarea de ceară — simbolizînd pe Iisus Hristos, fiul Fecioarei — este absolut necesară în cultul divin ortodox². Întocmai ca și candela cu untdelemn, ea nu poate fi eliminată ori surclasată de becul electric, sau de și mai modernul tub de neon, cu efect de-a dreptul secularizant al ambianței sfîntului lăcaș.

Dacă iconostasul bunăoară ar fi pus într-o ipostază favorabilă, lansînd lumina asupra lui dintr-o direcție opusă, atunci icoanele sînt luminate uniform. Dacă însă becul electric se montează direct pe icoană, lumina lui brutală pune în penumbră culoarea, valoarea artistică, dar mai ales substratul tainic și liturgic al ei. Fără să mai remarcăm și inesteticul aspect al unui iconostas cu ghirlande de becuri și beculețe aparente, uneori multicolore.

Rezumînd, socot că uzul luminatului electric nu atinge fondul credinței noastre ortodoxe — fiind «lumina cea mai curată»³. Dar uzul nu înseamnă abuz. Ca să nu mai amintesc despre măsura de cuviință recerută de simțul artistic ce trebuie să te cucerească într-un sfînt lăcaș. E vorba de sobrietatea, atît de caracteristică Ortodoxiei, care evită grandilocvența și sub acest aspect al eclerajului și în general de bunul simț, de măsura cuvenită în toate, pe care abuzul de electrificare a tradiționalului nostru loc de rugăciune îl lezează așa de brutal. În concluzie :

2. Dr. V. Mitrofanovici — Dr. Teodor Tarnavski — Dr. Nectarie Cotlarciuc, *Liturgica Bisericii Ortodoxe*, 1929, p. 239.

3. Dr. E. M. Cristea, *op. cit.*, p. 277.

a) rostul luminii în biserică nu este numai acela de a lumina exclusiv ; acesta presupune și anumite exigențe de estetică și bun-gust, dar în special ține cont de cerințe superioare liturgice și canonice ;

b) pogorământul ce se acordă iluminatului electric al bisericilor nu trebuie interpretat ca o superstiție sau tiranie a modernismului sau modernizării cu orice preț ;

c) de altfel, iluminatul modern nu se face direct, ci indirect. Niciodată nu se montează becurile aparente pe ceea ce vrei să pui în lumină ;

d) simțul artistic, simțul ponderației și al bunului-gust nu coincid cu abuzul de ecleraaj ;

e) și, în definitiv, nu vibrația de lumină exterioară ce izbește privirea trebuie să ne impresioneze, când stăm în biserică, ci o altă vibrație : cea interioară, a duhului.

ORIGINEA PRACTICII DE „A DESCHIDE PRAVILA”

de : Preot VASILE PETRICA

Cuvîntul pravilă provine de la slavonescul «pravilo» care înseamnă lege (cf. *Dicționarul limbii române moderne*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1958, p. 650). Împropriat de români, el și-a menținut înțelesul de lege, dispoziție, hotărîre. Cu timpul însă această denumire au primit-o și colecțiile de legi bisericești care serveau nevoilor juridice și cultice ale Bisericii, dar și orînduirii de Stat, «așa încît, alături de Sfînta Scriptură și sfînta liturghie, ca cea mai veche formă cristalizată a cultului, s-a impus de la o vreme și sfînta Pravilă sau colecția sfîntelor canoane» (Ioan N. Floca, *Originile Dreptului scris în Biserica Ortodoxă Română*, în «Mitropolia Ardealului», nr. 1—3, 1969, p. 41).

Intr-un înțeles mai restrîns denumirea de pravilă a primit-o și rînduiala care o săvîrșesc preoții și monahii în vederea primirii Sfîntei Împărtășanii. Astfel în cartea *Pravila bisericească* a Ierom. Nicodim Sachelarie (Seminarul Monahal Cernica, 1940, p. 279), în cadrul capitolului intitulat «Rugăciunea — Pravila bisericească», citim următoarele: «La rînduiala rugăciunilor, duhovnicul trebuie să ție seama de rîvna și de starea sufletească, de greutățile ascultătorilor, de felul de înțelegere și îndeletnicire a fiecăruia și așa să micșoreze pravila. Să nu silească în așa fel încît să inspire uriciune pentru pravilă și nici să nu-l scutească cu totul de pravilă, ci se cere în tot felul ca să obție folosul sufletesc de care are nevoie un suflet care iubește și slujește lui Dumnezeu». Înțelesul acestor indicații este evident, ele referindu-se la obligația monahilor de a citi zilnic rugăciunile prescrise, canonul care le este îndătinat.

Dar cum pravilă este și colecția canoanelor bisericești pe care este obligat orice preot să le cunoască, ea se folosește la spovedanie. În vechime «obligația de a cunoaște pravila era impusă oricărui candidat la preoție; fără un minimum de cunoștințe canonice, nu putea să i se dea unui candidat dreptul de a fi preot-duhovnic. Această obligație o găsim clar exprimată în primele pagini ale vechilor noastre pravile, unde se spun textual următoarele: «E popele tinăru nu se cade a ispovidi oamenii pînă nu va ști bine pravila și învățătura de la sfînta pravilă și de la duhovnicul său și pînă nu-și va împli ispovedania păcatelor sale» (cf. I. N. Floca, *op. cit.*, p. 142). Duhovnicul în timpul spovedaniei deschidea

pravila, iar pentru păcatele săvârșite de penitent fi citea canonul care să-l împlinească în vederea expierii păcatelor.

Este fără putință de tăgadă că practica «deschiderii Pravilei» își are aici originea ei, cu toate că azi în mentalitatea unor credincioși aceasta înseamnă cu totul altceva. În ce ar consta după ei această practică? Spre pildă, un credincios fiind bolnav, sau avînd un alt necaz, solicită preotului să-i «deschidă pravila», adică Evanghelia și pericopa evanghelică, s-o comenteze profetic cu referiri la viața lui.

Remarca ce dintru început o facem este că această «practică» contravine duhului creștinesc, preotul situîndu-se într-o postură puțin corespunzătoare, reducînd bogata învățătură și trăire creștinească la dimensiunile unui cult magic. Neavînd nici un temei scripturistic sau patristic, ea ar avea urmări nefirești asupra credincioșilor cărora citindu-li-se și comentîndu-li-se o pericopă care este contrară posibilităților lor, i-ar putea duce la disperare.

Legitimitatea acestei practici s-ar putea deduce din obiceiul folosit la Sfînta Taină a Maslului unde la sfîrșit i se dă bolnavului Evanghelia s-o deschidă. Această practică este menționată și în *Molitfelnic* (Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1965, p. 135). Dar obiceiul de «a se ghici soarta, după culoarea literelor sau după cuprinsul pericopei, de la pagina de unde se deschide» (Pr. Prof. Ene Braniște, *Despre «inovații» în săvîrșirea serviciilor divine*, în «Studii Teologice», seria II-a, nr. 3—4, 1953, p. 297), nu poate fi acceptat, «el fiind de natură superstițioasă și necunoscut de tradiția și de practica noastră bisericească. Prin urmare trebuie înlăturat cu desăvîrșire, ca ceva cu totul nedemn de această Taină și de săvîrșitorii conștienți ai lucrurilor sfinte» (Pr. Olimp Căciulă, *Practici cultice denaturate*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXX (1952), nr. 6—8, p. 420).

Căzînd și acest ultim presupus temei, trebuie să artuim vechii practici de a «deschide Pravila» conținutul său adevărat, legat de Sfînta Taină a Spovedaniei.

Biserica noastră este bogată în tot felul de rugăciuni, acestea avîndu-și temeiul în cuvintele Sf. Apostol Pavel, care în Epistola către efeseni (IV, 18) spune: «Faceți în toată vremea, întru Duhul, tot felul de rugăciuni și de cereri...». Diversitatea cultului nostru aici își are temeiul, de aceea pentru orice trebuință sufletească avem un corespondent în cadrul cultului nostru divin, care oferă remedii spirituale împotriva păcatului, ispitei și durerii. Și cu toată această gamă de binecuvîntări, nimeni n-a primit harul de a tîlmăci viața semenilor ori, cum ar zice unii, de a «deschide Pravila». Biserica noastră ortodoxă îndeamnă și stăruie ca Pravila să se deschidă, însă în înțelesul său propriu de rostire și împlinire a canonului pentru expierea păcatelor.

BISERICA DIN CUVIN

de : Pr. TRAIAN MAGOȘ

Vizitatorii renumitei podgorii arădene, se opresc la stațiunea și școala viticolă din Miniș, la muzeul Ioan Slavici din Șiria, dar admiră și frumusețea bisericii din Cuvin. Această biserică, aparține unui străvechi sat românesc, alungit la poalele dealurilor acoperite cu vii, situat la 24 km. de Arad. Primele date documentare, recent descoperite, atestă existența sigură a Cuvinului, încă din anul 1323¹.

Această localitate a cunoscut de timpuriu o dezvoltare apreciabilă, fiind situată într-o zonă de trecere dintre deal și șes. Solul și poziția geografică au favorizat viticultura, ceea ce îndreptățește pe localnici să atribuie acestui fapt însăși denumirea satului Cu-vin.

Odinioară, Cuvinul se întindea între Valea Danciului și Valea Bisericii. Pe vechea vatră, pînă azi se pot identifica urmele unui cimitir vechi. După tradiție, aici pe dealul Mîloaia a existat acum 400 de ani, prima biserică de lemn.

În ultima vreme, cercetările întreprinse în legătură cu unele urme medievale existente în hotarul satului, au descoperit în partea vestică, punctul denumit «Cetate» iar la nord, denumirea «Mănăstire»².

Ele pot fi vestigiile unei cetăți respective mînăstirii, semnalate de cercetători, încă acum cîteva decenii³.

După strămutarea pe actualul loc, în secolul al XVIII-lea, Cuvinul continuă să fie un puternic sat românesc, avînd pe la 1740 o populație de 67 familii de iobagi⁴; iar în anul 1777 existau nu mai puțin de 268 iobagi și 11 jeleri români. În hotar erau 338 proprietari de vie în mare majoritate români⁵.

În 1850, numărul locuitorilor stabili era de 1851 suflete, din care 1828 ortodocși⁶.

1. Coriolan Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, Ed. Academiei, R. S. România, vol. I, p. 186.

2. György Györfly, *Geographia historica Hungariae tempore Stirpis Arpadianae*, Budapesta, 1963, p. 180.

3. Gyula Somogyi, *Arad sz. kir. város és Arad vármegye községeinek leírása* (Deschiderea orașului liber Arad și a comunelor comitatului), Arad, 1913, p. 107.

4. «Cariatide» supliment politic-social, cultural al ziarului «Flacăra Roșie», Arad, mai 1970, p. 2.

5. Gheorghe Ciuhandu, *Românii din cîmpia Aradului de acum două veacuri*, Arad 1940, p. 36—37. 6. Arh. St. Arad, Fond 248. Dosar 57.

Nemulțumirea maselor împotriva asupririi naționale și sociale, starea de inferioritate în care era ținută biserica lor, a răbufnit în mai multe mișcări. O tradiție ne arată că în anul 1789, însuflețită de marea mișcare condusă de Horia, o ceată de răsculați, care a încercat să facă joncțiunea cu cei sosiți în sectorul Șoimoș, au fost surprinși de oamenii stăpînirii, fiind spînzurați fără sentință de copacii de pe strada principală⁷.

În timpul revoluției de la 1848, sătenii au alungat pe vechiul notar, și au impus confirmarea de către comitat a notarului român I. Suci, ales de ei⁸. Mai tîrziu au impus și introducerea limbii române în administrația comunală⁹.

Această constanță religios-națională și forța lor economică relativ mai mare decît a majorității satelor din comitatul Arad, a permis credincioșilor din Cuvin, a se angaja la marile cheltuieli, ce comportă ridicarea printre primii a unei biserici monumentale din piatră.

În urma îndemnului și la stăruințele parohului Nicolae Popovici în anul 1801, s-a pus piatra fundamentală a bisericii¹⁰.

În decursul lucrărilor, le-a venit în ajutor și contribuția bănească a macedo-românului înstărit Gheorghe Sina¹¹.

Biserica, cu bramul Sfîntul mucenic Gheorghe, a fost terminată în anul 1809 și tirnosită în același an.

Bolta semicirculară de cărămidă a fost adăugată în 1836. Stilul baroc, amintește de stilul arhitectural al bisericilor românești de dincoace de munți împămîntenit sub înrîurirea austriacă. Iconostasul de lemn sculptat și aurit, opera maestrului sculptor M. Ianits.

Cel ce intră în frumoasa biserică a Cuvinului, pășește pe urmele unor personalități distinse, care veniseră aici în momente de grea cumpănă pentru destinele poporului român. Epoca cea mai însemnată din trecutul acestei biserici este perioada anilor 1848—1850, devenind faptic catedrală a episcopului Gherasim Rațiu (1835—1850). În acești ani viforoși, bătrînul episcop se retrage în casa lui preferată de lîngă biserica din Cuvin (azi casa nr. 24).

Asediul cetății Arad de armatele revoluționare maghiare (octombrie 1848 — iunie 1849) avarierea catedralei și a reșe-

7. Elek Fényes, *Magyarország geographiaszótára* (Dicționarul geografic al Ungariei), vol. I, Pesta 1851, p. 283.

8. Eugen Glück, *Itinerarul istoric turistic, Arad-Păuliș-Siria*, în volumul «Materiale privind istoria locală», Moneasa, 1969, p. 1.

9. Arh. St. Arad, Fond Prefectura jud. Arad. Actele vicecomitelui 705/1848.

10. Dr. Teodor Boț, *Istoria școlii normale (preparandiei) și a Institutului teologic ort. rom. din Arad*, Arad 1922, p. 406.

11. Acest ctitor a făcut donații importante și pentru biserica din Chisdia, protopopiatul Lipova, văduva lui a donat terenul pentru Seminarul din Arad, etc.

dinței sale arădene de tunurile habsburgice, face ca ședințele consistoriale să se țină la Cuvin¹².

În biserica din Cuvin s-a împărțășit harul preoției multor tineri, care urmau adesea să ia locul celor care au căzut în lupte alături de popor, de pe întreg cuprinsul patriei, care cuprindea atunci și Bihorul.

Tot aici a fost hirotesit protosinghel bănățeanul Ghenadie Popescu profesor distins al Institutului teologic. În adunarea arădenilor din aprilie 1848, el este arătat ca «omul poporului căruia îi vrea binele» și a primit conducerea temporară a minăstirii Bodroguului, potrivit vechiului deziderat al poporului de a avea conducere românească la acest sfânt lăcaș¹³.

În martie 1849 are loc intervenția comisarului guvernamental Ioan Dragoș. La Cuvin au loc importante tratative între I. Dragoș și episcop, care duc la convocarea sinodului de la Chișineu-Criș¹⁴.

La 6 martie 1849, episcopul într-o scrisoare adresată lui Dimitrie Constantini, director districtual al școlilor ortodoxe, arată că s-a căzut de acord ca pe lângă delegații legali aleși în anul precedent pentru congresul de la Timișoara, să convoace și alți reprezentanți ai intelectualității și din sinul poporului. De la Cuvin se lansează și convocatorul sinodului¹⁵.

Tot aici își formulează protestul său episcopul, împotriva ingerințelor anticanonice ale unor hotărâri ale sinodului, care în esență însă au căutat promovarea intereselor Bisericii și școlii românești.

Ca urmare a cererilor formulate la sinod se iau măsuri pentru îmbunătățirea pregătirii clericilor. Acest deziderat se concretizează în planul unui seminar la Cuvin aprobat și de guvernul revoluționar ungar în anul 1849¹⁶.

După înăbușirea revoluției episcopul preia din nou conducerea efectivă a eparhiei sale. Tot din Cuvin la 6 septembrie 1849, lansează o circulară în vederea stringerii de fonduri pentru repararea catedralei distrusă în timpul bombardării orașului de către artileria austriacă. Problema majoră care agita pe bătrînul episcop era, asigurarea unei reprezentări onorabile a eparhiei sale în legislația română care activa la Viena în vederea obținerii unor drepturi bisericești și naționale. Arhiva episcopiei păstrează schimbul de scri-

12. Arhiva Episcopiei ort. rom. Arad, acte 1849, în curs de ordonare.

13. Două adrese — cucerniceii Frățieiții a minăstirii date în Cuvin la 23 mai 1849, în «Tribuna Română» din decembrie 1943.

14. Eduard I. Găvănescu, *O convocare (sinodul de la Chișineu-Criș)*, Arad, în «Biserica și Școala», nr. 8, Arad 1945.

15. Arhiva Episcopiei Arad: Actele sinodului de la Chișineu-Criș, 1849.

16. Lajos Kossuth (az Országos Honvédelmi Bizottmány élék). Ludovic Kossuth în fruntea comitetului pe țară pentru apărarea patriei, Budapesta 1955, documentul II, 645.

sori într-o unitate de vederi, purtate cu episcopul Andrei Șaguna de la Sibiu.

Neputînd pleca personal, la 23 septembrie 1849 emite din Cuvin 2 circulare adresate clerului și credincioșilor în vederea adunării de donații pentru spesele reprezentanților arădeni¹⁷. Această circulară a fost citită în toate bisericile¹⁸. Delegația a și plecat în curînd la Viena.

Casa episcopului din Cuvin rămîne principalul loc de întîlnire a fruntașilor români. În aprilie 1850 comandantul imperial și comitatul primesc dispoziții ca să intervină cu forța în cazul cînd Avram Iancu ar încerca să transforme consfătuirea de aici în adunare de masă¹⁹.

Tot aici are loc în iunie 1850, consfătuirea dintre episcopul Gherasim Rațiu și alți fruntași arădeni, cu generalul Gheorghe Magheru²⁰.

În cele de mai sus, am scos în evidență un crîmpei din istoria frămîntată a locuitorilor din cel mai îndepărtat colț de țară, din satul Cuvin podgoria Aradului.

În lupta neconținută cu asupritorii străini, au primit un ajutor neprecupețit din partea conducătorilor firești, în speță a ierarhului activ, episcopul Gherasim Rațiu. Istoria a confirmat pe deplin justetea năzuințelor naționale, sociale și bisericesti pentru care au luptat. Străduințele lor nu au fost zadarnice. Ele au rodit pe deplin în zilele noastre cînd s-au turnat noi forme de viață atît pentru țara cît și pentru Biserica strămoșească, Biserica Ortodoxă Română.

17. Circulara a fost publicată de Ed. I. Găvănescu în «Tribuna Română» din 25 decembrie 1943.

18. Arh. St. Arad, Actele comisariatului cesaro-crăiesc 2018—19/1850.

19. Eugen Glück, *Despre lupta antihabsburgică și antifeudală a țărănilor din părțile arădene în anii 1849—1853*, în «Studii și articole de istorie», vol. IV, București 1962 (În extras, p. 15).

20. Tr. Magoș, *Două documente în legătură cu revoluția de la 1848 în părțile Aradului*, în «Mitropolia Banatului», XIX (1969), nr. 4—6, p. 306—307.

DOUĂ DOCUMENTE INEDITE PRIVIND MÎNĂSTIREA VIEROȘ

de : COSTIN FENÊȘAN

Nu de mult am descoperit în arhiva Muzeului Banatului din Timișoara două documente din secolul al XVII-lea privind trecutul Mînăstirii Vieroș din județul Argeș. Le publicăm cu convingerea că sînt o modestă completare adusă istoricului unui centru cu o intensă viață culturală românească.

Mînăstirea Vieroș este ctitoria marelui vornic Ivașcu Goleșcu, pe cheltuiala căruia ea este clădită în 1573¹, și care înzestrează sfîntul lăcaș cu mai multe moșii, ce vor asigura călugărilor de aici o viață lipsită de griji materiale². Donațiilor ctitorului li se vor adăuga în decursul timpului altele, fie din partea unor domnitori, fie din partea unor boieri, Mînăstirea Vieroș ajungînd să posede proprietăți pe întreg teritoriul Țării Românești³.

Documentele pe care le publicăm acum, se referă, ambele, la drepturile de proprietate ale mînăstirii asupra satului Bărçuța din apropierea Segarcei. Satul, împreună cu toți vecinii, este întărit Mînăstirii Vieroș de către Ivașcu și Albu Goleșcu, care la rîndul lor, îl primiseră ca danie de la Alexandru Mircea voievod drept recompensă pentru serviciile credincioase ce i le-au adus⁴. În decursul timpului călugării se îngrijesc, fie din cauza împrejurărilor istorice vitrege⁵, fie pentru a preîntîm-

1. St. Nicolaescu, *Mînăstirea Vieroș din județul Muscel, ctitoria marilor și vitejilor boieri din Golești*, București, 1936, p. 1.

2. *Ibidem*, p. 13: în 1577 Ivașcu vornicul dăruiește mînăstirii Vieroș moșiile Poenari, Căpătineni, Cheiani și Vieroș, întărite la 19 octombrie 1586 de un hrisov al lui Mihnea Vodă Turcitul.

3. cf. *Documente privind istoria României*, veacul XVI, seria B, vol. IV, (1571—1580), București, 1952, doc. nr. 96, 149, 172, 241, 245, 246, 271, 337, 349 și *Ibidem*, vol. V (1581—1590), București, 1952, doc. nr. 12, 183, 185, 189, 197, 223, 279, 483 etc.

4. *Ibidem*, vol. IV, doc. nr. 21 și 114; în doc. nr. 21 din 21 mai 1571, dat în București de Alexandru Mircea voievod, satul Bărçuța este întărit lui Ivașcu Goleșcu, mare logofăt, și lui Albu Goleșcu, mare clucer, fără a se specifica drepturile mînăstirii Vieroș asupra acestui sat, pe cînd în documentul de la Matei Basarab (cf. anexa I) se spune textual: «...de cînd au fost cursul anilor 7079 (1571 — n.n.) și de atunce încoaci tot au ținut călugării satul Bărçuța cu bună pace...», ceea ce contravine datei de construcție a mînăstirii, care o cunoaștem pînă în prezent. Nu ar fi exclus ca înaintea mînăstirii ctitorite de boierii Albu, să fi existat o altă Vieroș.

5. St. Nicolaescu, *op. cit.*, p. 14: Condica mînăstirii Vieroș ne istorisește una din peripețiile prin care trec actele de proprietate ale sfîntului

pina pretențiile unor competitori (cum este cazul și în documentele pe care le publicăm), ca drepturile de proprietate ale mînăstirii să fie periodic reînnoite.

ANEXE

I

Tirgoviște, 14 mai 7149 (1641).

+ M(i)l(os)tiuu B(o)jieu io Mateiu Basarab voevod i g(ospo)d(i)n davat g(ospo)d(st)va mi sie povelenie g(ospo)d(st)vami s(via)tea B(o)j(est-v(e)nii monastir gl(agol)emago Vierăsu hram văved(e)nie B(ogorodi)te i ot(i) egumen Mitrofan ca să fie volnec(i) călugării cu această carte a domnii mele de să-ș(i) ție satul mănăstirii pre nume Bărcuța ot sud(s)tvo Doljiu cu tot hotarul și cu rumânii și cu tot venitul de în cîmpu, de în pădure, de în apă, de pretutindilea, cit se va aleage, de în hotar în hotar, pre hotară bătrâne și sămne. Pentru că acest sat Bărcuța ce scrie mai sus fost-au bătrână și direaptă oc(i)nă și de moșie ai mănăstirii Vierăsul încă mai denainte vream dat de răposatii jupan Ivașco biv vel log(ofăt) și de Albul biv vel cliuc(ear) în sf(i)nta mănăstire Vierăsul pentru pomeana și se-au ingrupat Albul cliuc(ear) acolea în mănăstire și ș-au dat Ivașco log(ofăt), Albul cliuc(ear) și cărțile dă moșie în mănă călug(ă)rilor, cărțile răposatului lu Alexandru voevod cel bătrân¹, fec(i)orul Mircei voevod², de cînd au fost cursul anilor 7079³ și de atunce incoac(i) tot au ținut călugării satul Bărcuța cu bună pac(e). Iară după aceia cîndu au fost acum în zilel(e) domnii mele se-au sculat boiarenul domnii mele spahiul Vătah de aprozi, ca să ia satul de la mănăstire. Iar Mitrofan călug(ă)rul egumenul de la Vierăsu, el au scos cărți bătrâne pre satul Bărcuța. Derept aceia domnia mea am adevărat cu toți boiarii divanului cum n-are spahiul n(i)c(i) o treabă ce au rămas de judecată. Și am dat domnia mea călugărilor de la Vierăsu ca să fie volnic(i) să-ș(i) ție satul Bărcuța cu tot hotarul și tăti rumînii și cu tot venitul cum și l-au ținut până acum așa să-l ție și de acum nainte să fie mănăstirii de moșie și de hrană și opreală de nimeniile să n-aib(ă), că cine le va opri satul acela mare certare va avea, i nako da nea(s)t poreč g(o)s(po)d(st)va mi. I is(pravnic) sam reč g(o)s(po)d(st)va mi pis Lepădat u Trăgovește m(e)s(i)ta maiu 14 d(ă)ni v(ă)l(ea)t 7149.

Io Mate(i) voevod.

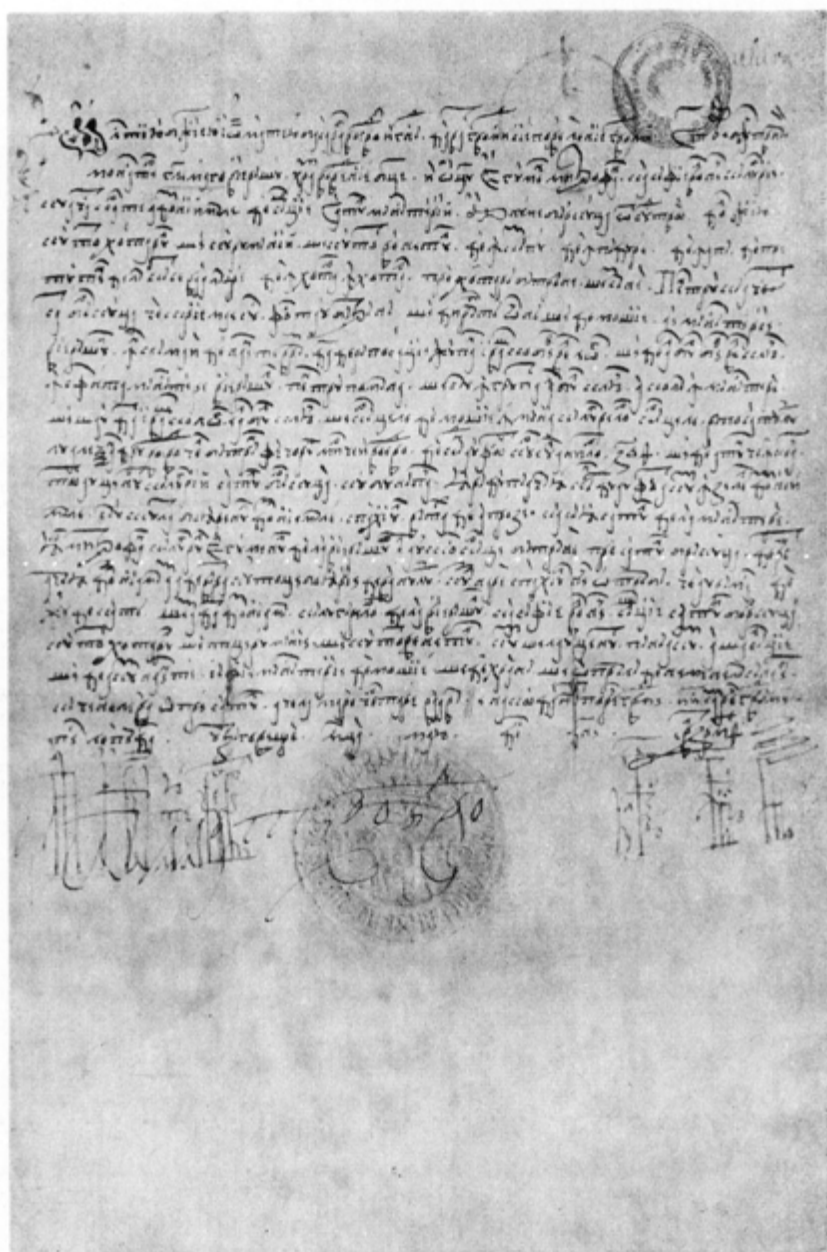
L. S.

lăcaș, și anume, cînd, la 1602, în timpul domniei lui Radu Șerban «...viind Ungurii în țară cu mare război și făcînd multe prăzi și răutăți au fost mers și la mînăstirea Vieroșul și pe lîngă alte prăzi au fost luat și toate hrîsoavele sfîntei mînăstiri și le-au trecut în Țara Ungurească... Iară după păciuire, au și mers părintii călugări în Țara Ungurească, de au umblat, cercînd și căutînd cu colace, hrîsoavele și cărțile ce luase Ungurii, ci unde le-au și găsit de le-au răscumpărat, iar altele nu le-au putut nici-cum să le găsească...».

1. Alexandru Mircea (1568—1577).

2. Mircea Ciobanul (1545—1554, 1558—1559).

3. 1571.

Matei Basarab întărește Mănăstirii Văratec satul Bărcuța, pe care îl posedă încă din 1571 din timpul lui Alexandru Mircea Voievod. Documentul datat în Țirgoviste, la 14 mai 1641 (7149)

— monograma domnească scrisă cu cerneală roșie: + Io Mateiu voevod milostiu Bojieu gospodar.

— original pe hirtie, pecetea timbrată aplicată pe act avînd următoarea legendă: + M(i)l(os)t(i)iu B(o)j(i)e(iu io Mateiu voev(od) vnuk pokoinom Basarabav boiar.; în cîmpul pecetii este indicat anul: 7144 (1636).

II

f. 1., 20 iulie 7203 (1695).

+ Noi aceștii 24 de boiari cari sîntem luați pre răvașul mării sale vod(ă) Io Costandin Voevod de părintel(e) eg(u)menul Iosaf dela sfînta măn(ă)stire Vierășul ot sud(stvo) Mușcel ca să căutăm și să adev(e)răm pentru moșia Bărcuța ot sud(stvo) Doljiu. Dec(i) noi ne-am adunat tot(i) la un loc și ș-au scos cărțile(e) și zăpisele și părintele eg(u)menul și Stanc(i)ul Păvelescul care să hotărească din jos cu ac(e)as(tă) moșie. Dec(i) noi am cetit cărțile(e), hrisoavele cine ce au avut fiind ei tot(i) de faț(ă) și am întreat și moșneanii și împrejureanii și am luat pre cei cari au știut seamnele hotarului și pentru credința ca s(ă) spue drept au încărcat și pămîntu în disagi(i) lor de au purtat în spinare. Și au mers ei înaintea noastră și noi după dînș(i), cetindu hrisoavele și ne-au dus din piatră în piatră și din stîlp în stîlp, și pre unde ne-au dus ei, pre acolo au scris și hrisovul ce are părintele a lu Mihai Voevod⁴ care-i în iast vîleatul de 7103⁵.

Dec(i) noi mergînd și căutînd hotarale am găsit pietrile mutate în moșia pări(n)telui și niște seamne măgurii ce să cheamă Geamine, care avea părintele price⁶ cu Stanc(i)ul ce scrie mai sus. Noi am adevărat cu mărturii bune de pen prejurul aceștii moșii, cari au știut din bătrîni cum că n-au fost aceale ce le face Stanc(i)ul, ci sînt altele, iar acealea au fost niște pămînt care l-au fost scos din niște gropii (sic!) precum am adus și oamenii de faț(ă) pre cei care au făcut aceale măguri, care sîntu și gropile înprejur de faț(ă). Și au fost gropile ale mănăstirei și aria acolea. Dec(i) noi adevărînd și găsiînd pietrile, hotarale mutate și hotarul tăiat și poruncindu-ne Măria Sa Vodă cum de vom găsiu lucru ca acesta, să punem pietrile hotarului la locul lor, Noi am mersă de am luat pietrile care de unde au fost și le-am pus la Locul lor pre unde scrie hrisovul lu Mihai Voevod și pre acolo ne-au dus și moșneanii, iar pentru cei 7 boiari cari i-au fost luat întăi, noi nu i-am putut adevăra cum să fie umblat rău. Dec(i) noi așa am adevărat cu sufletele noastră, iar pentru un sîmnu ce scrie în hrisoavele Stanc(i)ului Păvelescul ce să zice Măgura C(i)oarăi, iaste în mijlocul moșiei măn(ă)stirei, iar în hrisovul măn(ă)stirei nu scrie. Dec(i) noi n-am mersu la dinsul drept aceia am dat și noi ac(e)astă scrisoare a noastră părintelui eg(u)menului și sfîntei măn(ă)stiri ca să-ș(i) tie această moșie cu bun(ă) part(e) precum îi scrie hrisovul lu Mihai Voevod L. pis. iul. 20 dn. l(eat) 7203.

4. Mihai Viteazul (1593—1601).

5. 1595: cf. *Documente privind istoria României*, veacul XVI, seria B, vol. VI (1591—1600), București, 1953, doc. nr. 203: Mihai Viteazul întărește la 24 iulie 1595 Mînăstirii Vieroș satele Uriții și Bărcuța, în urma unei judecăți cu Mînăstirea Govora.

6. pricină.

- + popa Voico ot Băilești + popa Tatol ot Cozia
- + Stanciul armașul ot Comănești
- + Drăgușin sin Fisăntoi + eu Constandin păr(intele) ot Băilești
- + Vasile ot Frătoșeni + Stan păr(intele) ot Coșteani
- + eu Lupul păr(intele) ot Nedeia
- + eu Stanc(i)ul Olec(e)arul ot Băilești
- + eu Ilie Ceoșul ot Bestreți
- + eu aga (...) spăt(arul) Pătru ot Băilești
- + Eu Pătru căp(itan) ot Sălcuța
- + Stoica Buorinul
- + Ion Mărcicul ot Torsuri
- + Eu Vlad diaconul ot Torsuri
- + Eu Stanciul păr(intele) ot Marmuri
- + Neofit Germ(an) ot Sad(o)v(a) egum(en) în locul lui Linard că-
p(itan) ot Bistreți
- + Pirvul sin Vuinii ot Bișteni
- + Ion Orziții ot Beliște + Vlad Năsip păr(intele) ot Pupiști
- + Ion răspopul ot Torsuri
- + Eu Necol(ai) Rodescul ot Mărciu
- + Eu Crăciun păr(intele) ot Sadova
- + Gherman ot Cad(...)t
- + Vasile vt(ori) post(elni)c
- semnătura grămăticului (?).
- original pe hîrtie.

CRONICĂ BISERICESCĂ

VIZITA PREA FERICITULUI PATRIARH JUSTINIAN ÎN GRECIA

Împlinirea unui veac și jumătate de la declanșarea răscoalei care a dus la eliberarea Greciei moderne a fost sărbătorită într-un cadru deosebit de festiv. Biserica Ortodoxă Greacă s-a alăturat acestei prăznuri întocmind un program la care a invitat să participe și celelalte Biserici Ortodoxe surori. Au răspuns invitației trimițând delegații: Patriarhiile Alexandriei, Ierusalimului și Antiohiei, Bisericile Ortodoxă Rusă, Sîrbă și Bulgară, Bisericile Ortodoxe din Cipru, Cehoslovacia și Polonia. Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de Prea Fericitul Patriarh Justinian însoțit de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, Prea Sfințitul Episcop Vasile al Oradiei, P. C. Părinte prof. dr. Dumitru Stăniloae din partea Institutului teologic din București, P. C. Părinte prof. dr. Isidor Todoran, rectorul Institutului teologic din Sibiu, C. Diacon Miron Mihut de la catedrala patriarhală și dl. Vasile Costin, doctorand la Facultatea de teologie din Atena, ca interpret. Delegației noastre i s-a atașat cu multă însuflețire ajutînd-o în toate cele de trebuință d-șoara Maria Spiropoulos care timp de aproape doi ani a studiat la Institutul teologic din București.

Manifestările ce au avut loc au cuprins servicii religioase, festivaluri artistice, întâlniri cu membrii Sfințului Sinod al Bisericii Ortodoxe Grecești, cu profesorii, studenții și elevii Facultății de teologie și ai Seminarului teologic «Rizarios» din Atena, cu ierarhii, preoții și credincioșii unor eparhii, vizitarea unor muzee și locuri istorice precum și a unor instituții culturale și de asistență socială, călătorii în țară (Corint, insula Eghina, Cozanis, Castorias, Grevena, Tesalonic), recepții oficiale, etc. ... Datorită atenției prevenitoare a Prea Fericitului Arhiepiscop Ieronim al Atenei și al întregii Elade, precum și amabilității ierarhilor, preoților și colaboratorilor din preajma sa, oaspeții au putut cunoaște atît aspecte ale contribuției pe care Biserica Ortodoxă Greacă a adus-o luptei de eliberare a poporului, cît și ale multilateralei sale activități prezente.

Se cuvine astfel menționat spectacolul oferit în seara de 2 mai la stadionul Panathinaikos care a evocat impresionant momente ale răscoalei populare din 1821 cu tot ce i-a premers și i-a urmat, vizitarea Muzeului de istorie și etnologie ori a Muzeului «școlii tainice» din mănăstirea Penteli, unde au în-

vătat carte și au primit educație patriotică tinerii greci pe vremea ocupației străine. Nu o dată au fost pronunțate nume și locuri amintind ajutorul oferit de poporul român luptei care a dus la formarea statului grec modern.

Trecutul glorios de odinioară al poporului grec a fost reamintit și în cadrul cuvântărilor ținute la servicii religioase solemne ca de exemplu vecernia din 1 mai, când au fost hirotesii 60 de candidați la preoție întru citeți și sfînta liturghie din 2 mai, oficiate în catedrala arhiepiscopală din Atena, la u'tima slujind Prea Fericitul Patriarh Justinian împreună cu cîțiva din însoțitorii săi alături de ierarhi și clerici ai celorlalte Biserici Ortodoxe în frunte cu Sanctitatea Sa Nicolae al VI-lea, Patriarhul Alexandriei.

Prezența în Grecia a atîtor reprezentanți de frunte ai Bisericilor Ortodoxe a fost însă și o nimerită ocazie pentru mai buna cunoaștere reciprocă și apropiere frățească. Au putut fi astfel cunoscute antichitățile creștine ale Eladei de odinioară. Cu multă pietate s-au vizitat urmele vechiului Corint, unde se mai păstrează «vima» — estrada de pe care a predicat Sfîntul Apostol Pavel și apoi, lîngă malul mării, rămășițele unei vechi bazilici lungă de peste 200 m, la minăstirea Dafni admirabilele mozaicuri renumite în întreaga lume, alte minunate bazilici la Tesalonic, etc.

La întîlnirea cu ierarhii Sfîntului Sinod din 5 mai, Prea Fericitul Arhiepiscop Ieronim a expus preocupările actuale ale Bisericii Ortodoxe Grecești și mai ales poziția ei față de problemele pe care le ridică mișcarea ecumenică. Au luat cuvîntul cu acest prilej conducătorii mai tuturor delegațiilor străine. Punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române privind dialogul cu celelalte Biserici creștine, a fost expus de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

Festivitățile organizate de Arhiepiscopia Atenei și întregii Elade au cuprins și inaugurarea la 3 mai a Centrului interortodox de la minăstirea Penteli, «menit a deveni — așa precum arăta în cuvîntarea sa Prea Fericitul Patriarh Justinian — un loc de întîlnire a clericilor și teologilor de pretutindeni, o adevărată casă a întregii Ortodoxii. Astăzi, cînd mulți credincioși se frămîntă cu sinceritate pentru găsirea unor răspunsuri la apelurile pe care aceștia le adresează Bisericii lui Hristos, a mai arătat Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, Oîrtodoxia este chemată să aducă contribuția ei, contribuție izvorită nu numai din experiența zilelor de azi, ci din întreaga moștenire lăsată nouă de Sfînții Părinți de-a lungul a celor aproape două milenii de viață creștină.

«Fiecare Biserică Ortodoxă națională, a continuat Prea Fericitul Sa, mădular al mării și sfîntei Ortodoxii, contribuie în chipul său specific la manifestarea aceluiași adevăr de credință. Fiecare Biserică Ortodoxă, deținătoare a tezaurului

evangelic, zidește în egală măsură și cu egală răspundere la clădirea pe care o ridicăm Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Nici o unitate ortodoxă nu trebuie neglijată, nici o contribuție nu trebuie disprețuită. Toți laolaltă sîntem chemați să fim împreună-lucrători ai lui Dumnezeu la întronizarea Adevărului lui Hristos în lume, la opera Duhului de restaurare a chipului lui Dumnezeu, la refacerea unității Bisericii lui Hristos. Toți sîntem una în această acțiune apostolică și în opera evanghelică de instaurare a dreptății și a păcii între oameni...».

«În fiecare perioadă a istoriei, omenirea pune alte întrebări Bisericii. Astăzi, principala chemare a Bisericii este slujirea. Slujind pe Dumnezeu și pe credincios în cele mai nobile aspirații ale sale spre mai bine, ne îndeplinim misiunea noastră față de contemporaneitate. Biserica nu este ceva închis în sine. Biserica trebuie să se facă tuturor toate, după cum spune Sfîntul Apostol Pavel, pentru ca pe toți să-i cîștige pentru Domnul».

«Slujind astfel pe Dumnezeu și pe credincioși, sîntem convinși că Mîntuitorul Hristos, Cel care ne-a trimis nouă pe Mîngietorul, care de la Tatăl porcede, pentru a ne învăța pe noi toate, nu va lipsi Biserica Sa, Trupul său tainic, de continua priveghere, întrucît El însuși ne-a spus că va fi cu noi pînă la sfîrșitul veacului, și ne-a încredințat de trăinicia Bisericii ridicată pe stîncă credinței în dumnezeirea Fiului lui Dumnezeu — Fiul Omului».

Centrul interortodox de la minăstirea Penteli n-a fost însă singura instituție nouă creată de Biserica Ortodoxă Greacă pe care oaspeții au avut posibilitatea s-o cunoască. Ei au mai vizitat la Atena Spitalul pentru clerici, Căminul de bătrîni de pe lîngă biserica Sfîntul Nicole, Căminul pentru studenți de pe lîngă biserica Sfînta Varvara, noile chilii, atelierul de pictură și de fabricat luminări ale minăstirii Pantokratoros. Deosebit de interesante au fost apoi vizitele la Facultatea de teologie, unde prof. dr. Nikos A. Nissiotis a rostit prelegerea despre «Contribuția teologiei ortodoxe la relațiile actuale ale Bisericii Ortodoxe» și la Seminarul teologic «Rizarios» în care s-au format mulți teologi și ierarhi greci. La Tesalonic a fost înaugurat noul local al Facultății de teologie.

Au fost cercetate apoi multe biserici mai noi și mai vechi din Atena și provincie, unele pictate de curînd sau în curs de pictare, altele interesante prin faptul că li s-a redus la minimum iconostasul (ex. minăstirea Petrakis, biserica Seminarului teologic «Rizarios», etc. ...). La Tesalonic a fost pusă piatra fundamentală a unei biserici închinată Sfinților Chiril și Metodieu care și-au început aici activitatea lor evanghelizatoare.

În fine, în seara de 5 mai a fost oferit un concert de muzică bisericească și religioasă la care și-au dat concursul cinci formații corale bărbătești, mixte și orchestră, deosebit de in-

structiv pentru dragostea cu care este cultivată cîntarea bisericească în Biserica Ortodoxă Greacă.

Pe tot parcursul serbărilor ce au avut loc, delegația Bisericii Ortodoxe Române, condusă de Prea Fericitul Patriarh Justinian, a participat activ prin cuvîntările și intervențiile Prea Fericirii Sale, prin angajarea de discuții, prin servicii religioase, inclusiv a sfintei liturghii oficiale la mînăstirea Penteli în dimineața zilei de 7 mai, prin stabilirea de contacte, prin întâlniri cu tinerii teologi români aflați la studii în Grecia. Cu multă satisfacție s-a putut constata modul constructiv în care Biserica Ortodoxă Greacă a preluat din experiența și felul de organizare al Bisericii Ortodoxe Române, fapt pe care Prea Fericitul Arhiepiscop Ieronim a și ținut să-l sublinieze în repetate rînduri. La rîndul său Prea Fericitul Patriarh Justinian a mulțumit pentru sprijinul material pe care Biserica Ortodoxă Greacă l-a oferit poporului român greu lovit de inundațiile din anul trecut.

Se poate spune că festivitățile bisericești prilejuite de sărbătorirea celor 150 ani de la izbucnirea răscoalei ce a dus la formarea Greciei moderne, au constituit un important moment de manifestare a dorinței Bisericii Ortodoxe de a-și aduce unite contribuția lor la înfăptuirea idealului de pace al omenirii zilelor noastre.

INTRONIZAREA NOULUI PATRIARH AL BISERICII ETIOPIENE

Murind Abuna Basilios, patriarhul Bisericii etiopiene, în locul său a fost ales la 7 aprilie 1971 arhiepiscopul de Harar, Abuna Theofilos, cunoscut în Biserica Ortodoxă Română ca urmare a vizitei ce a făcut-o în țara noastră înainte cu trei ani. Intronizarea sa ca patriarh a avut loc la Addis Abeba în catedrala Sfînta Treime, duminică 9 mai, de față fiind Împăratul Haile Selassie I, ierarhi, stareți de mînăstiri, călugări, preoți, cîntăreți și o mare mulțime de credincioși. Mai erau de față membrii familiei imperiale, membrii guvernului, membrii corpului diplomatic. La festivitate au luat parte reprezentanți ai Bisericii coptă, în frunte cu locțiitorul de patriarh Abba Antonios, siriană din India (Kerala) și armeană. Bisericele Ortodoxe au fost reprezentate prin delegați ai Patriarhiei ecumenice de Constantinopol, Patriarhiei de Alexandria, în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Nicolae al VI-lea, Patriarhiei de Antiohia, Patriarhiei de Ierusalim, Patriarhiei ruse, Patriarhiei sîrbe, Patriarhiei bulgare, Arhiepiscopiei Atenei și Arhiepiscopiei Ciprului. Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de Prea Fericitul Patriarh Justinian, însoțit de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, de Prea Sfințitul Episcop Vasile al Oradiei, de C. Diacon Miron Mihuț de la catedrala patriarhală și de Andafras Girma, student etiopian la Institutul teo-

logic din București, care a slujit ca interpret. A venit să aducă sautul Sanctității Sale Papa Paul al VI-lea, un reprezentant al Bisericii Romano-Catolice însoțit de nunțiul apostolic la Addis Abeba.

Festivitatea întronizării a început printr-o sfință liturghie, oficiată potrivit ritualului Bisericii etiopiene, la care au slujit și ierarhi și preoți ai celorlalte Biserici Vechi Orientale prezente. La momentul potrivit, noul patriarh a fost înveșmântat în odăjdiile corespunzătoare rangului, i s-a așezat pe cap mitra, i s-a înmănat cirja patriarhală și a fost condus în scaun. Apoi a rostit o cuvîntare festivă în care, după ce a subliniat importanța momentului, a expus mărturisirea sa de credință și a Bisericii Sale, din care a rezultat că teologia numită «necalcedoniană» este identică în fond cu cea a Bisericilor Ortodoxe. După discursul Prea Fericitului Patriarh Abuna Theofilos, a luat cuvîntul Prea Fericitul Patriarh Justinian, spunînd următoarele :

«Biserica Ortodoxă Română a luat cunoștință cu mare bucurie, despre alegerea Prea Fericitului Theofilos în scaunul de Patriarh al Etiopiei, devenit vacant în urma trecerii la cele veșnice a mult regretatului Abuna Basilios, primul Întîistătător al acestei Biserici, după proclamarea autocefaliei ei.

Considerăm o deosebită cinste poftirea ce ne-a fost adresată de Maiestatea Sa, Împăratul Haile Selassie I, pentru a participa la actul festiv al întronizării noului Patriarh și de a vizita din nou, cu această ocazie, după trecere de doi ani, venerabila Biserică a Etiopiei și această țară prietenă.

Primirea și ospitalitatea călduroasă ce ne-au fost oferite de Maiestatea Sa Imperială, dragostea cu adevărat frățească arătată de Prea Fericirea Voastră, atunci Locțiitor de Patriarh, și de Ierarhii acestei Biserici, cum și manifestările entuziaste ale clerului și credincioșilor, ne-au copleșit sufletul și au săpat urme neșterse în amintirea noastră.

Invitația ce ne-a fost făcută nouă și altor reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe de Răsărit de a lua parte la această solemnitate de importanță majoră, este de o remarcabilă semnificație ecumenică și constituie un fericit prilej pentru strîngerea și adîncirea legăturilor dintre cele două familii de Biserici, calcedoniene și necalcedoniene, care în ciuda despărțirii lor îndelungate, trăiesc astăzi nostalgia regăsirii și doresc să se cunoască mai bine, să se apropie, și — cînd va fi voia Domnului — să se unească, pe baza credinței și tradiției lor comune.

Contactele directe realizate în ultimul timp de ambele părți și vizitele care au devenit tot mai frecvente, la toate nivelurile, între reprezentanții Bisericilor Ortodoxe de Răsărit și ai Bisericilor Ortodoxe Orientale, s-au dovedit fructuoase, dezvoltînd interesul sporit pentru cunoașterea reciprocă a înv-

țăturii de credință și a tradițiilor de cult, de viață spirituală și de organizare canonică.

Însuși Prea Fericitul Theofilos, în activitatea Sa ca Locțiitor de Patriarh, a contribuit la promovarea acestor relații prin vizitele făcute unor Biserici Ortodoxe de Răsărit. În anul 1968, Prea Fericirea Sa a avut prilejul să cunoască viața religioasă din Capitala țării noastre, precum și cea de la alte centre eparhiale din cuprinsul Patriarhiei Române și totodată să aprecieze sentimentele calde, de frățietate, pe care Biserica Ortodoxă Română le poartă Bisericii din Etiopia.

În timpul acestui laborios interimat, prin concursul Maiestății Sale Imperiale, s-au realizat și vizitele altor fețe bisericești în România, precum și un schimb permanent de studenți în teologie, valoros pentru pregătirea generațiilor viitoare de slujitori bisericești în spiritul nou ecumenic.

Cu ocazia venirii noastre la Addis Abeba în anul 1969 și a convorbirilor purtate cu Prea Fericirea Voastră și membrii Sfîntului Sinod al Bisericii etiopiene, în scopul dezvoltării relațiilor noastre, pe lângă schimburile de vizite între Ierarhii celor două Biserici, schimburile de profesori și studenți în teologie și de publicații religioase, s-a preconizat alcătuirea unui grup de studii care să cerceteze și să urmărească promovarea relațiilor dintre cele două Biserici. Grupul de studii al Bisericii noastre a ținut la București mai multe întruniri, cu participarea de reprezentanți ai Bisericilor necalcedoniene, căutînd totodată să atragă interesul studenților teologi.

Pe această linie de preocupări, profesorii români de teologie au adus un aport de seamă, publicînd în revistele noastre bisericești ample și documentate studii cu privire la problema refacerii unității spirituale a Bisericilor noastre. Potrivit îndrumărilor Sfîntului nostru Sinod, s-au luat măsuri ca în manualele școlilor de învățămînt teologic și în o serie de prelegeri academice, să fie înfățișate în justa lor lumină trecutul și situația actuală a Bisericilor Vechi Orientale.

Trebuie să recunoaștem că, alături de căile de apropiere menționate, o contribuție substanțială în această cauză a fost realizată în întîlnirile și discuțiile purtate în ultimii ani de teologii Bisericilor noastre. Rezultatele consultărilor neoficiale ale acestora sînt pe deplin îmbucurătoare.

Discuțiile acestor contacte teologice ținute la Aarchus-Danemarca (1964), Bristol-Anglia (1967) și Geneva-Elveția (1970), într-o atmosferă de deschidere și încredere reciprocă, au revelat că, deși în termeni diferiți, ambele familii de Biserici exprimă aceeași realitate spirituală cu privire la esența doctrinei hristologice, păstrînd nealterată învățătura Bisericii nedespărțite. Iar concluziile celei de a patra consultări teologice ținută la Addis Abeba în acest an, ne-au oferit perspectiva

încurajatoare în domeniul explorării și soluționării unor probleme de teologie practică.

Meritul acestor consultări este că au netezit calea pentru începerea dialogului oficial dintre Bisericele noastre și au deschis largi posibilități pentru trecerea într-o nouă etapă a lucrării de reconciliere a Bisericilor noastre.

Biserica Ortodoxă Română apreciază munca de înaltă valoare teologică și științifică a acestor consultări și consideră că rezultatele satisfăcătoare obținute până acum vor putea constitui baza primelor acorduri în înțelnicile oficiale care vor urma.

Socotim însă că activitatea acestor consultări neoficiale nu trebuie întreruptă, ci este necesar ca ea să fie continuată pentru a se ajunge la puncte de vedere comune și în alte probleme, care încă nu au fost suficient elucidate.

În contextul acestor eforturi multilaterale și a năzuințelor largi ecumenice din vremea noastră pentru apropierea dintre toate Bisericile creștine și pentru realizarea unei atmosfere de destindere și colaborare între toate popoarele, are loc festivitatea înscăunării Prea Fericitului Theofilos, noul Patriarh al Etiopiei.

Prea Fericite și iubite Frate în Domnul,

Veniți la cîrma Bisericii etiopiene într-o vreme de mari prefaceri în lume, dar și de mari nădejdi în lucrarea pe care Bisericile, în deplină înțelegere și unitate creștină, o pot împlini laolaltă.

Biserica Ortodoxă Română, prin glasul nostru, se alătură cu tot sufletul la prețuirea și încrederea pe care întreaga Biserică Ortodoxă a Etiopiei V-o acordă pentru lucrarea ei dînduntru și cea din afară.

Avem convingerea fermă că prin înaltele calități de arhi-păstor cu care Dumnezeu V-a înzestrat, prin puterea de muncă și sacrificiu cu care V-ați împodobit activitatea de pînă acum, veți purta cu succes pe umeri sarcina grea și de mare răspundere ce ați luat și veți duce la limanul cel lin și însoțit corabia Bisericii din Etiopia.

De aceea, uniți în dragostea față de Domnul Iisus Hristos, Care «este același ieri și astăzi și în veci» (Evrei XII, 8), cu dorința nestrămutată ca pacea să domnească în toată lumea, rugăm pe Atotputernicul Dumnezeu să hărăzească noului Arhi-păstor al Bisericii Ortodoxe Etiopiene soră, Prea Fericirii Voastre Abuna Theofilos, zile îndelungate, sănătate deplină, bună sporire în dreapta propovăduire a cuvîntului adevărului și în cîrmuirea clerului și credincioșilor pe calea mîntuirii și să Vă păzească întru mulți și fericiți ani».

Încheindu-se serviciul religios, toți cei prezenți au ieșit pe platforma din fața bisericii unde preoți și cîntăreți executau

imnuri și dansuri religioase. Aici au rostit cuvântări de omagiere a noului patriarh reprezentanții Bisericii Ortodoxe, ai Bisericii Vechi Orientale și Bisericii Romano-Catolice. De asemenea, a vorbit Maiestatea Sa Împăratul Haile Selassie I. Tuturor le-a răspuns Prea Fericitul Patriarh Abuna Theofilos care, în același timp, a trasat în linii largi programul viitoarei sale activități.

În aceeași zi la prânz, la Marele Palat, Împăratul Haile Selassie I a oferit o masă în cinstea noului patriarh. O altă masă oficială a oferit Prea Fericitul Patriarh Abuna Theofilos în ziua următoare. Festivitățile au continuat însă în toate bisericile etiopiene pe întreg parcursul săptămânii.

Prea Fericitul Patriarh Justinian, însoțit de ceilalți membri ai delegației Bisericii Ortodoxe Române, a folosit prilejul participării la întronizarea noului patriarh al Etiopiei, pentru strângerea legăturilor cu Biserica din această țară. Printre altele a făcut vizite Maiestății Sale Împăratului Haile Selassie I și Prea Fericitului Patriarh Abuna Theofilos, cărora le-a prezentat daruri simbolizând prietenia dintre poporul român și etiopian, dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Etiopiană. De asemenea, Prea Fericitul Patriarh Justinian s-a întreținut cu studentul român Nicolae Dură, care urmează cursurile Colegiului teologic din Addis Abeba, cu maica Macrina, trimisă la o minăstire de călugărițe de lângă capitala Etiopiei, cu cetățeni români aflați aici în interes de serviciu, cu tineri etiopieni care au studiat în Republica Socialistă România.

Prea Fericea Sa a participat în fine la diferite recepții oficiale, precum și la masa ce a oferit-o în cinstea Sa Înalt Prea Sfințitul Mitropolit de Axum, dependent de Patriarhia Alexandriei.

Festivitățile împreunate cu întronizarea noului patriarh al Bisericii Etiopiei, prezența conducătorilor și delegaților multor Biserici Ortodoxe, a constituit expresia vie a legăturilor tot mai strânse ce există între cele două familii de Biserici creștine, calcedoniene și necalcedoniene, a dorinței lor de a netezi căile care să ducă la unirea lor deplină.

MOARTEA CONDUCĂTORULUI BISERICII COPTE

Patriarhul Chiril al VI-lea, conducătorul Bisericii copte din Egipt începând cu anul 1959, a decedat în ziua de 9 martie. Prin moartea sa a dispărut unul din ierarhii de prestigiu ai familiei de Biserici Vechi Orientale (necalcedoniene).

Printre realizările sale se numără înțeleptul act al acordării independenței Bisericii etiopiene care pînă la 29 iunie 1959 depindea de Biserica coptă. Acest gest a pus capăt tensiunii existente între cele două Biserici.

În 1965 a prezidat la Addis Abeba cea dintâi întrunire a reprezentanților Bisericilor necalcedoniene (armeană, ortodoxă siriană din Kerala-India, coptă și etiopiană).

Patriarhul Chiril al VI-lea s-a interesat totodată de formarea cadrelor preoțești și de reorganizarea vieții monahale, de activitatea socială a Bisericii, de consolidarea relațiilor cu alte Biserici. Sub conducerea sa Biserica coptă a cunoscut o mare deschidere ecumenică. Ceea ce l-a interesat în chip deosebit a fost reluarea contactelor cu Bisericile Ortodoxe. În 1961 l-a vizitat Sanctitatea Sa Patriarhul Athenagoras I al Constantinopolului, iar în 1970 Prea Fericitul Patriarh Justinian. Inaugurarea marii catedrale copte din Cairo în anul 1969 a constituit apogeul patriarhatului său.

Îndată ce s-a aflat că a murit, președintele Anwar Sadat a venit în persoană să-și prezinte condoleanțele Sfintului Sinod al Bisericii copte, aducând astfel omagiu nu numai patriarhului dispărut — precum constată revista libaneză «Al Montada» (nr. 42—43, februarie—martie 1971, p. 15—17) — ci și co'aboratorilor săi care, în bună înțelegere cu celelalte confesiuni din Egipt, au trezit un curent de interes crescând pentru Biserica și țara lor.

DISPUTA CONTINUĂ

Precum cititorii revistei noastre cunosc deja, anul trecut teologul Hans Küng și-a tipărit cea de a 13-a carte a sa intitulată semnificativ: *Infailibil ? O interpelare*, care a produs multă vîlvă în cercurile romano-catolice întrucît a readus în discuție complicata problemă a infailibilității papii. În numai cîteva săptămîni au fost vîndute 16.000 exemplare, s-a tradus în italiană și franceză, mai apoi în engleză, olandeză și spaniolă. Episcopatele german, francez și italian s-au văzut obligate să publice declarații prin care atrăgeau atenția credincioșilor asupra necesității de a păstra «dogma» promulgată la conciliul Vatican I din 1870.

Considerentele expuse de Hans Küng au continuat însă a găsi audiență largă în masele romano-catolice, lucru ce nu poate fi pus în sarcina nici a dorinței autorului de senzațional, nici în aviditatea lumii de astăzi după inedit, căci teologul german este prea cunoscut pentru a-l bănuî că a urmărit atragerea cititorilor prin metode ieftine, iar contemporanii noștri prea solicitați de multe alte lucruri cu adevărat ieșite din comun spre a se lăsa antrenati în dispute sterile. Opiniile expuse în amintita carte au dovedit mai presus de orice că răspund unei optici decurgînd din însăși realitatea cotidiană. Într-adevăr, credinciosul romano-catolic pus în fața violentelor contestări provocate recent de atitudinea papei Paul al VI-lea cu privire la controlul nașterilor, celibatul preoților, căsătoriile

mixte etc. ..., era îndreptăţit să se întrebe : este papa infailibil atunci cînd încearcă să definească învăţătura Bisericii într-o chestiune sau alta ?

Tocmai de aceea luările de poziţie pro şi contra s-au înmulţit, dezbaterile împrumutînd aspectul unei adevărate dispute. Ceea ce apare ca deosebit de semnificativ este faptul că însăşi criticii lui Hans Küng nu i-au putut opune argumente valabile în afara faptului doar că Biserica are trebuinţă de o autoritate care definindu-i învăţătura să-i menţină în acelaşi timp unitatea şi să dea credincioşilor certitudinea că se află pe drumul cel bun. Numai că această autoritate, potrivit spuselor lui Hans Küng, şi aici se întîlneşte cu poziţia Ortodoxiei de totdeauna, nu poate fi o persoană, ci Biserica însăşi prin sinoadele ei. Pentru a explicita o atare poziţie, el a dat un interviu lui Jean-Pierre Manigne, publicat în revista «Informations catholiques internationales» (nr. 381 din 1 aprilie 1971, p. 32—33) în care, printre altele, a declarat : «Există evident o dorinţă de certitudine (scil. din partea credincioşilor), care este întru totul justificată. Dar de ce să fie aşteptată această certitudine din partea unor directive infailibile ? Toată lumea vrea să dea, şi în toate religiile se vrea să se dea, directive adevărate, dar mi se pare că e o trăsătură specifică a Bisericii Romano-Catolice aceea de a voi să dea directive infailibile. Există totuşi mare diferenţă între o directivă «adevărată» şi o directivă «infailibilă». M-am pronunţat foarte clar pentru directivele adevărate care se verifică ca adevărate. Dar o directivă infailibilă vrea să spună că avînd ajutorul Sfîntului Duh, un ins poate defini o propoziţie, o teorie, o doctrină care *nu poate* să fie falsă. În acest moment, orice discuţie e deja încheiată. După mine infailibilitatea Bisericii potrivit Sfintei Scripturi, potrivit mării tradiţii, nu vrea să zică așa ceva. Fu cred că certitudinea pe care o oferă Biserica este aceasta : Biserica este susţinută de adevăr trecînd prin toate rătăcirile şi în pofida tuturor rătăcirilor. Biserica nu va sucumba, nu va fi coruptă, de profesorii de teologie sau de episcopi sau de papi ! Biserica este susţinută de Duhul Sfînt. Putinţa de a nu rătăci («indéfectibilité» în limba franceză) este un atribut al Bisericii însăşi, la care evident participă papa şi episcopii, dar ea nu este un mecanism pentru a evita erorile. «A greşi» aparţine drepturilor omului, aceasta nu este un păcat... E făgăduinţa lui Iisus ca această comunitate pe care Duhul Sfînt o îndrumă să tindă spre adevăr...».

Referindu-se la pretinsa infailibilitate, Hans Küng citează papi care au alunecat în erezie, alţii ca Alexandru VI Borgia din epoca Renaşterii care au săvîrşit abateri morale şi alţii, în fine, ca Pius al XII-lea, cel cu dogma înălţării la cer a Maicii Domnului, cărora li se poate pune întrebarea ce bine au făcut Bisericii şi în ce măsură au slujit-o, pentru a ajunge la concluzia că «în Biserică nu exista un monopol al autorităţii. Trebuie

să revedem diferitele autorități și funcțiunile lor diferite și complementare. Eu spun în cartea mea că este rău ca un teolog să se ridice, aflindu-se într-o situație obișnuită, împotriva episcopului, după cum nu este de preferat ca un episcop, aflându-se într-o situație obișnuită, să se ridice împotriva teologului. Fiecare are destule de făcut în domeniul său propriu. Ceea ce ne trebuie este colaborarea conducătorilor, a învățaților și a tuturor harismelor. Supunerea față de autoritate este o supunere reciprocă a tuturor față de Domnul, aceasta este măsura ultimă, criteriul ultim. Foarte adesea credincioșii sînt aceia care trebuie să se supună, dar trebuie avută în vedere și împrejurarea cînd superiorul are datoria să se supună...».

De aceea întrunindu-se la un loc, episcopilor le revine sarcina să arate «ce trebuie să ținem împreună. Doar că acest lucru e necesar să-l facă cu toată modestia, știind că n-au nici o garanție că formulările lor individuale sînt juste, apriori. Trebuie să se comporte ca martori ai Evangheliei, ca toți credincioșii ei înșiși să simtă că cei răspunzători respiră Evanghelia. Pentru aceasta ei au nevoie de colaborarea celorlalți, de harismele Bisericii de credincioși (în mod special de teologi dacă e vorba de probleme teologice); ei trebuie atunci să formuleze definiții știind însă că Dumnezeu singur este aceia care va judeca în ultimă instanță. Ei înșiși vor fi supuși acestei judecăți a Domnului. Episcopii, în caz de urgență, trebuie să stabilească definiții indicînd granițele între ceea ce este și ceea ce nu este creștin, dar acest lucru trebuie să-l facă cu toată modestia, fără pretenția de a pronunța formule infailibile. Ele păstrează totdeauna riscul de a nu fi adevărate».

Există în luarea de poziție a lui Hans Küng destule elemente discutabile. Opiniile sale reprezintă însă un semnal de alarmă venit din partea romano-catolicilor înșiși, indicînd sosirea momentului cînd se impune revizuirea depășitei teorii a infailibilității papale.

DECLARAȚIA CARDINALULUI SUENENS PRIVIND PREOȚIA

În timp ce episcopilor romano-catolici de pretutindeni li s-a trimis spre studiere un text pregătitor în vederea dezbaterilor de la sinodul episcopal fixat pentru toamna lui 1971, cardinalul Suenens, arhiepiscop de Bruxelles-Malines, s-a referit la preoție — tema principală a acestui sinod — într-o dublă declarație ce a făcut-o cu prilejul vizitei sale în Canada (între 26 februarie și 15 martie). Una din ele se referă la posibilitatea hirotonirii de preoți căsătoriți. Se știe că însuși papa Paul al VI-lea a admis o atare eventualitate, adevărat însă cu multe rezerve. Se pare că primatul Belgiei dorește să nu se rămînă la simple formulări teoretice, ci să se adopte hotărîri practice. Potrivit opiniei sale, pe care a sugerat-o în repetate rînduri,

această problemă ar trebui încredințată conferințelor episcopilor și, în orice caz, să fie scoasă de sub puterea de decizie a autorității centrale, adică a curiei.

Pe de altă parte referindu-se la situația de inferioritate a creștinilor în Biserică, cardinalul a emis părerea că admiterea acestora în cler ar trebui serios studiată deși, pentru moment lipsește o fundamentare dogmatică și teologică. Totuși, așa precum constată un comentator al săptămânalului parizian «Témoignage chrétien» (nr. 1392 din 11 martie 1971, p. 9), e vorba de un fapt care greu își poate găsi justificarea în pretinsa «natură» a femeii prezentată mai puțin aptă decât un bărbat să propovăduiască Evanghelia ori să officieze serviciile religioase.

CERERI DE ABOLIRE A CONCORDATULUI DINTRE STATUL ITALIAN ȘI VATICAN

Concordatul în vigoare între Italia și Vatican, încheiat sub regimul fascist al lui Mussolini în 1929, a devenit recent obiectul unor vii discuții și polemici tinzând la abrogarea sau cel puțin revizuirea lui. O Ligă în acest sens a fost creată la Milano, în 14 februarie 1971, asemănătoare celei pentru divorț care a dus anul trecut la abolirea legii împiedicând divorțul.

Mișcării pentru anularea concordatului s-au alăturat numeroși romano-catolici ca de altfel, cum era firesc, credincioșii protestanți de toate nuanțele. Ca urmare a presiunilor exercitate de opinia publică, Camera deputaților a aprobat la 7 aprilie o ordine de zi prin care invita guvernul să negocieze cu Vaticanul revizuirea concordatului. Răspunzând la opt moțiuni și trei interpelări, dl. Emilio Colombo a întemeiat necesitatea revizuirii pe ideea adaptării clauzelor concordatului la prevederile Constituției italiene.

NOI ORIENTĂRI ÎN BISERICA ANGLICANĂ

Între 15 și 19 februarie s-a ținut a doua sesiune a sinodului general anglican care înlocuiește organismul asemănător existent înainte de anul 1969 («Church Assembly»). Cea mai importantă hotărâre adoptată cu acest prilej se referă la taina împărtășirii. Până acum în Biserica anglicană teoretic nimeni nu se putea împărtăși decât «dacă a primit confirmarea ori dacă dorește s-o primească». În fapt însă practica era adesea mult mai suplă. De aceea sinodul a studiat proiectul unei noi rînduiri care să fie conformă cu practica stabilind mai multe categorii de credincioși: cei care sînt despărțiți de Biserica lor, cei care au o situație familială deosebită (bunăoară în cazul căsătoriilor mixte), cei care participă la acțiuni militare, etc. ... După discuții prelungite sinodul a adoptat o hotărâre cu totul

contrară proiectului prezentat înlăturînd multe excepții amintite și stabilind a fi admiși la împărtășire nu numai cei confirmați, ci de asemenea, «membrii botezați și practicanții altor Biserici, dacă nu se găsesc într-o situație neregulată față de propria lor Biserică».

Această hotărîre reprezintă o schimbare importantă a poziției anglicane întrucît intercomuniunea care înainte era ceva cu totul excepțional, devine o atitudine normală și recomandată.

Sinodul a precizat apoi statutul diaconeselor. Reinstaurat deja de acum un secol, ordinul diaconeselor avea o poziție destul de ambiguă. Decizia adoptată declară că diaconesele aparțin «singurului ordin preoțesc al Bisericii Angliei care admite credincioasele, prin rugăciunea și punerea mîinilor episcopului. De acum înainte diaconesele vor putea propovădui, să împărtășească, să boteze, și să slujească la înmormîntări, dar nu vor avea dreptul să officieze Maslul și Euharistia.

CURS ASUPRA BIBLIEI LA INSTITUTUL ECUMENIC DIN BOSSEY

În semestrul de iarnă la Institutul ecumenic de la Bossey (Elveția) a fost studiată tema: «Biblia contestată și contesta-toare». Un număr de 43 studenți, printre care și ortodocși români, au urmărit expunerile dirijate de prof. N. R. Weber, director asociat al Centrului universitar de studii ecumenice, care au încercat să dea răspuns următoarelor întrebări: Ce se poate aștepta de la o «carte» într-o lume post-literară? Există un singur mesaj biblic? Există un mesaj pentru astăzi? Mesajul este el autentic?

Expunerile profesorilor au fost urmate de seminarii pe grupe mici de studenți care nu o dată în discuțiile purtate, invocau textul Bibliei spre a analiza în lumina lui evenimentele actuale. Astfel Centrul ecumenic a devenit «un loc unde tensiunile, problemele și nădejtile macrocosmosului sînt trăite în sinul microcosmosului care este Bossey».

Participantii, reprezentînd principalele confesiuni, au vorbit despre tradițiile lor proprii și au participat la servicii religioase comune. Ca în fiecare an, cultul a făcut obiectul multor discuții constructive.

În fine, programul a parcurs patru etape practice de teologie asupra Bibliei și cultului, traducerea Bibliei, mijloacele de comunicare a textului biblic și exprimarea acestuia prin cîntec și artă.

Din păcate însă — așa cum remarcă un observator (vezi rev. «Service oecuménique de presse et d'information» nr. 10 din 8 aprilie 1971, p. 5) — studenții au recurs mai mult la contestarea Bibliei decît să se fi lăsat ei înșiși contestați de Biblie.

LUCRĂRILE COMITETULUI DE LUCRU AL CONFERINȚEI CREȘTINE PENTRU PACE

În localitatea Gummersbach din R. F. a Germaniei a avut loc în luna martie a.c. întrunirea «Comitetului de lucru al Conferinței Creștine pentru Pace» în vederea pregătirii celei de-a patra Adunări pancreștine ce se va desfășura la Praga între 29 septembrie și 3 octombrie 1971. În cadrul unei conferințe de presă desfășurată în Bonn, președintele Comitetului, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nikodim al Leningradului și Novgorodului, a informat că dezarmarea, coexistența pașnică și securitatea europeană au constituit temele principale abordate de Comitetul de lucru. Înalt Prea Sfinția Sa a arătat că participanții la reuniunea de la Gummersbach s-au pronunțat pentru convocarea cât mai grabnică a unei conferințe pentru securitatea europeană și au evidențiat importanța ratificării de către R. F. a Germaniei a tratatelor cu U.R.S.S. și Polonia.

IMPOTRIVA PROLIFERĂRII ARMELOR NUCLEARE

După multe și îndelungate tratative, guvernele Marii Britanii, Statelor Unite ale Americii și Uniunii Sovietice au semnat în anul 1968 Tratatul asupra neproliferării armelor nucleare, intrat în vigoare la 5 martie 1970. Rînd pe rînd majoritatea Statelor au aderat la acest Tratat, menit a contribui la destinderea raporturilor internaționale și la asigurarea păcii în lume. Lucrul acesta a fost făcut și de Vatican la 25 februarie 1971, depunînd instrumentele de ratificare la Londra prin Mgr Domenico Enrici, la Washington prin Mgr Luigi Raimondi și la Moscova prin Mgr Agostino Casaroli («L'Osservatore romano», nr. 10 din 5 martie 1971, p. 1 și 11).

Instrumentul de adeziune spune printre altele: «Prin acest act... Sfințul Scaun înțelege să-și ofere sprijinul și încurajarea morală dispozițiilor Tratatului însuși, deoarece el constituie un pas important către crearea dorită a unei dezarmări generale și complete sub control internațional eficace, în vederea garantării securității și creșterii încrederii în raporturile dintre State și promovării pe o bază dreaptă și stabilă, a păcii și cooperării dintre popoare».

«UNUL ȘI ACELAȘI RĂZBOI ÎN VIETNAM ȘI ÎN GHETOURI»

A făcut multă vîlvă în America, și evident nu numai peste Ocean, cazul de acum cîteva luni al fraților Daniel și Filip Berigan, unul preot iezuit, altul preot iozefit, care au fost tîrîți în fața judecării pentru motivul de a se fi opus războiului din Vietnam. Ei au intrat în conflict atît cu superiorii lor eclesiastici așezîndu-se pe poziții contestatate, cît și cu autoritățile, întrucît au denunțat nu numai discriminarea rasială, ci la

fel agresiunea din peninsula indochineză. Pentru ei, «acest război (scil. din Vietnam), nu este deosebit de acela pe care America rasistă îl poartă în propriile ei ghetouri». Războiul în ghetouri și în Vietnam «este unul și același război: o crimă contra celor săraci, săvârșită din silă în cea mai mare parte de cei săraci, spre folosul bogaților».

Opinia publică a aflat despre frații Berrigan încă din 1965 când ei s-au declarat de partea tinărului catolic Roger Laporte care și-a dat foc la New York spre a protesta împotriva războiului din Vietnam. Din 1967 nu s-au mai mulțumit să vorbească, ci prin acte spectaculoase de nesupunere au încercat să provoace la reacție opinia publică. Astfel Filip împreună cu trei prieteni, au udat cu sînge livretele militare ale unui centru de recrutare din Baltimore, în Maryland. Ceva mai tîrziu Daniel, ajutat de alți opt inși, au distrus livretele militare la Catonsville cu napalm pe care l-au preparat ei înșiși. Așteptînd să fie tradus înaintea justiției, același Daniel a plecat la Hanoi în întîmpinarea a trei piloți americani eliberați după ce au fost doborîți cu avioanele lor deasupra Vietnamului de Nord, unde executau bombardamente ucigătoare. Aici făcu el însuși experiența raidurilor americane trebuînd într-o zi să se ascundă în adăpost purtînd în brațe un copil vietnamez.

Plin de minie împotriva a ceea ce numea duplicitatea și cinismul autorităților militare americane, dorea cu ardoare ca procesul ce-l aștepta să-i ofere posibilitatea lansării unui apel la pace către întreaga națiune americană. Nădejdea i-a fost însă înșelată, căci poliția a împiedicat orice publicitate.

Atunci frații Berrigan au recurs la altă metodă. În loc de a se lăsa încarcerați după ce au fost condamnați, s-au sustras arestării continuînd în acest timp să predice, să dea interviuri, etc. Profesori, avocați, medici, preoți, călugări, pastori protestanți se întreceau în a le acorda adăpost. În august 1970 au fost în fine arestați și acuzați de complot. Compărînd în fața justiției aveau acum prilejul să vorbească nu spre a se apăra, ci spre a acuza. De astă dată opinia publică n-a mai putut fi împiedicată să afle despre acțiunea lor. Procesul ce s-a desfășurat în vara lui 1971 a sensibilizat mai mult conștiința credincioșilor americani, determinînd pe mulți care stăteau încă în pasivitate să se alăture cu hotărîrile mulțimilor care cer retragerea trupelor americane din Vietnam și încetarea războiului (cf. Gary Mac Eoin, *Din fundul închisorii frații Berrigan continuă să interpeleze opinia americană*, în rev. «Informations catholiques internationales», Paris, nr. 381 din 1 aprilie 1971, p. 3—5 și Felicia Antip, *Ca într-un roman de Graham Greene*, în rev. «Contemporanul», nr. 20 din 14 mai 1971, p. 9).

INTERESANTĂ DESCOPERIRE ARHEOLOGICĂ

Revenind asupra informației publicată anterior cu privire la descoperirea unui schelet de om crucificat acum aproape 2 000 de ani, redăm în cele ce urmează comentariul publicat de Revista «Cultul Mozaic din Republica Socialistă România» (an. XVI, nr. 251 din 15 aprilie 1971, p. 5) :

«Revista Arheologică Israeliană a publicat într-unul din numerele sale recente relatări amănunțite cu privire la scheletul omului crucificat găsit în mod întâmplător, în urma unei prăbușiri de teren, într-o peșteră din Ierusalim. Importanța descoperirii se datorează faptului că pentru prima dată arheologii se aflau în prezența unui schelet de crucificat. Examenul scheletului a fost încredințat Centrului medical al Universității ebraice Hadasa, lucrările fiind conduse de profesorul Nicu Haas».

Înainte de a intra în temă d. Haas a formulat următoarea observație : «Abordarea imediată antropologică a primei probe materiale a unei crucificări nu poate să nu provoace o anumită indispoziție subiectivă... Dar nu trebuie să uităm că înainte și după crucificarea lui Iisus din Nazaret au avut loc mii de crucificări de evrei și neevrei».

«Revista Arheologică consacră trei articole scheletului crucificat. Examenul extrem de minuțios la care a fost supusă victima, au dus la următoarele concluzii : cel torturat a trăit în primii ani ai erei noastre ; avea vîrsta de 24—28 ani, înălțimea apreciată la 1,67 m ; bine proporționat din punct de vedere morfologic, avea forme grațioase, reunind caracteristicile frumuseții plastice după normele estetice elene. O ușoară asimetrie a craniului și a feței se datora probabil unei nașteri grele. Nimic nu arată că acest om ar fi făcut o muncă manuală grea, nici că ar fi suferit răni grave înainte de a fi fost răstignit. Savanții au fost izbiți de poziția răstignitului, care se deosebește cu totul de metodele crucificării cunoscute din istorie. Picioarele victimei au fost astfel răsucite încît au devenit paralele cu verticala crucii și au fost străpunse la călcîie de un singur cui de fier. Genunchii erau îndoiți, picioarele îndepărtate și brațele întinse în cuie la înălțimea umerilor. Examenul poziției celui răstignit și bucățile de lemn rămase atașate de cui, denotă că romanii au utilizat în aceste împrejurări o «sedecula» care, după descrierea găsită în diferite texte romane, era un mic bloc de lemn pe care era așezată victima, pentru a se preveni prăbușirea trupului, prelungindu-se astfel agonia. Numele victimei, încrustat pe osuar, este Johanan».

«Într-o altă expunere, arheologul grec Vassilios Tzaferis, care a participat la studiul acestor relicve, a emis ipoteza că răstignitul ar fi unul dintre numeroșii iudei care s-au răscolat împotriva imperiului roman. Crucificări în masă au avut loc

sub domnia lui Alexandru Iannai, în cadrul revoltei împotriva recensământului decretat în anul 7 e.n. și din nou în cursul revoltei iudeilor care s-a terminat cu dărîmarea celui de-al doilea templu, în anul 70. «De asemenea, au avut loc răstigniri individuale și sub procuratorii romani», scrie Tzaferis... Mai înainte, prin anul 80 î.e.n., Alexandru Iannai a dat ordin să fie răstigniți 800 farisei și preoți».

«Iosephus Flavius relatează că crucificarea a 3 600 de iudei în anul 66 e.n. a provocat revolta împotriva Romei și că în cursul asediului fatidic al Ierusalimului, în anul 70, numărul răstigniților a fost atît de mare, încît nu se mai găsea nici loc, nici lemn pentru ridicarea crucilor».

Tzaferis a recurs la probe istorice și arheologice pentru a determina epoca în care evreul necunoscut a fost torturat. El consemnează: «Avînd în vedere că olăria și oasele găsite în mormîntul nr. 1 (au fost dezgropate 15 morminte) exclud posibilitatea răstignirii în timpul lui Iannai și luînd în considerație situația generală din timpul revoltei din anul 70, care exclude posibilitatea înmormîntării în mormîntul nr. 1, se poate deduce că în cazul care ne interesează este vorba de un rebel ucis în timpul revoltei contra recensământului din anul 7 e.n., deci un condamnat ocazional. În consecință, crucificarea a avut loc între începutul primului secol al erei noastre și o dată situată înaintea primei revolte a iudeilor».

V I A Ț A - B I S E R I C E A S C Ă ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

ARHIEPISCOPIA TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI

PRĂZNUIREA ÎNVIERII DOMNULUI

Și în acest an praznicul Învierii Domnului a fost sărbătorit în orașul de reședință al eparhiei precum și în toate parohiile cu deosebită pietate.

La Timișoara, încă în preajma Paștilor, deniile oficiate la catedrala mitropolitană, miercuri și vineri din săptămîna păsimesilor, au fost îmbogățite cu predicile rostite de P. C. Părinte prof. dr. Milan Șesan de la Institutul teologic universitar din Sibiu despre canonul Sf. Andrei Criteanul și de P. On. Părinte Jivoin Forga de la parohia Timișoara I Cetate despre rugăciunea de umilință a Sfîntului Efrem Sirul («Doamne și Stăpînul vieții mele...»). În duminica aceleiași săptămîni, a V-a din postul mare, în cadrul vecerniei, formația bărbătească a corului catedral a executat un bogat program de melodii religioase, prezentat de P. On. Părinte Dumitru Antonescu de la parohia Timișoara II/3.

În săptămîna patimilor, începînd cu duminica Floriilor, s-au oficiat toate serviciile religioase prescrise, credincioșii participanți cuminecîndu-se cu Trupul și Singele Mîntuitorului. La denii au rostit predici adecvate momentului P. C. și P. On. Părinți Axente Moise, Ion B. Mureșianu și Constantin Comșulea de la Centrul eparhial. La deniile din duminica Floriilor, din Joia și Vinerea Patimilor, a cuvîntat Înalt Prea Sfîntitul Mitropolit Nicolae rînd pe rînd despre persoana Mîntuitorului, Iisus Hristos Fiul Omului și Iisus Hristos Fiul lui Dumnezeu.

La slujba Învierii, care pentru prima dată s-a oficiat în întreaga eparhie la miezul nopții, cum și la sfînta liturghie din prima zi de Paști a slujit Înalt Prea Sfîntitul Mitropolit Nicolae înconjurat de preoți și diaconi și în prezența credincioșilor care au primit cu multă pietate precursora binecuvîntată numită «paști» iar alții s-au cuminecat. La sfînta liturghie Ierarhul a predicat despre adevărarea dumnezeirii lui Iisus prin învierea Sa cea de a treia zi. Pe tema «mormîntului gol» a fost brodată și pastorală trimisă tuturor parohiilor, citită în fața credincioșilor cu prilejul mărîtului praznic.

După sfînta liturghie, la reședința mitropolitană au venit să prezinte felicitări Ierarhului membri ai Adunării eparhiale și Consiliului eparhial, salariații centrului eparhial, clericii din oraș, membrii consiliului parohial din Timișoara I Cetate, corul catedral, credincioși. Au fost prezenți reprezentanții celorlalte culte religioase din oraș: Prot. Ștefan Tomici, conducătorul Vicariatului ortodox sîrb, Conrad Kernweisz, ordinarus substituit și protopop romano-catolic, Peuker Leo protopop reformat, dr. Reinhard Petri curator al protopopiatului evanghelic și dr. Ernest Neumann prim-rabin. În numele tuturor a vorbit P. C. Părinte Ștefan Lupșa de la parohia Timișoara V. Înalt Prea Sfinția Sa a mulțumit pentru urările ce i-au fost adresate. Au fost apoi ciocnite tradiționalele ouă de Paști iar corul catedral a executat cîteva melodii religioase.

Seara la ora 18 în cadrul vecerniei pontificată de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, corul catedral a oferit credincioșilor prezenți un bogat program concertistic prezentat de P. On. Părinte Jivoin Forga de la parohia Timișoara I Cetate.

În continuarea zilelor de prăznuire, luni 20 aprilie Ierarhul a oficiat sfînta liturghie în catedrala din Caransebeș, după care a urmat o recepție la reședința eparhială din acest oraș, iar în 25 aprilie, duminica Tomii, la Lugoj în biserica Adormirii Maicii Domnului. Aici răspunsurile liturgice au fost date de corul catedral din Timișoara, venit să însoțească pe Ierarh și să răspundă invitației ce i-au adresat coriștii parohiei Lugoj. Terminîndu-se serviciul divin, la sediul protopopiatului s-a organizat o întîlnire cu preoții și credincioșii lugojeni, cu reprezentanții celorlalte culte religioase din oraș. Au participat membrii corului catedralei mitropolitane și ai corului parohiei.

Cu aceeași pietate au prăznuit Paștile credincioșii din parohiile eparhiei, în multe din ele organizîndu-se cicluri de predici, concerte religioase, etc... Amintim în special programul de cîntece corale organizat de parohia Caransebeș în preajma Învierii Domnului, la care și-au dat contribuția corul parohiei și corul elevilor Seminarului teologic, instruite de P. C. Părinte profesor Ioan Teodorovici.

Intrucît Paștile ortodox din acest an s-a întîmplat a fi apropiat ca timp de prăznuirea de aceeași sărbătoare a celorlalți creștini cum și a credincioșilor mozaici, el a fost folosit spre a se da expresie bunelor raporturi care există între toate cultele religioase din patria noastră. În localitățile unde conviețuiesc aparținători ai acestora, s-au vizitat reciproc la serviciile divine oficiate, transmițîndu-și felicitări și manifestîndu-și bucuria de a trăi într-o țară în care orice discriminare bazată pe credință a fost de mult înlăturată, toți contribuind cu puteri unite la propășirea poporului.

SLUIJIRE ARHIEREASCĂ LA HERENDEȘTI

Deși mică sub raportul numărului credincioșilor, parohia Herendești din protopopiatul Lugoj excelează prin buna ei organizare și gospodărire. Încă mai demult aici s-a zidit una din cele mai frumoase biserici din cuprinsul eparhiei, corespunzătoare ca arhitectură și decorație interioară deosebitelor calități ale enoriașilor. Recent s-au procurat prin contribuții benevole și donații noi obiecte de cult și s-au făcut îmbunătățiri suplimentare în interior și exterior. O realizare cu totul remarcabilă constituie însă edificarea între 1969 și 1970 a unei spațioase și moderne case parohiale, satisfăcând cele mai pretențioase exigențe.

Pentru a răsplăti munca și jertfelnicia atât a fostului și actualului preot, Corneliu Suru și Aurel Lazăr, cât și a credincioșilor, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a descins în această parohie duminică 25 aprilie, spre a sluji vecernia. Încă de la hotarul comunei a fost întâmpinat de atențiile și dragostea credincioșilor. În fața bisericii a fost primit de ceilalți credincioși cu flori, luminări aprinse și lacrimi de emoție. P. On. Părinte Bujor Toma, protopopul Lugojului, înconjurat de un sobor de preoți, a adresat cuvînt de bun-venit Ierarhului care era însoțit de P. On. Părinte dr. Ioan Petreuța, consilier eparhial, și de P. On. Părinte Ioan Botău, diacon catedral.

Intrîndu-se în biserică, s-a oficiat serviciul vecerniei la care au cîntat alternativ corul parohiei și toți credincioșii omofon. După rugăciunea Tatăl Nostru, Înalt Prea Sfinția Sa a tilcuit celor prezenți textul evanghelic al zilei, iar după otpust P. C. Părinte Aurel Lazăr a prezentat un raport amănunțit asupra situației parohiei. Răspunzînd, Ierarhul a lăudat vrednicia preoților care au păstorit și păstoresc aici, meritele credincioșilor, îndemnîndu-i ca și de acum înainte să se dovedească a fi atașați Bisericii și poporului căruia îi aparțin.

Pentru a sublinia aprecierea dată activității pastorale și gospodărești a preoților Corneliu Suru, actualmente pensionar și Aurel Lazăr paroh, Înalt Prea Sfinția Sa i-a hirotosit întru iconom și sachelar. Distincțiile ce le-au fost acordate, au impresionat profund pe toți credincioșii, prin aceasta dîndu-li-se și lor deplină satisfacție ca unii ce au contribuit alături de îndrumătorii lor sufletești la multele realizări obținute.

Înceindu-se serviciul religios, la casa parohială a fost servită o masă comună participînd alături de Înalt Prea Sfinția Sa și ceilalți preoți.

HIROTONIRI ȘI HIROTESII

Pentru a împlini nevoile parohiilor vacante din cuprinsul eparhiei, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a hirotonit în ultimul timp pe următorii candidați :

Cornel Teaha, la 12 februarie întru diacon și la 14 februarie întru preot, pentru parohia Giulvăz, protopopiatul Timișoara ;

Ioan Meroniuc, la 25 aprilie întru diacon, urmînd să funcționeze, după primirea darului preoției, la parohia Nevrincea, protopopiatul Lugoj.

Dorind apoi să răsplătească activitatea merituosă a unor slujitori ai altarului, Înalț Prea Sfinția Sa a binevoit să hirotesască, prin acordarea de «ranguri și distincțiuni», pe următorii preoți : *Trifon Cocora*, preot pensionar în Timișoara, la 7 martie, *Patriciu Lugojan*, paroh în Dognecea, *Corneliu Suru*, preot pensionar în Herendești și *Aurel Lazăr*, paroh în Herendești la 25 aprilie.

PREOȚI ADORMIȚI ÎN DOMNUL

Preotul pensionar Gheorghe Tutunaru a decedat la domiciliul său din Lugoj la 16 martie, fiind catafalcat în biserică cu hramul Adormirea Maicii Domnului. Înმormîntarea a fost săvîrșită la 18 martie slujind preoții: Bujor Toma, Virgil Turcan, Boris Turcan, Petru Ardeleanu, Nicolae Sintescu, Tiberiu Șuta, Isidor Socaciu și diaconul Constantin Miloș. Corul parohiei a dat răspunsurile funebre. Printre credincioșii care au asistat la înhumare se afla și o delegație din Șoșdea unde regretatul preot a păstorit 22 de ani. Despre meritele dispărutului a vorbit P. On. Părinte Bujor Toma, protopopul Lugojului.

Adormitul în Domnul s-a născut în comuna Turnu-Ruieni de lîngă Caransebeș la 14 februarie 1909 din părinți învățători. A studiat liceul și fosta Academie teologică din Caransebeș, ultima terminînd-o în anul 1931. Fiind imediat după aceea hirotonit, a funcționat la parohiile Naidăș și Bethausen, iar din 1944 la Șoșdea. În decursul activității s-a remarcat prin conștiinciozitate în îndeplinirea serviciului și prin atașament față de credincioșii săi.

Preotul Corneliu Temeș de la parohia Buchin, protopopiatul Caransebeș, a încetat din viață la 4 aprilie în urma unei nemiloase boli. Înმormîntarea a avut loc în ziua de 6 aprilie în cimitirul din Buchin, fiind prohodit de un mare număr de frați preoți. Despre meritele lui au cuvîntat Prot. Dimitrie Grama-Caransebeș, Prot. dr. Zeno Munteanu, profesor de teologie î. r. și Pr. Petru Turcan-Petroșnița. Au asistat la trista solemnitate credincioșii pe care i-a păstorit, prieteni și cunoscuți.

Adormitul în Domnul s-a născut la 25 septembrie 1922 în Bolvașnița, județul Caraș-Severin. După absolvirea Școlii

normale din Caransebeș și a fostei Academii teologice din același oraș a fost hirotonit preot în 1947 pentru parohia Pogănești, protopopiatul Lugoj, de unde în 1949 a fost transferat la parohia Buchin pe care a administrat-o până la moartea sa prematură.

Între timp continuându-și studiile a obținut titlul de licențiat în teologie la Institutul teologic din Sibiu iar mai apoi diploma de absolvire a Institutului de științe economice din București. Atras de munca didactică, între 1960 și 1962 a îndeplinit, pe lângă funcția de preot paroh, și pe aceea de profesor la Seminarul teologic din Caransebeș.

La parohiile deservite s-a evidențiat ca bun preot, atașat credincioșilor care i-au fost dați în grijă și, de asemenea, ca un însuflețit patriot. De altfel în timpul școlarității, îndeplinindu-și stagiul militar, a participat la războiul antihitlerist (1944—1945) când a și fost rănit.

Prin trecerea sa la cele veșnice Biserica pierde pe unul din vrednicii ei preoți.

Preotul Viorel Novacescu de la parohia Țirgoviște, protopopiatul Lugoj, a trecut la cele veșnice în ziua de 9 aprilie, după o grea suferință, fiind în vîrstă de numai 51 ani. Slujba înmormîntării a fost oficiată în 11 aprilie la Țirgoviște de preoții Bujor Toma, protopopul Lugojului, Ioan Birlănescu-Balinț, Ioan Munteanu-Silha, Ioan Bublea-Gruni, Ieronim Stoican-Bara, Carol Edel-Fădimac, Larion Neagoe Rădmănești și Octavian Dihor-Paniova. Despre chipul de preot al celui dispărut au vorbit P. On. Părinte Bujor Toma, P. C. Părinte Ioan Birlănescu și un mirean. Credincioșii pe care i-a păstorit cu rîvnă și devotament, l-au petrecut înlăcrimați pe ultimul său drum.

Preotul Viorel Novacescu s-a născut în Rădmănești la 12 noiembrie 1919. A studiat liceul și Teologia în Timișoara, fiind hirotonit în anul 1949 pe seama parohiei Fădimac. Ulterior s-a transferat în parohia Țirgoviște unde a păstorit pînă la moarte.

A iubit preoția și s-a dedicat credincioșilor pe care i-a îndrumat cu tact și înțelepciune. S-a remarcat și prin frumoase realizări pe plan gospodăresc, cum ar fi repararea bisericii, terminarea casei parohiale și împrejmuirea cimitirului. A fost stimat și iubit de enoriași atît pentru calitățile sale sufletești cît și pentru munca conștiințioasă pe care a depus-o.

EPISCOPIA ARADULUI

BUCURIILE SFINTELOR PAȘTI

Indemnat de dorința de a fi aproape de cît mai mulți credincioși în vremea mai deosebitei osîrdii duhovnicești din preajma Sfințelor Paști, Prea Sfințitul Episcop Teoctist a vi-

zitat în Săptămîna Mare din acest an, cîteva biserici/din cuprinsul oraşului Arad.

În Joia Mare. După ce a slujit în fruntea soborului Catedralei episcopoeşti din Arad şi a citit din cele douăsprezece evanghelii rînduite, a vizitat şi biserica «Adormirea Maicii Domnului» a parohiei din Arad, str. Eminescu, unde de asemenea, a citit o evangheliie şi a rostit o mişcătoare meditaţie despre Patimile Mîntuitorului şi efectul lor asupra mîntuirii noastre.

De aici Prea Sfinţia Sa însoţit de Pr. Ic. St. I. Nădăban de la parohia Arad-Centru, s-a îndreptat înspre biserica parohiei Arad-Grădişte unde de asemenea a citit o evangheliie din cele douăsprezece şi a vorbit credincioşilor, în mod pătrunzător, pornind de la cuprinsul evangheliei pe care a citit-o (a noua), despre continuarea operei mîntuitoare a Fiului lui Dumnezeu în lume şi despre solidaritatea credincioşilor în Biserică şi în societate.

Credincioşii parohiei, în frunte cu preotul A. Lucea, care a mulţumit Ierarhului pentru cîntecul ce le-a făcut, au rămas adînc impresionaţi de vizita şi de învăţăturile primite din partea iubitelor lor Ierarh.

În Vinerea Patimilor Prea Sfinţitul Episcop Teoctist a slujit, în fruntea unui sobor de preoţi şi diaconi, slujba Prohodului Domnului, în Catedrala din Arad. Prohodul a fost cîntat de cor, de preoţi şi de credincioşi.

Slujba învierii a săvîrşit-o Prea Sfinţitul Episcop, înconjurat de sobor preoţesc şi diaconesc, la Catedrală unde a rostit un scurt cuvînt adresat credincioşilor impresionaţi de frumuseţea sfintei slujbe.

În aceeaşi sfinţă noapte Prea Sfinţia Sa, însoţit de P. C. Pr. S. Sălăgeanu, consilier eparhial, a vizitat biserica parohiei Aradul Nou în care slujba era în curs, la altar fiind cei doi preoţi ai parohiei: Nicolae Vesa paroh şi Alex. Braşoveanu.

Impresionat de frumuseţea momentului, de atmosfera de sfinţă cucernicie din biserică, de bucuria cu care a fost întîmpinat de credincioşi şi de preoţi, Prea Sfinţia Sa a vorbit tuturor despre «Întîlnirea Sfinţilor Apostoli cu Mîntuitorul în Galileea, după Înviere» (Matei XXVIII, 7) arătînd că Biserica este o Galilee permanentă în care-L putem întîlni şi astăzi pe Cel înviat şi unde ea se roagă pentru fiecare dintre noi, ne sfinţeşte şi ne ajută. Prea Sfinţia Sa a mai arătat că Învierea trebuie să fie mereu împletită cu viaţa creştinului, s-o cîntim în fiecare clipă cu permanenta noastră înviere la o trăire şi la fapte din ce în ce mai înălţătoare, spre a fi întotdeauna fii ai Învierii, aşa cum au fost strămoşii noştri. «Noi moştenim credinţa lor în Înviere, în binefacerile ei,

a spus Prea Sfințitul Episcop Teoctist, dar trebuie nu numai să păstrăm această moștenire ci s-o sporim cu munca, cu vrednicile noastre...».

Frumoasele îndemnuri ale Ierarhului au nîmbat și mai mult luminatul praznic pe seama credincioșilor din Aradul Nou, ei exprimîndu-și adîncă recunoștință, prin glasul preotului N. Vesa, pentru marea bucurie pe care Prea Sfinția Sa le-a făcut-o vizitîndu-i într-o clipă atît de înălțătoare.

La sfința liturghie Prea Sfințitul Episcop a slujit la Catedrala din Arad, dăruind pe credincioși cu o predică de teologhisire despre originea și semnificația cuvîntului «Paști» și a praznicului Învierii Domnului, despre lucrarea pe care o face acest praznic în sufletele credincioșilor, aceea de trecere de la o viață sub ispite, la o viață cu Hristos cel Învîiat în care El să fie stăpîn și îndrumător. «Această «trecere» a spus Prea Sfinția Sa, este ca o călătorie care se face din treaptă în treaptă și urcușul se face mai ușor cînd avem alături pe Hristos și luminile îndreptătoare ale Bisericii Lui, așa cum am pășit astăzi la lumina luminărilor pe care le-am aprins de la altar».

Împodobită cu citate scripturistice și încheiată cu înțelepte îndemnuri, predica vlădicească a avut darul să înalțe sufletește pe credincioși în adevărata lumină a praznicului Sfintei Învieri.

A doua înviere a fost pontificată, la Catedrala din Arad, tot de Prea Sfințitul Episcop Teoctist, citindu-se pericopa evanghelică rînduită, în mai multe limbi și făcîndu-se sărutarea Icoanei Învierii și a sfintei cruci.

Tot așa s-a slujit a doua Înviere și la celelalte biserici din oraș.

A doua zi de Paști, Prea Sfințitul Episcop Teoctist a liturghisit în biserica «Adormirea Maicii Domnului» din Arad, str. Eminescu, predicînd credincioșilor despre permanența imaginii lui Iisus Hristos cel înviat în sufletele credincioșilor ca putere îndreptătoare a vieții creștinești. În legătură cu aceasta Prea Sfinția Sa a dat convingătoare lămuriri asupra temeiului cinstirii icoanelor în Biserica noastră ca traducere văzută, în culori, a imaginii lăuntrice pe care o avem despre Mîntuitorul și despre sfinți, spre totală deosebire de închinarea păgînilor la chipuri materiale, la ceea ce ar fi acestea prin ele însele.

Credincioșii au înțeles deplin că icoanele, respectînd anumite canoane hotărîte de Biserică, sînt numai un mijloc de îndreptare a gîndului nostru înspre cei pe care ele îi reprezintă.

Predica a fost nu numai instructivă, ci foarte atrăgătoare prin modul expunerii ei.

TRADIȚII PASCALE LA REȘEDINȚA EPISCOPALĂ

În ziua praznicului Sfintei Învieri a Domnului, după sfința liturghie, Prea Sfințitul Episcop Teoctist a primit pe membrii consiliului eparhial, preoți, membrii corului Catedralei și credincioși care au venit la reședință spre a-i face urări de fii duhovnicești.

Într-o atmosferă de bucurie sărbătorească Prea Sfinția Sa s-a întreținut cu oaspeții în sala mare de festivități, ciocnind tradiționalul ou de Paști, cîntîndu-se troparul Învierii și făcîndu-se urarea creștinească de: «Hristos a înviat!», cu răspunsul «Adevărat a înviat!»

INDATORIRI PREOTEȘTI

A doua zi de Paști preoții din parohiile ce țin de orașul Arad și din împrejurimi au ținut, ca în fiecare an să facă iubitului lor Ierarh urări și să-i prezinte omagii. Cei mai mulți s-au prezentat împreună cu soțiile lor membre în comitetele parohiale, cu cîntăreții și conducătorii de cor.

Întîlnirea cu Ierarhul s-a făcut în biserica «Adormirea Maicii Domnului» din Arad, str. Eminescu, la altarul căreia Prea Sfinția Sa a oficiat vecernia fiind înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. La sfîrșitul slujbei preoții, cîntăreții și credincioșii aflați în biserică și care au cîntat vecernia, au ascultat un cuvînt arhieresc de învățătură din care desprindem ideea semnificației pentru noi a Învierii Domnului care a adus o înfrumusețare a chipului credinciosului și o sporire a vieții, a valorii ei, o ridicare a nivelului ei. Prea Sfinția Sa a arătat cit de frumoasă este misiunea preotului în slujirea acestei idei, el fiind purtătorul de dialog între credincioși și Dumnezeu. Preotul este răspunsul la chemarea veșnică a Mîntuitorului care zice: «Iată, Eu stau la ușă și bat...» (Apoc. III, 20), dacă nu se abate de la această chemare, de la învățătura Bisericii, dacă e prezent în gîndirea ei teologică, în lucrarea ei cea de obște, în viața și-n sufletul credincioșilor, așa cum este în ea Iisus Hristos ca și soarele în fiecă cîmb de oglindă. O astfel de lucrare preotească poate lumina bucuria credincioșilor de a-și regăsi totdeauna unitatea în Biserică, de a se bucura unii de alții...».

După încheierea slujbei vecerniei Prea Sfințitul Episcop Teoctist a primit pe preoți și pe cei ce-i însoțeau, în sala mare de festivități a Episcopiei. Aici P. C. Pr. Ic. St. Gheorghe Serb, vorbind în numele tuturor celor prezenți, a descris atmosfera de bucurie a praznicului în parohii și a arătat dorința preoților de a folosi și prilejul acestor sfinte zile spre a prezenta Prea Sfinției Sale semnul dragostei și al prețuirii, prin smerite omagii și călduroase urări, îndulcindu-și astfel sărbătoarea.

Prea Sfințitul Episcop Teoctist, adresându-se tuturor, a stăruit în a accentua că preoțimii îi stau în față sarcini importante pentru Biserică și pentru viața obștească. Biserica este confruntată cu ideile noi ale societății în plin progres, a spus Prea Sfinția Sa, și ea trebuie să fie vie și activă în mijlocul credincioșilor ei care o solicită, iar preotul să se îmbogățească în permanență spre a fi la nivelul acestor solicitări.

Prea Sfințitul Episcop a arătat că terenul de lucru al preotului este cel propriu misiunii lui religioase și pe acest teren este ajutat de îndrumări ca cele care s-au dat la ultima conferință administrativă. Dacă el pune toate acestea în aplicare, colaborând cu consiliul parohial, cu comitetul parohial, cu cîntăreții, dacă se apropie de credincioși, recolta muncii preoțești nu poate fi decît din cele mai îmbucurătoare, căci credincioșii noștri sînt foarte buni și atașați de Biserica lor. Problemele ce ne stau în față, a adăugat Prea Sfințitul Ierarh, sînt importante: uniformizarea cultului, îmbunătățirea cîntării și cîntarea tuturor credincioșilor în biserică, întreținerea, înfrumusețarea și împodobirea bisericilor, a cimitirelor, realizarea unui chip de preoție corespunzător idealului Bisericii noastre și cerințelor vremii. Ce satisfacție mai mare poate avea un preot decît cînd constată că datorită purtării lui preoțești și activității lui, pe credincioșii săi i-a putut face vii și lucrători în Biserică și în societate.

Dînd preoțimii prezente și alte îndemnuri, Prea Sfințitul Episcop Teoctist a spus că este convins că acestea vor fi primite cu bucurie, cu o înaltă conștiință a îndatoririlor preoțești ale ceasului de față.

Într-o atmosferă de familiară sărbătoare, Prea Sfinția Sa s-a întreținut apoi cu cei prezenți ciocnind tradiționalul ou de Paști.

Pentru toți cei de față ceasul petrecut în preajma Ierarhului a fost înălțător, plin de învățăminte și va rămîne neuitat.

PE URMELE ÎNAINȚAȘILOR

Sfinta Mînăstire Hodoș-Bodrog, așezămîntul străvechi de pe malul Mureșului, vestit prin comorile sale de arhitectură și de pictură, prin rolul său de leagăn și străjuitor al credinței strămoșești, prin marii ierarhi care și-au avut aici metania, s-a bucurat, în ultimii ani, de o deosebită atenție din partea conducerii Episcopiei Aradului, fiind ajutată și de Prea Fericitul Patriarh Justinian, care prețuiește cu pămîntescă dragoste valoroasa comoară bisericească și cultural-istorică a Bodrogului. Viața duhovnicească și gospodărească ce s-a înfiripat aici a atras numeroase înalte vizite ale unor personalități de seamă.

Între acestea se înscrie prezența la mînăstire, în ziua a treia de Paști, marți 20 aprilie 1971, a noului Ierarh al Epar-

hiei Oradiei, Prea Sfințitul Episcop dr. Vasile Coman. Însoțit fiind de Prea Sfințitul Episcop Teoctist, Prea Sfințitul Vasile, după primirea ce s-a făcut ierarhilor de către obștea mînăstirii în frunte cu P. C. Stareț Arhim. Timotei Iftimie, a liturghisit la altarul atîtor sfinte slujiri vrednice de pomenire, avînd în sobor pe P. Cuv. Stareț, pe P. C. Ic. St. Gh. Căvășdan vicar eparhial și pe P. C. Arhidiacon T. Savu de la Episcopia Oradiei, însoțitorul Prea Sfinției Sale. Răspunsurile liturgice au fost date de obștea mînăstirii.

La încheierea sfintei slujbe Prea Sfințitul Vasile, adresîndu-se Prea Sfințitului Teoctist, preoților, obștii și credincioșilor prezenți, a predicat, la evanghelia zilei, despre trei trepte ale cunoașterii lui Dumnezeu : din cuvinte și semne ca în Testamentul Vechi, din întruparea și învățătura Fiului lui Dumnezeu și din împreună-petrecerea cu El ca și cei doi ucenici de la Emaus cînd li s-a făcut cunoscut prin frîngerea pîinii.

Prea Sfinția Sa a exprimat calde mulțumiri Prea Sfințitului Teoctist pentru aleasa bucurie ce i-a prilejuit slujirea la altarul încărcat de vremuri și de cucernicia atîtor mari ierarhi, foști patriarhi, mitropoliți, episcopi, arhimandriți și alți slujitori care s-au încininat aici prin veacuri.

Apoi P. C. Stareț Timotei, adresîndu-se celor doi ierarhi a dat laudă lui Dumnezeu pentru această frumoasă zi ce se înscrie în cronică mînăstirii ca prima slujire a unui episcop al Oradiei la altarul ei. P. C. Sa, după ce a schițat cu măiestrie istoricul așezămîntului, a mulțumit Prea Sfințitului Episcop Vasile pentru frumoasa slujire și înțeleptul cuvînt arhieresc, iar Prea Sfințitului Teoctist pentru gîndul binecuvîntat de a fi organizat atît de minunat programul acelei zile.

Cei doi ierarhi au vizitat apoi pe-ndelete așezămîntul mînăstirii dîndu-se Ierarhului oaspete toate lămuririle în legătură cu viața lui actuală.

Înainte de plecare Prea Sfințitul Episcop Vasile a semnat în cartea de vizitatori următoarele : «Cu ajutorul Bunului Dumnezeu am slujit la Sfînta Mînăstire Bodrog și ne-am bucurat în duh cu Prea Sfințitul Episcop Teoctist și cu obștea mînăstirii».

Cu duhovnicească emoție Prea Sfinția Sa și-a luat apoi rămas bun mulțumind încă odată Prea Sfințitului Teoctist pentru deosebitul prilej de înălțare sufletească ce i-a oferit într-un cadru atît de plăcut și de înălțător și binecuvîntînd obștea, s-a înapoiat la Oradea împreună cu însoțitorul Prea Sfinției Sale.

Mai zăbovind la mînăstire, Prea Sfințitul Episcop Teoctist a stat de vorbă cu întreaga obște a mînăstirii dîndu-le tuturor prețioase îndrumări duhovnicești și de ordin practic-gospodăresc.

INCUNUNARE A STRĂDANIILOR CREDINCIOȘILOR PAROHIEI DRAUȚ

La stăruința preotului, a consiliului parohial, în numele tuturor credincioșilor, Prea Sfințitul Episcop Teoctist a binevoit a liturghisi și predica în biserica din parohia Drauț, în ziua de duminică 25 aprilie, avînd în sobor pe PP. CC. Pr. Ic. Șt. Ioan Popa consilier eparhial, Pr. Ic. St. Emil Borza protopopul Ineului care a făcut primirea Ierarhului, Pr. T. Sulințan din parohia învecinată Arăneag, Simion Buda parohul locului și diaconii Ic. St. T. Băbuția arhidiacon catedral și Gh. Bej tot de la catedrala episcopală.

După ce a fost primit la biserica parohială de credincioșii îmbrăcați în frumoase costume ale portului popu'ar, Prea Sfinția Sa a săvîrșit sfînta liturghie ascultată și trăită cu toată evlavia de toți cei ce se aflau în sfînta biserică.

La încheierea slujbei preotul paroh a înfățișat Ierarhului său, în cuvînte alese o icoană a parohiei și a credincioșilor ei. Apoi a dat glas bucuriei tuturor de a-și vedea și auzi mult doritul Părinte arhieresc în mijlocul lor.

Prea Sfințitul Episcop Teoctist duhovnicește încălzit de frumusețea ceasului, de evlavia credincioșilor, le-a vorbit cu părintească dragoste, despre roadele Învierii Domnului, despre temeluirea, pe dovezi ale simțurilor, a credinței Apostolului Toma, care a fost atît de cucerit, de entuziasmat și de dăruit lui Iisus Hristos cel înviat, după ce îndoiala lui a fost luminată de adevărul pipăit în coasta ce fusese împunsă. Prea Sfinția Sa a lămurit pe credincioși asupra binefacerilor de care se pot ei împărtăși în Biserică în urma darurilor pe care le-a așezat în ea Mîntuitorul însuși, cum sînt Sfintele Taine, spovedania, cuminecarea, lucrarea preoției, cuvîntul dumnezeiesc și tîlcuirea lui de către Biserică și alte daruri duhovnicești care sînt lucrătoare numai în Biserică. Afară de Biserică ele sînt ca niște flori de hîrtie care n-au viață și parfum, deși pot avea o frumusețe aparentă, înșelătoare. Înaintășii noștri au crezut așa cum crede Biserică și n-au greșit.

Prea Sfinția Sa a mai învățat pe credincioși că Mîntuitorul Iisus Hristos este și astăzi viu și prezent în Sfînta Biserică, în Sfînta Cuminecătură, de aceea a spus Prea Sfinția Sa «avem datoria ca această credință a noastră s-o facem vie, s-o aducem în viața noastră și s-o facem lucrătoare; să-L avem pe Iisus Hristos alături de noi întotdeauna și în tot locul; să facem totul ca pentru El știînd că El este de față, în familia noastră, în muncă, peste tot cum s-a arătat prezent între cei doi Apostoli ce mergeau la Emaus, deși ei nu-L simțeau pînă ce le-a vorbit (Lc. XXIV, 16, 31).

În încheiere Prea Sfințitul Episcop a arătat că, pe acest drum al credinței în lucrarea lui Hristos în Biserică, trebuie să mergem cu toții împreună, nu dezbinați în diferite credințe pentru că poporul nostru are nevoie de unitate, de un efort

comun, înfrățit, pentru a realiza mărețele scopuri pe care și le propune. «Cuvîntul lui Dumnezeu nu se împarte, a spus Prea Sfinția Sa, el poate avea numai un singur înțeles. Mintuitorul Hristos este Unul și El este unicul păstor. El nu poate avea decît o singură turmă, trebuie să înțelegem acest lucru din timp și să mergem toți pe același drum, căci Sfîntul Apostol Pavel spune că există «Un Domn, o credință, un botez» (Ef. IV, 5).

Prea Sfinția Sa a mai dat credincioșilor și alte sfaturi pămîntesti.

Spre a-i răsplăti pentru ostenele lor și pentru dragostea de Biserică, Prea Sfințitul Episcop a binevoit a acorda preotului lor Simion Buda rangul de sachelar întru care l-a și hirotosit.

Nemărginită a fost bucuria credincioșilor din Drau în ziua aceea pe care au înscris-o cu slove de lumină în inimile lor.

VECERNIE ȘI CUVÎNT ARHIERESC ÎN PAROHIA MOCREA

În ziua de 25 aprilie 1971, la înapoierea din parohia Drau unde a liturghisit, Prea Sfințitul Episcop Teoctist a vizitat parohia Mocrea din protopopiatul Ineu. Credincioșii în frunte cu preotul lor Teodor Lucaci, au fost deosebit de bucuroși de înalta vizită înconjurîndu-și Ierarhul cu toată căldura dragostei lor de fii duhovnicești.

La slujba vecerniei, preotul a adresat Prea Sfinției Sale un cuvînt de întîmpinare și a făcut un raport asupra parohiei și a bisericii care se prezintă avînd un aspect plăcut și îngrijit.

Adresîndu-se tuturor celor de față, Prea Sfințitul Episcop Teoctist le-a vorbit despre lumina Învierii Domnului care trebuie să ne lumineze permanent». Biserica are rolul de a ne transpune într-o permanentă stare pascală, a spus Prea Sfinția Sa, căci orice sfîntă liturghie este o întîlnire cu Hristos înviat». Ierarhul a mai spus că Iisus Hristos ne cheamă pe fiecare pe nume, fiind prezent în viața noastră, fie în sfintele taine, fie prin trimișii Lui dintre care credincioșii din Mocrea au primit astăzi pe unul. Dar credincioșii trebuie să știe că cu cît cineva stă pe o treaptă mai înaltă în Biserică, cu atîta el are o răspundere mai mare în fața lui Dumnezeu și a oamenilor. Aceasta este deosebirea.

În continuare Prea Sfințitul Teoctist a vorbit despre unitatea credinței noastre, despre îndatoririle credincioșilor față de Biserică, de viața lor creștinească și patriotică, îndemnîndu-i să caute a fi cît mai folositori în mijlocul societății în care trăiesc.

Credincioșii, impresionați de învățăturile primite, au rugat pe Prea Sfinția Sa să binevoiască a-i cinsti cu slujirea unei sfînte liturghii în biserica lor.

VIZITA ARHIEREASCĂ ÎN BISERICA DIN AGRİȘUL MARE

Evlavia credincioșilor din parohia Agrișul Mare, prot. Ineu, i-a făcut să înalțe, pe seama lor, a nepoților și strănepoților, o biserică, copie mai mică a arhitecturii Sfintei Sofii. Proporțiile ei au făcut ca ea să nu fi putut a fi încă pictată. Cu prilejul unei vizite pastorale a Prea Sfințitului Episcop Teoctist în acea parohie acum câțiva ani, credincioșii au fost îndemnați să se gândească la terminarea monumentalei lor biserici. Acum, cu ocazia înapoierii din parohia Drauț unde a liturghisit și din parohia Mocrea unde a vorbit credincioșilor la vecernie, în ziua de duminică 25 aprilie, a vizitat biserica din Agrișul Mare fiind primit de credincioși în frunte cu preotul paroh Fl. Badea.

În raportul pe care l-a prezentat, preotul a arătat că, deși întreținerea unei biserici atât de mari este o problemă, totuși credincioșii sînt hotărîți ca pînă în toamna anului 1972 să o picteze și să-și invite Ierarhul spre a o sfinți.

Prea Sfințitul Episcop, răspunzînd, a subliniat frumusețea acestui Sion care este biserica din Agrișul Mare arătînd că atunci cînd Biserica se bucură de dragostea și sprijinul credincioșilor ei ea face cele mai importante lucrări. Aceasta e dovadă de resursele sufletești de care dispun credincioșii noștri. Tocmai de aceea, a spus Prea Sfinția Sa, și credincioșii din Agrișul Mare vor găsi resursele necesare spre a-și termina biserica împodobind-o cu pictură vrednică de monumentalitatea ei. Prea Sfințitul Episcop a încurajat pe credincioși cu pilde din istoria sfință, din istoria Bisericii, arătînd cum oameni simpli și fără mijloace materiale, au biruit lumea, nu cu armele, ci cu smerenia și cu spiritul de jertfă de care erau însuflețiți, cu cinstea și cu cuvîntul păcii. «Bogăția și tăria noastră este credința», a spus Prea Sfinția Sa.

Credincioșii, primind cu însuflețire îndemnurile Ierarhului, au făgăduit că le vor da urmare cu gîndul de a avea marea bucurie de a-l avea slujind la altarul bisericii lor.

ROADE ALE CONSOLIDĂRII REÎNTREGIRII BISERICII ÎN PAROHIA SEMLAC

Parohia Semlac așezată pe malul drept al râului Mureș, face parte din protopopiatul Arad. În comuna Semlac muncesc alături, pe ogoare fertile, români, germani și maghiari. Deosebiră confesională sau de limbă nu are înîrîurire asupra hărniciei și colaborării lor care au făcut din Semlac o mare și înfloritoare gospodărie, membrii ei prosperînd și ei an de an.

Credincioșii români din Semlac, datorită ingerințelor de altă dată, au fost împărțiți în două pînă în anul 1948 și de aceea au două biserici. Actul Reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române a fost o binecuvîntare pentru credincioșii paro-

hiei Semlac, el consfințind doar o stare sufletească de mult existentă. Dovadă despre aceasta este conlucrarea de astăzi a tuturor credincioșilor, sub îndrumarea celor doi preoți, R. Codreanu și dr. Gh. Lițiu, pentru a face importante lucrări de întreținere și de reparații la ambele biserici. Tot într-un glas, la terminarea lucrărilor, credincioșii au invitat pe Prea Sfințitul Episcop Teoctist să binecuvînteze aceste lucrări, potrivit rînduielilor noastre bisericești.

Prea Sfinția Sa a săvîrșit slujbele de binecuvîntare și sfînta liturghie în parohia Semlac, în ziua de duminică 2 mai 1971, fiind înconjurat de un sobor de preoți alcătuit din: PP. CC. Pr. Ic. St. Gh. Căvășdan vicar eparhial, Pr. Ic. St. Gh. Serb protopopul Aradului care a întîmpinat pe Ierarh cu un însuflețit cuvînt, Pr. Ic. St. D. Cuzman preot în orașul Chișineu Criș și Pr. Gh. Bozian din Curtici, fii ai parohiei.

Solemnitatea sfintei liturghii a fost împodobită cu slujba hirotoniei întru preot, pe seama paraclisului reședinței episcopale, a tînărului diacon Simion Fărcaș, salariat al cancelariei Sfintei Episcopii.

La sfîrșitul sfintelor slujbe preotul paroh R. Codreanu a făcut Ierarhului un raport asupra parohiei, a darnicilor ei credincioși legați de Biserică, a armoniei dintre aceștia și a pașnicei conviețuiri cu credincioșii celorlalte culte și a mulțumit Prea Sfinției Sale pentru înălțătorul praznic de care i-a învrednicit pe toți.

Luînd cuvîntul Prea Sfințitul Episcop după ce a tilcuit frumusețea și darurile în Biserică ale luminii Învierii Domnului, a arătat credincioșilor neprețuita valoare și binefacerile unității și colaborării pilduitoare care au făcut ca în parohia Semlac să se poată face lucrări frumoase la cele două biserici ai cărei credincioși sînt astăzi pe deplin și pentru totdeauna înfrățiți. Același Duh Sfînt s-a pogorît binefăcător peste toți credincioșii ei și peste ambele biserici sfînte după pravila Bisericii dreptmăritoare a strămoșilor noștri, a spus Prea Sfinția Sa.

Ocupîndu-se apoi de învățămintele ce se pot desprinde din citirile și cîntările bisericești ale Duminicii Mironosițelor, Prea Sfințitul Episcop a înălțat un adevărat imn femeii, mamei creștine și românce care a dat Bisericii sfinți, martiri și ierarhi, iar patriei i-a dat eroi, dascăli, oameni de știință, conducători. Calendarul Bisericii și filele istoriei cinstesc mame ca ale lui Horia, Avram Iancu sau Mitropolitul Șaguna, a spus Prea Sfinția Sa.

În încheiere Prea Sfinția Sa a îndemnat pe credincioși să urmeze învățătura Sfintei noastre Biserici care ne îndrumază să urmăm calea înfrățirii și în muncă și în credință și i-a che-

mat să facă din fiecare duminică și sărbătoare un praznic ca cel de astăzi prin prezența lor la sfintele slujbe.

Preotul Gh. Lițiu a mulțumit Prea Sfinției Sale, în numele tuturor, pentru înălțătoarele învățăminte și îndemnuri ce le-au fost date.

Prea Sfinția Sa a vizitat apoi expoziția de la oficiul parohial, a corului bisericesc care a dat răspunsurile la sfintele slujbe și care-și aniversează nouăzeci de ani de la înființare.

Parohienii din Semlac vor simți multă vreme sfântul fior al slujbei arhieresti și se vor hrăni îndelung cu învățăturile duhovnicești cu care au fost învredniciți de Ierarhul lor în duminica din 2 mai 1971.

SLUJIRI ARHIERESTI LA HUNEDOARA

Cu gândul de a împărtăși împreună cu credincioși cât mai mulți lumina Învierii Domnului care umple de mărire săptămânile dintre Paști și Pogorirea Duhului Sfânt, Prea Sfințitul Episcop Teoctist a dăruit preoților și credincioșilor din județul Hunedoara zilele de 8—12 mai cînd s-a aflat între ei, a slujit, le-a vorbit, i-a cercetat și îndrumat.

Fiind programată liturghisirea arhierască în biserica «Schimbarea la Față» din parohia Hunedoara I oraș, pentru ziua de duminică 9 mai, Prea Sfinția Sa, însoțit de P. C. Pr. Ic. St. Petru Petrilă de la parohia Arad-Centru, s-a oprit simbătă, în drum spre Hunedoara, în parohia Simeria-Biscaria păstorită de preotul Iosif Băciu, dînd preotului îndrumări pentru organizarea serviciilor divine potrivit îndrumărilor Sfîntului Sinod.

În după amiaza aceleiași zile de simbătă, Prea Sfințitul Episcop fiind întîmpinat de preotul paroh Alex. Gherghel, de d-nii Nicolae Todea și Eftimie Davidescu membri în Adunarea Eparhială și de credincioși din orașul Hunedoara, a vizitat biserica «Schimbarea la Față» unde s-a oprit la mormîntul din curtea bisericii al preotului Nicolae Suciu.

La ora potrivită Ierarhul a fost primit după rînduială, de către protopopul stavrofor Teofil Chiffa din Deva, care i-a adresat un cuvînt de bun venit, de preotul paroh Anton Rudeanu, de soborul de preoți și diaconi și de credincioși și apoi a asistat la slujba vecerniei cu litie în biserica «Sfîntul Nicolae» din același oraș.

La încheierea serviciului divin preotul paroh a prezentat Prea Sfinției Sale un raport asupra parohiei mulțumind pentru îmbinarea bucuriei aniversării din ziua de 8 mai cu aceea a prezenței în biserica aceasta de patru veacuri, a iubitului Ierarh binecunoscut de credincioși pentru atenția ce le-o acordă.

Prea Sfințitul Episcop, a rostit o vibrantă cuvîntare arătînd că a poposit aici în ziua cînd mii de coroane de flori și gînduri de recunoștință recheamă în amintirea a milioane de oameni pe cei care au luptat, au suferit și și-au dat viața spre a pune temelie nouă țării și a da curs nou vieții poporului nostru. «Crezul într-un ideal pe care un mînunchi de oameni luminați, cu dragoste de popor și de țară și l-au făurit acum cincizeci de ani, a devenit astăzi realitate, a spus Prea Sfinția Sa, arătînd că «pe aceștia Biserica îi cinstește, căci ei au înfăptuit și nădejtile celor care au durat acest lăcaș sub bolțile căruia s-au închinat un Ioan de Hunedoara și un Matei Corvinul, preoți, călugări, credincioși despre care multe ar avea de spus acești pereți dacă ar ști grăi».

Biserica este o Vitezdă nouă și permanentă, a spus Prea Sfințitul Episcop, unde ființa noastră se contopește cu harul ce lucrează în ea neîncetat prin sfintele taine așezate de Mîntuitorul Hristos, iar credința și apartenența la Biserica îl face pe creștin să fie bun cetățean, să-și iubească țara, familia, datoria. Pe aceste temeuri și pe altele pe care le-a arătat, Prea Sfinția Sa și-a exprimat părerea de rău pentru aceia care s-au îndepărtat de la acest izvor de viață cu adevărat creștinească și cred că pot primi învățătura cea dreaptă fără pregătirea necesară, deși se știe mai ales la Hunedoara, că pentru orice muncă este nevoie de o pregătire spre a o face bună și a nu-ți periclita viața.

«Noi ne rugăm pentru toți credincioșii ca toți să fie una, a spus Prea Sfințitul Episcop, pentru că țara și poporul una trebuie să fie și noi mergem pe acest drum arătat de luminații noștri Conducători, pe drumul luminii, al muncii, al credinței, al mîntuirii».

Credincioșii au primit cu emoție și cu însuflețire aceste învățături și îndemnuri arhieresti.

SFÎNTA LITURGHIE ARHIEREASCĂ ÎN BISERICA
«SCHIMBAREA LA FAȚĂ» DIN PAROHIA HUNEDOARA I.

Duminică dimineața credincioșii, soborul preoțesc alcătuit din PP. CC. Prot. Stavr. T. Chiffa din Deva, Ic. St. Adam Borșei din Hunedoara, Pr. Al. Gherghel parohul locului, Pr. N. Plămădeală și A. Botiș pensionari, diaconii Gh. Bej și Al. Hotăran din Arad și candidatul la preoție Diacon Virgil Bolea, cu toții au așteptat pe Prea Sfințitul Episcop care, însoțit de P. C. Ic. Stavr. Petru Petrilă din Arad a fost salutat de protopop cu un cuvînt potrivit locului și momentului. Ierarhul mulțumind, a binecuvîntat pe credincioși și a intrat în biserică unde s-a slujit sfința liturghie arhierescă răspunsurile fiind date de toți credincioșii.

În cursul sfintei slujbe a fost hirotonit întru preot diaconul Virgil Bolea pe seama parohiei Petros din prot. Hațeg, jud. Hunedoara.

La priceasnă Prea Sfințitul Episcop a tălmăcit pe seama credincioșilor învățăturile ce se desprind din evanghelia Duminicii Slăbănogului, arătând că, în Biserică, harul lui Dumnezeu nu se pogoară numai odată, ci în permanență și a lămurit binefacerile pe care această Vitezdă nouă și plină de har care este Biserica le împărtășește celor ce i se adresează.

La otpust preotul paroh Al. Gherghel și-a prezentat raportul evidențiind realizările și planul de lucru al parohiei și mulțumind pentru bunăvoința Prea Sfinției Sale de a fi bucurat pe credincioși cu slujirea și învățăturile arhieresti.

Apoi noul hirotonit preotul Virgil Bolea a rostit o frumoasă predică ocazionată de unicul moment al vieții sale: primirea marelui dar al sfintei preoții.

Luînd cuvîntul pentru a doua oară, Prea Sfințitul Episcop, apreciînd munca ce se depune în parohie a arătat că Biserica se bucură de preoții și credincioșii care înțeleg că pe dragostea, pe jertfelnicia, pe munca lor se sprijină edificiul Bisericii și din acestea crește ea luîndu-și puteri și avînt spre înălțimile la care s-a ridicat prin înțelepciunea celor ce stau astăzi la cîrma corăbiei ei.

Drept expresie a acestei bucurii Prea Sfințitul a arătat că pe cei ce se deosebesc prin deosebită rîvnă Biserica îi cinstește și ea în mod deosebit.

S-a dat apoi citire textului unor diplome acordate de Prea Sfinția Sa preotului Al. Gherghel și membrilor Adunării Eparhiale Nicolae Todea, Eftimie Davidescu și Ioan Popa pe care Prea Sfințitul Episcop i-a felicitat. Pr. Al. Gherghel a mulțumit în numele tuturor pentru această cinstire.

Credincioșii recunoscători pentru înălțătoarele ceasuri de trăire duhovnicească dăruite de slujirea și cuvîntările Prea Sfinției Sale, au arătat Ierarhului o caldă manifestare a dragostei lor de fii.

La agapa ce a fost oferită în cinstea Prea Sfinției Sale au luat cuvînt: prot. T. Chiffa, Pr. P. Petrilă, Pr. A. Rudeanu, Pr. A. Borșei, Pr. V. Bolea, d-nii N. Todea și E. Davidescu. Pastorii A. Kiss din partea cultului Reformat și V. Petri din partea credincioșilor evanghelici, luînd cuvînt, au arătat respectul pe care-l au pentru Biserica Ortodoxă și pentru preoții și credincioșii ei și și-au exprimat mulțumirea de a fi putut fi împreună cu un Ierarh al acestei Biserici într-un duh de creștinească sărbătoare și dragoste, mărturisind că au trăit clipe emoționante și înălțătoare cu prilejul celor văzute și auzite în biserica ortodoxă română în acea zi.

Prea Sfințitul Episcop mulțumind tuturor pentru sentimentele exprimate, a îndemnat pe toți cei prezenți la păstrarea unei înalte, treze și active conștiințe a datoriei față de Biserică, de poporul și de patria noastră.

«EVANGHELIA ESTE VIAȚA»
INVĂȚĂTURI ARHIEREȘTI LA VECERNIA DIN HUNEDOARA

Liturghisind în biserică cu hramul «Schimbarea la Față» din orașul Hunedoara, Prea Sfințitul Episcop Teoctist a fost rugat de credincioșii Catedralei din acel oraș să le facă bucuria de a cinsti cu prezența și biserica lor. Prea Sfinția Sa a binevoit a sluji în aceeași zi de duminică 9 mai, vecernia, avînd alături pe protopopul T. Chiffa, pr. A. Borșei, Pr. I. Hămaruș secretar al protopopiatului din Deva, pr. pens. N. Plămădeală, și pe diaconii Gh. Bej și Al. Hotăran. Au mai fost de față preoții P. Petrilă din Arad, pr. Al. Gherghel din Hunedoara și pr. A. Botiș din Toplița.

Credincioșii au urmărit cu toată evlavie slujba arhierască, răspunsurile fiind cîntate de corul parohiei.

La raport preotul A. Borșei a arătat că credincioșii parohiei P. C. Sale sînt și foarte buni cetățeni și adînc recunoscători Prea Sfinției Sale pentru dragostea părintească ce le-a arătat în atîtea rînduri.

Prea Sfințitul Episcop a rostit apoi un înălțător cuvînt de învățătură în care, descriind avîntul pe care-l ia gîndirea omenească și realizările ei, a arătat că Biserica trebuie să fie mereu în actualitate, nu numai prin preoții ei, ci și prin credincioși care au de spus un cuvînt în viața Bisericii.

De aceea a mai arătat Prea Sfinția Sa, credința nu se poate mărgini la practicarea ritualului, la rugăciune și la respectarea datinilor, ci ea trebuie să fie trăită, Evanghelia să fie împletită în tot ceea ce facem, în viața de toate zilele a credincioșilor. Credința nu infirmă datele științei, ci le folosește și ea. Azi călătorim cu mijloacele moderne, nu ca pe vremea Sfîntului Apostol Pavel care a străbătut atîtea țări și mări cu posibilitățile de atunci. Azi ne folosim de multe alte îndemînări oferite de rodul muncii și al minții luminate a omului modern. Credința noastră nu s-a schimbat, dar ea primește și binecuvîntează toate eforturile îndreptate în scopuri pașnice, pentru fericirea omului. Credința face pe orice credincios un bun cetățean al patriei. «Așa înțelegem să îndrumăm noi pe preoții și pe credincioșii noștri ca, ținînd mîntuirea în viața viitoare, să se îngrijească și de crearea condițiilor de fericire în viața de aici, căci ea este frumoasă și bogată în satisfacții pentru cei ce le cuceresc prin muncă cinstită și harnică» a mai spus Prea Sfințitul Episcop.

Arătînd cum erau priviți primii creștini ca buni cetățeni ai statului în care trăiau, Ierarhul a dat îndemnuri pentru o asemenea atitudine și astăzi în patria noastră așa cum ne învață Biserica prin ierarhii și preoții ei.

După aceste învățături însuflețitoare primite cu recunoștință de credincioși, Prea Sfinția Sa a binevoit a înmîna paro-

hului Ic. St. Adam Borșei o diplomă pentru activitatea sa pastorală, iar preotului Ioan Hămăruș diploma de acordare a rangului de iconom, împărtaşindu-i hirotesia în acest rang. Cei doi preoți au mulțumit pentru arhierasca răsplătire.

Credincioșii, primind binecuvântările Prea Sfinției Sale, l-au înconjurat cu multă și caldă dragoste, rămânând în suflele cu o icoană de ierarh ce nu se va șterge niciodată.

ITINERAR PASTORAL

Prezența unui ierarh în mijlocul credincioșilor este întotdeauna stimulatorie, dătătoare de noi puteri și acolo unde sînt probleme sau lucrări gospodărești de făcut ele prind un nou avînt.

Prea Sfințitul Episcop Teoctist, cuprinzînd în orizontul purtărilor de grijă vlădicești, totalitatea activităților majore din eparhie, se interesează de mersul lor și creează prilejuri de a le vedea pe unele personal.

În parohia Ghelar, prot. Deva, a ajuns în faza ultimelor finalizări monumentala biserică la care se lucrează de peste două decenii. În parohia strămutată Cinciși com. Teliuc din același protopopiat se află în construcție o frumoasă biserică ce va fi o podoabă a noii așezări atît de prospere în urma sprijinului primit din partea autorităților de Stat.

Prea Sfințitul Episcop a vizitat aceste șantiere în ziua de luni 10 mai stînd de vorbă cu preoții și consiliile parohiale, stabilind mersul viitor al lucrărilor și dînd îndrumări pentru efectuarea lor.

În parohia Alun s-a ridicat o frumoasă biserică de marmură, în parohia Zlaști s-a zidit o casă parohială nouă, în parohia Nădăștia de Sus și filia Nădăștia de Jos s-au făcut lucrări la biserică, iar în parohia Boș s-au împrejmuit cele două biserici.

Prea Sfinția Sa a vizitat aceste parohii și filii ale lor ca Poienița Voimii, Bunila, Hășdat, toate din prot. Deva, în zilele de 11 și 12 mai întîlnindu-se cu preoții, cu membri ai consiliilor parohiale și cu credincioși și dînd îndrumări pentru întreținerea, restaurarea și împodobirea bisericilor, îngrijirea cimitirelor, caselor parohiale spre a face din ele podoabe ale satelor și orașelor patriei.

Vizitînd parohia Minerău unde a dat îndrumări pentru terminarea lucrărilor la casa parohială nouă, Prea Sfinția Sa a cercetat și pe credincioșii din cartierul Stufit, orașul Hunedoara, luînd măsuri ca acești credincioși să fie și mai mult în atenția preoților hunedoreni.

Vizitînd apoi, în ziua de 6 mai parohia Hontîşor din prot. Ineu, Prea Sfinţitul Episcop s-a oprit în parohia Cil din acelaşi protopopiat unde s-a interesat de mersul lucrărilor de înţreţinere a bisericii care erau în curs sub directa supraveghere a preotului paroh Teodor Bej. Prea Sfinţia Sa a încurajat pe credincioşi binecuvîntîndu-le strădaniile.

Asemenea apropieri ale Ierarhului de credincioşii parohiilor sînt deosebit de binefăcătoare.

PREOCUPĂRI PENTRU MONUMENTELE ISTORICE

Preocuparea conducerii Episcopiei Aradului de a da bisericii din eparhie o înfăţişare cît mai corespunzătoare cu chipul luminos al patriei noastre, al satelor şi oraşelor, a dat frumoase roade, în eparhie aflîndu-se multe biserici restaurate, pictate, împodobite şi avînd în permanenţă mai multe şantieri în lucru.

Pe primul plan al acestor preocupări este grija faţă de buna păstrare a bisericilor monumente istorice, eparhia bucurîndu-se de a avea în cuprinsul ei, cîteva de mare valoare ca Mînăstirea Bodrog, bisericile din Densus, Strei-Ruşi, Gura-sada, Lăpuşul inferior şi altele.

Pe linia unor asemenea purtări de grijă, Prea Sfinţitul Episcop a vizitat luni 10 mai biserica monument istoric din Alun prot. Deva, iar miercuri 12 mai vestita biserică din Strei-Ruşi, prot. Haţeg, cercetînd starea lor, interesul ce li se arată de preot şi de credincioşi şi dînd îndrumări pentru atenţia ce trebuie să li se arate în viitor. Cu deosebire la biserica din Strei-Ruşi unde există deviz de lucrări de restaurare aprobat şi din care unele s-au şi executat, Prea Sfinţia Sa s-a interesat în mod amănunţit de starea lucrărilor şi de planul de executare a celor ce mai sînt de făcut, dînd preţioase îndrumări în legătură cu aceasta.

DECESE

După o suferinţă îndelungată, pe data de Duminică 4 aprilie 1971, a încetat din viaţă *preotul pensionar Pascotă Ioan*.

Născut în Folt în anul 1905, după absolvirea a 6 clase liceale, a urmat Şcoala teologică din Blaj.

În anul 1928 s-a căsătorit cu Paraschiva Danciu din Vinţul de Jos, apoi a fost hirotonit întru preot duhovnic pe data de 29 octombrie 1928 pe seama parohiei Ghelar unde a funcţionat 5 ani, construind aci o biserică. A mai funcţionat în parohia Veţel timp de 15 ani, reparînd biserica de aci şi pe cea din filia Căoi şi apoi din 1948 şi pînă la pensionare, a păstorit în parohia Folt, parohia sa de baştină.

În 1948, conștient fiind de importanța unității spirituale a credincioșilor români, a dat urmare chemării Prea Fericitului Patriarh Justinian, revenind la Biserica strămoșească, Biserica Ortodoxă Română.

A fost preotul și omul care a căutat mereu căile cele mai potrivite pentru permanenta lui desăvârșire și a credincioșilor săi.

Rămășițele pămîntești au fost înhumate în cimitirul ortodox din Orăștie. Prohodirea s-a făcut de un sobor de preoți, în ziua de 6 aprilie 1971, plîns fiind de către credincioși, familie și colegi (Pr. Avram Petric).

În ziua de 30 aprilie 1971 a încetat din viață în Petroșani *Preotul Ic. Stavrofor Traian Ioan*, în vîrstă de 83 ani, după o activitate de 52 ani de vrednică și osîrduitoare slujire a Bisericii.

S-a născut la 26 iulie 1888 în comuna Baru-Mare, unde a urmat cursurile școlii primare, continuînd liceul la Orăștie iar mai apoi studiile teologice.

A fost hirotonit diacon și preot în zilele de 5—6 decembrie 1912, funcționînd la parohia Livadia de Cîmp pînă în 1920, apoi la Iscroni pînă în 1936 și la Aninoasa pînă în 1964, cînd s-a pensionat, desfășurînd în continuare intensă muncă în ogorul Domnului.

Activitatea sa duhovnicească a fost deosebit de remarcabilă, iar cea gospodărească este exprimată în mod deosebit prin construirea impozantei biserici din Iscroni și cea din Aninoasa-Municipiul Petroșani. A participat cu mult avînt la marea sărbătoare națională a Unirii Ardealului cu România de la 1 decembrie 1918.

Răposatul — mult regretat de confrăți și credincioși — a fost printre primii preoți care în 1948 au depus rodnică străduință pentru revenirea credincioșilor la Biserica Ortodoxă, conlucrînd cu multă însuflețire la consolidarea unificării. Pentru multele lui merite a fost hirotesit de către Prea Sfințitul nostru Părinte Episcop Teoctist ca iconom stavrofor.

A fost înmormîntat duminică 2 mai 1971, de către un sobor de 15 preoți în frunte cu I.P.C. Părinte Protopop Ic. Stavrofor Adam Lăzărescu, protopopul Hațegului, care i-a schițat profilul spiritual și activitatea multilaterală în numele Prea Sfinției Sale Episcopul Teoctist al Aradului.

Munca sa și regretul foștilor săi păstoriți pe plan parohial a fost expusă de către C. Preot Adrian Bociat de la parohia Aninoasa și C. Preot Mircea Munteanu de la Parohia Iscroni.

Preoteasa Cătălina Corpadea, soția preotului Victor Corpadea din Parohia Lupeni-Valea Jiului, a decedat subit în ziua de 14 aprilie 1971, fiind înmormântată în Vinerea Mare de către un sobor de 13 preoți în frunte cu I.P.C. Părinte Protopop Ic. Stavrofor Adam Lăzărescu, protopopul Hațegului.

S-a născut în Băiești, protopopiatul Hațeg, din familia de buni creștini Nandra, în ziua de 2 septembrie 1923.

Răposata, în scurta sa viață de 48 ani, a fost o vrednică preoteasă, cucernică și deosebit de activă, soție credincioasă și mamă iubitoare a celor doi fii, care o deplîng mult îndurerăți.

La înmormîntare din partea Sfintei Episcopii a Aradului a asistat dl. revizor contabil Gheorghe Sulea.

Au reliefat regretul acestei premature și neașteptate despărțiri, ca și meritele răposatei : I.P.C. Prot. Ic. Stavrofor Adam Lăzărescu, din partea Prea Sfințitului Episcop Teoctist, Preot Aurel Grozescu de la parohia Lupeni, Preot Ioniță Pop de la Timișoara și pastorul reformat din Lupeni (Pr. Mircea Munteanu).

PREZENTĂRI BIBLIOGRAFICE

M. Tomescu, *Cartea românească în perioada coresiiană*, în «Probleme de bibliologie», București, 1970, p. 51—67.

Mircea Tomescu a fost unul dintre bibliografii foarte apreciați. Volumul de «Probleme de bibliologie» din 1970 publică o operă postumă a sa. Numele lui Coresi apare mai întâi în epilogul *Octoihului slavon* tipărit la Brașov în 1557 de Oprea Logofătul ajutat de Coresi. După tipărirea acestei cărți, Coresi se reîntoarce la Tirgoviște unde, din porunca lui Mircea Ciobanul, domnul Țării Românești, tipărește *Triod-Penticostar* în limba slavonă. În 1559 Coresi trece iarăși Carpații și se stabilește la Brașov, fiind chemat de Johannes Benkner, judele Brașovului. Coresi nu aduce tiparnița de la Tirgoviște, ci la Brașov a reușit să înjghebeze o nouă tipografie cu litere cirilice. Coresi a avut deci la Brașov o tipografie proprie. Se vede aceasta din faptul că în 1570 Laurentius Fronius l-a intentat un proces din pricina unei prese (tipografice) și a unei sume de bani. Instanța judecătorească a hotărât însă ca diaconul Coresi «să-și păstreze presa și să plătească lui Laurentiu datoriile cu alte bunuri».

Stabilit la Brașov, Coresi a tipărit multe cărți românești (*Întrebarea creștinească* 1559, *Evangheliar românesc* 1561). În 1565 moare judele Johannes Benkner. Atunci Coresi tipărește *Tilcul evangheliilor* cu cheltuiala unui nobil calvin (reformat), Forró Miklós în 1567—1568. În 1567 Coresi tipărește *Octoihul sla-*

von, deci paralel cu o carte în slujba propagandei calvine, tipărește o carte rituală ortodoxă. În 1569 tipărește *Sbornicul slavon* la sfârșitul căruia amintește pe Alexandru voievod, domnul Țării Românești și pe mitropolitul Eutimie. Unele cărți coresiene sînt tipărite pe cont propriu (*Psaltirea* din 1570, *Pravila sfinților otefi* (părinți). *Liturghierul românesc* din 1570 e tipărit tot pe cont propriu. *Liturghierul* și *Psaltirea* sînt folosite și de episcopul româno-calvin, care le considera utile pentru propagandă și pentru introducerea limbii române în biserică.

Evangheliarul din 1579 a fost tipărit de Coresi iarăși pe cont propriu. Din «porunca» domnului muntean tipărește *Octoihul* (1574—1575), *Triodul* (1578) și probabil din îndemnul mitropolitului Transilvaniei tipărește *Sbornicul* din 1580. După 1574 activitatea lui Coresi devine și mai intensă. În 1581 apare *Evanghelia cu învățătură*, o realizare tipografică și spirituală deosebită. *Evanghelia* cu învățătură s-a tipărit cu cheltuiala lui Lucas Hirscher, judele Brașovului și este o carte ortodoxă.

Diaconul Coresi a imprimat 35 de cărți, dintre care 9 în limba română, 3 bilingue, româno-slavone, 23 în limba slavonă. Tipăriturile lui Coresi nu au foi de titlu, iar paginile nu sînt numerotate. Formatul este variat, uneori mic, alteori mai mare. *Evangheliarul* românesc din 1561 are 24—25 de rînduri pe pagină, iar *Octoihul* din 1557 are 29—31 de rînduri pe pagină, deși au aceeași mărime. Textul tipăriturilor coresiene

este imprimat în negru și roșu. Inițialele amintesc pe cele din tipăriturile lui Macarie și uneori ale lui Liubavici. În tipăriturile executate din «porunca» voievodului Țării Românești apare și stema (corbul cu crucea în cioc, cu un picior ridicat ca pentru a merge, încadrât într-o cunună de lauri). Diaconul Coresi este primul tipograf care introduce ilustrație legată de text.

Mircea Tomescu face un tabel al tipăriturilor din perioada coresiiană, adică din 1557 până în 1590, începând cu Octoihul de la Brașov din 1557 și terminând cu Psaltirea tipărită la Brașov după 1588 de Șerban Coresi fiul lui Coresi. Printre tipăriturile coresiene înșiră și Cartea de cîntece, cu litere latine, tipărită pe la 1570 probabil la Cluj sau la Oradea, prima tipăritură românească cu litere latine. Tabelul cuprinde 36 de tipărituri ale lui Coresi și ale «uce-nicilor» săi, dintre care cel mai vestit este «diacul Șerban» fiul lui Coresi.

În ultimii ani s-a scris mult despre Coresi iar Mircea Tomescu face o sinteză remarcabilă.

Prof. Iosif E. Naghiu

Literatura română veche (1402—1647), (vol. I și II). Introducere, ediție îngrijită și note de G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, 1969, vol. I, 302 p., vol. II, 281 p.

Este o antologie destinată tuturor iubitorilor de literatură română veche de diferite vârste. Ea cuprinde în mare parte texte care n-au mai fost publicate în o asemenea antologie, iar altele sînt reproduse integral și nu fragmentar.

Cititorul dornic de a cunoaște această literatură română veche poa-

te s-o studieze începînd din sec. al XV-lea—XVII-lea.

În nota asupra ediției se dau lămuririle necesare de felul cum au fost alcătuite cele două volume (transcrierea textelor, bibliografia folosită, colaboratorii prof. Aurel Decei, asist. Rita Dobroiu și lector univ. Eugen Dobroiu p. 18—19).

Începuturile literaturii române originale în limba slavonă în secolul al XV-lea sînt legate de organizarea superioară a bisericii și de cancelariile domnești, care dețineau controlul culturii scrise. În acest timp în Moldova apare cărturarul bulgar Grigorie Țamblac, care și-a desfășurat o parte din activitate în Moldova. G. Mihăilă expune viața și activitatea lui G. Țamblac, urmată de o bibliografie amplă în limba română și străină. Este reprodusă partea finală a scrierii lui G. Țamblac, care are o valoare documentară: «Mucenicia Sfîntului și slăvitului mucenic Ioan cel Nou, care a fost chinuit la Cetatea Albă», scrisă de Grigorie, monah și presbiter în marea biserică a Moldovei.

Epoca lui Ștefan cel Mare este ilustrată prin Letopisețul de cînd s-a început Țara Moldovei. Prima scriere românească laică în limba slavonă, a fost alcătuită la curtea lui Ștefan cel Mare. Este tradus integral acest letopiseț (p. 26—40). Celebra scrisoare a lui Ștefan cel Mare către principii creștini (25 ianuarie 1475), oglindește patriotismul și religiozitatea lui Ștefan cel Mare, lupta împotriva dușmanilor creștinătății: «...din partea noastră făgăduim, pe credința noastră creștinească și cu giurămîntul domniei noastre, că vom sta în picioare și ne vom lupta pînă la moarte pentru legea creștinească...» (p. 49). Inscripția lui Ștefan cel Mare de pe zidul biseri-

cii de la Războieni (1496), ridicată la 20 de ani după luptă «pentru pomnirea oștenilor pravoslavnicilor creștini» care s-au jertfit atunci pentru independența țării. Bibliografia și textul inscripției (p. 54—55).

Secolul al XVI-lea. Epoca lui Neagoe Basarab, e ilustrată de: Epilogurile primelor tipărituri ale ieromonahului Macarie din Țara Românească (1508—1512) (p. 56—58). Apoi de Gavril Protul: «Viața și traiul Sfintului Nifon patriarhul Constantinopolului» care este reprodusă integral după ediția mitropolitului Tit Simedrea din 1937 (p. 66—112). Din Învățăturile lui Neagoe Basarab sînt alese trei capitole, care oglindesc aspecte ale personalității lui Neagoe. Urmează Cronicile slavone în Moldova: a episcopului Macarie (p. 168—190), a egumenului Eftimie (p. 191—202) și a călugărului Azarie (p. 204—220), prețioase pentru istoriografia Moldovei, din punct de vedere ideologic, stilistic și al unității lor.

Zorile umanismului în Țările Române încep cu Nicolae Olahus, primul umanist de origine română. El duce faima originii romane, a românilor în toate țările, este mîndru de romanitatea și latinitatea noastră, consacră ample capitole despre Țara Românească, Moldova, Transilvania și Banatul, adică tuturor provinciilor vechii Dacii, locuite de români, a căror origine romană și unitate de limbă o afirmă. Este primul dintre români care o atestă pe baza propriilor observații, a izvoarelor istorice și a urmelor arheologice (p. 250, 252 sq). Din Descrierea Daciei — Țara Românească, Moldova, Transilvania, Maramureșul, Țara Someșului, Țara Crișurilor și Țara Timișului (din cartea Hungaria) desprindem cap. XVII — Despre provincia

Timișului și vecinătatea ei, unde se vorbește despre Lugoj, Timișoara, sate și cetăți istorice din Banat (p. 267—270).

Primele tipărituri în limba română le avem de la Coresi. Se face o expunere bogată a cărților tipărite de Coresi și colaboratorii săi (p. 298—300).

În antologie se dau fragmente din traduceri tipărite de Coresi: Epilogul Tetraevangelului (1561), Epilogul Tilcului evangheliilor (1564), Dojana cetitorilor, Predoslovie Evangheliei cu învățătură (1580—1581) (p. 300—303).

Epoca lui Mihai Viteazul este înfățișată de «Interviul» lui Mihai Viteazul acordat solului polon Lubiecki (27 iulie 1595) și «O istorie a lui Mihai Viteazul de el însuși»: Memoriul către marele duce De'Medici (16 februarie 1601), prezentare, traducere și note de prof. Aurel Decei. Interviul acordat de Mihai Viteazul solului polon a avut loc în limba turcă, fără interpret (p. 27—39).

În Memoriul II trimis de Mihai Viteazul după 16 februarie 1601 de la Viena, în italienește, marelui duce de Toscana Ferdinand I De'Medici, la Florența (p. 40—72), Mihai arată «muncile și ostenelile săvîrșite în slujba creștinătății» (p. 14 sq). «Într-un stil răspicat, curajos și patetic expune strădaniile și suferințele îndurate...». «Acuma, în mod limpede, oricine poate vedea că muncă și ostăneală am îndurat șapte ani de-a rîndul și că slujbă am făcut creștinătății... În vremea aceasta se poate vedea că n-am cruțat nici cheltuieți, nici ostăneală, nici singe, nici însăși viața mea, ci am purtat războiul așa de multă vreme singur, cu sabia în mînă...», și ultima frază a Memoriului II, este o implorare

personală imo pectore: «Astfel rog toată creștinătatea să-mi stea într-ajutor, căci am pierdut tot, și țări și bogății și soție și copilași și în sfârșit tot ce am avut pe lume» (p. 56).

Tot pe aceeași linie a faptelor eroice a lui Mihai Viteazul <avem și publicarea textului scrisorii și a instrucțiunilor lui Mihai Viteazul> către solii săi la Praga (1600) (p. 79—82); și Cronica Buzeștilor despre domnia lui Mihai Viteazul (p. 85—139); a lui Baltasar Walther (p. 140—143); și Stavrinov: Vitejiile lui Mihai Voievod (p. 186—193).

Istoriografia din prima jumătate a secolului al XVII-lea ne amintește despre Matei al Mirelor, și aportul ce l-au adus cărturarii greci la cultura română. Pe timpul lui Radu Șerban (1602—1611) în Țara Românească, i s-a dat egumenia minăstirii Dealul. Radu Șerban și protecția lui îi obține de la Patriarhia ecumenică titlul de mitropolit al Mirelor și Lychiei (o eparhie din Asia Mică, titlul onorific, care-i dă dreptul să participe la sinoadele convocate de patriarhul ecumenic, iar în țară îi sporea prestigiul (p. 228—229).

Dan Zamfirescu dă câteva fragmente reprezentative din «Povestiri pe scurt» și «Sfaturi către Alexandru Iliasi» (traducerea de Rita și Eugen Dobrin) (p. 234—246).

Ultimii reprezentanți ai literaturii în limba slavonă: Petru Movilă (1596—1647), fiul lui Simion Movilă, este una din figurile cele mai reprezentative ale culturii din țările răsăritene din prima jumătate a secolului al XVII-lea. G. Mihailă ne dă biografia și activitatea bogată a acestui mare cărturar umanist (p. 360—363). Sint reproduse: Sfaturi către Moise Movilă (1621) (p. 264—

267); Prefață dedicată lui Vasile Lupu (1645) (p. 268—269). Desprindem din sfaturile ce le dă Petru Movilă fratelui său mai mic Simion Movilă următoarele: «Să pui multă sîrguință, pentru ca învățătura curată și dreaptă a bisericii sobornicești să fie cinstită și întărită». «În ortodoxie și bună cînstire să urmezi pilda și purtarea părinților și strămoșilor tăi»; «Să fii citor, ziditor și bine făcător al Bisericii și al școlilor» (p. 265 sq).

Udriște Năsturel este ultimul mare reprezentant al literaturii române în limba slavă, dar și un promotor al culturii în limba națională.

Dintre operele sale, spune G. Mihailă, o mențiune specială se cuvine versurilor scrise în limba slavonă și publicate prima dată în 1635, deci cu opt ani înaintea versurilor românești ale lui Varlaam, din Cazan tipărită în 1643. Este vorba despre versurile *La predaluminata stemă a milostivilor domni Basarabi*, tipărite în fruntea Molitvelnicului slavon de la Cîmpulung (1635) și redate în pravila românească de la Govora (1640) (p. 272—273). Udriște Năsturel traduce din limba latină în slavonă, singura de acest fel în întreaga noastră cultură veche și alta din slavonă în română. Prima este *De imitatione Christi*, atribuită lui Thomas Kempis, tipărită în slavonă la minăstirea Dealul în 1647, răspîdită la noi și în toate țările slave. Cea de-a doua este romanul *Viața Sfinților Varlaam și Ioasa* (1649), răspîdit în mai multe copii, constituind o lectură gustată în epoca veche (p. 271). Predoslovie (*De Imitatione Christi*, Minăstirea Dealul, 1642) p. 277—279).

La sfîrșitul vol. II se dă Glosarul (p. 281—291), valoros pentru inte-

legerea fragmentelor publicate în Antologie.

Această lucrare prezintă o utilitate științifică pentru tineret, specialiști și pentru toți cei care au interes față de problemele literaturii vechi românești.

Antologia *Literatura română veche*, este o dovadă de muncă serioasă din partea autorilor și colaboratorilor lor.

Prof. Constantin Rudneanu

Contribuții bibliografice privind Unirea Transilvaniei cu România. Studiu introductiv de Ion Popescu-Puțuri, București 1969, 649 p.

Cu prilejul semicentenarului unirii pe vecie a Transilvaniei cu România, la 1 decembrie 1968, au avut loc manifestări grandioase și au apărut și numeroase studii și articole. Printre lucrările remarcabile scrise cu prilejul acestui semicentener ocupă un loc important bibliografia apărută în 1969. În carte se spune că «Lucrarea de față își propune să vină în ajutorul specialiștilor în istoria țării noastre, cit și a tuturor acelor care doresc să studieze probleme legate de memorabilul act al unirii Transilvaniei cu România». Despre unirea Transilvaniei cu România s-a scris foarte mult. Lucrarea de care ne ocupăm «prezintă o selecție din multitudinea de materiale apărute sub formă de studii separate sau articole în presa vremii, consacrate acestui mare eveniment istoric». Autorii precizează că «bibliografia a abordat o tematică mai vastă, bazată pe criteriul cronologic, care a cuprins atât perioada premergătoare momentului 1 decembrie 1918, cit și cea ulterioară, de înfăptuire a hotărârilor de la Alba Iulia. Acest criteriu a determinat și

asezarea materialului în cadrul diviziunilor tematice: studii, monografii și articole de presă, ce se succed în ordine cronologică a momentului apariției lor».

Ion Popescu-Puțuri scrie un studiu introductiv despre lupta pentru unirea Transilvaniei cu România, ajungând la concluzia că «Unirea Transilvaniei cu România a fost opera tuturor claselor sociale, opera întregului popor, a întregii națiuni».

Bibliografia cuprinde 2603 titluri, împărțite în următoarele capitole:

1. Perioada premergătoare desăvârșirii unificării naționale a poporului român,

2. Problema autodeterminării Transilvaniei în condițiile anului 1918,

3. Perioada pregătitoare a unirii Transilvaniei cu România. Evenimentele din octombrie-noiembrie 1918,

4. Adunarea națională de la Alba Iulia (1 decembrie 1918). Unirea Transilvaniei cu România,

5. Perioada de consolidare a unității de stat a poporului român,

6. Generalia

7. Personalia

8. Lucrări apărute cu prilejul semicentenarului unirii Transilvaniei cu România,

9. Indice alfabetic de nume,

10. Lista publicațiilor periodice consultate.

Lista publicațiilor periodice consultate cuprinde 278 de periodice. Titlurile bibliografice cuprind toate elementele necesare. După descrierea lui bibliografică urmează un scurt rezumat. Titlurile în limbi străine sînt traduse și în limba română. La nr. 1990 este Circulara către toate oficiile protopopești și parohiale din Arhiepiscopia de Alba Iulia și Sibiu, în «Telegraful român» din 27 noiembrie 1938, nr. 48.

De multe ori, după titlul bibliografic sînt citate lucrările pe care le folosește autorul.

De exemplu la titlul 2058 citim A. Nanu, *Unirea Ardealului cu România, 1 decembrie 1918*, în «Telegraful român» din 28 noiembrie 1943, p. 23 apoi precizarea: «La a 25 a aniversare a Unirii — autorul reliefează importanța acestui act istoric prin citate din lucrările lui Ioan Lupaș, Sebastian Stanca, Cezar Petrescu, N. Bălan, Ioan Clopotel și alții». La nr. 2472 este monografia lui Ștefan Pascu, *Marea Adunare Națională de la Alba Iulia — Incunarea ideilor, a tendințelor și a luptelor de unitate a poporului român*, Cluj, 1968, 511 p. + 100 p. În 30 de rînduri se arată capitolele lucrării, apoi în trei rînduri se face o succintă apreciere a lucrării.

Bibliografia este foarte utilă pentru cercetători. Consider un merit al bibliografiei faptul că a reușit să dea foarte multe articole din presa străină, precum și din publicațiile ce apar în orașele de provincie.

Bibliografia a fost elaborată de un colectiv, sub conducerea conferențiarului universitar dr. Constantin Nuțu. A fost coordonator al acestei bibliografii Mircea Tomescu, cunoscutul bibliograf, care însă a murit înainte de a fi apărut lucrarea. Au colaborat bibliotecari de la Biblioteca Centrală Universitară din București.

Arta populară românească, București, Ed. Academiei R.S.R., 1969, 669 p.

Volumul de studii și cercetări despre *Arta populară românească* este scris de un colectiv de cercetători în istoria artei.

După un succint cuvînt înainte, urmează istoricul cercetărilor începînd din secolul al XVI-lea pînă

în zilele noastre. Sînt trecute în revistă mai ales lucrările străine, începînd cu cartea lui G. A. Reichen-dorffer, *Moldaviae quae dim Daciae pars Chorographia*, Viena 1541. Cartea despre Arta populară românească are următoarele capitole: 1. Arhitectura, 2. Interiorul locuinței țărănești, 3. Mobilierul țărănesc, 4. Țesăturile, 5. Portul, 6. Broderiile, 7. Podoabe și bijuterii populare, 8. Arta prelucrării lemnului, 9. Sculptura, 10. Prelucrarea artistică a metalelor, 11. Arta încondeierii ouălor, 12. Figurinele țărănești de lut, 13. Forme plastice din caș și cocă, 14. Măștile, 15. Valorificarea tezaurului artistic popular, 16. Bibliografie.

Despre bisericile de lemn spune că ele constituie «una din cele cîteva culmi ale artei construirii în lemn europene». În Maramureș, pe valea Izei bisericile sînt din lemn de brad, dar tot în Maramureș, pe valea Marei sînt de stejar. Sînt biserici de lemn din stejar, brad și uneori din fag. În general, sînt construite din birne cioplite așezate în cununii orizontale. Autorul studiază arhitectura vechilor bisericilor de lemn și afirmă că «valoarea artistică a bisericilor de lemn românești constă în primul rînd în admirabila proporționare a volumelor, în armonia stabilită între părți și întreg». Principalele decoruri sînt: 1) creștăturile în lemn, 2) pictura. Cităm concluzia la care ajunge autorul: «Masele populare românești au creat o operă profund originală, cu un loc bine precizat în ansamblul artei europene».

Capitolul «Sculptura cu caracter religios, cruci votive și funerare, stele și stilpi funerari» prezintă aspecte mai puțin studiate ale artei românești. Sfeșnice de lemn sînt la biserica din Netotii-Prahova, biserica

Luca Arbore. Jilțurile au pe spătar motivul solar, sau elemente florale. Pistolnicele sînt legate de cultul morților și apar sub forma unor cruci simple. Cele mai interesante sînt în forma unor troițe bogat ornamentate, prin crestare sau traforare. După unii, începuturile picturii pe sticlă în Transilvania s-ar situa în prima jumătate a secolului al XVIII-lea. După Nicolae Iorga această artă ar începe pe la 1670—1680. În 1863 episcopul Calinic de la Rîmnicul Vilcii a dispus să fie confiscate icoanele pe sticlă de la patru iconari din Transilvania. «Ce e drept bisericele moldovo-române sînt pline de icoane de la Nicula, din Ardeal (sat și mănăstire) pe care bietii zugravi săteni, dintre care mulți nu știu nici ceti, le fac cu ușurință atît de minunate, pe cît sînt aceleași mai prejos de orice critică, apoi le poartă în spinare din sat în sat, ba unii din acei niculenji se colonizează și aici la Brașov, unde-și vînd sfînta marfă, cu ce cîștig nu-i întrebăm» (*Foala pentru minte și inimă*. Brașov 1847, p. 326).

În 1863 nu mai puțin de 43 iconari transilvăneni, au dus icoana de la Nicula, Alba Iulia, Valea Sebeșului, Sibiu, Făgăraș. În 1896 erau în Nicula 46 de negustori de icoane. La Muzeul etnografic din Cluj există o colecție de icoane pe sticlă de la Nicula, cea mai veche fiind din 1802. Icoanele de la Nicula sînt de 30/25 cm. În 1959 s-a descoperit la mureșenii Birgăului (județul Bistrița Năsăud) o icoană pe sticlă din 1759, reprezentînd pe arhanghelii Mihail și Gavril. Este deci mai veche decît icoana pictată de Ioniță Zugravu în 1780 la Brașov «Maria cu Pruncul» și decît «Adormirea Precistei» de Nicolae Zugravul din Lancrăm, dataată 1787. Icoane pe sticlă au circulat și

în Banat. Valoarea icoanelor pe sticlă contestată cîndva, este azi din ce în ce mai mult reconsiderată. Nicolae Iorga spunea că icoanele pe sticlă au un farmec «cu neputință de definit». Xilogravurile sînt lucrate mai ales la Hășdate, lingă Gherla. În 1737 e amintit în «Urbariul» satului Hășdate «zugravul Vasile cu doi copii».

Obiceiul încondeierii ouălor de Paști este amintit la 1700 de Del Chiaro, secretarul lui Constantin Brîncoveanu. E sigur însă că acest obicei e mult mai vechi.

Prof. Iosif E. Naghiu

Les icones dans les collections Suisse, Edition Benteli S.A., Berne, 1968.

Interesul din zi în zi tot mai mare pentru colecțiile de icoane marchează această prezentare, sub forma unui catalog, a colecțiilor particulare din Elveția. Obiecte de cult ortodox, imagini de sfinți, scene din Noul Testament și din istoria Bisericii sînt expuse și prezentate pe școli și cronologic într-o variată gamă de tehnici — de la orfevrărie la email, de la mozaic la frescă și tempera — lucrări de o reală valoare, tehnici practicate cu un deosebit rafinament, care au făcut o glorie curții din Constantinopol.

Miniaturi din secolul X pînă în secolul XIV, produse la Constantinopol, se ansamblează perfect cu produsele de factură cretană și a insulelor grecești, fidele continuatoare a tradiției de la curtea bizantină, dar care diferă de icoanele din Grecia continentală.

Un grup de icoane din Asia Mică fac parte dintr-o a treia subdiviziune a picturii greco-postbizantine. Icoanele rusești sînt prezentate pe

regiuni și cronologic după stiluri și școli: Moscova, Novgorod, provinciile nordice etc. În fine sînt prezentate icoane sirbești și românești într-o interesantă evoluție din sec. al XVI-lea pînă în sec. al XIX-lea.

Icoanele «lumii grecești» prezentate în acest catalog sînt posterioare căderii Constantinopolului (1453), lume care dă cît de cît o unitate și un ansamblu variat de stiluri. Ceea ce este interesant este faptul că ele nu provin din centrele principale artistice ci de la periferia imperiului, insulele arhipelagului, Grecia centrală, Grecia de nord și nord-est. Dintre ele se remarcă exponatele de factură cretană, școală care a dat în secolele al XVI-lea și al XVII-lea o serie de picturi de prim ordin. Ele sînt continuarea fidelă și originală a picturii bizantine din epoca paleologilor, de o noblete, distincție și puritate dogmatică deosebită. Meșteri ca Chalkiopoulos (sec. XVI), Philothéos Skouphos (sec. XVII) sau Emmanuel Tzarés, sînt doar cîteva nume care, au ridicat arta cretană pe cele mai înalte trepte din «ierarhia» culturii feudale. Nu mai prejos rămîne și școala din insulele Ioniene, care ne dă un număr suficient de lucrări, convingătoare, dar unele suferind o influență a barocului (sfîrșitul secolului XVII — începutul secolului XVIII).

Nu trebuie trecută cu vederea nici școala macedoneană, care prin Démétrios din Zitra (sec. XVII) ne prezintă icoane de un pitoresc deosebit, la fel ca un desen în peniță de Moschos (sec. XVIII) ce se încadrează în școala Greciei de nord.

Un număr considerabil de lucrări provin din diverse provincii ale Asiei Mici, care, majoritatea sînt din secolul XVIII. Se remarcă înde-

sebi o lucrare semnată de Constantin de Smyrna. Inscripțiile de dedicație — sau pisanie — sînt în greacă și în turcă, dar cu caractere grecești și se presupune că această icoană provine din Cezareea Capadochiei.

Pictura postbizantină s-a răspîndit în tot imperiul și în numeroase regiuni ale lumii ortodoxe pînă la sfîrșitul sec. XIX. Expoziția din muzeul Rath din Geneva este la originea acestui catalog, care marchează, totuși, o importantă etapă în studiul icoanelor postbizantine.

Icoanele sirbe, prezente în această lucrare (sec. XV—XIX) revelează o lume a culorilor interesante și armonioase de pe aproape întreg teritoriul Iugoslaviei. Dar toate aceste lucrări interesante au o covârșitoare influență a insulelor anăii Egee, a școlii cretane, a Asiei Mici, a Greciei centrale și a Veneției. Școala de iconografie rusă face un corp aparte, avînd un bogat material din secolele XIV—XVIII, începînd cu pictura școlii din Moscova, lucrări ce se apropie de tradiția instaurată de marele pictor moscovit Dionisii și fiii lui, pînă la școala de la Novgorod. Avînd origini profund bizantine, iconografia rusă, comparată cu restul lumii ortodoxe, are un caracter cu totul original, care s-a inserat în multe curente și idei ale Europei.

Un loc deosebit în acest catalog îl ocupă icoanele românești pictate între secolele al XVI-lea și al XIX-lea. Majoritatea lor provin din colecția Schweizer din Lucerne și prezintă o mare valoare artistică. Ele completează bogăția operelor românești, care sînt deja cunoscute, prin activitatea pictorilor din Moldova, Țara Românească și Transilvania. Cele care aparțin secolului al

XVI-lea sînt opere de o reală importanță prin valoarea lor picturală și stilistică. Jumătatea a doua a secolului XVI este caracteristică printr-o sensibilitate și calitate deosebită, influențată și de pictura cretană, care de fapt se resimte în lucrările românești pe parcursul a 200 de ani. Intensitatea coloritului prin care se exprimă pictorul, plin de temperament, și elementele decorative de la aureole, împrumutate din Occident, demonstrează totuși, maturitatea artei românești, ajunsă la o certă notorietate. Influența cretană și cea slavă-sudică prezintă în arta noastră nu face decît să demonstreze filierele de pătrundere în țara noastră a curentelor artistice care au o strînsă legătură cu lumea bizantină. Sfîrșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea ne pune în fața unor lucrări de tip «brâncovenesc» unde formele bizantine se împletesc cu formele barocului, unde elementele occidentale sînt transformate și trecute printr-o formă specifică noului stil. Ele își pierd cu desăvîrșire rostul lor inițial, asimilindu-se în covîrșitorul element românesc. Icoanele din secolul al XVIII-lea sînt influențate de acest nou stil, tipic românesc, presărate încă și cu elemente decorative ale barocului. Multe din icoanele secolului XIX fac tranziție de la pictura bizantină la cea de influență occidentală, aici, în acest secol, intră și cele de factură populară, atît de răspîndite pe întreg cuprinsul țării. Pictura românească din secolele XV—XVIII rămîne o fidelă reflectare a originii bizantine, trecute la noi prin diferite filiere, dar tocmai pentru că primesc o notă originală, icoanele românești stîrnesc un interes deosebit. «Botezul Domnului» (prima ju-

mătate a sec. XVI), «Sfîntul Nicolae» (sec. XVI), «Sfîntul Ioan Botezătorul» (sec. XVII), «Maica Domnului pe tron» (1761) pictate de zugravul Crăciun vel Ilie), sau o parte dintr-un iconostas din Maramureș pictat de Stan zugravul la anul 1765, la Fîndeșeu, sînt cîteva din comorile artei românești prezente în acest catalog.

Prezentarea și intenția acestui catalog pot fi «puse la superlativ», dar rămîne o rezervă asupra comentariului icoanelor românești. Astăzi cînd aceste studii, de specialitate au luat la noi un deosebit avînt, astăzi cînd avem specialiști de o reală și profundă cultură în acest domeniu, considerăm că ar fi fost necesar, la acest capitol, consultarea unui specialist din țara noastră. Era un lucru folositor, pentru că se evitau o serie de afirmații eronate în legătură cu arta noastră.

Salutăm totuși cu bucurie apariția acestui catalog care confirmă o dată mai mult, interesul deosebit de care se bucură marile creații ale meșterilor noștri, care au lăsat adevărate comori.

Prof. Viorel Gh. Țigu

V. Florescu, *Retorica și reabilitarea ei în filozofia contemporană*, în «Studii de istorie a filozofiei universale», vol. I, București, Academia R.S.R. 1969, p. 9—82.

Retorica este o știință veche. În cele două milenii și jumătate de existență, retorica a fost definită în diverse chipuri dar s-a menținut mai ales denumirea de *autoare a convingerilor*. Dicționarul enciclopedic român definește retorica «arta de a convinge un auditoriu printr-o argumentare bogată, riguroasă, pusă în valoare de un stil ales și o limbă strălucitoare». Această știință a apă-

rut în Grecia antică. Prima «Retorică» a fost scrisă de Aristotel. Cercetările recente au demonstrat că retorica nu era străină chinezilor. Mai nou se susține că în lumea greacă, creatorii retoricii sînt Empedocle și mai ales Tisias și Corax, după căderea tiranului Trasibul din Siracusa la anul 465 î.Hr. S-a considerat un factor important în istoria retoricii legea lui Solon, după care fiecare individ este obligat să-și apere singur cauza în fața judecătorilor. Cicerone susținea că retorica adevărată ar fi o creație latină. Unii istorici consideră Atena sinonimă cu știința, iar Roma cu retorica. Unii au căutat originea retoricii în creațiile homerice, alții în sofști.

După două milenii și jumătate, vechea știință retorică devine azi o știință nouă. Prin retorica homo loquens devine homo eloquens.

V. Florescu trece în revistă istoria retoricii, insistînd asupra rolului ei în lumea sclavagistă, în evul mediu și în Renaștere. După Renaștere, retorica datorită tradițiilor ei, se amentine ca știință. În secolul nostru, începe a se acorda o importanță mai mare retoricii. Asistăm la redescoperirea și la reabilitarea filozofică a retoricii.

Vechea retorică era o artă a vorbirii elegante și convingătoare, care se adresează unui public larg. După Perelman «noua retorică» este o teorie a structurilor argumentative, care însă nu se limitează numai la discursul pe care îl ține un orator, mici numai la public. Cităm cîteva rînduri: «Structurile argumentative sînt identificate și analizate în special pe baza textului scris și se acordă interes egal și discursului cu un singur interlocutor» (p. 76). Noțiunea de orator devine mai bogată, cuprinzînd și noțiunea de autor, iar

noțiunea de auditor cuprinde și pe aceea de cititor, sau autorul în de liberarea sa intimă. «Noua retorică» are în vedere toate categoriile de auditori. În locul vechilor forme de 1) captatio benevolentiae, 2) actio, și 3) mnemotehnica, apare o retorică ce se vrea o disciplină filozofică modernă.

«Retorica nouă» aduce un element nou «teoria argumentației» despre care se scrie tot mai mult în epoca noastră. Au apărut două volume de «Tratat de argumentație» în care se oferă descrierea a 79 de categorii și subcategorii de argumente a celor cvasilogice, a celor subînțelese și deduse, precum și pseudoargumente. Autorii au descris și au clasificat argumentele după metoda structurală.

«Noua retorică» este în faza incipientă. Ca orice lucru nou ce apare, are foarte mulți admiratori și foarte mulți detractori. O înregistrăm ca preocupare a unor cărturari contemporani în legătură cu arta cuvîntului și cu problema argumentării. Leo Apostel vrea ca neoretorica să se bazeze și pe teoria informației. Teoreticienii neoretoricii pun în circulație termeni ca de exemplu: «structură compozițională», «plus ornamental sau expresiv», «vorbire evocativă», «grad zero de afectivitate», «enunț nonconstruit».

Jean Paulhan în 1941 pleda pentru ca retorica să fie interpretarea actului de creație literară, cit și ghid al ei. Alberto del Monte și Henri Morier reabilitează retorica în domeniul artei literare.

Reabilitarea retoricii de către unii filozofi contemporani este o încercare, ca multe altele. P. Ricoeur merge atît de departe încît folosește expresia «civilisation de la parole».

Din aceasta se vede că și în încercările neoretice din zilele noastre există mult romantism.

Iosif. E. Naghiu

D. Jompan, *Timotei Popovici*, Reșița, 1970, 127 p.

Împlinindu-se o sută de ani de la nașterea lui Timotei Popovici, din inițiativa Comitetului de cultură și artă a județului Caraș-Severin și Casei județene a creației populare, s-a publicat acest volum omagial, voindu-se a se reliefa munca de pionierat pe care a dezvoltat-o T. Popovici în Transilvania, pe tărîmul artei muzicale.

În capitolul «Copilăria și anii de studii» autorul relevă condițiile în care s-a format T. Popovici, care au fost deosebit de propice formării sale muzicale, date fiind tradițiile muzicale ale locurilor natale, precum și orașele Caransebeș și Iași, unde au funcționat eminenti muzicieni, respectiv Antoniu Sequens și Gavril Muzicescu, care au lăsat o puternică influență asupra celui ce a devenit mai târziu Timotei Popovici, strălucit compozitor și eminent animator al vieții muzicale laice și bisericești din Transilvania.

Pasiunea de muzician dublată de cea de pedagog a lui T. Popovici este tratată în capitolul «Profesorul și dirijorul».

Lugojul, important centru muzical, unde a strălucit Ion Vidu încărcat de glorie și admirație, a fost locul unde T. Popovici, după îndelungați ani de studii, a luat contact cu munca metodică de profesor. Însă numai după un an pleacă la Brașov. Dar, Sibiul cu faima sa de important centru bisericesc și cultural îl atrage într-atîtă că aici se va dăruia muzicii

și Bisericii timp de 37 ani. Înființează coruri și își creează ucenici. Ca fost profesor la Seminarul «Andreian» și Școala normală «Andrei Șaguna», formează generații de preoți și învățători, însuflețiți pentru muzică, care fac ca satele noastre din Transilvania să răsună de însuflețitoare cintece pentru menținerea conștiinței naționale a poporului nostru.

Capacitatea muzicală și voința de dăruire concretizată în tot ceea ce a creat T. Popovici, fac pe autor să afirme că «se situează printre cei mai de seamă pedagogi și dirijori de la începutul veacului XX» (p. 32).

Cum a excelat și pe plan publicistic, spre a-i defini contribuția în acest sens, e suficientă amintirea *Dicționarului de muzică*, prima lucrare de acest gen la noi.

Capitolul «Folcloristul și compozitorul» ne dezvăluie pasiunea pentru folclor, element primar de inspirație pentru toți compozitorii.

Contribuția adusă la îmbogățirea patrimoniului muzicii corale bisericești este dintre cele mai evidente.

După o «Scurtă privire rezumativă asupra vieții și activității lui T. Popovici» și «Bibliografie», volumul se încheie cu fotografii ale elevilor distinsului aniversat, și mai multe fotocopii după publicații și scrisori legate de el.

Prin publicarea volumului în colecția «Contribuții la istoria muzicii bănățene», se aduce un frumos omagiu lui Timotei Popovici și muncii sale plină de abnegație pe care a desfășurat-o, pregătind prin muzică drumul spre realizarea secularelor aspirații naționale, bisericești, politice și sociale ale poporului nostru.

Pr. Vasile Petrica

Lexicon der Christlichen Ikonographie herausgegeben von Engelbert Kirschbaum S. J. (n.a.) I Band, Allgemeine Ikonographie A. Ezechiel. Mit 295 Abbildungen. Freiburg, Br. Herder, 1969, XXXVI, 360 p.

Editura Herder începe să editeze o operă în 6 volume mari despre istoria icoanelor, o operă ce are intenția de a contribui la cunoașterea unui capitol important din istoria artelor. Planul editorial prevede că lexiconul va cuprinde 3 500 de articole și 2 000 de ilustrații. Mai prevede ca la fiecare articol să se traducă în limba franceză și în limba engleză anumiți termeni, pentru ca lucrarea să fie accesibilă marelui public. Primele 4 volume vor cuprinde elemente de iconografie generală iar ultimele două volume vor cuprinde iconografia sfinților și a fericiților, așa cum sint reprezentate în Catolicism și în Ortodoxie (dar și în alte confesiuni creștine).

Autorii își propun să studieze evoluția icoanelor în toate confesiunile creștine.

Cele 6 volume mari, bogat ilustrate despre icoane vor trata evoluția acestei arte, la toate confesiunile până la 1900. Sintem deci la începutul unei opere mari, cu caracter universal. Engelbert Kirschbaum a cerut colaborarea multor specialiști din diverse țări.

În 1969 a părut primul volum ce cuprinde literele A — Ezechiel din iconografia generală. La primul volum au colaborat 80 de specialiști din 13 țări. Fiecare articol cuprinde izvoarele biblice și patristice, studiile specialiștilor, trimiteri la alte lucrări, bibliografia de specialitate.

Primul volum, apărut în excelențe condiții tehnice, admirabil ilustrat, pare că îndeplinește numai parțial

frumoasele idei călăuzitoare fixate la început.

De exemplu este reprodusă la coloana 527 o frescă de la biserica Santa Maria Maggiore din Roma, ce reprezintă cei trei ingeri care îl vizitează pe Avraam, dar nu vedem același subiect așa cum îl redă Rublev. Iată în cazul de mai sus au neglijat o icoană orientală, dar n-au uitat pe cea occidentală.

Lexiconul se citește cu greu, pentru că sint foarte multe prescurtări. Pentru ca tomul să fie cit mai dens, în unele locuri stilul e aproape telegrafic.

După ce vor apare toate volumele, se va putea vedea în ce măsură au reușit autorii să vorbească obiectiv și despre arta iconografică din bisericile ce nu sint catolice. Un început bun pare a fi dorința de a avea și colaboratori ce aparțin altor confesiuni religioase.

Prof. Iosif E. Naghiu

«Ökumenische diskussion». Studienabteilung Ökumenischer Rat der Kirchen. Band IV — Nr. 2 — 1968.

Prefața editorului (p. 49—50) oferă cititorului informații, lămuriri și considerații asupra cuprinsului prezentului număr.

Paginile următoare (51—62) prezintă o alegere de atitudini bisericești oficiale — constructive — cu privire la Conferința mondială «Biserica și Societatea», care s-a ținut la Geneva în iulie 1966.

Din aceste luări de poziții sint vrednice de reținut următoarele sublinieri, considerațiuni sau sugestii:

Creștinii au o răspundere față de problemele vremii (p. 53). Nici o concentrare asupra destinației veșnice a omului nu poate fi folosită ca

mijloc de sustragere de la răspunderea pentru binele omului (p. 54).

Problema socială este continuu o problemă arzătoare, nerezolvată, care trebuie să fie examinată în continuu; fiecare societate nouă stă în fața unor probleme noi (p. 55).

Sarcina Bisericii constă și într-o intervenție pentru o *răspundere socială* comună și reciprocă de dimensiune mondială (p. 59).

Este de dorit o dezvoltare mondială (p. 60).

Prețul pentru pace este așa de mare, încât el poate fi plătit numai printr-o *mobilizare generală* pentru pace.

«Evangelia ne îndeamnă a interveni prin cuvânt și faptă pentru binele semenilor noștri de aproape și de departe. Serviciile noastre divine și aranjamentele comunității trebuie îndreptate în direcția ca oamenii acelor popoare înfometate și mizere să poată lăuda împreună cu noi bunătatea și mila lui Dumnezeu. Fără lauda lor, lauda noastră este nimic» (p. 61).

Urmează trei contribuții sau poziții cu privire la tema: Serviciul divin într-un veac secular (p. 63—75). Se subliniază faptul că — sub influența civilizației tehnice moderne — în spiritul omului se produc schimbări adânci (p. 64). Trebuie să traducem trecutul în prezent, și anume cu privire la viitor (p. 65). Se fac și interesante considerații teologice cu privire la secularizare (p. 68—72).

Sînt necesare mai autentice motive și forme ale rugăciunii și cultului divin (p. 73). Se pune întrebarea: Ce formă ar trebui să ia rugăciunea insului și a comunității pentru ca să dea expresie realității existenței creștine în lume? (p. 74) Este necesar să se găsească — pentru rugăciune și cultul divin — un echi-

libru între dimensiunea lor eshatologică și rădăcinile lor istorice (p. 75).

În continuare (p. 75—88) ni se oferă Declarația Consultăției de la Zagorsk (17—23 martie 1968) cu privire la problemele teologice din domeniul «Biserica și Societatea». Ea și-a concentrat eforturile în special asupra unei analize mai ample a însemnătății lui «Humanum» ca criteriu pentru o etică socială ecumenică.

Declarația cuprinde considerații teologice privind metoda eticii sociale creștine, societatea tehnică, revoluția, eclesiologia și antropologia. Reținem: «Esența Bisericii și a unității pot fi nou înțelese numai dacă învățăm să înțelegem în chip nou și această relație dublă dintre Hristos și om și Hristos și poporul Său» (p. 85).

Ultimele pagini (88—101) găzduiesc judiciosul studiu al lui Lukas Vischer: «Viitorul consiliilor creștine ca instrument al Mișcării ecumenice».

În trecutele decenii, consiliile creștine au jucat un rol de seamă în viața Bisericilor și a Mișcării ecumenice. Vor juca ele acest rol în noua situație a Mișcării ecumenice?

Trebuie pusă problema esenței și rolului consiliilor creștine. Întrucît deosebirile de situații de la țară la țară sînt mari, nu se pot da directive aplicabile la toate situațiile. Premisele istorice și conceperea fiecărui consiliu creștin trebuie examinate aparte.

Studiul se compune din trei părți: I. Considerații în legătură cu istoria consiliilor creștine (p. 89—93), din care desprindem că raportul celei de-a doua Conferințe mondiale pentru Credință și Organizație bisericească din Edinburg (1937) distinge

trei forme sau stadii ale unității : federațiune, intercomuniune și unitate organică.

II. Relația dintre consiliile creștine și Bisericele lor membre (p. 93—97), din care reținem : Consiliile creștine își pot împlini rostul lor numai dacă sînt înțelese ca instituții de tranziție. Ele își au sensul în a birui anomalia eclesiologică a separației și să facă tot mai vizibilă unitatea care leagă Bisericele (p. 97).

III. Pași proximi (p. 97—101) înbie spre reținere două sublinieri : a) Relația dintre Consiliul Ecumenic și consiliile creștine naționale este un factor esențial pentru Mișcarea ecumenică ; b) Consiliul Ecumenic servește cel mai bine viitorului, dacă pe de o parte întărește mișcarea spre o mai mare unitate între Biserici și pe de altă parte stimulează și la extinderea consiliilor creștine.

«Ökumenische diskussion». Studienabteilung Ökumenischer Rat der Kirchen. Band IV — Nr. 3 — 1968.

Fascicolul acestei reviste ne informează despre cea mai proaspătă teologie : cea în curs de elaborare în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Prefața editorului subliniază cele mai recente preocupări teologice ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care se concentrează asupra problemelor de antropologie creștină.

Astfel, primele pagini ale acestui număr cuprind referatul prof. Dr. Ulrich Wilckens : «Chipul omului în Evanghelie. Criteriul lui Humanum în Biblie». Concluzia referatului merită să fie reținută în primul rînd : «Omul este om deplin în iubire concretă. Însă măsura iubirii este ajutoarea săracilor, neputincioșilor, o primărilor. Iubirea nu devine niciodată un program general, abstract,

ea rămîne concretă și de aceea totdeauna tinde spre individual. Ce este omul, aceasta poate numai iubirea să determine concret și să spună propovăduirea, dacă strigă : Pe tine te iubește Dumnezeu ; de aceea, tu iubește ca Dumnezeu» (p. 115).

Urmează documentul pregătit pentru consultările celei de-a IV-a Adunări Generale cu privire la munca de studiu a Consiliului Ecumenic al Bisericilor în timpul de după Upsala. El cuprinde probleme, referiri și metode în legătură cu domeniul antropologiei în sensul cel mai larg al cuvintului și în special în legătură cu «omul» într-o lume care se transformă.

Întrebarea : Ce este omul ? dobîndește azi o nouă urgență. Ce s-a schimbat de fapt — contextul vieții sale, modul său de existență, înțelegerea sa despre sine sau el însuși. Din punct de vedere teologic, se impune mai ales răspunsul la întrebarea : în care privință este Hristos descoperirea adevăratei ființe umane ? Care sînt semnele «omului nou în Hristos» și ale «omenității noi», a Bisericii ?

Se subliniază, de asemenea, însemnătatea dialogului cu celelalte religii și ideologii : «Dezvoltarea acestui dialog este de însemnătate fundamentală pentru supraviețuirea omului într-o singură lume. Schimbările necesare din perspectiva problemelor foamei lumii, exploziei populației, dreptății sociale și păcii depind la urma urmei de nimic mai mult decît de o schimbare radicală a opiniei publice, a climatului moral în toată lumea, de o mutație a conștiinței omenirii.

Dialogul cu celelalte religii și ideologii este nu numai o pregătire pentru acțiune comună, ci lupta pentru această mutație și posibilitățile ei,

pentru o limbă morală comună» (p. 121 sq.).

Conferința lui Theodore A. Gill: «Marea convergență» scoate în relief amploarea extraordinară pe care o iau astăzi acțiunea și mijloacele de educație în lume, care vizează esența și destinația omului. Faptul acesta arată că educația este o problemă fundamentală, un factor esențial în dezvoltarea social-economică a lumii.

Dimensiunea evenimentului trebuie să trezească atenția creștinilor asupra lor înșiși. Căci o Biserică ce nu ține seamă de această situație este surdă, oloagă sau închide ochii intenționat în fața realității. Când punctul în care se întâlnesc azi toate liniile spiritului uman este educația, se impune ca și noi creștinii să ne concentrăm atenția asupra educației. Aceasta, pentru ca creștinii să știe unde trebuie să stea și ce trebuie să facă.

Se impune o schimbare morală, o mutație a conștiinței individuale și sociale, o izbucnire a unei noi conștiințe a răspunderii reciproce pe plan internațional, intersocial, intercultural și interreligios, o izbucnire a unei noi calități morale: o dispoziție nelimitată la dialog cu ceilalți (p. 136).

Urmează o scurtă dare de seamă asupra Conferinței pentru colaborare mondială în problemele dezvoltării, ținută la Beirut, în mai 1968. Au participat specialiști din domeniul dezvoltării și reprezentanți ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor și ai Bisericii Romano-Catolice. Rezultatul: s-a intensificat conștiința creștină în legătură cu îndatoririle ce se impun în domeniul dezvoltării.

Nu mai puțin solicită atenția cititorului raportul comun al Conferinței de la Rotterdam (6—7 iunie 1968)

a reprezentanților Consiliului Ecumenic al Bisericilor și ai Uniunii de Antrepriză Creștină Internațională. Se sugerează o seamă de măsuri pentru promovarea economiei mondiale ca mijloc de protejare a valorilor sociale și umane. De asemenea, se subliniază: «În măsura în care Bisericile pun în lumină o tot mai mare înțelegere a realității economice, ele pot să arate mai eficace industriei necesitatea de a păstra și promova atenția pentru valorile umane în domeniul ei general de activitate» (p. 150).

În strădaniile pentru refacerea unității creștine, Sfânta Euharistie deține un rol de seamă. De aceea, sub titlul: «Euharistia în gândirea ecumenică», se dă o sinteză asupra consensului teologic la care s-a ajuns cu privire la diferitele aspecte ale Sfintei Euharistii. Totodată, se subliniază că prin caracterul său, Sfânta Euharistie este o chemare la unitate, la deplină solidaritate cu suferințele și nădejdiile tuturor oamenilor.

Deosebit de prețioasă și actuală este sinteza unei convorbiri dintre o grupă de creștini pacifiști și nepacifiști (Bossey, mai 1968) cu privire la temeiurile teologice ale poziției lor. Cele două părți sînt de acord că «creștinii sînt chemați să colaboreze activ la înlăturarea cauzelor războiului, la schimbarea vrednică de dorit a structurilor sociale și la alinarea suferințelor cauzate de război și oprire» (p. 160).

Interesantă și actuală este și expunerea intitulată: «Comunitate pentru alții în Belgia: Poate Biserica să fie pluralistă?» Răspunsul la această întrebare este pozitiv.

Privit în ansamblu, caietul nu se mărginește a ne informa asupra orientării teologice în actualitate a Consiliului Ecumenic al Bisericilor,

ci în același timp — prin conținutul său dens și de strictă actualitate — ne stimulează la meditație teologică și la elaborarea unei teologii în corespondență vie cu spiritul vremii noastre.

Pr. Prof. Corneliu Sirbu

«Foi et Vie», Mai-Juin, numéro 3/1969, Cahiers bibliques no 7.

Revista «Foi et Vie» publică în acest număr al șaptelea caiet biblic, cuprinzând eforturile cercetărilor biblice din iarna anului 1968—1969, ținute în seminariile de Noul Testament din Paris și Lyon, având ca temă botezul lui Iisus și Sf. Ioan Botezătorul. Materialul prezentat expune problema botezului lui Iisus și raportul său cu botezul creștin, urmărind geneza istorisirilor biblice și rolul pe care îl au în viața și credința Bisericii primare.

Problemele revistei sînt grupate în trei capitole: 1. Iisus, botezat de către Ioan, 2. Documente, 3. Bibliografie.

Primul articol este semnat de Chritian Payot, *Le baptême de Jésus dans les Evangiles synoptiques* (Botezul lui Iisus în Evangheliile sinoptice) p. 3—20. Autorul scoate din Evangheliile sinoptice 3 secvențe: a) O introducere narativă (Mt. 3, 13; Mc. 1, 9 a; Lc. 3, 21 a) b) Botezul (Mt. 3, 16 a; Mc. 1, 9 b; Lc. 3, 21 a) c) Teofania (Mt. 3, 16—17; Mc. 1, 10—11; Lc. 3, 21 b—22). Se examinează mai întîi elementele istorisirii, care permit o caracterizare a genului literar. Articolul e împărțit apoi în patru mari părți: I. Genul literar al expunerii, II Introducerea narativă și botezul. Ordinea în care autorul analizează introducerea narativă nu este cea tradițională, ci se studiază mai întîi Ev. Sf.

Marcu — considerată de autor mai veche — Ev. Sf. Matei și Ev. Sf. Luca, III. Teofania de la Botez, IV. Contextul expunerii. În concluzie autorul spune că narațiunea botezului s-a expus așa de sumar, pentru că evangheliștii au notat-o ca pe un fapt bine cunoscut de toți și care nu este decît o trambulină pentru interpretarea sa creștină.

Chritian Payot, *L'interprétation Johannique du ministère de Jean-Baptiste* (Jean I) (Interpretarea ioa-neică a misiunii lui Ioan Botezătorul) (Ioan I; p. 21—37.

Pasajele ioa-neice, în care este relatată opera Sfîntului Ioan Botezătorul și semnificația sa (1, 6—8; 5, 31—36; 10, 40—42), precum și pericopele ce conțin predica sa (1, 15; 1, 14—37; 22—4, 3), diferă de celelalte Evanghelii nu numai prin terminologie și limba folosită, ci și prin conținutul lor, dînd o înțelegere foarte originală «misiunii» Sfîntului Ioan Botezătorul.

Pentru autor, încă de la început se desprind două concluzii importante: 1. «Evanghelistul n-a cunoscut, precum se pare, evangheliile sinoptice, ci utilizează tradițiile creștine care sînt anterioare și de care ele însele s-au servit». 2. «Ultimul redactor al celei de a patra Evanghelii presupune cunoscut de către cititorii săi istoria botezului lui Iisus» (p. 22). Aceste concluzii nu sînt însă împărțite de Teologia ortodoxă, ele reprezintă un punct de vedere străin interpretării tradiționale.

Evanghelia a patra dă o interpretare specifică raportului dintre Iisus și Sfîntul Ioan Botezătorul. Acesta din urmă mărturisește pe Iisus atît sub formă negativă cît și pozitivă, în fața ucenicilor care sînt îndemnați să-l abandoneze și să-l urmeze

pe Iisus. Autorul trece apoi la analiza textelor 1, 6—8, 15; 1, 19—34 pericopă pe care o împarte în 1 19—28; 1, 29—34 și 1, 35—37.

Sfântul Ioan Botezătorul este prezentat ca martorul ideal a lui Iisus Hristos, ca model de predicator, apostol și misionar creștin. Evanghelia a patra, după C. Payot, prezintă pe Sfântul Ioan Botezătorul complet «creștinizat», «ridicat la o dimensiune propriu kerygmatică de mărturisitor, care cheamă la imitație» (p. 37).

Michel Coune, *Baptême, Transfiguration et Passion* (Botezul, Schimbarea la față și Patima) p. 38—55.

Autorul schițează un studiu al legăturilor dintre istorisirile Botezului, Schimbării la față și Patimii lui Iisus. Acestea sînt socotite momente cheie în viața Domnului și au o semnificație deosebită.

Între Botezul și Patima Domnului există o strînsă legătură. Botezul credincioșilor cere identificarea lor cu Hristos în patimă și înviere, deci botezul este o prefigurare a patimii. Între Schimbarea la față și Patima lui Iisus autorul remarcă legătura, care este de altfel subliniată de sfinții evangheliști. Istorisirea Schimbării la față este încadrată între primele două vestiri ale morții Domnului (Mc. 8, 31 și 9, 31 și locurile paralele). Cei trei apostoli, care au fost martorii transfigurării, au fost chemați la acest moment, ca în felul acesta credința lor în prevestirea patimii să fie întărită.

M. Coune s-a străduit să «arate legăturile care există între botezul lui Iisus, mărturisirea din Cezareea, schimbarea la față, agonia, patima și învierea Domnului» (p. 55). În concluzie autorul a făcut o analiză succintă a principalelor momente din viața Mîntuitorului. «Viața lui Iisus

a fost comentată și reluată în lumina învierii; acest suprem mister permite de a conecta toate marile momente ale vieții Mîntuitorului într-o unitate profund organică» (p. 55). Felul acesta de a privi lucrurile, în concepția autorului este o invitație pentru a citi mereu mai bine Evanghelia, meditînd îndelung asupra textului inspirat.

Edgar Haulotte, *L'impact du baptême de Jean sur la vie de l'Eglise primitive selon les Actes des Apôtres* (Influența botezului lui Ioan asupra vieții Bisericii primare după Faptele Apostolilor), p. 56—67.

Autorul, profesor de Studiul Noului Testament la Lyon-Fourvière, prezintă cîteva aluzii din Faptele Apostolilor, care se referă la Sfântul Ioan și botezul său. Aceste texte sînt privite din patru perspective: 1. Funcțiunea din I, 22 și X, 37 este de a marca «inceputul» misiunii publice a lui Iisus; 2. În trei cazuri punctul central al aluziei este tensiunea dintre botezul apei și botezul în Duh (I, 5; XI, 16; XIX, 4). 3. Din contra, în discursul Sfîntului Pavel din Antiohia (XIII, 24—25) Sfîntul Ioan are rolul de a îndrepta Israelul spre persoana lui Iisus, singura cale a mîntuirii sale. 4. În sîrșit, referirea la botezul Sfîntului Ioan în cele două episoade a lui Apolo și a ucenicilor din Efes, ridică probleme spinuoase privind conținutul doctrinar al kerygmei (XVIII, 25 și XIX, 1—3). În continuare autorul trece la analiza acestor patru categorii de texte.

Le baptême de Jésus dans les Evangiles synoptiques (Botezul lui Iisus în Evangheliile sinoptice), p. 68—69. Este expus doar planul acestei teme.

Liliane Dambrine, *L'eau dans l'Ancien Testament* (Apa în Vechiul Testament), p. 70—77. Prin

aceste două titluri se trece la partea a doua a revistei intitulată «Documente». Ultimul articol își propune să aducă lămuriri asupra semnificației apei în Vechiul Testament și a practicilor baptismale ale iudaismului precristian.

Din cauza condițiilor climatice, în Palestina apa este socotită ca un element foarte important, devenind simbolul vieții. Articolul cuprinde următoarele capitole: 1. Apa ca semn. 2. Apa descoperă puterea lui Dumnezeu. 3. Puterea lui Dumnezeu se manifestă prin iubire și bunătate. 4. Adeseori Vechiul Testament și mediul intertestamentar au privit apa ca prezentă a vieții. Drept concluzie, articolul ridică întrebarea în ce măsură citeva elemente privind apa în Vechiul Testament vor conține ceea ce va putea fi considerat drept un început al botezului creștin.

Cele mai diferite momente ale vieții zilnice a lui Israel erau prezentate sub aspect religios. Impurul, necurăția era tot ceea ce supăra pe Dumnezeu. Purificarea oamenilor se făcea prin stropire (Lev. XIV, 7 u), prin spălare parțială (Lev. XV, 11) sau prin spălare totală și scufundare (Lev. XI, 32). Existau însă anumite cazuri când spălarea trebuia făcută cu ajutorul «apei vii», adică apă curgătoare (Lev. XV, 13). Apa vie este absolut necesară pentru curățirea de lepră (Lev. XIV, 5—7, 50—51) și necurăția survenită în urma atingerii unui mort. Acestea sînt cele mai grave cazuri de necurățenie, cînd era nevoie de o apă specială, compusă din apă vie amestecată cu isop și cenușe, considerată ca avînd un efect purificator deosebit. Întreaga viață a lui Israel era marcată de semnul tensiunii dintre pur și impur, dintre viață și moarte. Dar, în timpul

exilului, Ezechiel spune că nici o apă naturală nu poate curăți cu adevărat pe oameni, ci e nevoie ca însuși Dumnezeu să intervină și să aducă omului purificarea, să răspîndească asupra omenirii «apa vie», care poate aduce mîntuirea (Ez. XXXVI, 25 u).

Purificarea adusă de apă evoluează însă în două direcții. La farisei spălările rituale primesc un caracter tot mai legalist, pe cînd la esenieni ele sînt legate de purificarea interioară pentru a se putea obține o sfințire totală.

Marea în concepția biblică simbolizează lumea morților, tot ceea ce cădea în ea era pierdut pentru totdeauna. Evreii trecînd în mod miraculos M. Roșie au trecut prin moarte și s-au bucurat de o înviere reală. O astfel de trecere ieșită din comun a condus poporul ales în pămîntul făgăduinței, căci trecerea Iordanului este tot așa de miraculoasă ca și a Mării Roșii, Psalmul 114 unind aceste evenimente.

«De atunci acest fluviu a fost martorul trecerii lui Elisei, a vindecării lui Naaman leprosul și fără îndoială nu din întîmplare Iordanul a devenit fluviul în care boteza Ioan».

Françoise Smyth-Florentin, *A propos des origines du baptême* (Apropo de originile botezului), p. 78—87. Articolul este inspirat din J. Thomas, *Le mouvement baptiste en Palestine et en Syrie* (150 av. J. C. 300 ap. J. C.) Gembloux, 1935 pentru a clasifica «băile religioase din Biblie». Articolul aduce completări față de J. Thomas prin bibliografia qumraniană pe care o folosește.

Pe măsură ce ne apropiem de epoca lui Iisus Hristos, acolo unde se aștepta o reînnoire a alianței, se înțilnea tot mai des și mai explicit combinația dintre apă-duh, care tre-

buie să contribuie la reînnoirea omenirii.

La p. 88 este prezentată mărturia lui Iosif Flaviu (*Antichități iudaice* XVIII, 5, 2) despre Sfântul Ioan Botezătorul. Această informație este de un excepțional interes, pentru că este singura mărturie din sec. I d. Hr., pe care o avem despre Sfântul Ioan alături de informațiile transmise prin Sfintele Evanghelii.

De la p. 89—95 revista prezintă bibliografie cu privire la Sfântul Ioan Botezătorul, Botezul lui Iisus și istoria botezului.

Diac. prof. Mircea Basarab

«The Altar», *Almanach 1970*. Edited by the Romanian Orthodox Parish in London (Altarul, Almanah pe 1970. Editat de parohia ortodoxă română din Londra), 187 p.

Almanahul editat de parohia ortodoxă română din Londra apare sub îngrijirea unui comitet editorial format din Pr. Antonie Plămădeală, Drd. Al. I. Stan, Drd. N. Mihăiță și Roger Wilkinson, editor fiind Pr. Lucian Gafton, preotul parohiei ortodoxe române din Londra.

Acest almanah se înscrie în seria de lucrări de acest gen care apar an de an în străinătate ca mărturii ale vieții duhovnicești, ortodoxe și românești din afara hotarelor Patriei. În același timp însă el se deosebește de celelalte atât prin format, cât mai ales prin modul în care i-a fost gândit conținutul.

Rostul lui este expus în postfața scrisă în limba engleză: «de a arăta relațiile ecumenice ale Bisericii Române; de a descoperi ceva mai mult din viața, teologia și spiritualitatea Bisericii noastre și de a face cunoscut câte puțin și din cultura, istoria și viața țării noastre».

Articolele sînt scrise în limbile română, engleză și franceză de teologi, oameni de știință și literați români, englezi și francezi. Iar pentru a simboliza legăturile ce există între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Anglicană, pe pagina internă de titlu sînt expuse, una lângă alta, stelele celor două Biserici. Paginile 4—5 sînt de «Cuprins», iar pe pagina 6 o reușită fotografie a Prea Fericirii Sale Părintelui Patriarh Justinian, al cărui cuvînt de «Binecuvîntare și îndemn pentru tot lucrul bun» este cuprins între p. 7—9.

După ce arată că înființarea unei parohii pentru Români care trăiesc în Anglia a fost socotită ca «împlinirea unei datorii de mare răspundere a misiunii noastre de Patriarh al tuturor Românilor ortodocși», cum și bucuria izvorîtă din această înființare, amintind apoi legăturile ecumenice care există între Biserica noastră și Biserica Anglicană, cum și «prietenia și dragostea frățească dintre Noi și Întîistătătorul Bisericii Anglicane», Prea Fericirea Sa își arată bucuria pentru trăirea românească și ortodoxă a românilor din Anglia și plăcerea pentru intenția manifestată de Părintele paroh Lucian Gafton și Comitetul de redacție de a publica, pe lângă revista parohiei ortodoxe române din Londra, intitulată «Altarul» și un almanah în care cei ce-l citește «vor găsi chipuri și icoane din trăirea religioasă și bisericească a poporului dreptcredincios român, care vă vor face, în primul rînd, să înțelegeți că în țara noastră cei ce se închină lui Dumnezeu în felurite chipuri slujesc omului într-un singur chip, purtînd grijă ca, după cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel, să stăruiască «în rugăciuni, în cereri, în mijlociri și în mulțumiri pentru toți oamenii»

(I Tim. II, 1) și «pentru pacea a toată lumea»... Cuvîntul Prea Fericirii Sale se încheie cu binecuvîntări pentru lucrare, pentru casele, familiile și tot lucrul bun pe care-l săvîrșesc românii care locuiesc în Anglia.

Urmează articolul intitulat «Evenimente și aniversări bisericești în 1969» în care Pr. prof. Al. I. Ciurea trece în revistă cele mai importante evenimente din viața Bisericii Ortodoxe Române: vizita făcută de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian Bisericii Vechi-Orientale din Egipt, India și Etiopia, prelegerile unor teologi români la unele colegii anglicane și catolice de teologie din Anglia și Austria și prelegerile unor profesori anglicani și catolici la Institutele teologice din București și Sibiu. Apoi vizitele făcute Bisericii noastre de delegații altor Biserici Ortodoxe, prezența Bisericii noastre la ședințele Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene și Conferința Creștină pentru Pace, schimbul de studenți, etc. etc.

De asemenea, tot la acest capitol aniversar, Pr. prof. Ioan Rămureanu este prezent cu un articol intitulat «Comemorări și evenimente în 1970»: Cincizeci de ani de la «Enciclica sinodală către toate Bisericile lui Hristos de pretutindeni» a Patriarhiei ecumenice; Cincizeci de ani de la a VI-a Conferință de la Lambeth care a avut ca urmare recunoașterea de către unele Biserici Ortodoxe, între care și Biserica Ortodoxă Română a validității hirotoniilor anglicane; Șase sute de ani de la întemeierea Mitropoliei Severinului și patru sute de ani de la tipărirea la Brașov, în românește, a Psaltirei și a Sfintei Liturghii, de diaconul Coresi, etc.

Urmează apoi articolul Părintelui D. Stăniloae «The Gate of Christendom» (Poarta creștinătății) în care, în linii mari, plecînd de la cele mai importante momente din istoria poporului român, autorul arată atît rolul pe care l-a avut Ortodoxia în viața aceluia, cît și aportul pe care acest popor de origine latină și credință ortodoxă l-a adus Europei într-o vreme în care aceasta era amenințată de pericolul turcesc. Se mai arată apoi modul în care Biserica română — preoții de mir monahismul și poporul dreptcredincios — a trăit Ortodoxia, jertfa pentru ea fiind întruchipată în legenda Meșterului Manole, iar transfigurarea suferinței în seninătate, în considerarea morții nu ca un sfîrșit ci ca începutul unei vieți superioare, comparabilă pînă la un anumit punct cu o nuntă, avîndu-și cea mai mișcătoare expresie în poemul popular «Miorița». Cit privește muzica bisericească, ea este o combinație a spiritului bizantin cu unele note apusene, în unele părți ale țării, ca Transilvania și Banat ea fiind rezultatul unei combinații cu cîntecul popular «doina». În primul caz ea a dat o notă mai vivace muzicii bizantine contemplative, iar în al doilea, i-a adăugat nota de afecțiune a cîntecului popular. În același mod este explicată concepția de zidire a bisericilor și minăstirilor, viața monahală și felul în care poporul român și-l închipuie pe Dumnezeu: ca pe un simplu om accesibil tuturor, idee pe care filozoful Lucian Blaga a exprimat-o prin cuvintele: «Sentimentul că transcendența este pogorîre». Referitor la om, el este centrul creațiunii, rostul său fiind acela de a umaniza lumea, devenind el însuși tot mai desăvîrșit. Articolul este scurt, dar datorită modului de ale-

gere și prezentare a ideilor, poate oferi cititorilor o viziune de ansamblu a ceea ce a însemnat și înseamnă Ortodoxia românească. Iar ca o confirmare a unora din ideile exprimate în el, în paginile următoare este redată, în traducere engleză, un fragment din poemul «Miorița».

Un alt articol important pentru cunoașterea concepției teologice actuale în Ortodoxia românească, este cel al P. Sf. Episcop vicar Antonie Plămădeală, cu titlul «Some lines on Fr. Staniloae's Theology» (Câteva caracteristici ale teologiei Părintelui Stăniloae). În acest studiu, după ce arată forma modernă și științifică a școlii teologice românești de azi, după ce înșiră câteva nume de teologi români, autorul prezintă personalitatea părintelui Stăniloae în ale cărui scrieri «...metoda cea nouă în teologie, în ultimii patruzeci de ani, se găsește la cel mai înalt nivel...».

Rev. A. M. Allchin publică studiul «The communion of Saints — Two seventeenth Century Anglican views» (Comuniunea Sfinților — Două opinii anglicane din secolul al șaptesprezecelea) în care autorul arată care sînt părerile a doi teologi anglicani din secolul al șaptesprezecelea — William Forbes și Herbert Thorndike în această problemă.

Rev. Colin Davey semnează un articol intitulat «Legături anglicano-ortodoxe astăzi» iar Pr. prof. Liviu Stan unul intitulat «Ortodoxia în România de azi».

Rev. prof. Robert Murray, S. J., de la Heythrop College își intitulează articolul «What does a catholic hope from the dialogue with Orthodoxy?» (Ce trebuie să aștepte un catolic de la dialogul cu Ortodoxia?). În acest articol, luînd în discuție cele mai importante probleme care separă

cele două Biserici: Misterul Sfintei Treimi și în special rolul Sfintului Duh, epicleza, colegialitatea episcopală și jurisdicția universală a papii, autorul arată că dialogul început între Biserica Ortodoxă și cea Catolică nu va putea da rezultate bune decît dacă teologii ortodocși și catolici nu vor avea posibilitatea de a discuta într-o atmosferă caldă, deschisă și sinceră. Ca încheiere el își exprimă convingerea că teologii Bisericii Ortodoxe Române sînt cei care pot contribui cel mai mult ca acest dialog să fie făcut rodnic. Aceasta atît datorită faptului că prin poziția sa România este ca un pod cultural între Apus și Răsărit, cît și pentru faptul că în Biserica română se revelează în prezent o mare renaștere spirituală cum și o mai mare cunoaștere a problemelor Apusului decît în celelalte regiuni de tradiție ortodoxă.

Arhimandritul Roman Braga semnează un articol intitulat «Unity and Diversity in Orthodoxy» (Unitate și diversitate în Ortodoxie), dr. Carl F. Hallencreutz un articol intitulat «Athens and Jerusalem» (Athena și Ierusalim), iar Rev. Henry Cooper «Prayer and Good Works» (Rugăciune și fapte bune). Rev. Edward Shotter semnează articolul intitulat «Conștiința anglicană» în care face cîteva considerații asupra concepției anglicane despre conștiință și spovedanie. Prof. T. M. Popescu scrie un articol despre «Prezența Ortodoxiei române în ecumenismul contemporan», iar Arhimandritul Benedict Ghiuș «Faptul răscumpărării în iconografia Bisericii Ortodoxe». Un alt articol, interesant prin faptul că tratează o problemă căreia creștinii actuali, spre deosebire de creștinii primelor veacuri, nu-i acordă aproape nici o atenție, deși este deosebit de

importantă în strădania pentru mîntuire — problema somnului, este articolul intitulat «Foloasele trezviei» semnat de Nicolae Preotul. Urmează apoi două articole tot atît de interesante referitoare la viața monahală: «Tradition et crise dans la vie monastique» (Tradiție și criză în viața monahală) de P. Sf. Antonie Plămădeală și «L'ascèse chretienne selon la tradition monastique» (Asceza creștină după tradiția monahală) de Fr. Placide Deselle.

Am enumerat în cele de mai înainte doar unele din studiile și articolele cuprinse în Almanah, căci afară de ele volumul mai cuprinde și poezii, pagini de legendă, descrieri de călătorii etc. Și, pe lângă acestea mai sînt dări de seamă despre studenții teologi români peste hotare, despre așezămintele bisericesti de peste hotare, despre Biserica Ortodoxă din Marea Britanie și despre asociațiile proortodoxe din Anglia somnate de N. Mihăiță și Roger Wilkinson, Preotul Lucian Gafton fiind prezent cu «Cronica parohială». Urmează apoi un scurt extras din «Mărturisirea de credință creștină ortodoxă» care se referă la Sfînta Taină a Cununiei. Almanahul se încheie cu recenzia unor cărți apărute în străinătate.

Am încercat să prezentăm Almanahul parohiei ortodoxe române din Londra pe anul 1970. Ne dăm însă seama că atenția ce i-am acordat nu este pe măsura celor cuprinse în el. Căci cele ce s-au spus nici nu pot să redea decît foarte slab actualitatea, competența științifică și frumusețea cuprinsului lui. Credem că altfel, că acestea vor fi și principalele motive ale aprecierii de care sîntem siguri că se va bucura din partea tuturor cititorilor săi, pe lângă faptul că prin articolele refe-

ritoare la Biserica noastră el va contribui la o mai bună cunoaștere și înțelegere a trăirii ortodoxiei românești.

Prot. Gh. Gefta

Buletinul Monumentelor Istorice, București, anul XXXIX, nr. 1, 1970.

Prin strădaniile Comitetului de Stat pentru cultură și artă, după o întrerupere de peste un sfert de veac, își reia apariția Buletinul Monumentelor Istorice. Această publicație legată de numele marelui istoric și cărturar român Nicolae Iorga care a condus-o vreme îndelungată, își începe activitatea o dată cu înființarea Comisiunii monumentelor istorice. Noua serie a acestei tribune, care se inaugurează prin numărul de față, continuă deci tradiția vechiului Buletin al monumentelor istorice. Așa cum arată prof. Ion Moraru, vicepreședintele Comitetului de Stat pentru cultură și artă în «Cuvîntul înainte»: «cu devotament și respect noii pasionați, noii cercetători, noii redactori, într-un cuvînt noii pasionați ai monumentelor noastre, se vor angaja cu fermitate pentru realizarea programului de dezvoltare a activității științifice și culturale în acest domeniu, activitate îndrumată și sprijinită cu deosebită grijă și atenție de statul nostru. Aceasta, pentru că Buletinul va fi un mijloc de informație eficientă, o tribună de dezbateri și consultări de opinii. Pentru că este creat în scopul comunicării de idei și realizări. Pentru că el trebuie să aibă un loc cuvenit în dezvoltarea unei adevărate științe a monumentelor. Pentru că el trebuie să devină, în finalitatea lui, un factor de prim ordin în educarea cultural-științifică, etică și artistică a maselor largi».

Studiile sale vor face cunoscute rezultatele cercetărilor privind istoricul, investigația arheologică, arhitectura și decorația monumentelor și rezultatele lucrărilor de restaurare. Va consemna discuțiile specialiștilor în problemele de ordin major: restaurare, conservare, folosire ulterioare; va căuta să antreneze un public numeros în scopul cunoașterii, al ocrotirii, al păstrării monumentelor, al popularizării acestora. Buletinul va înscrie în paginile sale realizările din acest domeniu al altor țări. O sarcină de onoare a Buletinului monumentelor istorice va fi reliefaarea contribuției poporului român la cultura și civilizația universală, participând la întărirea prestigiului internațional al României Socialiste, al trecerii sale în universalitate, cu tot ceea ce-i este caracteristic.

Apariția Buletinului este prezentată și de către academicianul C. Daicoviciu, care arată că prin inițiativa reeditării acestuia se continuă și o veche tradiție înrădăcinată de Comisiunea monumentelor istorice de odinioară, dar se umple și un gol adînc simțit în studiul și cultivarea trecutului istoric și cultural al pămîntului românesc și al poporului român.

Buletinul Monumentelor istorice, cuprinde un bogat material docu-

mentar, științific, istoric și artistic, prezentat de profesorii universitari arh. R. Bordenache, ing. V. Munteanu, arh. H. Teodoru, arh. G. Ionescu, A. Sacerdoțeanu, etc. Prof. Oliver Velescu publică un material documentar în legătură cu restaurarea monumentelor istorice, iar arh. C. Moiescu și Radu Ciobanu prezintă cîteva dintre monumentele reprezentative ale țării noastre, arh. A. Pănoiu publică un amplu material privind cunoașterea tipologiei bisericilor de lemn. Însemnate studii și documentare mai semnează C. Bălan și Șt. Olteanu, Corina Popa, Margareta Benkő, Dinu C. Giurescu, P. Chihaia, N. Stoicescu, etc.

Acest material este completat și îmbogățit cu peste 48 de ilustrații și 29 de planșe. În încheiere se publică o cronică a principalelor lucrări de restaurare a monumentelor istorice din țara noastră între anii 1959—1969 și un fișier, semnat de T. Sinigalia. Coperta I înfățișează Turnul Chinidiei din Tîrgoviște, iar a IV-a Palatul de la Potlogi.

Buletinul monumentelor istorice ne va aduce număr de număr în cuprinsul său materiale bogate privind monumentele patriei noastre și tot ce este în legătură cu tezaurul istoric, arheologic, arhitectural, științific, artistic, creații ale poporului.

L. I. Oprea

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

ARHIEPISCOPIA TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI

Prăznuirea Învierii Domnului. Slujire arhierescă la Herendestl. Hl-
rotoniri și hirotesli. Preoți adormiți în Domnul — — — — — 332

EPISCOPIA ARADULUI

Bucuriile Sfintelor Paști. Tradiții pascale la reședința episcopală.
Îndatoriri preoțești. Pe urmele strămoșilor. Încununare a strădanil-
lor parohiei Drauf. Vecernie și cuvînt arhieresc în parohia Mocrea.
Vizită arhierescă în biserica din Agrișul Mare. Roade ale conso-
lidării reîntregirii Bisericii în parohia Semlac. Slujiri arhieresti la
Hunedoara. Itinerar pastoral. Preocupări pentru monumentele isto-
rice. Decese. — — — — — 337

PREZENTĂRI BIBLIOGRAFICE

M. Tomescu: Cartea românească în perioada cureslând (Prof. Iosif
E. Naghiu); G. Mihăilă și Dan Zamfirescu: Literatura română
veche (1402—1647) (Prof. Constantin Rudneanu); Contribuții bi-
bliografice privind Unirea Transilvaniei cu România; Arta popu-
lară românească (Prof. Iosif E. Naghiu); Les icones dans les col-
lections Suisse (Prof. Viorel Gh. Țigu); V. Florescu: Retorica și
reabilitarea ei în filozofia contemporană (I. Naghiu); D. Jompan:
Timotei Popovici (Pr. Vasile Petrica); Lexikon der christlichen
ikonographie (I. Naghiu); Ökumenische Diskussion nr. 2 și 3/1968
(Pr. Prof. Corneliu Sirbu); «Foi et Vie» (Mircea Basarab); «The
Altar» — Almanah pe 1970 (Prof. Gh. Geția); Buletinul monumen-
telor istorice (Longin I. Oprea) — — — — — 354

42419